

PETRI ABAELARDI SERMONES PER ANNUM LEGENDI

TEXTUAL SOURCES. Sermons 1-34 are scanned from *Petrus Abaelardus opera*, edd. Victor Cousin, adiuvante C. Jourdain et E. Despois.

Tomus prior. Paris 1849, reprint Georg Olms Verlag 1970. Sermon 35 is scanned from L. I.

Engels, "Attendite a falsis prophetis (MS.

Colmar 128, ff.152v-153v). Un texte de Pierre Abelard contre les Cisterciens retrouve?"

in *Corona gratiarum*: Miscellanea patristica, historica et liturgica Eligio Dekkers O.S.B.

XII lustra complenti oblata. Tom. II. Martinus Nijhoff 1975, pp.225-228.

PETRI ABAELARDI SERMONES

00. Prologus: Epistola ad Heloissam
01. In annuntiatione beatae uirginis Mariae
02. In natali Domini
03. In circumcissione Domini
04. In epiphania Domini
05. In purificatione sanctae Mariae
06. In septuagesima
07. In ramis palmarum
08. In eadem die
09. In eadem die
10. In eadem die
11. De rebus gestis in diebus passionis
12. De cruce
13. In die paschae
14. Expositio Dominicae orationis in diebus rogationis, quae litaniae dicuntur
15. In die ascensionis
16. In octaua ascensionis
17. In sexta ferialis post octauas ascensionis Domini
18. In die pentecostes
19. In ferie secunda pentecostes
20. In ferie tertia pentecostes
21. In ferie quarta pentecostes
22. In ferie quinta pentecostes
23. De sancto Petro
24. In conuersione sancti Pauli
25. De sancto Ioanne euangelista
26. In assumptione beatae Mariae
- + Expositio in euangelica lectione ipsius diei
27. In die sancti Marcellini papae et martyris (ad monachos Rothomagenses reliquias habentes)
28. In dedicatione ecclesiae
29. De sancta Susanna, adhortationem uirginum
30. De eleemosyna pro sanctimonialibus de Paraclito
31. In natali sancti Stephani, uel caeterorum diaconorum qui ab apostolis deriuati sunt obsequio sanctarum uiduarum
32. De laude sancti Stephani Protomartyris
33. De sancto Iohanne Baptista
34. In natali innocentum
35. "Attendite a falsis prophetis..."

PETRI ABAELARDI SERMONES PER ANNUM LEGENDI

[00]

PROLOGUS: EPISTOLA AD HELOISSAM

/350/ Libello quodam hymnorum uel sequentiarum a me nuper precibus tuis consummato, ueneranda in Christo et amanda soror Heloissa, nonnulla insuper opuscula sermonum, iuxta petitionem tuam, tam tibi quam spiritalibus filiabus tuis in oratorio nostro congregatis, scribere praeter consuetudinem nostram

utcumque maturavi. Plus quippe lectioni quam sermoni deditus, expositionis insisto planitiam, non eloquentiae compositionem: sensum litterae, non ornatum rhetoricae. Ac fortasse pura minus quam ornata locutio quanto planior fuerit, tanto simplicium intelligentiae commodior erit; et pro qualitate auditorum ipsa inculti sermonis rusticitas quaedam erit ornatus urbanitas, et quoddam condimentum saporis paruularum intelligentia facilis. In his autem scribendis seu disponendis ordinem festiuitatum tenens, ab ipso nostrae redemptionis exordio sum exorsus.

Vale in Domino, eius ancilla, mihi quondam in saeculo cara, nunc in Christo carissima: in carne tunc uxor, nunc in spiritu soror, atque in professione sacri propositi consors. /351/

SERMONES AD VIRGINES PARACLITENSES

-----

[01]

IN ANNUNTIATIONE BEATAE VIRGINIS MARIAE

Exordium nostrae redemptionis, hodiernus est conceptus dominicae matris. Conceptit Dominum femina, ut Creatorem pareret creature.

Communis quidem salus haec est hominum, sed specialis gloria feminarum. Primus Adam de terra plasmatus, non de femina est natus: imo de eius costa femina est formata. Secundus Adam, ac prioris et omnium tam factor quam redemptor, nostri sexus formam de femina decreuit assumere, ut in utroque sexu consisteret gratia, sicut in utroque praecesserat culpa, et eadem naturae, per quas uulnus est inflictum, curationis afferrent medicamentum, et unde illata est plaga, inde mirabiliter conficeretur cataplasma. Actor plagae diabolus, minister curationis angelus. De quo nunc dicitur:

Missus est angelus Gabriel a Deo... etc.

Serpens a diabolo immissus, hic a Deo memoratur missus; ut, ex ipsa statim fronte lectionis, spe diuinae gratiae saucii releuentur ad nuntium salutis. Bene autem angelus ex nomine designatur, cum dicitur Gabriel; ut cum idem referatur missus ad Mariam, quem iam superius euangelista dixerat missum ad Zachariam, sic et ista promissio complenda credatur, sicut illa completa iam noscitur. Unde et ipse postmodum Angelus illam in huius argumentum inducens:

Et ecce, inquit, Elizabeth cognata tua... etc.

Quo uero mittatur, diligenter euangelista describit, cum ait:

In ciuitatem Galilaeae, cui nomen Nazareth.

Ciuitas quippe non paucorum, sed multorum est. Et ista curatio non unius languidi, sed totius humani generis est futura. Et quia non singulorum hominum, sed eorum tantum, qui in sua non remanentes ignauia, de ualle uitiorum migraturi sunt ad montem uirtutum, recte ciuitas ista memoratur esse de Galilaea. Quae et bene Nazareth, hoc est "flos", nominatur; ubi hodie ille flos conceptus est a uirga, de quo Isaias praedixerat:

Egredietur uirga de radice Iesse, et flos de radice eius ascendet.

Qui etiam de semetipso ait:

Ego flos campi et filium conuallium.

Ut ergo hunc florem uirga illa producat, ad Virginem ipsam angelus mittitur, qui eam ad hoc praeparet, et quasi quodam suae annuntiationis saeculo ad fecunditatem excolat. Unde et post locum quo mittitur, de persona /352/ subditur, ad quam iste legatione fungitur:

Ad Virginem, inquit, desponsatam.

Virginem praemittit desponsatae, non tam temporis quam dignitatis ordine. Sed quae ista, quaeso, est dignitas, esse uirginem in carne, si iam per consensum corrupta fuerat mente? Non enim desponsari, uel matrimonium contrahi, nisi pari duorum consensu potest; nec aliter ipsa coniunx uel uxor Ioseph uocaretur ab euangelista. Quis igitur iste consensus fuit? Nunquid commixtionis carnalis, ut in hoc iam Virgo consensisset, quod florem dignitatis amitteret? Absit hoc a piis mentibus, ut quae prima uirginitatis munus obtulisse Deo creditur, in hunc consensum ducta aestimetur, in quem tot uirgines ne uenirent, uitae dispendium elegerunt, et sic Agnum sequi quocumque ierit, non solum permanentes uirgines, uerum etiam factae mulieres. Quis hic autem consensus

intelligendus sit tam in sponsa quam in uirgine, sequentia ni fallor insinuant. De sponso quidem, cum nec nomen ipsius reticetur, cum dicitur:

Viro cui nomen erat Ioseph.

Ioseph quippe, quod interpretatur "augmentum", quid aliud nobis innuit quam magnam in eo perfectionem uirtutum? Quem etiam, ut beatus meminit Hieronymus, uirginem, sicut sponsam ipsius, constat permansisse. A qua profecto uirginitatis perfectione si per consensum imminutus esset carnalis concupiscentiae, nequaquam dignum esset ab euangelista commemorari eum Ioseph nominari. Qui postmodum comperto Virginis conceptu, tanto grauius id eum ferre non est mirabile, quanto se magis illum dolebat, quem ad continentiae consensum sponsa pertraxerat.

Ipsa etiam Virgo, cum de se postmodum ait:

Quomodo fiet istud, quondam uirum non cognosco?

patenter in ruit, nequaquam in usum carnis eam consensisse, nec in concupiscentia se uiro foederasse. Ut quid enim diceret:

Quomodo fiet hoc, quia uirum non cognosco?

si in mente haberet uiro commisceri? Et si enim iam commixta non esset, posses utique postmodum commisceri, ut mirandum non esset, si ipsa quoque, sicut Elizabeth, per diuinae gratiae donum ex uiro conciperet. Sciebat etiam nec homines latere integritatem uirginitatis suae. Cur ergo quasi admirans quaereret, qualiter id fieri posset, quam uirum ipsa non cognosceret? Si hanc, inquam, cognitionem uiri ad commixtionem carnis referret, quomodo de Adam uel nonnullis aliis dictum est, quia cognouerunt uxores suas? Quid est ergo quod ait:

Virum non cognoui

nisi quia nulli unquam consensu carnali me commisceri acqieui? In quo ergo consenserat Ioseph cum ab eo desponsaretur, nisi ut castimoniae uirtutem pari custodirent consensu? Videbat quippe se a parentibus ad nuptias cogi, ex ipsa maxime legis sanctione, quae sub maledicto ponebat omnes qui non relinquerent semen in Israel. Nouerat /353/

uirgo uirginem Ioseph, quem ex castimoniae amore, et cognationis propinquitate familiarem habebat. Hunc igitur elegit in sponsum, quem in sum trahere confidebat consensum, ne si alium cogere accipere, quod uouerat Deo non posset custodire. De qua etiam cum dicitur:

Et ingressus est ad eam angelus

diligenter sanctum eius propositum describitur, quae non in plateis exterius cum saecularibus feminis reperitur, sed clauso cubiculi sui ostio, Deo deuote supplicans et orans; ut continentiae quod fecerat uotum tam sibi quam sponso suo custodiat inuiolatum. Unde et in ipsis suis precibus de sua petitione statim consolationem meruit accipere, et securitatem obtinere. De hoc autem cubiculi sui secreto tamquam oraculo diuino, quam sancto ibi occupata esset studio, beatus Ambrosius libro de Virginitate II his scribit uerbis:

Haec ad ipsos ingressus Angeli, inuenta domi in penetralibus sine comite, ne quis intentionem abrumperet, ne quis obstreperet.

Neque enim comites feminas desiderabat, quae bonas cogitationes habebat. Quin etiam tunc sibi minus sola uidebatur, cum sola esset. Nam quemadmodum sola, cui tot libri adessent, tot archangeli, tot prophetae? Denique et Gabriel eam uirginem ubi reuisere solebat inuenit, et angelum Maria quasi uirum specie mutata trepidauit, quasi non incognitum audito nomine recognouit.

Ita peregrinata est in uiro, quae non est peregrinata in angelo, ut agnoscas aures religiosas, oculos uerecundos. Denique salutata obmutuit, et appellata respondit. Sed quae primo titubauerat affectu, postea promisit obsequium.

Ecce studium non tam desponsatae quam uirginis, non se ad nuptias praeparantis, sed Deo penitus uacantis; non curis saeculi, sed sacrae prorsus intentae lectioni, non sponsi quaerentis solatium, ut colloquium mereretur angelicum. Attendite, uirgines, quae non uirum, sed Deum elegistis sponsum, et sacrae formam professionis a Maria sumpsistis. Desponsata illa homini, non hominem in publico, sed Deum quaerebat in secreto. Non oculos retorquebat ad mundum, sed erigebat ad caelum. Non canticis nuptiarum aures praebebat, sed sacrae lectionis pabulo mentem reficiebat. Ex quo liquidum est quam sit uerum,

quod diximus, nunquam eius animum ad nuptias declinasse, quia nullam certum est curam eam suscepisse. Unde et ab angelo salutata, cuius uita non carnalis erat, sed angelica, audire meruit:

Aue, gratia plena!

Gratiam dicimus gratis datam, hoc est beneficium diuinum supra merita collatum. Unde et Apostolus:

Si autem ex operibus, iam non ex gratia. Alioquin gratia iam non esset gratia.

Constat uero unumquemque fidelium nonnihil gratiae praeter merita sua collatum habere. Mariae uero non participatio gratiae, sed /354/

plenitudo ascribitur, ut tantum ei conferri demonstratur, quantum humanae naturae infirmitati promittitur. Quod quidem qualiter fieret, si iam in consensum carnalis concupiscentiae tracta fuisset, nulla ratio habet. Unde autem amplitudinem gratiae adepta sit, subinfertur cum dicitur:

Dominus tecum.

Tecum, inquit, potius quam in te. Qui enim ubique per praesentiam diuinitatis iam se unire disponebat carni uirginis per assumptionem humanitatis; ut tecum, hoc est, cum carne tua unum fiat in persona.

Benedicta tu in mulieribus.

Nunquid et in uiros non redundat benedictio Mariae? Nunquid et ipsa de semine Abrahae, et per illam Christus descendit: in quo uidelicet semine omnium gentium benedictio fuerat promissa? Quid est, quaeso, in mulieribus, et non magis in omnibus uiris pariter ac mulieribus? Haec iterum dico, uirgines, attendite, et in uos specialiter istam benedictionem Mariae redundare gaudete. Paucos quippe uirorum reperimus, qui in uirtute uirginitatis Christum imitentur. Multas sequaces haec Mariae gratia in uobis habet, quarum tanto uirtus gratior, quanto sexus infirmior. Virtus quippe in infirmitate perficitur. Quid est autem benedictio, nisi diuinae gratiae multiplicatio? Benedicta igitur Maria in mulieribus potius quam in uiris dicitur, quia haec eius gratia uirginalis propositi in feminis maxime per eius imitationem multiplicanda fuerat, sicut et Psalmista antea praedixerat, dicens:

Adstitit regina a dextris tuis... etc.

Et rursum:

Adducentur regi uirgines post eam, adducentur in templum regis.

Post eam, inquit, adducentur in templum regis, quia per imitationem huius summae reginae, uirgines innumerae in uerum Dei templum sunt consecrandae.

Quae cum audisset, turbata est.

Ad uerba loquentis, et magno praeconio laudis eam salutantis turbata memoratur esse, non eum qui loquebatur aspicere. Fixis quippe oculis in lectione, uel terrae affixis in oratione, quo animus intendebat tote inhiabat, atque immobilis haerebat; nec humanum curabat aspectum, quae tantum intendebat diuinum. Unde autem turbata? Diuersis undique de causis. Tum quia uiri consortium fugiebat, tum quia lectioni uel orationi totam operam impendebat, quarum assiduitatem praepediri grauiter sustinebat.

Et cogitabat, inquit, qualis esset ista salutatio.

Ex qua uidelicet intentione procederet utium adulationis uerba haec essent, an ueritatis: qua temeritate, quo aditu ille cubiculi sui secretum inquietare praesumeret? Quam ita perturbari angelus non perferens:

Ne timeas, inquit, Maria.

Non quidem ait "Ne perturberis" sed "Ne nimia sollicitudine affligaris": ne aut te obtinere desperes quod uouisti, aut tamquam rea maledictum incurras legis. Et hoc quidem loco cum ait 'Maria', primum eam uocat ex nomine, ut quasi familiarem sibi maiori releuet consolatione. Cur /355/ autem non sit ei timendum, hoc est de petitione sua differendum, annectit cum ait:

Inuenisti gratiam apud Deum.

Hoc est, supra omnia merita illi grata facta es, atque accepta.

Quomodo autem tam legis maledictum euitet, si uirgo permaneat, quam propositi sui uotum incorrupta custodiat, patenter exponit dicens eam pariter tam esse parituram quam uirginem permansuram. Parituram, inquam, non solum hominem, uerum etiam hominum Saluatorem, hoc est Iesum. Cuius quidem uirginei partus quanta sit excellentia, diligenter describit dicens:

Hic erit magnus, et filius Altissimi uocabitur.

Ac si aperte dicat: Attende in hoc ipso incomparabilem gratiam, singularem gloriam tuam, uice ipsum qui Dei filius dicatur et tuus.

Et dabit illi Dominus Deus sedem Dauid patris eius

hoc est, id in eo perficiet quod in typo eius Dauid promissum est, sicut et ipsemet profitetur dicens:

Iuravi Dauid seruo meo, usque in aeternum praeparabo sanctum tuum. Et aedificabo in generatione et generationem sedem tuam.

Domus Iacob, in qua regnaturus in aeternum promittitur, Ecclesia est gentium, quae tempore praeteritorum, et gratia priorum synagogam supplantauit, et benedictionem ei surripuit. Finem hoc regnum non accipit, quia nec cum uita praesenti deficit: quod tanto in caelestibus est uerius, quanto felicius. Dixit autem Maria:

Quomodo fiet istud?

Tanquam si diceret: Magna quidem promissio, et incomparabiliter non solum feminae uirtutem, sed omnem humanam transcendens dignitatem. Quo itaque modo quoue ordine futura est completio rei tantae?

Virum enim, inquit, non cognosco.

Ac si diceret: Longe hoc a meo remotum proposito uidetur, ut uidelicet partum habeam, quae uirgo persistere decreui. Et hoc est, ut supra iam meminimus, eam uirum nequaquam cognoscere, nulli unquam in commixtione carnali per consensum acquieuisse. Legerat quidem Abrahae factam de Christo promissionem, sicut et ipsa postmodum profitetur, inquiens:

Suscepit Israel puerum sum, recordatus misericordiae suae. Sicut locutus est ad Patres nostros, Abraham et semini eius.

Unde nequaquam de hac promissione dubia, de modo requirebat quo esset complenda, utrum scilicet per admixtionem uiri sine dilectione peccati, sicut in paradiso fieret si homo non peccasset, an integritate corporis pariter et mentis conseruata, sicut in eius proposito fuerat. Bene autem angelus, cum ei filium promitteret, modum conceptionis reticuit, donec ipsa uidelicet manifestato uoti sui proposito, cum ab eo requireret: ne uidelicet quia eam audieramus desponsatam, crederetur per concupiscentiam hanc inisse copulam.

Spiritus sanctus superueniet in te

hoc est, superiori dono Dei ditaberis, ut uirgo pariter ac mater sis.

Venit Spiritus in multas fidelium animas, per aliquod /356/ diuinae gratiae donum, sed in Mariam superuenit, cum ei superiorem et excellentiorem omnibus gratiam contulerit. Quid autem Spiritus Dei, nisi diuinae bonitatis amor seu donum intelligitur, cum aliquid nobis supra merita confertur? Cum ergo mysterium hoc Incarnationis totum per operationem bonitatis diuinae magis quam per solitam institutionem naturae fuerit gestum, recte Spiritui sancto est ascriptum.

Et uirtus Altissimi obumbrabit tibi.

Virtus Dei filius, hoc est coaeterna eius sapientia intelligitur, iuxta illud Apostoli:

Nos autem praedicamus Christum Dei uirtutem et Dei sapientiam.

Sicut enim Deus omnia in sapientia sua fecit, sic et per ipsam perdita restaurauit, ab hoc, ut supra neminimus, nost ae redemptionis exordio restorationem istam inchoans. Virtus itaque Dei filius dicitur, qui brachium eius seu fortitudo, ad omnia quae disposuerit peragenda sufficiens. Haec uirtus obumbrat Virgini, dum in ipsa suae diuinitatis fulgorem uelamine carnis operuit, et sic ad nos quasi calciata diuinitas processit; ut in nostra Deus uisibilis appareret natura, qui permanet inuisibilis in sua. Haec autem diuinae maiestatis obumbratio in illo praefigurata est electro, cuius speciem de medio ignis propheta Ezechiel conspexit. Electrum quippe est metallum ex auro simul et argento commixtum. In qua quidem mixtura argentum ad claritatem proficit, aurum uero a suo temperatur fulgore. Electrum igitur istud ipse intelligitur Christus, in cuius una persona diuinitatis et humanitatis duae naturae ita sibi ad inuicem sunt unitae, ut inferior natura, quae per argentum exprimitur, sese uisibilem praebeat, et diuinae maiestatis splendor carnis uelamine obumbratus, qui per aurum figuratur, inuisibilis persistat. Hoc electrum in igne, Deus homo est in passione.

Ideoque et quod nascetur ex te sanctum, uocabitur filius Dei.

Ac si aperte dicat: Ac per hanc unionem Verbi Dei ad hominem uitae factam, non solummodo ipsum Verbum filius Dei dicitur, uerum etiam ipse homo a Verbo assumptus filius Dei uocabitur. Et attende, quod ait "uocabitur," de homine potius, quam de Verbo, cui competit esse.

Quod diligenter euangelista considerabat, cum diceret:

In principio erat Verbum.

Non enim dixit "Vocabatur Verbum" sed "Erat". Esse namque proprium est incommutabilitatis diuinae, sicut ipse ad Moysen loquitur:

Haec dices filiis Israel: Qui est, misit me ad uos.

Qui est, inquit, hoc est, qui incommutabiliter consistit: quia nequaquam uerum habet esse, nisi quod est incommutabile. Ubicumque mutatio fit, esse pariter et non esse concurrunt. Illi ergo proprium est esse, qui penitus ignorat non esse. Unde bene dictum est: "Erat Verbum" potius quam "uocabatur". Vocatio quippe non est aeternitatis, sed temporis; nec ad naturam, /357/ sed ad placitum hominum spectat impositio nominum. Unde recte cum de homine assumpto a Verbo loqueretur, cuius natura non est aeterna, nec per naturam, sed per gratiam et unionem Verbi habet esse filius Dei, dictum est "uocabitur"

potius quam "erit". Quod si etiam personam totam in duabus naturis consistentem dicamus ex Virgine nasci secundum corpus, quod inde traductum est, et totam illam personam, non solum humanitatem, filium Dei uocari, non incongrue dicitur. Nam et surculus trunco alterius naturae insertus toti arbori propriae naturae confert uocabulum: ut si aesculus coctano inseritur, aesculus, non coctanus tota arbor dicitur, a digniori scilicet parte quae fructum affert ita nominanda, sicut et ex fructu suo cognoscenda. Quaedam autem insertio diuinitatis in humanitate facta est hodie, et tamquam una arbor facta est ex duabus naturis in unam sibi personam conuenientibus. Scriptum quippe est de sapientia, quae Dei Verbum intelligitur, quia:

lignum uitae est his qui apprehendunt eam.

Quid autem humanitas, nisi arbor maledicta, et tamquam lignum mortis antea erat? Quasi ergo lignum uitae ligno mortis insertum intelligite, cum in Virgine uelut in bona terra haec insertio sit facta. Cuius quidem insertionis ipse spiritus in eam super ueniens operator fuit, tamquam illam praeuidens diem, quae ad inserendum commodior uidetur; sicut communis hominum opinio tenet, qui inserendi peritiam habent, et longa hoc experientia didicerunt. Unde et confidenter asserunt, uix aut nunquam aliquam insertionem quae hac die fiat, inutilem esse.

Et ecce Elizabeth.

Ne de possibilitate partus Virginis quidquam suboriretur dubitationis, quasi hoc esset impossibile quod solitus cursus non haberet naturae: in memoriam reducit Elizabeth conceptus, quae cum tam senio quam sterilitate esset infecunda, obtinuit ex gratia quod habere non poterat ex natura. Unde bene ab angelo tam senectus eius quam sterilitas memoratur:

Quia non erit impossibile apud Deum omne uerbum.

Verbum Dei hoc loco ipsa est diuina locutio, quae a beato describitur Augustino, diuina dispositio non habens sonum strepentem et transeuntem, sed uim in perpetuo manentem. Nullum igitur uerbum Dei impossibile est ipsi, cum quidquid ipse disponit ut faciat, nullo impediri casu queat.

Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini.

Quid est quod ais? domina; quid est quod respondes, regina non solum hominum, sed et angelorum ex hoc futura? Non dicis: Ecce mater Domini, uel etiam dilecta Dei, uel etiam ab ipso electa, cum sis singulariter praelecta. Quanto te ad sublimiora promissio intollit angelica, tanto summa humilitatis uirtus te deiicit ad inferiora. Ubi obsecro, illud est honorabile nomen quod unigenitus tuus fidelibus suis imponit, cum ait:

Iam non dicam uos seruos, sed amicos?

Ille /358/ de honore quorum in ipso quoque nomine dignatus est prouidere, tu e contrario seruilem tibi conditionem non erubescis ascribere. Ita, domina, ut ex te praecipue illa humilitatis exempla sumantur, ad quae nos Scriptura exhortans ait:

Quanto maior es, humilia te in omnibus.

Ex hac maxime humilitatis uirtute ad huius promissionis celsitudinem meruisti conscendere. Ex hac tuae disciplinae regula, uirgo illa tui imitatrix Agatha, et una de numero prudentum, instructa dicebat:

Ancilla Christi sum, ideo me ostendo seruilem personam.

Et iterum:

Summa ingenuitas ista est, in qua seruitus Christi comprobatur.

In hanc tamen regulam et humilitatis formam tuus ipse, ni fallor, quasi auus te induxerat, dicens:

Audi, filia, et uice, et incline aurem tuam... etc.

Cum enim de altitudine huius promissionis ad te filiam suam factam praemisisset, dicens:

Adstitit regina a dextris tuis... etc.

statim de humilitate conseruanda admonuit, subiungens:

Audi, filia... etc.

Ac si aperte dicat: Magnum est, filia, incomparabile bonum te caelestis regis sponsam effici spiritualem, ut quasi regina caelorum ei iuncto latere assistas, et cum eo, caeteros omnes praecedas in uestitu deaurato; hoc est in corpore solido et incorrupto, omni uirtutum diuersitate intus adornata. Sed quia magna sunt femineae naturae tanta praeconia, et humanae infirmitatis tam excellens gloria, audi quae dicuntur, et intelligendo uice: ut cum haec tibi nuntiabuntur, non diffidas impleri, et tantae promissionis altitudinem aure humili suscipe, quasi obliuiscendo populum tuum, et domum patris: hoc est, non superbiendo de genere Iudae et regia stirpe, nec attendendo quid habeas ex natura, sed quid tibi conferatur ex gratia.

Atque ita rex ille caelestis concupiscet decorem tuum, qui superbis resistit semper et humilibus dat gratiam. Cuius quidem exhortationis, domina, non immemor facta, dixisti:

Ecce ancilla Domini

Et rursum:

Quia respexit humilitatem ancillae suae.

Ex qua profecto humilitate meruisti quod sequitur obtinere.

Fiat mihi secundum uerbum tuum.

Hoc est, ut ipsum Dei Verbum iuxta tuae promissionis uerbum concipiam integra, et pariam incorrupta. Amen. /359/

-----
[02]

IN NATALI DOMINI

Laetentur caeli, et exultet terra; quoniam hodie rex caelorum ortus sui gloria singulas terras insigniuit, ut hinc caelestes ciues colligeret, per quos caelestia restauraret damna. Unde et angeli de reparatione sui lapsus et nostro profectu exultantes, in ipso statim huius natiuitatis die, tam suum quam nostrum commune gaudium nuntiarunt, dicentes:

Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bonae uoluntatis.

Ac si aperte fateantur: Natus est hodie, de quo spiritualiter a supernis spiritibus sit laudandus, et per quem forti armato alligato, immo prostrato, credentes in eum et sperantes ueram pacem adipiscantur. Natus est hodie Deus in ferris, ut homines nascerentur in caelis. Natus est hodie de Virgine matre, qui ante tempora genitus est ex Deo patre. Hinc enim ad eum Pater ipse loquitur:

Ex utero ante Luciferum genui te

hoc est, ex ipsa mea substantia, antequam Lucifer crearetur, es genitus. Utraque natiuitas eius mirabilis, utraque ipsius generatio ineffabilis: ut utramque pariter, tam ad temporalem uidelicet ex matre, quam ad aeternam generationem eius ex patre, illud Isaiae non incongrue refertur:

Generationem eius quis enarrabit?

In huius itaque typo ille praecessit rex et sacerdos Melchisedech, quem tam sine patre quam sine matre, hoc est sine genealogia, commemorat Apostolus extitisse. Non quod ille quidem patre uel matre caruerit; sed quod eius genealogiam Scriptura non doceat, a nobis commemorari queat. Sic et Christus rex uniuersorum per diuinitatis potentiam, sacerdos hominum factus per assumptae humanitatis hostiam, sine patre uel matre dicitur esse, non quod utrumque non habeas, sed quod neutrum quis quomodo sit discere queat, ut sicut ibi Scripturae

testimonium, ita hic rationis humanae deficiat ingenium; et tanto eius utraque natiuitas sit mirabilior, quanto ineffabilior: cum illa uidelicet ex patre sit sine matre, ista ex matre sit sine patre.

De huius quoque natiuitate mirabili quam habet ex matre, scriptum est Ieremia prophetante:

Creauit Dominus nouum super terram, femina circumdabit /360/
uirum.

Ac si aperte dicat: Ille qui, sicut scriptum est, fecit quae futura sunt; iam altissimo suae dispensationis consilio, futuram cuiusdam hominis creationem nouam, et caeteris omnibus dissimilem praedestinauit. Qui cum adiunxit, non in terra, sed "Super terram"

ostendit hanc creationem non tantum supra merita hominum esse; sed etiam superiorem et excellentiorem caeteris omnibus creationibus terrenis existere. Quae sit autem huius creationis nouitas, subsequenter exponit dicens:

Femina circumdabit uirum.

Hoc est ex propria substantia mulier sola, sine uirilium seminis admixtione, praebet corpus, quo se diuinitas circumdet ac uestiat, uiri formam in ea suscipiens. Unde et bene uterus Virginis, quasi circulus ex omni parte integer, uirum illum in se conceptum, non per coitum extrinsecus immisum, undique circumdare dicitur. Totum quippe illud corporale indumentum ex substantia Virginis est contextum, et uir ille in ea quasi in circulo continuo fuit: quia eius integritatem nec conceptus nec iratus dissoluit. Quantum uero noua, et a caeteris sit diuersa huius creationis natiuitas, animaduertemus, si caeteras hominum creationes ab exordio reuoluamus. Primus homo de terra formatus, nec ex patre nec ex matre carnis originem traxit. Eua autem, quae de costa eius formata est, ex patre solo est, non ex matre.

Caeteri uero homines ex patre simul et matre generantur: hoc uno quidem excepto, qui ex sola matre, ut dictum est, nascitur. Unde et proprie ipse solus filius hominis, non hominum, dictus est: quia eum uidelicet secundum carnem sola uirgo genuit, et ipse ei quoque solus et unicus filius extitit sicut et petri, ut eius excellentiae singularitas per omnia commendetur.

Huius quidem caro Virginis, qua se uerus agnus induit, illud est niueum uellus innocentissimae ouis, de quo Psalmista longe ante cecinerat:

Descendet sicut pluuia in uellus... etc.

Legimus in Libro Iudicum ad petitionem Gedeon, ut confirmaretur ad praelium per uisibile sibi signum, uellus in area positum rore ita fuisse malefactum, ut circumquaque sicca terra maneret, ac postmodum ad petitionem eiusdem e conuerso contigisse. Quo quidem signo praefiguratum dicitur, gratiam Dei, quae rore designatur, iudaico populo in medio terrarum olim habitanti, quasi uelleri in area posito, collatam primo fuisse, gentili populo reprobato: ac postmodum ab hac gratia uellere siccato, id est Iudaea priuata, eam circumquaque terrarum in gentes defluxisse. Sed quia ros compaiatione pluuiae tenuis est, et minus irrigare sufficit; descensum diuinae gratiae

/361/ in Virginem pluuiae seu stillicidiis magis quam rori Psalmista comparauit. Omnem quippe, ut diximus, tam iudaici quam gentilis populi gratiam ea transcendit, quae matri Domini collata est, et eius dona, quae quasi terra stillicidia suscepit, caeteris donis longe sunt eminentiora. Vellus cum sit de corpore, carnis infirmitatem ex laesura non sentit in dolore, et ab omni corporeo sensu penitus alienum est.

Et Virgo uirginum cum in infirmitate carnalis concupiscentiae concepta fuerit, ut caeteri homines; hanc tamen penitus infirmitatem ipsa nunquam ex consensu pertulit in mente, nec ullum illecebrae carnalis attactum experta est in carne. Unde factum est, ut sic de carne orta esset, ut uitia carnis ignoraret, et sic de carne esset, quasi caro non esset; et tamquam mortua in carne, et tota uiuens in spiritu, carnalium sensuum, qui maxime in concupiscentia carnis uigent, oblectationem nesciret. Unde merito ipsam prae caeteris caelestis regis filius quasi palatium suae habitationi congruum, quod ante non inuenerat, adipisci gauisus est, et in ipsa quasi pluuia in uellus a supernis placido descendit illapsu. Pluuia quippe in uellus ueniens, ipsum ita inundat et abluit, ut nullo ei sensu passionem ingerat: et dum ab eo non

sentitur, sic in eo est quasi non sit. Ita et superna sapientia, cuius haustus aquae comparatur, iuxta illud:

Aqua sapientiae potauit eos Dominus

quia de plenitudine eius omnes accepimus, ut de Virgine carnem acciperet, ipso suo descensu gratiae suae donis eam irrigando, ab omni humanae infirmitatis contagio mundauit, et nullam ei passionem carnis uel in conceptu uel ex partu attulit; et dum eam tam ante partum, quam post partum Virginem consecrauit, sic in ea fuit, quasi non fuerit: et sic ipsa grauida facta est quasi grauida non esset, cum nullum inde passionis grauamen incurreret. Stilicidia autem pluuiiae terram quam inebriant, ab ariditate sua in fecunditatem conuertunt.

Et spiritus sui donis ita eam filius Dei repleuit, ut non solum ipsa Deum pariendo fructum afferret, uerum etiam fidelibus omnibus ipsum conferret, quae salutem omnium mundo peperit.

Haec illa est fidelium omnium terra communis, et ager specialis, cuius et Spiritus sanctus colonus, et Verbum Dei semen extitit. Quod etiam supra memoratus propheta per spiritum praeuidens, ad singularem secum exultationem, et diuinae laudis confessionem, omnes pariter admonet dicens:

Confiteantur tibi populi, Deus, confiteantur tibi populi omnes: terra dedit fructum suum.

Quod quidem si quis de terrenae segetis fructu accipiat, quid ad Dauid ista exhortatio laudis, quasi in diebus eius terra inciperet fructificare uel copiosiore fructum afferre? Isaac seminasse, et centuplum collegisse tamquam in admirationem diuini beneficii meminit Scriptura, sed nullam inde gratiarum actionem, /362/ de tanta scilicet fructus abundantia eum Domino persoluisse. Intelligamus itaque Dauid in propheta huius fructus quem alibi sibi a Domino commemorat promissum esse, dicens:

De fructu uentris tui ponam super sedem tuam

ad congratulandum sibi omnes pariter adhortari, quorum in hoc communem considerat salutem. Hic est ille fructus terrae sublimis, quem et Isaias praeuidens:

Erit, inquit, germen Domini in magnificentia, et in gloria, et fructus terra sublimis, et exspectatio his qui saluati fuerint de Israel.

Quid enim germen Domini, sublimem fructum terrae, communemque omnium hinc exultationem fidelium, nisi Christum oportet intelligi qui et ante saecula genitus ex Patre, et hodie quasi de terra prodiit natus ex Virgine; cuius quidem sublimationem ac magnificentiam definit Apostolus, dicens:

Propter quod et Deus illum exaltauit, et donauit illi nomen quod est super omne nomen.

Quod etiam nomen, id est Iesum, quod Saluator interpretatur, idem propheta, cum de ipso terrae fructu alibi praeconaretur, ait:

Rorate, caeli, desuper, et nubes pluant iustum; aperiatu terra, et germinet Saluatorem, et iustitia oriatur simul. Ego Dominus creauit eum.

Quid enim caeli uel nubium nomine, nisi angeli uel sancti patres dignitate caeteris praeminentes, et tamquam in supernis animo conuersantes, intelligendum est? Qui dum aduentum Mediatoris uel parabolice, uel manifeste praenuntiauerunt, quasi rorem uel pluuiam uerba ipsorum fideles susceperunt. Ros quippe, pluuiam subtilior, et minutissimas habens guttas, ut uix conspici queat, uerba sunt allegorica ad intelligendum difficilia. Quae uero aperta sunt, pluuiam comparantur. Haec igitur uerba terram sanctam, id est immaculatam irrigarunt Virginem, ut hunc nobis fructum afferret: quia promissionibus tam per angelos quam per prophetas de Christo factis erudite, dum eorum auditui credidit, quasi aure concepit, et ex fide audibilis uerbi illud concipere Verbum Dei meruit, de quo scriptum est:

In principio erat Verbum

sicut et consequenter ostenditur cum dicitur:

Et Verbum caro factum est.

Ad hunc itaque rorem seu pluuiam diuinarum promissionum suscipiendam terra se aperuit, cum per intelligentiam et fidem non solum corporis, sed etiam cordis aures eis apertas habuit: ut quae uidelicet dicerentur simul intelligeret et crederet. Unde bene in eam uerba ista "pluere iustum" potius quam peccatorem

dicuntur; quia solus iste sine concupiscentia carnali conceptus ab omni penitus peccato fuit alienus.

Tale est ergo "pluant iustum" ac si diceretur: doctrinae suae uerba conceptum a peccato prorsus immunem, conferant Virgini: et ad illa per fidem suscipienda sese aperiat terra, hoc est, de impossibilitate

/363/ talis conceptus nec dubitet fermina, quando uidelicet haec femina in eam tamquam in terram promissio iecerit angelica, dicens:

Ecce concipies... etc.

Cum quo simul iustitia oritur, quia ipse non solum iustus in se, sed etiam nos per fidem sui, non per opera legis iustificans,

Factus est (ut ait Apostolus) sapientia nobis a Deo, et iustitia.

Ego Dominus creauit eum.

Hoc est, ab aeterno iam disposui hanc eius creationem, non per concubitus uirilem, sed per meae potentiae peragere uirtutem. Quod ergo ibi tamquam futurum praedicitur:

Aperiat terra et germinet Saluatorem

hic quasi iam completum ostenditur:

Terra dedit fructum sum.

Quod uero subditur:

Benedicat Deus

oratio est postulantis efficaciam huius fructus, in illa uidelicet benedictione inde mundo promissa, quae Abrahae primo facta est, cum ei a Domino dicitur, quia

in semine tuo benedicentur omnes gentes.

In primo quippe Adam terra maledicta, in secundo benedictionem recepit: quia ille in condemnationem omnes secum pariter traxit, a qua nos iste solus liberans, ut proprie Iesus, id est Saluator, uocaretur, obtinuit. Ante aduentum quippe ipsius iusti etiam apud inferos propter peccatum primi hominis plectebantur; pro quibus inde liberandis ipse quoque ad inferos descendere dignatus est, illud Oseae complens uaticinium:

O mors, ero mors tua: morsus tuus ero, inferne.

Aperta itaque per ipsum iam nobis ianua paradisi, ut uidelicet nullus electorum amplius a regno differatur, illam iam querimoniam fidelium sopiuit:

Patres nostri comederunt uam acerbam, et dentes filiorum obstupescunt.

Quorum quidem querimoniae statim ipse respondens, et tempus gratiae de aduentu suo promittens, ait:

Viuo ego, si erit ultra fabula haec in prouerbum in Israel.

Et in sequentibus:

Anima, inquit, quae peccauerit, ipsa morietur. Filius nom portabit iniquitatem patris... etc.

Quid est autem comestio uuae acerbae, quae a patribus facta, in poenam etiam filiorum redundat, tamquam ipsi quoque unam illam comedissent, nisi transgressio priorum parentum, quae posteros omnes ante aduentum Domini opprimebat, ut nullus quantumcumque iustus ad beatitudinem transiret, sed unius uetitae arboris comestione tota posteritas plecteretur? Eam uero arborem, quam scientiae boni et mali Dominus appellat, plerique Iudaeorum uitem esse autumant, cuius fructus hoc loco uua esse dicitur. Quam etiam inde scientiae boni et mali, sicut Dominus appellat, merito dici uolunt, quia sicut uinum moderate sumptum acuit ingenium, ita cum modum excedit obtundit ipsum. Unde quasi bonum et peruersum sensum conferees, scientiae boni et mali arbitrantur dici. Cui etiam /364/ opinioni non mediocriter illud suffragari uidetur, quod post comestionem statim in se illi motum luxuriae sentientes, erubescencia confusi pudenda texerunt.

Luxuriosa quippe res uinum est

sicut scriptum est. Et Apostolus:

Vinum, inquit, in quo est luxuria.

In medio autem paradisi tam lignum uitae, quam lignum scientiae boni et mali fuisse referuntur, quasi sibi inuicem ita copulata, ut alterum alteri adhaereret, sicut uitis ab ulmo ferri solet, et quasi in uno mors et uita simul sint collocata, tamquam lignum uitae ex proprio fructu uitam ministraret, et ex adiacente uite mortem inferret.

Dominus quippe Iesus in ruinam et in resurrectionem multorum positus est, et ex se ipso uitam credentibus praestat: et reprobos, quos diu tolerando portat, per iustitiam condemnat. In cuius, ut dictum est, aduentu illud praemissum prouerbum cessare promittitur, quia in electis, quiper Israel designantur, iam illa poena originalis peccati finem accepit: ut iam ulterius nullus credentium nisi ex proprio delicto differatur a regno, sed anima quae peccauerit in Israel, hoc est inter uidentes Deum, etiam rationis compotes, ex proprio tantum peccato, non ex alieno puniantur: nec iam filius peccatum patris portet, ubi nullum fidelium iam originale peccatum a beatitudine separat. Unde bene hoc tempus gratiae, quo plenam remissionem consequimur, sicut illud irae dici conuenit. De hac plenitudine temporis et abundantia diuinae gratiae qua decreuerat Deus implere quod coeperat, et consummare quod promiserat, ait Apostolus:

At ubi plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege... etc.

Haec igitur mulier sexu, sed infirmitatis ignara muliebris, quae uirgo perpetua diuino consecrata est partu, porta illa est orientalis semper clausa, quam Ezechiel sibi per spiritum reuelatam describit, dicens:

Porta haec clausa erit, non aperietur, et uir non transibit per eam: quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam.

Per hanc quippe Virginem quasi portam quamdam ad nos quasi in templum suum Dominus ingreditur, dum se in ea nostrae copulat naturae. Sed haec eadem porta semper clausa permanet, et uir per eam non transiet; quia nullus uirilis coitus. Quae bene porta ad orientem respicere dicitur, secundum quod ipsa orienti congrue comparatur. Sicut enim ibi sol iste corporalis oritur, et inde ad caeteras mundi partes diffunditur: sic in ista sol uerus iustitiae Christus, secundum quod scriptum est, nascens:

Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est claritatis suae radios ad illuminandas totius mundi tenebras dilatauit. Unde et euangelista Ioannes:

Erat, inquit, lux uera, quae illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum... etc.

Haec itaque lux, id est Verbum Patris, et coaeterna eius /365/ sapientia, sic ad nos per Virginem, quem admodum claritas solis per solidissimi uitri specular ingreditur. Omnibus quippe metallic uitrum solidius est ac splendidius, tamen fragilius, nec post fracturam ita reparabile ut caetera. Et sanctae uirginis integritas, quam definiens Apostolus ait:

Ut sit sancta et corpore et spiritu maximam habet soliditatem, et tanto Deo resplendet acceptabilior, quanto est huius uirtus sublimior. Sed quia haec facile deperire potest, statim uidelicet si uel mens corrupta fuerit, nec iam ulterius recuperari uel integrari ualet: quam sit fragile hoc tamen bonum liquet, et quam diligenti custodia indigeat. De hoc itaque tamquam fragili uitro ipsa Dei uirtus et sapientia, cui uelle posse est, quasi specular quoddam in Virgine sibi composuit; per quod se nobis summus ille diuinae claritatis splendor infudit, et nec per conceptum ingrediens, nec per partum egrediens illud dissipauit. Et notandum quod specular quidem plenam lucis claritatem suscipit, sed adeo plenam non refundit, nec tantam reddere potest, quantam capit. Sic et ille diuinus fulgor, cum se ad nos per illud uirginale specular immittit, longe ampliore gratia Virginem quam nos illustrat per Virginem. Unde et bene ab angelo gratia plena salutatur, et in eam superuenire Spiritus sanctus nuntiatur. Ipsa quippe, quantum humana capere potest natura, omnibus diuinae gratiae donis cumulata totum simul accepit quod particulatim distribuitur aliis. Venit itaque saepe Spiritus sanctus in altos fideles per aliquod gratiae suae donum, sed in istam superuenit: quia longe superiorem hic aduentum habuit, ubi fidelium omnium operatus est salutem. Secundum quam quidem operationem Saluator ipse non solum ex Virgine natus, sed de ipso quoque Spiritu natus esse dicitur, seu conceptus. Aliter tamen ex illa, aliter ex illo. Ex illa uidelicet tamquam ex matre, de cuius substantia carnem accepit: de illo autem non ut de patre, sed tamquam de huius natiuitatis operatore. In hac quippe conceptione uel natiuitate non consuetudo naturae, sed diuinae operatio gratiae consideratur: nec quid natura possit, sed quid

omnipotens uoluit attenditur. Quod uero ad gratiam Dei magis quam ad merita hominum respicit, Spiritui sancto specialiter tribuitur, quia ipse amor seu bonitas Dei proprie nuncupatur.

Huius tamquam artificis cuiusdam operatione, lapis ille de monte sine manibus abscissus est, qui in Daniele statuam comminuisse legitur, ac postmodum in montem magnum creuisse, et uniuersam terram impleuisse dicitur. Quem etiam lapidem per Isaiam nobis Dominus promittens, ait:

Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem probatum, angularem, pretiosum... etc.

De quo et /366/ Psalmista ante cecinerat:

Lapidem quem reprobauerunt aedificantes, hic factus est in caput anguli. A Domino factum est istud... etc.

Huius lapidis de monte sine manibus abscisio facta, ipsa est incarnatio diuina, in quam illa quae Virginem repleuit, sola operate est Spiritus sancti gratia. Ipse quippe sua operatione carnem illam, qua indueretur filius Dei, de carne Virginis separauit, et in membra formauit. Quid autem manus, nisi humanam operationem significant?

Sine manibus igitur id actum est, ubi nulla humani coitus operatio fuit. Mons, de quo lapis hic est abscissus, uirginalis eminentia est dignitatis, quae caelestem in ferris ducebat uitam. De cuius quidem substantia secundum carnem homo ille est assumptus, qui in unam per sonam Verbo Dei est unitus, quod totum est Iesus Christus. Hic grandem et sublimem statuam comminuens, dilatata in gentibus idololatriam destruxit, sicut et ipse per Isaiam antea promiserat, dicens:

Ecce Dominus ascendet super nubem leuem, et ingredietur Aegyptum: et mouebuntur simulacra Aegypti a facie eius.

Aegyptus quippe, quae tenebrae interpretatur, mundus est summa idolotriae caecitate percussus? In quem Dominus per carnem manifeste ueniens, huic ipsi carni quasi leui nubi insedit, quia homo ille a Verbo assumptus, de quo scriptum est:

Verbum caro factum est

nullum ex corruptibili corpore, quod aggrauat animam, pondus traxit peccati. Sol uapore suo exhalationes terrae generans, nubem attrahit, de qua postea manans pluuia terram inebriat ut fructificet. Vapor itaque siue calor solus, Spiritus ipse est a Deo procedens, qui et ipsius amor dicitur. Hic ubi uult spirans, et terrena corda in Deum accendens, quasi quasdam exhalationes terrae generat, dum ipsorum gemitus atque suspiria in Deum excitat. Unde et Apostolus:

Ipse, inquit, Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus

dum nos uidelicet postulantes facit, et orantes quae suggerit. Summa ergo in antiquis patribus haec ad Deum oratio fuit et exspectatio, ut promissum eis mitteret Saluatorem: sicut et de beato illo legitur Simeone. Quod et beatus commemorans Augustinus:

Intelligite fratres, inquit, quantum desiderium habebant antiqui sancti uidere Christum! Sciebant illum esse uenturum, et omnes qui cupiebant, dicebant: "O si me illa inueniat natiuitas! O si quod credo in scripturis Dei, uideam oculis meis!" Idem post aliqua de beato illo praedicto sene quasi desiderante et suspirante, et quotidie in orationibus suis dicente: "Quando ueniet, quando nascetur, quando uidebo? Putas durabo? Putas hic me inueniet? putas isti oculi uidebunt, per quem cordis oculi reuelabuntur?" Dicebat ista in orationibus suis, et pro desiderio suo accepit responsum, quod non gustaret /367/ mortem donec uideret Christum Domini.

De his quoque sanctorum desideriis et uehementissimo clamore cordis illud est Isaias:

Clamabunt ad Deum a facie tribulantis, et mittet eis Saluatorem... etc

Tales igitur clamores uel gemitus fidelium, quasi quaedam erant exhalationes terrarum. Ad quorum quidem postulationem et exspectationem, sol sibi uerus uapore suo nubem attraxit, dum operatione Spiritus sancti Verbum Dei de Virgine carnem accepit. De qua etiam carae tamquam de nube pluuiam dedit, cum incarnationis eius mysterium praedicatio terris omnibus nuntiauit, et fidei

fructum inde extulit. Cum hac itaque, ut dictum est, carne, ipso in Aegyptum ueniente, mota sunt simulacra Aegypti, quia inde remota est idololatria, conuersis ad ipsum gentibus. Et tunc profecto iuxta Danielelem, statua comminuta, lapis ille in montem magnum creuit, et uniuersam terram repleuit: quia eius corpus non solum hanc morientium, quod est Ecclesiae, ubi terrarum fides, dilatauit, cum infidelitatem expulerit. Quod denique corpus non solum hanc morientium, sed magis illam uiuentium est terram repleturum. Hic est mons ille Domini praeparatus in uertice montium, qui per diuinitatis eminentiam omnium transcendit cacumina sanctorum. Qui nobis hodie quasi de ualle nascitur, quia de inferiori sexu et humillima uirgine, summus ille diuinae maiestatis splendor ad humanos hodie prodit obtutus, carnis uelamine obumbratus, ut in nostra saltem uideri possit substantia, qui inuisibilis persistit in sua.

Haec illa species electri, quam Ezechieli prophetae legimus reuelatam.

Electrum quippe quaedam est auri et argenti mixtura, in qua et argentum ad claritatem proficit melioris admixtione metalli, et aurum a suo fulgore temperatur, dum inferiori metallo sociatur. Sic et Christum unam ex duabus naturis intelligimus personam, in quo diuinitas auro, humanitas uero inferiori comparatur metallo. In hac igitur persona, quae Christus est, hoc est Deus et homo, sic sibi diuina et humana coniunctae sunt natmae, ut ille incomprehensibilis diuinae claritatis fulgor, carnis uelamine obumbratus, humanis se oculis temperaret, et suscepta humanitas ad claritatem proficeret, cum uidelicet homo ille quasi quaedam lutea testa, sapientiae supernae illius, cui est unitus, incomparabili luce accensus, nostras illuminans tenebras, tam uerbis quam exemplis, omnium nobis plenitudinem uirtutum exhiberet, et longe puriorem et intelligentia potiorem, quam in paradiso creata esset, nostram repararet naturam. Ut autem Verbum Dei carnem de Virgine sumens, hoc se uelamine obumbraret, ipsam quoque Virginem prius obumbrasse dicitur, ut postmodum ex illa sic obumbratum /368/ nasceretur. Cum enim magnus ille caelestis paranympus Gabriel archangelus Virgini praedixisset:

Spiritus sanctus superueniet in te

statim exprimens in quo hic superior aduentus Spiritus sancti consisteret, adiecit dicens:

Et uirtus Altissimi obumbrabit tibi. Et quod nascetur ex te sanctum, uocabitur filius Dei.

Virtus quippe Patris Filius dicitur, quem Dei uirtutem et Dei sapientiam Apostolus nominat; eo quod quaecumque per sapientiam suam disponit, per eandem potenter efficit. Haec igitur Patris coaeterna sapientia obumbrasse Virgini dicitur, quasi uidelicet eam occultasse, et de uniuersa humani generis massa ipsam sibi specialiter elegisse, atque attraxisse, in qua nostrae reparationis operaretur mysterium, et altissimum suae dispensationis compleret arcanum. Quod autem nunc a Gabriele dicitur:

Virtus Altissimi obumbrabit tibi, et quod nascetur ex te sanctum... etc.

hoc in Isaia diligenter iuxta hebraicae linguae proprietatem iam expressum fuerat. Ubi enim nos dicimus:

Ecce uirgo concipiet, et pariet filium

in hebraeo pro uirgine ponitur 'alma', quod sonat "abscondita." Quam igitur ibi Propheta dicit absconditam, hanc nos, secundum assertionem angelicam, dicimus obumbratam.

Qualiter autem diuina sapientia obumbrauerit Virgini, id est, quam sapienter Deus, ut dictum est, eam sibi occultauerit, illae quoque rationes nos docent, quibus de desponsata nasci uoluit, nec eam grauidam a uiro separari permisit: quem ipsa etiam occurrens infamiae hominum, unigeniti sui patrem appellare decreuit, ne uidelicet conceptus sui uel partus ueritas audita nec credita poenam ei uel infamiam apud infideles magis compararet quam gloriam. Duobus itaque modis a Deo dicitur obumbrata, cum et ueritatem partus eius occultauerit mundo, et eam absconderit protegendo: ad illum uidelicet modum, quo dicitur a propheta, protectionem in umbraculum et in absconsionem esse. Et illud Psalmistae:

Sub umbra alarum suarum protexit me.

Quod enim protegimus, ne laedatur occultamus. Hanc uero Virginis absconsionem illa etiam quae in ea praecesserunt uel quae subsecuta sunt, non

incongrue insinuant. Missus quippe ad illam angelus ad eam ingressus esse memoratur, ut eam scilicet non in publico cum saecularibus feminis ludentem, sed in occulto uacantem Deo, et tamquam orantem cubiculo clauso reperisse doceretur. Cuius etiam corpus nunc usque absconditum humanis obtutibus penitus est subtractum. Bene etiam abscondita dicitur, quae in hoc conceptu uel partu nec uiro est cognita, nec naturae uel sexus sui legem experta: ut ei soli huius mysterii ratio reseruetur, qui de abscondita natus est absconditus, et de obumbrata processit obumbratus: ut /369/ sedentem in tenebris et umbra mortis uera suae lucis claritate mundum illustraret, et qua rediremus ad patriam ipse nobis uiam ostenderet, et facultatem praeberet, et auditum patefaceret. Denique nec ipsam Christi genealogiam, quam enarrandam susceperunt euangelistae, usque ad matrem ipsius texuerunt, sed potius ad Ioseph sponsum eius perduxerunt: innuentes quidem huic, non tamen exprimentes, Mariam quoque de stirpe Dauid praecedere; cum referant eam secundum legem contribuli suo desponsatam fuisse, tamquam in hac quoque sua narratione illud supradictum attendentes propheticum:

Generationem eius quis enarrabit?

Narrant quippe utrumque, sed non enarrant, et rem tangunt, sed non pertingunt, quia Mariae proximos parentes non expriment, magisque seriem generationis ad sponsum, ut dictum est, quam ad sponsam perducunt, ut illius patefacta, huius relinquatur abscondita. Unde et hic quoque bene Apostolus Christo Melchisedech comparauit, quod eum sine genealogia esse dicit. Sicut enim illius generationem Scriptura non exprimit, ita nec humanam etiam Christi generationem, ut dictum est, ipsa definit. Quod ergo supputata genealogia Ioseph Matthaeus adiecit:

Christi autem generatio sic erat

non tam ad praecedentia spectare uidetur, quam ad sequentia ubi mox subinfertur:

Cum esset desponsata mater eius... etc.

Ac si aperte diceretur: Talis est generatio Ioseph ex supradictis patribus usque ad ipsum deducta, sed humana generatio Christi patrem nesciens ex sola est Virgine per operationem Spiritus sancti facta.

Quam etiam absconsionem ipsi infideles Iudaei ex pr omisso uaticinio profitentes dicunt:

Sed hunc scimus unde sit: Christus autem cum uenerit, nemo scit unde sit.

Legimus homines olim natalium suorum uenerationem celebrare solitos esse, sicut et euangelista commemorat de Herode. Postquam uero creator omnium tantam nobis exhibuit gratiam, ut nascendo de Virgine nostram super Angelos sublimiaret naturam; statim totam hanc natalium nostrorum deferentes uanitatem, ad eius Natiuitatis conuertimur celebrationem, non iam attendentes quando hic nascamur, sed quomodo per ipsum caelo renascamur. Cui est cum Patre et Spiritu sancto una essentia, eadem maiestas, et inseparabilis gloria per infinita saeculorum saecula. Amen. /370/

[03]

IN CIRCUMCISIONE DOMINI

Circumcisionis dominicae seu baptismi rationem quaerentibus, prima nobis occurrit quaestio: Cur illa in antiquo populo praecesserit?

Deinde cur postmodum ea cessante baptismus ei successerit? Denique cur post Ioannis aduentum, usque ad quem lex et prophetae, Dominus utraque susceperit: maxime cum id, pro quo auferendo institute dicuntur, nullatenus habere potuerit? Quas quidem tres quaestiones, si Domino annuente soluere poterimus, praesentis intentionis operam consummabimus. Nunc de prima primum uideamus. Constat ante Abraham a quo circumcisio incoepit, nonnullos extitisse iustos, uelut Abel, et Enoch, siue Noe, et ipsum quoque Abraham per ueram cordis circumcisionem prius quam circumcideretur carne, iustum fuisse: sicut ex testimonio Genesis aperte conuincit, sic de hoc inter caetera scribens ad Romanos:

Quid ergo dicemus inuenisse Abraham patrem nostrum secundum carnem? Si enim Abraham ex operibus iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum. Quid enim dicit Scriptura? "Credidit Abraham Deo, et reputatum est ei ad

iustitiam." Et post aliqua: "Dicimus quia reputata est Abrahae fides ad iustitiam." Quomodo reputata est? In circumcissione, an in praeputio? Non in circumcissione, sed in praeputio. Et signum accepit circumcissionis signaculum iustitiae fidei, quae est in praeputio... etc.

Ex quo liquide conuincit Apostolus, quod is qui ex dominico praecepto primus est in carne circumcisis, ante hanc circumcissionem dum adhuc praeputiatus esset, ex fide sit iustificatus, nec iustitiam ex circumcissione sit consecutus. Pro signo autem iustitiae iam habitae circumcissionem suscepit, ut uidelicet inter iorem mentis a uitiis circumcissionem, hoc est iustitiam fidei, exterior circumcisio carnis ostenderet potius quam faceret. Interim autem praecedentium patrum iustitia Deo acceptabilis extitit, ut unus eorum, id est Enoch, uitae praesentis aerumnis subtractus, in paradysum uiuus a Domino sit translatus, sicut Ecclesiasticus quoque meminit, et Isidorus de Ortu et Obitu Patrum his asserit uerbis:

Enoch meruit in eum locum transferri uiuens, unde fuerat protoplastus expulsus

in consummationem mundi restituens cum Elia mortalis uitae conditionem. /371/ Alius uero cum tota domo sua, id est Noe, a diluuiio liberatus, in seminarium humani generis solus reseruari meruit. Iob quoque gentilis sanctitas, quem longe post Abraham constat extitisse, adeo dominico testimonio commendatur, ut non sit ei uir similis in terra, nimirum eo tempore quo multi de filiis Abrahae iam circumcisi super erant. Quem quidem lex naturalis, sicut et plerosque altos gentiles uer ius iustificauit, quam Iudaeos scripta fecerit. De qualibet quidem in eadem epistola, supra commemorans Apostolus ait:

Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Cum enim gentes, quae legem non habent, naturaliter ea quae legis sunt faciunt, eiusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium illis reddente conscientia ipsorum.

Et post aliqua:

Si igitur praeputium iustitias legis custodial, nonne praeputium illius in circumcissionem reputabitur, et iudicabit quod ex natura est praeputium legem consummans te, qui per litteram et circumcissionem carnis praeuaricator legis es? Non enim, qui in manifesto Iudaeus est, neque quae in manifesto est in carne circumcisio; sed qui in abscondito Iudaeus est, et circumcisio cordis in spiritu, non littera: cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

Et rursum:

Arbitramur enim hominem iustificari per fidem sine operibus legis. An Iudaeorum Deus tantum? nonne et gentium? Immo et gentium. Quoniam quidem unus est Deus qui iustificat circumcissionem ex fide, et praeputium per fidem.

Quod et beatus Hieronymus diligenter attendens, et talium uitam tamquam Deo acceptam commendare non ueritus, quodam loco Matthaeum exponens, ait:

Ex eo quod malus seruus ausus est dicere: "Metis ubi non seminasti, et congregas ubi non sparsisti" intelligamus etiam gentilium et philosophorum bonam uitam recipere Deum, et aliter habere eos qui iuste, aliter eos qui iniuste agunt, et ad comparisonem eius qui naturali lege seruiat, condemnare eos qui scriptam legem negligent.

Constat ergo in antiquo populo aequae incircumcisos sicut et circumcisos ex fide iustificari: nec eos qui circumcisi sunt, ex circumcissione hoc, ut iusti fierent, assecutos esse, sed magis ex fide per dilectionem, ut ait Apostolus, operante. Quid igitur causae fuerit ut hoc circumcissionis signum solus Abraham cum semine quo, uel quos possidebat tam de cognatione sua quam de alienigenis ex praecepto Domini susceperit, merito quaeritur. Ipsam quippe iustitiam, cuius hoc siglrunr esse Apostolus ait, aequae in caeteris, ut dictum est, sicut in Abraham, constat extitisse: nec tamen ad hoc signum eos constringit praeceptum, sed solum, ut diximus, Abraham cum semine quo, uel ad possessionem suam pertinentibus. /372/

Hinc enim scriptum est, Domino ad Abraham dicente:

Statuam pactum meum inter me... etc., et inter semen tuum post te in generationibus suis foedere sempiterno; ut sim Deus tuus, et seminis tui post te. Daboque tibi et semini tuo terram peregrinationis tuae.

Et rursus:

Et tu ergo custodies pactum meum, et semen tuum post te in generationibus suis. Hoc est, quod obseruabitis inter me et uos, et semen tuum post te. Circumcidetur ex uobis omne masculinum, et circumcidetis carnem praeputii uestri: ut sit in signum foederis inter me et uos. Infans octo dierum circumcidetur in uobis, omne masculinum in generationibus uestris. Tam uernaculus quam emptitius circumcidetur, et quicumque non fuerit de stirpe uestra: eritque pactum meum in came mea in foedus aeternum.

Masculus, cuius praeputii caro circumcise non fuerit, peribit animam illam de populo suo, quia pactum meum irritum fecit.

Et post aliqua:

Sara uxor tua pariet tibi filium, uocabisque nomem eius Isaac. Et constituam pactum meum illi in foedus sempiternum, et femini eius post eum. Super Ismael quoque exaudiui te, ecce benedicam ei, et multiplicabo eum ualde. Pactum uero meum statuam Isaac.

Quem quidem Isaac solum ad semen Abrahae pertinere, postmodum Dominus patenter indicauit, dicens:

Quia in Isaac uocabitur tibi semen.

Iuxta quod etiam ipsum Isaac uocat unigenitum Abrahae, dicens:

Quia fecisti rem hanc, et non pepercisti filio tuo unigenito...

etc.

Constat itaque neminem circumcisionis praecepto constringi, nisi Abraham cum semine suo, et his qui ad domum uel possessionem eorum pertinent. Cuius quidem circumcisionis causam Dominus quoque interserens, ait:

Ut sit in signum foederis inter me et uos.

Ac si aperte dicat: Non ut uos mihi foederet atque iungat, sed ut foederatos ostendat. Rufinus quoque, iuxta Origenem epistolam Pauli ad Romanos exponens, occasionem huius praecepti de circumcisione facti tam in hoc quam in caeteris diligenter assignat ex uerbis ipsius legis, quae praecepta eius ad solos Iudaeos, quae ad omnes generaliter homines pertineant.

Discutiamus, inquit, utrum hoc mandatum etiam eos, qui ex gentibus crediderant, constringat. Nunquam fecit proselyti, id est aduenae mentionem: sed uernaculum seruum uel pretio emptum circumcidi iubet, non liberum. Perscrutemur ergo Leuitici legem: "Loquere, inquit, filiis Israel, et dices ad eos: Mulier si peperit masculum, octaua die circumcidetur... etc." Intueamur et hic, quemadmodum de lege circumcisionis tantum ad filios Israel Moises loqui iubetur, et alienigenarum nulla sit mentio: cum in quibusdam mandatis non solum filiis Israel, sed et proselytis, id est aduenis, loquatur, necessario utique obseruanda distinctio est, quia sicut ibi dicitur: "Loquere /373/ ad Aaron"; et alibi: "Ad filios Aaron"; et alibi: "Ad leuitas"; certum est non subiacere reliquos his legibus etiam quae filiis iubentur, nec alienigenae memoria ulla sit. Non est putandum comm une esse mandatum, ubi appellationis habetur exceptio. Sic ergo non alius circumcisionis lege constringitur nisi Abraham originem trahens, uel uernaculus eorum uel pretio emptus. Vis autem uidere, quia sicubi uult etiam alienigenas lege connecti, significanter ostendatur? Audi quid scriptum sit: "Homo ex filiis Israel et aduenis, quicumque manducauerit omnem sanguinem, animam illam disperdam: quia anima omnis carnis sanguis illius est. Et ego dedi uobis ut ex ipso super altare propitiaretur pro animabus uestris, quia sanguis pro anima expiabit." Vides ergo hanc legem, quae aduenis data est, obseruari et a nobis, qui ex gentibus credimus? Ergo legem de obseruatione sanguinis communem cum filiis Israel et gentium suscepit Ecclesia. Haec namque ita intelligens in lege scripta, tunc beatum illud apostolorum concilium decernebat, decreta gentibus scribens, ut abstinerent a sanguine et suffocato. Verum requires fortasse, si etiam de suffocato communis filiis Israel cum aduent data sit lex. Audi: "Homo, inquit, ex filiis Israel, et ex aduenis qui sunt ex uobis, quicumque uenatus fuerit feram aut auem quae manducatur, effundat sanguinem eius, et cooperiat terra, quia anima omnis carnis sanguis illius est." Verum quia inter illa, quae de Leuitico superius protulimus, etiam hoc refertur: "Homo ex filiis Israel uel aduenis qui sunt in eis, quicumque fecerit holocaustum aut sacrificium, et ad ostium tabernaculi non adduxerit illud facere Domino, exterminabitur de populo quo." Et per hoc uidebitur etiam de gentibus

Ecclesia holocaustis obnoxia fieri. Non ut faciat iubet, sed si forte fecerit, quomodo facere debeat, docet. Certum est enim quod, cum Hierosolymis templum constaret, et religio tradita patribus uigeret, plurimi etiam gentium ueniebant ad templum adorare et offerre sacrificium. Sed hoc quondam in loco uno fieri praeceptum est, de quo etiam hic mandat, ut ad ostium tabernaculi iugulanda uictima deducatur: tandiu potuit legitime fieri, quamdiu status loci permansit incolumis. Denique Saluator ad decem leprosos, quos mundauerat, inquit: "Ite, ostendite uos sacerdotibus, est offerte pro uobis hostias, sicut praecepit Moyses." Nunc uero quid exigitur ab aduenis, quod exhibere quidem nec propriis cultoribus licet?

Quam quidem dominicae rationis causam si diligentius inspiciamus, facile est ad omnem obiectionem nos satisfacere. /374/

Primus Abraham de terra Chaldaeorum et cognatione sua diuino eductus imperio, propriae terrae promissionem sibi et semini suo suscepit a Domino: in qua uidelicet terra populus Dei a gentibus uiueret separatus, et diuino cultu seruiret expeditus, cum antea fideles passim cum gentibus habitare et uictitare consueuissent. In hac igitur terra tamquam in ciuitate quadam populum suum Dominus congregaturus, et a gentibus eum tam loco quam uita segregaturus, decreuit ei legem instituere, a circumcissione inchoans. Unde, ut supra meminimus, facta promissione terrae, qua populus Dei ab infidelibus disiungeretur, et Domino firmiter coniungeretur ac foederaretur, statim circumcissionis praeceptum inducitur, quod sit uidelicet in huius foederis signum. Ex genituali quippe membro humanae generationis est propagatio. Hoc igitur membrum circumcisum Abraham et suos a ritu et moribus originis suae, id est infidelium Chaldaeorum, segregatos esse ostendit, et hac carnis exspoliatione iam eos ueterem et carnalem exuisse hominem, et nouum ac spiritalem induisse, qui secundum Deum creatur et renouatur de die in diem; ad quod etiam huius signi consideratione praecipue admonerentur.

Cuius insuper signi, quasi diuini cuiusdam in homine signaculi, non mediocre commodum Dominus praeuidebat ad fidelium salutem tutius rnuuendam, et eos ab infidelibus maxime diuidendos. Constat quippe tantas esse carnalis uoluptatis illecebras, ut facile homines ad idololatriam quoque istam concupiscentia inclinaret, sicut de summo sapiente actum est. Ne igitur fideles infidelibus feminis copulati, in ritu earum transirent, et a Domino recederent, quasi quadam maceria interposita, hoc signo maxime, talium copularum familiaritatem abscidit: ut si uidelicet rursum filii Dei filias hominum concupiscerent, illae tamen eorum copulam spernerent, huius membri detractionem tamquam turpissimam abhorrentes: et illi contra hoc signo foederis Dei membra sanctificata a turpitudine infidelium seruarent intacta. Unde et populus Israel eo tempore, quo in deserto segregatus a gentibus fuit, nequaquam circumcidi compulsus est. Tunc uero maxime hanc maceriam interponi necesse fuit, cum in Abraham fidelium peregrinatio inter infideles coeperit, et in ea cuius iam acceperat promissionem terra. Facile namque peregrinantes ab incolis qua possum occasione familiaritatem captant, quam ex matrimoniis maxime contrahi constat. Quo quidem contactu si populus Dei populo Chananaeorum uinciretur, difficile illum delere, uel a terra expellere sustinerent, sicut postmodum diuino actum est consilio. Solet etiam communio mensae maximum familiaritatis uinculum esse. Unde et lex postmodum delicatos interdicens cibos, hanc quoque familiaritatis abstulit occasionem. Et quo difficilioribus obseruantis Iudaeos implicuit, tanto amplius ab eis gentes remouit, et maiores inimicitias hac interposita maceria peperit. Quod quidem tunc fieri opus fuit, cum

/375/ nondum gentilem populum uocare Deus decreuerit, sed tantum iudaicum. In plenitudine uero temporis gratiae, cum gentilem quoque populum sua uocatione dignaretur Deus, ut Ecclesiam in duos populos dilataret, et eos sibi capiti in uno corpore coniungeret, et magna inuicem concordia ligaret, illam legalium obseruationum maceriam remouit, quae inimicitias pepererant, ut sic eos adinuicem uinculo caritatis colligaret. Quam quidem diuini consilii prouidentiam summus Ecclesiae doctor et specialis gentium magister ad Ephesios scribens his aperit uerbis:

Propter quod memores estote, quod aliquando uos gentes eratis in carne, qui dicimini praeputium, ab ea quae dicitur circumcisio in carne manufacta, quia eratis illo tempore sine Christo, alienati a conuersatione Israel, et hospites Testamentorum, promissionis spem non habentes; sine Deo in hoc mundo. Nunc autem in Christo Iesu, uos qui aliquando eratis longe, facti estis prope in sanguine Christi. Ipse est enim pax nostra, qui fecit utraque unum, et medium parietem maceriae soluens inimicitias in carne sua, legem mandatorum decretis euacuans; ut duos condat in semetipsum, in unum nouum hominem, faciens pacem, et reconciliet ambos in uno corpore Deo... etc.

Iudaei quippe quasi peculiaris populus Dei de legitimis suis gloriantes quamdiu lex statum suum obtineret, semper gentes despicerent, nec se illis aequari paterentur. Qui etiam post Euangelium de praeterito statu legis adeo intumescebant, ut hoc sibi priuilegio singularem in Ecclesia praerogatiuam uindicarent. Ad quam quidem superbiam maxime reprimendam Apostolus frequente in epistolis opera legis et eius gloriationem deprimere uel extenuare compellitur, et ea omnino remouere decreuit; ne uidelicet de his Iudaei gentibus insultarent, aut gentes eorum legi se subdere prorsus dedignarentur, de qua illi maxime aduersus eos gloriabantur. Quam quidem Apostoli discretionem in tantum postea sancti patres aemulati sunt, ut cum in gentibus ecclesiasticas dignitates secundum pristinos ciuitatum gradus ordinarent, in illo Hierosolymam honore illam quondam Dei egregiam ciuitatem extulerunt; immo ipsam adeo depresserunt, ut eam metropoli subiugarent: ne forte priuilegio ciuitatis suae uel templi gloriari superbus ille posset populus, sicut nec uel caerimoniis suis. Unde nec in illis parasceuae solemnis orationibus, cum pro gentilibus et hereticis quoque siue schismaticis genua flectamus, solos in hoc Iudaeos praeterimus, qui genu flexo illudentes Domino dicebant:

Aue, rex Iudaeorum.

Sicut autem lege cessante, perfectior Euangelii doct ina successit, ita post circumcisionem, baptismi subiit sacramentum, quod tam uiros quam feminas aequae sanctificat, et eum iam uenisse demonstrat, qui nos a peccato penitus abluat, /376/ et ipsam etiam peccati poenam caelos reserando delet. Unde et bene hoc sacramentum super totum hominem, non in aliqua eius parte agitur: quo post Saluatoris hostiam ita penitus peccatum deletur, ut poena quoque peccati omnino relaxetur.

Quod etiam sacramentum tanto amplius dominici aduentus gratiam commendat, quanto et ad salutem perfectius est, et ad tolerandum leuius, ut tanto lex noua sit gratior, quanto quae praecessit fuerat onerosior: et qui legis iugum ferre consueuerant gentiles, nulla sacramentorum difficultate uel multitudine territi repellerentur. A

quo quidem oneris grauamine ad euangelicam libertatem Dominus inuitans aiebat:

Venite ad me qui laboratis et onerati estis. Tollite iugum meum super uos, et discite a me quia mitis sum. Iugum enim meum suaue est, et onus meum leue.

Ut enim legalium uindictarum seueritatem praetereamus, ubi Dicitur:

Dentem pro dente... etc.

quis uitam tenera parte corporis acutis lapidibus circumcidi non horreat? Non enim alio instrumento hanc fieri lex monstrat, cum et Saphira uxor Moysi sic filium circumcidisse scribatur, et Iosue cultris lapideis ex praecepto Domini populum circumciderit: quanquam id modo pro difficultate rei nequaquam Iudaei obseruent. Quod diligenter apostolorum princeps considerans, manifeste fatetur, neque se, neque patres suos iugum legis portare potuisse. Nec solum perfectione uel lenitate sui baptismus commendatur, uerum etiam quadam in semet specie decoris adornatur, cum uidelicet quaelibet anima Deo copulanda huius ablutione sacramenti conuenienter innuat, neminem ei, nisi qui a sordibus peccati lotus fuerit, sociari. Quoddam namque specialis desponsationis coniugium in baptisate cum Deo inimus, cum prius in scrutinio catechuminum ei sponsione nostra foederati et quasi desponsati, postmodum in baptismo corpori eius, quod est Ecclesia, conuenimur; tamquam si sponsa post balneum in amplexus sponsi suscipiatur.

Sunt qui etiam circumcisionem ad originalis peccati, siue actualium quoque remissionem dixerint fuisse necessariam, et ob hoc institutam.

Nobis autem illa, quam supra reddidimus, causa probabilior atque rationabilior uidetur; cum uidelicet constet priores iustos hoc sacramento nequaquam eguisse, nec feminas, quae eisdem obligatae sunt peccatis, et a quibus peccatum incoepit in nobis, hoc sacramento sanctificari. Quis etiam dubitet antiqua sacramenta excellentiae nouorum multum derogatura esse, et in maximum errorem nos tractura, si ipsa quoque cum nouis pariter remanerent: tamquam haec scilicet sine illis sufficere non ualerent? Haec ad propositas duas priores quaestiones: de institutione scilicet circumcisionis seu legis, et postmodum cessatione, dicta nunc sufficiant. /377/

Superest autem, ut tertiae respondentes, praesentem operam consummemus. Cur uidelicet Dominus legem finiens, et Euangelium inchoans, ipsa etiam quae finiuit legalia suscepit, quasi nos suo adhortans exemplo, ut a lege incipientes, in Euangelio consummemur, nec sic ad noua transeamus sacramenta, ut derelinquamus antiqua. Et quippe, ut Salomon ait:

Oculi sapientis in capite eius.

Quod quasi exponens apostolus:

Qui dicit se in Christo, inquit, manere, debet sicut ille ambulauit et ipse ambulare.

Sicut ergo Dominus, qui ait:

Non ueni soluere legem, sed adimplere

post circumcisionem suscepit baptismum, post ueteris Paschae sacrificium celebravit nouum; ita nos eius uestigia sequentes, ab his minime, inquit, conuenit declinare. Sed id profecto recte diceretur, si eadem nunc in nobis ratio esset, quae in illo quondam extitit. Ut enim scandalum declinaret, et hoc quoad possemus, uitandi formam nobis praeberet, antiqua suscepit sacramenta. Alioquin aperte reus legis crederetur, et a semine Abrahae et toto Iudaeorum populo penitus alienus, unde promissus exspectabatur. Iuxta namque Domini sententiam, quisquis in illis circumciscus non fuerat, de populo suo peribat, cum sine hoc sacramento nemo tunc posset connumerari Iudaeis, sicut nec modo sine baptismo christianis. Unde et pro scandalo Iudaeorum uitando in exordio nascentis Ecclesiae, nondum euangelica ueritate roborata, in tantum apostoli superfluis iam legis operibus dispensatiue ad tempus consenserunt, ut Paulus ipse maximus legis persecutor Timotheum discipulum circumcideret, et ipse postmodum ex consilio Iacobi, et qui Hierosolymis erant fidelium, assumptis quibusdam aliis uiris secundum Nazaraeorum ritum obseruare se legem exhiberet. Qui tamen postmodum de ipsa legis simulatione Petrum manifeste arguit, ubi iam uidelicet euangelicam ueritatem confirmatam esse intellexit: diuersis itaque de causis, sed utrisque rationabilibus, Deus tam antiqua quam noua suscepit sacramenta. Illa quippe, ut dictum est, pro uitando scandalo, haec in nostrae imitationis exemplo. Sicut enim mediator Dei et hominum factus duas in se naturas habuit, diuinam scilicet atque humanam, quas reconciliare uenit: ita duos populos sibi coniungens, et quasi duos parietes lapis angularis colligans, tam priorum fidelium quam posteriorum sacramenta suscepit: ut iuxta illud Apostoli:

Omnibus omnia factus, omnes lucrifaceret.

Si enim se a sacramentis Iudaeorum subtrahens eos scandalizaret, magis eos a se repelleret, quam sibi alliceret. Quisquis enim ab his inter quos uiuit, dissimilem uitam eligit, magis eorum familiaritatem sibi tollit. Unde et angeli hominibus olim apparentes, cum nec hospitio nec cibo egerent, haec tamen pro necessitate postulantes /378/ uel accipientes, tanto nos sibi eos familiariores reddebant, quanto infirmitati nostrae magis condescendebant, et eorum ad quos ueniebant consuetudinem non respuebant. Hanc et Dominus prouidentiam tenens, nihil in cibis uel in humana conuersatione praeter peccatum tam a se quam a discipulis uitari decreuit. Qui si etiam legis onera non suscepisset, nequaquam postmodum hanc remouisse uideretur, tam propter mutilationem eius, quam propter grauamen ipsius. Qui nunc profecto amplius a nobis diligendus uidetur, quoniam et illius onera propter nos ipse suscepit, et ab ipsis postmodum nos liberauit. Sunt et alia nonnulla, quae et Dominum egisse meminimus, et ea tamen salubriter declinamus omnino, uel alio tempore et alio modo conuenienter celebramus. Legimus quippe ad nuptias Dominum inuitatum cum matre et discipulis conuiuio illi interfuisse: quod nunc quidem prouida dispensatione sacerdotibus Christi

locis specialiter obtinentibus a sanctis patribus interdictum est penitus. Alia quippe in illo ratio fuit, alia in nobis. Nostra namque infirmitas ad tentationem prona, in conuiuuiis maxime non solum religionis, uerum etiam communis honestatis modum excedit. Nec ille ad nuptias tam propter conuiuuium, quam propter miraculi beneficium, quo se manifestaret, et in se discipulos confirmaret, uenire dedignatus est. Quod diligenter Euangelista considerans, ait:

Et crediderunt in eum discipuli eius.

Scimus et ipsum post baptismum statim in eremum condescendisse, et quadraginta dierum ieiunium tunc inchoasse, et sic consummasse, nec ipsos apostolos ab eo sacramentum corporis et sanguinis sui ieiunos accepisse. Quae tunc quidem sic fieri oportebat, et nunc aliter alia ratione in consuetudinem uenerunt Ecclesie. Sic et Dominus, ne Iudaeos scandalizaret, circumcisionem suscepit, et nos postea, ut dictum est, repelleremus, hanc omnino respuimus. Multa quippe sunt, quae secundum temporis opportunitatem alio tempore sunt probanda, et alio improbanda, etsi ab eisdem prius et postmodum gerantur personis.

Habent quippe in omnibus loca et tempora suas rationes, secundum quas in eis eadem modo fieri, modo uitari conuenit. Adeo pro scandalis uel repulsione gentium uitandis, quaedam nunc a nobis legitima cauere manifestum est, utpote circumcisionem et sabbati seu festorum obseruationes, et sacrificiorum ritum, siue quorundam abstinentiam ciborum; quod in quibus apostoli uel sancti patres nullum praesenserunt scandalum, immo aliquid utilitatis uel decoris intellexerunt, ea retinere non abhorruerunt. Unde et adhuc Quatuor Temporum ieiunia celebramus, et ipsos ecclesiasticorum officiorum gradus, ab ostiario scilicet, uel ab ipsa etiam clericatus tonsura usque ad episcopum, necnon et sacerdotalis uel ecclesiastici cultus ornamenta /379/ ex antiqua retinemus et confirmamus auctoritate; ueluti candelabra, coronas, et uela; ecclesiarum quoque dedicationes, uel altarium consecrationes, in tantum ex antiquitate suscepimus, ut in his peragendis nihil fere nisi de Veteri Testamento cantetur uel recitetur: ubi et ad antiquae aspersionis exemplum hysopum et cinerem adhibemus. Quis etiam illud intelligens:

Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech

ignoret nostri sacrificii formam legem etiam praecessisse, et inde originem seu testimonium accepisse? In quo quidem nos latino azymo uescentes, aliquam etiam de ueteri pascha retinemus figuram, iuxta illud Apostoli:

Itaque epulemur non in fermento ueteri, sed in azymis sinceritatis.

Ipsam denique mixturam salis et aquae in aspersionem fidelium quotidianam exemplo Elisaei conficimus, sicut et ipsa benedictionis uerba testantur.

Cum igitur aliqua ex antiquitate retineamus, aliqua respuamus, causae uel opportunitates pensandae sunt in singulis. Quod quidam minus attendentes, inde omnia iam respuenda iudicant, quia figurae fuerunt subsecutae ueritatis, et per Christum iam completae. Unde merito illa iam omnino superflua censent, ubi quam praefigurabant ueritas completa est: ne forte si adhuc cum ipsa ueritate retinerentur figurae, quae ipsam praesignarunt, adhuc exspectaretur futurum quod iam est completum. Sed iuxta hanc profecto rationem, omne rei futurae sacramentum uel figuram mysticam manere non conuenit postquam res eius compbeta est. Unde et coniugium, quod Christi et Ecclesiae continet sacramentum, uel ipsam regum et sacerdotum unctionem, cum his, quae praediximus a nobis retineri, cessari iam oportet. Ut iam uidelicet nec sacrificium Melchisedech in figuris sequamur, nec altaria chrismate consecremus, nec ecclesias dedicemus, nec candelabra in ecclesiis erigamus, et caetera quae diximus penitus remoueamus. Quod quia nemo fidelium uel discretorum approbat, constat aliquas esse rationes, cur ex Veteri Testamento nonnulla in rerum signis sicut in uerbis omnia retinemus. Quamuis enim prolationes uerborum manifestius quam figurae sacramentorum demonstrent id quod significant, nulla tamen Veteris Testamenti uerba respuimus, etiam cum aliter loqui uidentur quam se iam rei ueritas habeat: ueluti cum dicitur:

Ecce uirgo concipiet.

Quid ita mirum, cum tam rebus quam uerbis ea quae nunc completa sunt Vetus Testamentum praenuntiet, nonnulla eius sacramenta post rerum etiam completionem

suscipiamus, cuius, nulla respuere uerba praesumimus? Tanto quippe maior est concordia Veteris et Noui Testamenti, et hoc ex illo magis confirmatur, quanto non solum uerbis, uerum etiam rebus ipsis coniuncta uidentur. /380/

Notandum uero quod solis infantibus circumcidendis certum penitum tempus, id est octauae dies, quia eos solos, qui innocenter uiuunt, quasi modo geniti infantes, rationabiles, sine dolo, certum est ad illius uerae octauae gaudia peruenire: ubi tam animarum quam corporum ueram ac perfectam circumcisionem assequimur, ueterem penitus hominem tam per culpam scilicet quam per poenam exuentes, ubi mens omnino sit libera, et caro a corruptione uel passibilitate pariter aliena. Totum quippe tempus uitae praesentis septem diebus comprehenditur. Unde merito perpes illa sanctorum claritas, quae post septenarium huius uitae sequitur, octaua nominatur. Iuxta quod psalmi qui specialiter ad resurrectionem pertinere uidentur, intitulari pro octauae dicuntur.

Legimus a Iosue filios Israel cultris petrinis secundo circumcisos esse, cum post transitum Iordanis iam in terra promissionis essent introducti. Populus quippe de Aegypto egressus, et in eremo defunctus, filios in deserto natos incircumcisos reliquerat. Quos postmodum Iosue circumcidens, secundo circumcidisse filios Israel dicitur: non quidem, iuxta historiam, in eisdem personis conuenientius accipere possumus.

Multi quippe alii in populo Iudaeorum multos circumciderunt, et nemo praeter Iosue secundam circumcisionem dicitur peregrisse. Legimus Abraham priorem circumcidi uel circumcidisse, primo quidem Ismaelem et uernaculos suos, postea uero Isaac. Sephoram quoque uxorem Moysi cum acutissima petra filium circumcidere Dominus coegit. Nulla tamen harum circumcisionum secunda siue prima dicta est, uel ex ordine distincta, nisi quae a Iosue memoratur facta. Unde igitur iste solus secundo circumcidisse dicitur, uel cuius primae comparatione haec secunda circumcisio uocetur, non facile solui credo, nisi ad allegoriam stylo conuerso. Ad quam nos quidem Apostolus inuitans:

Haec, inquit, omnia in figura contingebant illis.

Secunda autem circumcisio dicitur, cum terrae promissionis haeredes efficimur, hoc est cum terram uiuentium in illa felici, quam diximus, octaua consequimur. Prima uero est circumcisio, quae hic mentem et carnem a uitiiis, uel carnalibus illecebris, quantum nobis datum est abscindimus, ut illam quam supra meminimus, ueram et integram circumcisionem illic assequamur, a uero scilicet Iosue, id est Iesu nostro, immo omnium Saluatore. Hic quippe ille Iosue, qui Moysi successit, et in terram promissionis introduxit, tam nomine ipso quo Iosue dicitur, id est Iesus, quam factorum quorum excellentia specialiter exprimere uidetur. Qui, ut dictum est, Moysi succedens, et populum de Aegypto profectum in terram promissionis introducens, quod ille incoepit, consummauit: quia lex per Moysem tam significata quam data, nihil, /381/ ut ait Apostolus, ad perfectum adduxit.

Impossibile enim est, inquit, sanguine hircorum aut taurorum auferre peccata. Unde Moysi Iosue succedere necesse fuit, quia frustra processisset legislator, nisi sequeretur saluator. Qui profecto post transitum Iordanis introductos in terram promissionis cum petra circumcidit, dum uidelicet nos in baptismo regeneratos, atque ad supernae uocationis haereditatem perductos, ueram sibi nobis circumcisionem per semetipsum in petra figuratum tribuit, cui est cum Patre et Spiritu sancto aequalis gloria, coaeterna maiestas, per infinita saeculorum saecula. Amen.

-----
[04]

IN EPIPHANIA DOMINI

Epiphaniae praesens solemnitas uocabuli sui proprietatem multis et uariis rerum euentibus mundo exhibuit. Quod enim Theophania uel Epiphania graece dicitur, id latine Dei apparitio, uel superapparitio nuncupatur. Saluator igitur mundi, post illam temporalis sui ortus apparitionem, qua de utero prodiens Virginis carne se uisibilem mundo praebuit, et in praesepio pastoribus innotuit, una postmodum per reuolutionem temporum die, signis mirabilibus sese amplius manifestare decreuit: ut qui eum ex Scriptura non cognoscerent, rerum saltem admiratione traherentur ad fidem. Nouum quippe caelestis regis ortum in ferris

noua stella magis reuelauit, et super baptizatum Dominum, coelis apertis, et columba in eum descendente, et paterna uoce de Filio testificante, non solum, populo circumstanti, uerum etiam ipsi Baptistae Ioanni plenarie, quantus esset, innotuit, sicut et ipse Ioannes profitetur dicens:

Quia uidi Spiritum descendentem quasi columbam de caelo, et mansit super eum. Et ego nesciebam eum Sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: "Super quem uideris Spiritum descendentem et manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto." Et ego uidi, et testimonium perhibui, quia hic est filius Dei.

Denique miraculo aquae in uinum conuersae diuinitatis eius potentia declaratur, sicut euangelista commemorat dicens:

Hoc fecit initium signorum Iesu in Cana Galilaeae, et manifestauit gloriam suam. Et crediderunt in eum discipuli eius.

Nunc igitur /382/ singulas istas reuelationes Domini ordine prosequentes, ad praesentis diei gloriam inchoptam consummemus operam.

Bene magi, primitiae gentium, ad fidem primo tracti fuerunt, ut qui maxime erroris tenuerant magisterium, ipsi postmodum etiam suae conuersionis exemplo fidei facerent documentum, et magistrorum conuersio discipulorum maxima fieret aedificatio: sicut et in Gamaliele, Nicodemo, Paulo, Dionysio Areopagita, et multis aliis tam in lege quam in philosophia praeminentibus, postmodum actum est. Quis enim magos, siue ariolos in tantum detestandos esse ignoret, ut non solum ipsos, sed etiam quemlibet ad eos declinantem lex interfici iubeat? Quorum nefariam et execrabilem doctrinam a daemonibus inuentam atque assumptam, ipse quoque Hieronymus in Isaiam his asserit uerbis:

Magi ab oriente docti a daemonibus, uel iuxta prophetiam Balaam intelligentes natum filium Dei, qui omnem artis eorum destrueret potestatem, uenerunt Bethlehem, et ostendente stella, adorauerunt puerum.

Isidorus quoque, Etymologiarum lib. IX, magorum etiam proprietatem distinguens:

Magi sunt, inquit, qui uulgo malefici, ob facinorum magnitudinem nuncupantur. Hi elementa conuertunt, turbans menses hominum, ac sine ullo ueneni haustu uiolentia tantum carminis interimunt.

Unde et Lucanus:

Mens hausti nulla sanie polluta ueneni Incantata perit.

Daemonibus enim accitis audent uentilare, ut quisque suos perimat malis artibus inimicos. Hi etiam sanguine utuntur et uictimis, et saepe contingunt corpora mortuorum. Quod uero ait Hieronymus, quod edocti a daemonibus magi uenerint quaerere Saluatorem, per quem magisterium suum destrui formidabant, non ita accipere cogimur, ut hac eos intentione diabolica suggestio uel exhortatio mitteret, ut se ad Dominum Christum conuerterent, sed magis ut eum inquirendo proderent, quem Herodis siue Iudaeorum nequitia ad perdendum inueniret; quasi ab eo metuentes, uel summum eum magum, uel maleficum opinantes, ad quem tam cito magos confluere uiderent. Unde et callide eos ad Herodem et metropolim Iudaeorum urbem primo direxit, ut consulendo eos proderent quem quaerebant. Qui enim concubitus hominum quando fuerit non ignorat, non immerito uidetur agnouisse eum de Virgine natum fuisse, cuius nullum nouerat concubitus, et siue per angelum ad Mariam primo missum, siue per Angelos postmodum pastoribus apparentes, uel certum habere uel suspicatum esse /383/ quam excellens ipse fuerit, et suae contrarius malignitati. Cui etiam normulla alla praecedentia signa, quae in historiis continentur ecclesiasticis, satis indicio potuerunt esse, quanta rerum in proximo naturus excellentia praemineret.

Qualia quidem sunt illa quae Paulus Orosius Antiquitatum ab urbe condita libro VII commemorat. Docet quippe ibi, Augusto Caesare ab Oriente triumphos importante, tantam a Domino pacem mundo esse collatam, ut ipse Augustus sopitis finitisque omnibus bellis, iam portas pacis prorsus obstruxerit, cuius in templo arma conseruabantur; ut etiam iuxta litteram illa impleretur Isaiiae propheta, qua pax mundo maxima in aduentu Domini fuerat promissa, cum dicitur:

Et conflabunt gladios suos in uomeres, et lances sues in falces.

Non leuabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur ultra ad praelium.

Hodie, inquit praedictus Paulus, primum ille Augustus consalutatus est, atque ea die summa rerum et potestatum pemes unum esse coepit et mansit, quod Graeci monarchiam uocant.

Porro autem hunc esse eundem diem dicit III idus Ianuarii, quo nos hodie regi summo Epiphaniae laudes excolimus. Ad quem etiam hodie quasi salutandum atque adorandum, fideles gentium primitiae magi conuenerunt, quasi eum alterum Augustum, immo plus quam Augustum aestimantes, quem caelum pariter et terra tantis signis praedicarent tam apud Romam, quae caput erat gentium, quam apud Hierosolymam metropolim, ut dictum est, Iudaeorum.

Refert quippe idem Paulus in eodem tractatu, praedicti tempore imperatoris, hora circiter tertia, repente liquido serenoque die circulum ad speciem caelestis arcus orbem solis ambisse, et Romae sub eodem Caesare de taberna meritoria olei largissimum liquorem per diem integrum emanasse Quae profecto quid aliud praetendebant, nisi eum eodem tempore nasciturum esse, qui tanr caeli quam terrae monarchiam obtineret? Quid enim praedicta corona solis, aut de terra unctio profluens, nisi caeli pariter ac terrae promittebat regem? Ipse quippe Saluator tam sol iustitiae, quam Christus a chrismate, id est unctus ab unctio, nuncupatus est. Haec autem secundum humanam naturam large eius unctio est, illa spiritalium donorum et septiformis gratiae plena et perfecta ei facta collatio, de qua ipsi dicitur:

Unxit te Deus tuus oleo laetitiae prae consortibus tuis.

De huius plenitudine unctionis, sicut scriptum est, omnes accepimus, tamquam de taberna exuberanter oleum manat, secundum quod ei dicitur:

Oleum effusum nomen tuum.

Quasi namque taberna quaedam eius /384/ seu tabernaculum assumpta humanitas fuit, in qua, ut Apostolus meminit plenitudo diuinitatis corporaliter inhabitabat. De hac itaque ipsius humanitate, diuinae gratiae donis, ut diximus, inuncta; hoc in nobis gratia deriuante, quasi de taberna oleum per totum diem manans exuberat. Diem autem totum hunc tempus gratiae uocat, quod aduentus sui praesentia Dominus illustrauit, de quo illud est Apostoli:

Nox praecessit, dies autem appropinquauit.

Per hanc totam diem oleum indeficienter a capite illo nostro defluit ad membra, cum de eius plenitudine tempus hoc gratiae specialiter dicatur. Unde hoc ipsum eius nomen, quod Christus est, ad huius quoque gratiae abundantiam denotandam, quasi unguentum in nobis effusum atque dilatatum recte dicitur, dum ex eius nomine insigniti, a Christo uocamur christiani. Meritoria autem taberna illa domus aestimatur, ubi emeriti milites fouebantur. Quae tanto magis eorum necessitatibus quotidianis sufficere poterat, quanto amplius eius porticus uenialium rerum abundabat copia. Hoc in loco, Basilica S. Mariae, quae ideo fundentis oleum agnominata Romae adhuc ostenditur, celebris habetur.

Merito autem domus illa, quae propitiationis bene merentibus existebat, assumptae a Domino humanitati comparatur, per quam uniuersis fidelibus propitiatus est Deus. Quis enim Spiritu sancto suggerente factum esse non uideat, cum in tanta sublimatus gloria Augustus praemineret, se Dominum uocari omnino interdixerit, nec uel ioco id se appellari, sed solummodo Augustum permetteret; quasi quadam diuina dispositione uenturo Christo huius appellationis decus reseruaret, qui discipulis ait:

Vos uocatis me magister et Domine, et bene dicitis: sum etenim.

Unde et eius humilitatem Dominus ipse respiciens, [cum] ait:

Qui se humiliat exaltabitur

ipsum Augusti nomen proprium adeo extollere decreuit, ut deinceps romani imperatores se generaliter Augustos uocitari gloriarentur: et quod prius proprium atque personale, factum est generale uocabulum et imperiale. Patenter eum auunculo suo Iulio Caesari in humilitate contrarium uidemus, cum ille, ut Lucanus quoque meminit, omnium dignitatum gradus in se retinens, iam non se numero singulari, sed plurali proferri permetteret, non se iam quasi unum hominem, sed plures iuxta dignitatum multitudinem considerans. Quem adhuc nostra superbia quantum ualet aemulans, non solum rerum, sed etiam nominum gloriam in tantum amplectitur, ut non solum abbates, uerum etiam domini uocari gloriemur; et magnae imputemus iniuriae nos qui humiliores esse debemus, si in appellatione nostra subiecti alterum praetermittant uocabulum. /385/

Sed nec illud a tempore gratiae et uerae libertatis alienum est, quod omne seruorum genus a suo penitus dominio remouit, nec a se aliquem seruitute opprimi ferret, sed omnium libertate gauderet, quibus tamquam amicis prodesse magis quam tamquam seruis praeesse eligeret, et amari potius quam timeri appeteret. Qui etiam in tantum seruitutem a regno suo studuit extirpare, ut, sicut praedictus historiographus meminit, omnes seruos, quorum dominos reperit, eis restituerit, caeteros uero seruos omnes necari fecit: ne uidelicet eorum posteritas in regno remaneret. In quo quid aliud praesignabat, quam christianam libertatem futuram, et seruitutem tam legis quam peccati per Christum remouendam, qui ait:

Iam non dicam uos seruos, sed amicos.

Et alibi:

Si uos, inquit, filius liberauerit, uere liberi eritis.

Hinc et Apostolus tempus timoris sub lege a tempore gratiae distinguens, conuersis inter Romanos Iudaeis scribit:

Non enim subditi estis iterum in timore... etc.

Idem ad Galatas:

Vos, inquit, in libertatem uocati estis fratres: tantum ne libertatem in occasionem detis carnis, sed per caritatem seruile inuicem.

Sunt qui praedictos magos non sic appellari autumant, quia fuerint malefici, sed quod astrorum periti, quasi astronomici, uel quacumque alla de cause sic uocati. De quibus quid antiquitus scriptum fuisse Chrysostomus referat, non est incongruum hoc loco subiicere. Ait quippe sic praedictus doctor, cum Matthaeum exponeret:

Legi apud aliquem magos istos, ex libris Balaam diuinatoris appariturae illius stellae scientiam accepisse, cuius diuinitio posita est et in Veteri Testamento: "Orietur stella ex Iacob... etc." Et audiui aliquos referentes de quadam scripture, etsi non certa, non tamen destruyente fidem, sed potius delectante: quondam erat quaedam gens sita in ipso principio Orientis iuxta Oceanum, apud quos ferebatur quaedam scriptura inscripta nomine "seth", de apparitura hac stella, et muneribus eiusmodi offerendis, quae per generationes studiosorum hominum patribus referentibus filiis suis habebatur deducta. Itaque elegerunt inter seipsos duodecim quosdam ex ipsis studiosiores, et amatores mysteriorum caelestium, et posuerunt seipsos ad expectationem stellae illius: et si quis moriebatur ex eis, filius eius, aut aliquis propinquorum, qui eiusdem uoluntatis inueniebatur, in loco constituebatur defuncti. Dicebantur autem magici lingua eorum, quia in silentio et uoce tacita Deum glorificabant. Hi ergo per singulos annos post messem trituratoriam ascendebant in montem aliquem positum ibi, qui uocabatur lingua eorum "Mons Victorialis", habens in se quamdam speluncam in saxo, fontibus et electis arboribus amoenissimus, in quem ascendentes et lauantes se orabant et laudabant Deum in silentio tribus diebus, et sic faciebant per singulas generationes expectantes semper ne forte in sua generatione stella illa beatitudinis oriretur, donec apparuit eis descendens super Montem illum Victorialem, habens in se quasi formam pueri parui, et super se similitudinem crucis; et locuta est eis, et docuit eos, et praecepit ut proficiscerentur in Iudaeam. Proficiscentibus autem eis, per biennium praecedebat stella, et neque esca neque potus defecit in peris eorum. Caetera autem, quae gesta esse referuntur ab eis, in Euangelio compendiose posita sunt. Tandem cum reuersi fuissent, manserunt colentes et glorificantes Deum studiosius magis quam primum, et praedicauerunt omnibus in genere quo, et multos erudierunt.

Legimus mortem terrenorum regum, uel commutationes regnorum stellis quibusdam, quas cometas appellant designari solere: non tamen nouis, sed nouiter de se quasi quemdam crinem producentibus. Unde et cometae, quasi a coma, crinitae sunt appellatae. Summi uero regis nouum natiuitatis modum, sicut et conceptum, noua stella et incomparabili splendore praesignare debuit. Cuius et mortem tamquam expauescens, uel de sceieris magnitudine dolens sol obscuratus, mundo indicauit uniuerso; ut tam ortum quam occasum ueri solis et caelestis regis gloriam caelestia protestarentur signa.

Sunt qui non mediocri admiratione mouentur, quo modo tam paucis diebus, a Natali scilicet Domini usque ad Theophaniam, magi ab oriente usque Bethlehem peruenire potuerunt. Quod quidem tunc recte mirarentur, si et quaerent, si

constaret hanc stellam nequaquam ante dominicam natiuitatem apparuisse, nec et magos iter hoc arripuisse.

Cum uero Chrysostomus ex supradicta scriptura commemoret eos per biennium proficiscentes stellae apparentis ducatum habuisse, et tandem Domino iam nato Hierosolimam peruenisse, nihil quaestionis relinquitur. Illud autem fortassis plurimum mouet, quomodo tantus, ut dicitur, splendor stellae solos com mouerit magos, nec ab Herode uel caeteris comperiri potuerit, maxime cum eam propinquiorem quam caeteras extitisse plerique arbitrentur, quo melius super puerum ueniens locum magis designaret. Sed cum nihil impossibile Deo esse credatur, non est dubitandum eum quibus uoluerit hanc stellam occultasse, et eis tantum qui digni fuerant reuelasse. Potuerunt et isti magi tantam prae caeteris astrorum habuisse notitiam, ut sold nouam animaduernerent stellam, et in eius progressu uel statione non oberrarent. De quibus cum scriptum sit quia

uiderunt eam in oriente

et rursum quia /387/

antecedebat eos stella, usque dum ueniens staret supra ubi erat puer patet profecto eos a terra sua usque Hierosolymam, et rursum a Hierosolyma usque Bethlehem, praecedentis stellae ducatum habuisse.

Quod ergo illis ab Herode recedentibus scriptum est:

Et ecce stella quam uiderant in oriente antecedebat eos.

Et iterum:

Videntes autem stellam, gauisi sunt gaudio magno ualde satis innuitur quod ex consortio Herodis, uel impiae urbis ad quam diuerterunt stellae apparitionem, quamdiu ibi fuerunt, amiserunt.

Quod eo maxime factum esse credimus, ut per hoc eis Dominus intimaret, nequaquam se ab Herode et sceleratis illis lrominibus cognosci uoluisset.

Nonnulli hos magos reges arbitrantur fuisse, iuxta illam prophetiam Psalmistae:

Reges Arabum et Saba dona adducent.

Unde et Isidorus contra Iudaeos cap. XIII ita meminit:

Quia ei magi munera obtulerunt

Isaias ait:

In tempore illo deferetur munus Domino a populo terribili.

Hoc autem dicit propter Persarum gentem terribilem, et cuius potentiae nullus populus comparabatur. De his muneribus et Dauid:

Reges Tharsis et insulae... etc.

Nam et magos reges habuit Oriens. Quot uero isti magi fuerint, ex numero trinae oblationis tres eos fuisse multi suspicantur; cum hoc tamen nulla auctoritate Scripturae definiatur, et iuxta hoc quod Chrysostomus superius retulit duodecim magis fuisse memorentur; ac si iam in ipsis gentium primitiis, primi discipulorum Christi praesignarentur apostoli. Cum autem praesens solemnitas, ut supra meminimus, non solum ex apparitione stellae mirabilis, uerum etiam ex dominico baptismo, uel nuptiarum miraculo habeatur insignis, iuuat et de istis pauca memorare in huius maxima diei laude.

Factum est (inquit euangelista) cum baptizaretur omnis populus, et Iesu baptizato et orante, apertum est caelum, et descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum. Et uox de caelo facta est, dicens: "Tu es filius meus dilectus, in te complacui."

Quod Dominus cum populo ad baptismum uenerit, uel inter turbas dignatus sit baptizari, magnum est humilitatis indicium, atque congruum mysterii signum. Baptizatus quippe cum caeteris, nequaquam circumciscus fuisse legitur cum aliis. Ex quo non absurdum est praesignare, non iam populo Dei circumcisionem necessariam esse, sicut baptismi sacramentum, quod constat generaliter cunctis ab ipso institutum esse. Quod baptizatus ad orationem se conuertit, innuit patenter his etiam qui baptizati sunt semper necessarium esse opem diuinam postulare, ut in ea quam perceperunt sanctificatione ualeant permanere, et sic sibi aperiri ianuam caelestis /388/ uitae. Quod statim declaratur, cum eo baptizato et orante, caeli aperiri referuntur, et Spiritus descendere commemoratur. Baptismus quippe caelos reserat, et perseuerantiae gratiam oratio nobis impetrat.

Multis cum Iesu baptizatis, pariter nemo est praeter eum, super quem aperiri caelum, uel Spiritus descendere memoretur: quia quicumque in corpore eius, quod est Ecclesia, non continentur, tam a ianua caeli quam a gratia Dei sunt exclusi. Solus quippe ipse est qui aperit, et nemo claudit, per quem unumquemque saluandum ad uitam ingredi necesse est.

De columba autem, in qua Spiritus sanctus figuratus ostenditur, sicut et de stella, sciendum est, ut ex elementis scilicet creata nouiter utraque credatur: quae officio suo ad quod creatae sunt completo esse desierunt, in elementa ipsa resolutae. Spiritus autem, qui per praesentiam diuinitatis ubique est, nec localiter quoquam descendere potest in sua incorporali substantia atque inuisibili, dicitur tamen descendisse super Dominum in specie corporali sicut columba: eo uidelicet quod ad plenitudinem Spiritus sancti, quam semper habuit, demonstrandam, uera illa columba licet nouiter facta, super eum insederit iuxta illud propheticum:

Spiritus Domini super me, eo quod unxerit me: ad annuntiandum mansuetis misit me.

Unde et bene in huiusmodi aue, quae prae caeteris in tantum blanda et mansueta esse creditur, ut iracundiae felle carere dicatur. Quanta mansuetudine uel innocentia iste Agnus Dei, sicut de ipso Baptista protestatur, praeminuerit, uniuersa eius opera loquuntur atque praecepta, quae tantam suauitatem redolent caritatis, ut nec inimicis liceat irasci. Nec putandum est ita Spiritum sanctum in specie columbae uisum esse, ut ullatenus ei incorporaretur, aut in personam uniretur; sed solummodo ea usum esse pro signo, sicut et linguis illis igneis, quibus super apostolos ostensus est. Unde, et locatus meminit Augustinus, nunquam Spiritum sanctum patre minorem dici legimus, secundum aliquem unionem naturae: cum tamen Filius secundum humanitatis assumptionem, Patrem se maiorem esse testetur. Columba itaque super Dominum insidente, et eum a caeteris distinguente, et tamquam digito suo, qui Spiritus intelligitur, patre ipsum demonstrante, uox desuper patris audita est. Quae quidem uox in persona Patris in aere facta est siue per angelum, siue quocumque alio modo formata. Non enim pater corpus habet, aut ipsum unquam assumit, ut corporalibus instrumentis ipse uocem formare possit. Diligenter uero dictum est, non in quo placuit, sed in quo complacuit, ut non solum caput ipsum sibi placere insinuet, sed cum ipso etiam ac per ipsum membra eius grata sibi denuntiet. /389/

Restat denique tertiam dominicae manifestationis apparitionem, in miraculo scilicet nuptiarum, breuiter comprehendere. De quo quidem Ioannes refert, quod post uocationem Philippi die tertio, ab hac uidelicet eius uocatione nuptiae factae sunt, ad quas Iesus et discipuli eius conuocati fuerunt. Quod autem Dominus ad nuptias uenire dignatus est, et eas tam praesentia sui, quam beneficio miraculi decorare, eorum haeresim patenterdamnat qui nuptias damnant. Sunt nonnulli clericorum, qui hoc ipsum Domini factum in exemplum trahentes, moleste sustinent, et grauiter ferunt, quod ad conuiuium nuptiarum sanctorum auctoritas patrum parcere decreuit atque inhibere, non quidem attendentes Dominus qua illud ratione gesserit, et quod opportunc hoc etiam, postmodum interdictum sit. Non ut carnalibus escis se compleret, uenit quippe ad nuptias Dominus, qui nulla tentatione commoueri poterat, sed ut praesentia sui magis sanctificaret, et ipsum, de nuptiis, ut dicitur, sponsum magnitudine miraculi ad se traheret, et nuptiarum copulam non esse improbandam, uirgo ipse probaret. Si quis igitur clericorum tantae opportunitatis occasionem se habere confidit, accedat intrepidus: gerat quae Christus, et ei indulgemus. Cum autem uita hominis tentatio sit, et inter epulas maxime sobrietas pereat, honestas periclitetur, luxuria conualescat: tanto haec conuiuia amplius uitanda sunt, quanto eorum uitam in uirtutibus praeminere decet. Quod uero aquis in uinum conuersis conuiuas Dominus refecit, patenter ostendit nequaquam ex indigentia cibi se ad nuptias uenisse, sed quasi more illorum qui symbola conferunt plus illic posuisse quam sumpsisse. Ipse quippe est, qui nihil gratis accipit, teste Apostolo qui ait:

Beatius est dare magis quam accipere.

Quantum igitur praesenti solemnitati uniuersa debeat Ecclesia, ex his quae dicta sunt attendat. Magos primitias gentium noua hodie stella quasi quodam praedicationis modo ad fidem conuertit, et ad Christum adduxit. Unde nos, qui de

gentibus uocati uenimus, hanc praecipue festiuitatem tamquam nostrae conuersionis exordium celebremus. In baptismo etiam Christi ipsum totius christianitatis initium nobis commendatum ueneremur. Honor denique nuptiis exhibitus per ipsum, magnum est solatium infirmitati coniugatorum. Bene omnia fecit, et benedictus in saecula sit. Amen. /390/

-----

[05]

IN PURIFICATIONE SANCTE MARIAE

Cum essemus paruuli (Apostolus ait) sub elementis mundi eramus seruiantes. At ubi uenit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege; ut eos qui sub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus. Quoniam autem estis filii Dei, misit Deus spiritum filii sui in corda nostra clamantem: Abba, pater. Itaque iam non est seruus, sed filius. Quod si filius, et haeres per Deum.

Quanta perfectione doctrinae pariter et uitae christiani debeant praeminere, praesens Scripturae locus patenter insinuat, plenitudinem temporis gratiae ab imperfectione praecedentium temporum et perfectionem Euangelii ab inchoatione distinguens legis.

Cum essemus, inquit, paruuli... etc.

Tota haec epistola quae Galatis scripta est, ad eos specialiter intendit, qui de iudaismo conuersi, pristinum onus legis reducere uolebant, non arbitrantes sufficere ad salutem euangelicae doctrinae perfectionem. Quibus se connumerans Apostolus tamquam similiter conuersus ait:

Cum essemus paruuli... etc.

Constat paruulos, cum ad disciplinam litterarum applicantur, prius litteralium elementorum figuras uel pronuntiationes addiscere, quam integras orationes ualeant formare. Elementa itaque mundi hoc loco dicuntur imperfecta documenta legis, quae carnali populo et amatoribus mundi, tam doctrina quam uita paruulis, primo per Moysen lata est. Ut enim ad Hebraeos idem Apostolus scribit:

Nihil ad perfectum adduxit lex

sed quod illius imperfectioni ad consummationem iustitiae defuit, abundantia suppleuit Euangelii. Unde et Nouum Testamentum discipulis Dominus tradens:

Nisi abundauerit, inquit, iustitia uestra... etc.

Bene etiam documenta legis rudi populo data, litteris comparantur potius quam dictionibus uel orationibus. Litterae quippe carent significatione. Et intellectus legis tamquam litterae occidentis mysticis obumbratus uerbis, rudi illi populo non patuit. Verba itaque legis quasi litteras Iudaei habuerunt, quia in eis spirituales et mysticos sensus non intellexerunt, in quibus praecipue utilitas consistit intelligentiae. Quae quidem spiritalis intelligentia legis spiritus uitae est in rotis, sine qua lex ipsa litterae comparatur occidenti. Qui enim solo litterae sensu contenti sunt, et in hoc iustitiae finem sibi constituunt, ipsam sibi litteram in mortem conuertunt. Ut enim beatus meminit Hieronymus:

Timere seruorum /391/ est, amare filiorum.

Sub elementis istis seruiunt qui timore poenarum in lege constitutarum, cum dicitur:

Dentem pro dente... etc.

ad obedientiam coguntur ut se ui, non amore ducuntur ut filii. Unde et post modum ipse Apostolus duo testamenta per Agar ancillam, et Saram liberam distinguens, illud in seruitute, istud in libertate declarat populum Deo generare, et quasi ad obediendum ei creare. Unde et illud seruitutis, hoc testamentum dicitur libertatis: illud timoris, hoc amoris: illud inchoationis, hoc perfectionis. De qua nunc perfectione subiungit:

At ubi uenit plenitudo temporis.

Plenitudinem temporis perfectam mundi aetatem dicit, post illud tempus paruulorum quod praemisit. Non enim iam paruuli uita uel doctrina christiani dicendi sunt, sicut illi fuerunt. Dicitur etiam plenitudo temporis consummatio eorum, quae promissa fuerant de aduentu Christi.

Quale est illud Iacobi patriarchae:

Non auferetur sceptrum de Iuda... etc.

Et illud in Daniele de numero hebdomadum annorum, et de institutionis defectu uel sacrificii, quando inungetur Sanctus sanctorum. Haec ergo plenitudo quasi quidam est defectus legis, ut cum ritus eius deficeret, et Moyses defunctus esset, Euangelium legi, et uerus Iosue succederet Moysi, ut consummarentur in istis quae incoepa fuerant in illis.

Ubi uenit

inquit. Nam etsi Deus quod promittit differat, nullatenus tardat, sed singula tempora sic disponit, ut in eis peragat quod promittit. Hinc et Habakkuk dicit:

Si moram fecerit, expecta eum, quia ueniens ueniet, et non tardabit.

Longe ante aduentum Christi, de ipso pomissum id fuerat. Aliud est itaque moram facere, aliud tardare. Moram quippe facere est differre per aliquod temporis spatium quod faciendum est. Tardare uero proprie dicitur, cum differtur aliquid, quando debe e fieri uidetur. Deus itaque etsi differat implere quod promittit, tardare nullatenus potest, quia non segnius id agit quam debet. Quod patenter et in geminatione illa monstratur qua dicitur:

Quia ueniens ueniet

hoc est, indilate et absque impedimento, cum oportuerit, id aget.

Sollicitus de nostra salute Dominus non tardat implere promissum, prout nobis iudicat necessarium. Utinam sic et de illa solliciti, ad obediendum sine tarditate essemus prompti!

Misit Deus filium suum

uidelicet Pater. Pater quippe sicut a nullo est, sic a nullo mitti potest. Filius uero, uel Spiritus sanctus ab illo mitti ad nos dicuntur, cum aliquid pro nobis uel in nobis agunt: quia sicut ab ipso habent esse, ita et ab ipso quod faciunt habent facere. Quod et patenter Filius tam de ipso quam de Spiritu profitetur, dicens:

A me ipso non loquor

uel:

A me /392/ ipso facto nihil.

Et rursum de Spiritu:

Non enim loquitur a semetipso.

"Suum" inquit, hoc est proprium et consubstantialem, non adoptiuum.

Factum ex muliere

quia temporalem secundum humanitatem, quam assumpsit de matre qui natus est; non factus secundum aeternitatem, quam habet ex Patre.

Quidam hoc loco natum ex muliere potius quam factum ex muliere dicunt.

Sed diligentius Apostolus factum quam natum hoc loco dixit, ut hanc natiuitatem ab illa, quae de Patre est, patenter distingueret, cum eam temporalem his uerbis ostenderet. Beda super Lucam:

Beatus uenter qui te portauit... etc.

Neque enim audiendi sunt qui legendum putant, "natum ex muliere, factum sub lege," sed "factum ex muliere". In utero uirginali carnem non de nihilo, non aliunde, sed materna traxit ex carne. Alioquin nec filius hominis diceretur, qui originem non haberet ex homine. Ne parum uideretur pro nobis actum ad humilitatis exemplum, quod de inferiori iexu Dominus est incarnatus, additur quod etiam sub lege factus, hoc est, obedientiam legis non necessitate, sed dispensatione complens.

Non enim in eo erant peccata, cui legis sacramenta essent necessaria.

Circumcisis tamen est more aliorum, et cum hostiis templo praesentatus, et more feminarum mater eius purificationem obseruauit legalem, in qua nihil purificandum fuerat purgandum. Quae enim uirgo de Spiritu sancto concepit et peperit, nihil legi debebat in ritu purificationis.

Quod igitur euangelista dicit,

dies purgationis eius

in qua, ut dictum est, nihil culpae purgandum fuerat in lege, ritum, non effectum purgationis, purgationem uocauit. Qui profecto ritus in lege sancitus, cum his tantum mulieribus iniungatur, quae suscepto uiri semine pepererunt, patenter ostenditur, nequaquam subiacere huic legi, quae uirgo concepit et peperit. Quod insuper dicitur,

adaperiens uuluum

nihil ad eam pertinere censetur, cuius integritas nulla est apertione dissoluta. Ille quippe clauso utero matris est natus, qui clausis ianuis, postmodum ad discipulos est ingressus. Sic ergo mater, sicut et filius, legem in sacramentis tenuit, non aliqua, ut dictum est, necessitate, sed magna humilitatis dispensatione. Nec solum sub lege diuina obtemperando facti sunt, uerum etiam sub humana. De matre quippe legimus, quod cum uiro profecta est Bethlehem, ut persoluendi census Caesaris susciperet legem: ac sub illa profectio cum ibi morarentur, ipsa peperit unigenitum. Qui etiam postmodum non solum, ut dictum est, legi Dei, sed etiam legi obtemperans mundi, censum Caesari persoluit, quem et persoluere caeteros admonuit, dicens:

Reddite quae sunt Caesaris Caesari, et quae sunt Dei Deo.

Scriptum in Matthaео:

Cum uenissent /393/ Capharnaum, accesserunt qui didragma exigebant ad Petrum, et dixerunt: "Magister uester non soluit didragma?" At ille: "Etiam." Et cum intrasset in domum, praeuenit eum Iesus, dicens: "Quid tibi uidetur, Simon? reges terrae a quibus accipiunt tributum uel censum, a filiis suis an ab alienis?" At ille dixit: "Ab alienis." Dixit illi Iesus: "Ergo liberi sunt filii. Ut autem non scandalizemus eos, uade ad mare, et mitte hamum. Et eum piscem qui primus ascenderit tolle: et aperto ore eius, inuenies staterem: illum sumens, da eis pro me et pro te."

Bene ergo factus sub lege dicitur, qui cum nihil penitus legi deberet, sub lege tamen tam Dei quam saeculi sese humiliavit, et filius Dei pariter et hominis tam Deo quam homini se per legem subiecit: ne quis forte per elationis timorem, cuiuscumque potestatis contemneret praelationem. Ecce, fratres, a censu uel tributo saecularium potestatum liberos nos absoluit, qui sibi libertatem uindicare uoluit.

Filii hominum sumus, et de seruili conditione, uel uilissima plebe Deo nos ipsi mancipauimus, et propitios in hoc terrenos dominos habuimus, qui cum suae dominationis dispendio manumissos dedicauerunt Deo, et eius dominium praetulerunt proprio. Ipsi domini nostri cum ante nos uenerint, submissis capitibus habitum nostrum uenerantes, Deum in nobis adorant. Securi iam supplicationem illorum suscipimus, ad quorum conspectum prius trepidabamus. Tanquam dominos suos ipsi nos recognoscunt, quorum graue dominium fugientes, necessitate magis quam uoluntate hanc fortasse libertatem elegimus. A lege saeculi et intolerabili iugo liberati, illius suaue iugum et onus leue suscepimus, cui seruire regnare est. Magna haec dignitas, et egregia libertas, si non tam corporalis sit quam spiritalis, nec tam seruitutem hominum fugiamus quam uitiorum. Non enim turpe est aut damnosum hominibus seruire, sed uitiiis; nec istam tollere seruitutem, sed illam Dominus uenit. Quem nec Apostolus dicit sub lege factum, ut eos qui sub lege erant redimeret. Quid est hoc, fratres, quod legis suscepit, et sic onus ab eo liberauit, et ut nobis parceret, sibi non pepercit? Quae ista, quaeso, uel ratio fuit, ut non in se illam prius quassaret, et sic postmodum proprio exemplo nos ab ea liberaret?

Attendite ergo summi consiliarii summum consilium, et supernae sapientiae magnum prouidentiae profundum. Certe si legis onus suscipere renuerit, de qua ipse ait:

Usque ad Ioannem lex et prophetae

uideretur eam tamquam non a Deo datam improbare, nec tam eam pro eius inutilitate, quam pro difficultate praeceptorum a se remouere. Unde illud est in homelia Ioannis episcopi de Proditione Iudae:

Ubi uis paremus tibi manducare pascha?

Non illud quod nostrum est, sed Iudaeorum. Illud quidem discipuli praeparabant, /394/ istud autem quod nostrum est ipse constituit. Sed ipse factus est pascha. Et cur illud manducauit? Quia omnia quae legis sunt adimpleuit. Nam quando baptizabatur dicebat:

Sic enim decet nos implere omnem iustitiam.

Item, Deus filium suum misit natum de muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, et ipsi legi requiem daret: et ut ne no dicat quia ideo eam euacuauit, quia eam complere ut molestam et arduam non ualuit, ipse prius eam compleuit, et sic fecit requiescere.

Factus est itaque sub lege, ut sic competentius nos libera et a lege, et de seruitute legis in libertatem transferret Euangelii, et de timore seruorum in amorem traduceret filiorum. Liber quippe est, quem timor ad seruiendum non cogit, sed ad obediendum amor spontaneum facit. Quae duo diligenter idem apostolus attendens, et libertatem filiorum, quorum perfecta caritas fores mittit timorem, a conditione seruorum distinguens, quodam loco Romanis scribit:

Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis in quo clamamus: Abba, pater.

Et in hac ipsa epistola:

Vos, inquit, in libertatem uocati estis fratres: tantum ne libertatem in occasionem detis carnis, sed per caritatem seruire inuicem. Omnis enim lex in uno sermone impletur: Diliges proximum tuum sicut teipsum.

Attendite, fratres, quod cum dixisset: "In libertatem uocauit nos Deus" statim adiecit, "tantum ne libertatem detis in occasionem carnis." Tanquam si diceret: Hoc unum in hac obedientia libertatis prouidentes, ne forte quia legis poenam non timemus, occasionem de impunitate sumentes, securius carni seruiamus, et libertas corporalis deleat spiritalem. Quam et alibi praeueniens occasionem, Romanis dicebat:

Peccatum uobis non dominabitur. Non enim sub lege estis, sed sub gratia. Quid ergo? Peccabimus, quondam non sumus sub lege, sed sub gratia? Absit. Nescitis quondam cui exhibetis uos seruos ad obediendum, serui estis eius, cui obeditis, siue peccati ad mortem, siue obeditionis ad iustitiam?

Quibus patenter uerbis dedecorosam et damnosam inhihet seruitutem peccati, qui hominibus seruire saepe iubet. Quale est illud:

Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit. Non est enim potestas nisi a Deo.

Et rursum:

Seruus uocatus es? non sit tibi curae: sed si poses fiber fieri, magis utere. Qui enim in Domino uocatus est, seruus est; Christi pretio empti estis, nolite fieri serui hominum.

Quo enim expeditius Deo deseruire possimus, minus hominum seruitutem appetere debemus. Quam utique si iam incurrimus, iniustum est ut debitum eis seruitium subtrahamus, cum quo seruitus Christi humiliter conseruatur. Hinc iterum /395/ dicit:

Serui, obedite dominis carnalibus cum timore et tremore in simplicitate cordis uestri sicut Christo: non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes; sed ut serui Christi, facientes uoluntatem Dei ex animo, cum bona uoluntate seruientes sicut Domino, et non hominibus.

Cum enim propter Deum homini seruitur, Deo magis quam homini seruitium impenditur. Unde scriptum est:

Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli seruiens.

Quod ut liberum possit esse seruitium, ipse Dominus sub lege factus nos a seruitute legis redemit, ut adoptionem filiorum reciperemus.

Filius Dei, fratres, facere uenit, et ut nos in filios sublimaret de seruis. Unde et euangelista meminit dicens:

In propria uenit, et sui eum non receperunt. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri.

Propter quam causam, ut hic idem apostolus ad Hebraeos scribit, non confunditur fratres eos uocare, dicens ad Patrem:

Nuntiabo nomen tuum fratribus meis.

Et in Euangelio ad Mariam loquitur:

Vade ad fratres meos, et dic eis: Ascendo ad patrem meum et patrem uestrum, Deum meum et Deum uestrum.

Qui et omnino seruorum nomen a filiis remouens iuxta illud Isaiae:

Et seruos suos uocabit alio nomine

ait illis:

Iam non dicam uos seruos, sed amicos.

Hoc quippe sunt amici Christi, quod filii Dei, amore iustitiae magis quam timore poenae Deo subiecti. Haec uera libertas de qua ipsemet dicit:

Si uos Filius liberauerit, uere liberi eritis.

Moyses quanquam fidelis in domo Dei, sicut ipse Apostolus Hebraeis scribit, tamen famulus eius, non filius erat, nec liberare potuit qui seruitutem legis attulit.

Christus uero factus pro nobis maledictus, sicut factus sub lege, nos a maledicto legis, et eius intolerabili iugo quod suscepit, absoluit.

Factus est pro nobis maledictum secundum legem, dum ignominiosum crucis patibulum sustinuit, quod in maledictionem, hoc est poenam reorum, maximeque blasphemorum lex instituerat. Hanc ergo legis maledictionem, hoc est poenam subiens, ab uniuerso legis maledicto nos absoluit, ut iam nemo nostrum quidquid delinquat, propter praeceptum legis debeat puniri; magisque saeculi leges ad uindictam malorum sunt reseruatae, quam lex diuina, et instituta Caesaris potius quam Dei: ne uidelicet superbus ille Iudaeorum populus habeas aliquid unde possit gloriari. Has tamen saeculi leges nequaquam iussas, sed permissas Christianis intelligimus, ut misericordiae locus reseruetur. Quod nequaquam in lege licebat, quae ad uindictas omnes ex praecepto cogebat, cum nulhrm uindictae praeceptum, sed misericordiae tantum nouum habeas testamentum, nec timore poenae, sed amore iustitiae malitiam reprimit. Nemo quippe tam innocens est dicendus, qui timore, non /396/ uoluntate a malo cessat, magisque animi quam corporis esse malitia est dicenda; sicut uirtutes uel uitia ad animum tantum, non ad corpus pertinent. Ut ergo ueros innocentes Christus efficeret, necessitatem in uoluntatem, et timorem conuertit in amorem. Quem uidelicet amorem per hoc plurimum ampliavit, atque ad perfectum duxit, quod onus legis uoluit suscipere, a quo nos uenerat liberare: tamquam per hoc nobis propitius magis factus quam sibi. Unde nunc recte dicitur, sub lege factus, qui legi non erat obnoxius, ut a seruitute legis redimeret, quos in Dei filios adoptaret. Ipse quippe unigenitus Dei solus eius est filius naturalis atque consubstantialis, cuius summa bonitas, cum fiatres habere uon posses proprios, quaesiuit adoptiuos; nec solus haereditatem patris habere uoluit, qui cohaeredes sibi fecit. Quomodo autem hanc adoptionem filiorum Deus compleret, post missionem filii adnectit Apostolus missionem Spiritus sancti: ut nihil peter consubstantiale habuerit quod nobis per gratiam non impertierit, tam uidelicet proprium filium quam Spiritum sanctum ad nos dirigens. Et de Filio quidem ipse Apostolus ad Romanos dixerat:

Si Deus pro nobis, quis contra nos? Qui etiam filio suo proprio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit?

Tanquam si diceret: Qui post tantum donum noluit dare donum. Nunc uero cum dicitur non solum Filius, sed et Spiritus ad nos missus, maxima circa nos diuinae bonitatis sollicitudo monstratur, qui nihil proprium habuit per naturam, quod non communicaret nobis per gratiam. Misit primo filium suum, hoc est coaeternam sibi sapientiam, cuius doctrine nos instrueret, ubi salutis summa consisteret. De quo et alibi scriptum est:

Erat lux uera, quae illuminat... etc.

Misit et Spiritum sanctum, hoc est sui castum nobis infudit amorem, quo sincere eum diligeremus propter ipsum, nec tam in eo commode nostra quam eius gloriam, et honorem quaerentes.

Hunc Spiritum et ipse Filius tamquam suum dedit. Unde et discipulis insufflans ait:

Accipite Spiritum sanctum.

Hunc et ipse qui misit, ait:

Cum assumptus fuero, mittam eum ad uos.

Hic amor cum nos uoluntarie operari facit quod Filius docuit, nos adoptat in filios, quos timore poenae non constringit ut seruos. Unde nunc dicitur:

Quoniam nunc estis

hoc est ad efficiendum id quod iam estis, missus est Spiritus, hoc est, caritas Dei diffusa est in cordibus nostris.

Spiritum, inquit, filii sui

ut sicut ille naturalis filius per dilectionem patris obtemperat, factus obediens usque ad mortem, sic et nos adoptiui pro nostro faciamus modulo.

Clamantem Abba

hoc est, recognoscere firmiter nos facientem, quod eum magis pro patre quam pro Domino /397/ habeamus, reuerentia filiali, non timore seruili obedientes. Abba, hebraicum nomen uel syrum, id est quod graece uel latine "pater" dicitur. Ne igitur haec filiorum adoptio ad solos eos pertinere uideretur, quibus de iudaismo conuersis superius dixerat:

Cum essemus paruuli..... etc.

ponit diuerse nomina linguarum, quibus nunc in diuersis ferris inuocatur Deus, qui prius in Iudaea tantum habebatur notus. Itaque quia uidelicet spiritum filii sui nobis dedit, iam non est aliquis nostrum seruus per Deum, quia neminem iam cogit obedire timore poenarum, sed amore spontaneos ducit:

Quod si filius, inquit, et haeres.

Seruus quippe non manes in domo in aeternum, nec perpetuam hereditatis possessionem meretur, quamuis non omni nino mercede priuetur. Scimus et Iudaeos nullam de obedientia sua in caelestibus promissionis remunerationem accepisse, sed tantum abundantiam terrenorum in mercedem eis constitutam esse, quos timor seruos, non amor faciebat filios. Ut autem nos homines efficeret filios Dei, et cohaeredes suos in regno patris, id est Dei filios, fieri dignatus est filius hominis, ut nostrae particeps infirmitatis communicaret nobis suae fortitudinem aeternitatis, et cum ad ima descenderet, nos ad sublimia subleuaret.

Felix commercium nobis, Domine, non tibi, participans uostra, communicans tua, infirmus factus, ut nos fortes efficeemur.

In huius tantae gratiae typum, qua de Adam secundo fuerat Ecclesia formanda, de costa primi Adae ita est femina creata, ut pro costa Dominus nequaquam in uero costam reportaret, sed pro costa carnem suppleret. Quid enim costa, quae est osseae naturae, nisi fortitudinem, uel quid caro mollis nisi debilitatem figurat? Cum ergo de costa uiri mulier creatur, et caro pro costa suppletur, unde uir infirmus est, inde femina fortis facta est: quia nostrae infirmitatis in Christo susceptio nostra facta fortitudo, et unde ille est infirmus, nos fortes, ut dictum est, facti sumus. Et haec quidem costa de Adam dormiente in mulierem est traducta, quia memoria dominicae passionis ad omnia pro ipso toleranda, fortes nos facit, et unde ipse pro nobis obdormiuit in morte, inde nos in praeceptis suis facit uigilare, tamquam illud semper cum propheta dicentes:

Quid retribuam Domino pro omnibus quae retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, et nomen Domini inuocabo.

Calicem salutaris accepit, qui passioni communicat Christi. Ex qua et ipse Iesus, hoc est Salutaris siue Saluator est dictus, quia per eam nos saluauit, quam sustinuit. In hoc maxime Christo pro nobis mortuo uicem reddimus, dum usque ad mortem pro eo dimicamus: illud totum implentes quod possumus. Unde et ipse ait:

Maiorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.

Sed quia haec uirtus non /398/ est ex nobis, ipse est inuocandus ut hanc nobis conferat, qui exemplo suae passionis nos ad eam inuitat.

Ipse Nomen dicitur Dei, qui plenam eius notitiam mundo attulit. Nomine quippe suo res quaelibet declaratur, et quodammodo dignoscitur.

Quaedam nobis tribuit Deus, quaedam retribuit. Nos uero nihil ei possumus tribuere, sed nonnihil retribuere. Ipse quippe est, qui operatur in nobis et uelle et perficere pro bona uoluntate. Ipse nos praeuenit ut uelimus, ipse nos subsequitur ut possimus; et ipsam uoluntatem quam inspirat, adiuuat ne deficiat, uoluntatem qua mereamur gratis tribuit, et ipsa merita quae in nobis efficit, remunerat retributione mercedis. Non enim in nobis remunerat, nisi dona sua, uttam meritum quam retributio non ex nobis sit, sed ex se nobis ipso.

Ipse nobis tribuat per quod mereamur, cuius est retribuere cum meruerimus. Ipse nos offerat petri quo, cui hodierna die cum nostrae carnis substantiapræsentatus est in Templo. Ipse quod fidelibus promisit, in nobis compleat; unusquisque nostrum qui eum expectat, cum beato Simone dicere queat:

Nunc dimittis, Domine, seruum tuum in pace.

Amen.

IN SEPTUAGESIMA

Ecclesiastes ad huius uitae uanitatem et inconstantiam contemendam nos adhortans ait:

Omnia tempus habent, et suis spatiis transeunt uniuersa sub caelo.

Et post aliqua, quid nobis in hac mutabilitate et incertitudine uitae sit faciendum uel expectandum supponit, dicens:

Tempus flendi, et tempus ridendi. Tempus plangendi et tempus saltandi.

Omnia, inquit, sub caelo tempus habent

hoc est temporaliter mutantur, et more temporis incessanter defluunt. "Sub coelo" inquit, non super caelum: quia hic uanitas, ibi ueritas: hic defectus, ibi perennitas: hic incerta prosperitas et miseriae semper laetitia permixta, ibi sicut indeficiens, ita et inaestimabilis felicitas.

Suis, inquit, spatiis uniuersa transeunt

quia quo maias spatium uitae quilibet habuit, tanto breuius est habiturus, et singulorum uita quanto longior extitit, tanto breuior est futura, et suis incrementis semper ad defectum properat. Id quoque ipsum, quod uitae dicitur, ita miseriis est implicitum, ut mors potius quam uita sit dicendum; defectus, non profectus sit appellandum: nocti potius quam diei, moerori magis quam /399/ gaudio sit comparandum.

Quod philosophi mundi, mundum maxime contemnentes, adeo censuerunt, ut cum se multis annis uixisse cernerent, eos tantum dies ascriberent uitae suae, quos se sine molestia recordabantur egisse: uix in centum annis inuenientes duos dies, quos ipsi morientes sepulturae suae titulo inscriberent, cum dierum uitae numerum assignarent. Iacob patriarcha, uerior Dei philosophus quam mundi, interrogatus a Pharaone quot uitae dies haberet, cum rex eum conspiceret longaeuum, respondit:

Dies peregrinationis uitae meae centum triginta annorum sunt.

In qua quidem interrogatione uel responsione diligenter nobis intuendum est, quod cum homo gentilis, quasi uerae uitae ignarus, de diebus uitae requireret, nequaquam homo sanctus uitam istam reputans uitam suam, peregrinationem uitae potius quam uitam censuit appellandam esse. Ut enim Apostolus ait:

Dum sumus in corpore, peregrinamur a Deo

et per exilium properamus ad patriam, et quasi per mortem festinamus ad uitam. Quibus idem alibi Apostolus ait:

Si consurrexistis cum Christo, quae sursum sunt quaerite, ubi Christus est ad dexteram Dei sedens: quae sursum sunt sapite, non quae super terram. Mortui enim estis, et uita uestra abscondita est cum Christo in Deo.

Abscondita, inquit, est uita fidelium, sicut manifesta uita reproborum, qui hoc exilium pro patria ducunt, et quasi conciuēs iumentorum, tam corpore quam mente in terram proni, nequaquam quae sursum sunt quaerunt, nec conciuēs esse satagunt angelorum. Terra quippe ista brutis animalibus pro patria, et uita praesens eorum est propria, ad quam solam ipsa constat esse create tam corpore quam anima hic desitura. Horum igitur recte conciuēs dicendi sunt, qui sensibus magis quam ratione reguntur, et coelestium obliti ad quae sunt conditi, solis inhiant terrenis, pecudes magis quam homines uocandi.

Qui tanto a dentius uitae huius amaritudinem appetunt, quanto futurae dulcedinem minus aduertunt. Ad quam ille uehementer suspirabat inter regias epulas, qui dicebat:

Quam magna multitudo dulcedinis tuae, Domine, quam abscondisti timentibus te!

Timentibus Deum potius quam mundum, et animae magis quam corporis damnum. Haec dulcedo dicitur abscondita, tamquam eis solis in futurum reposita et eseruata, non pro reprobis communicanda.

Hoc illud est manna absconditum quod in Apocalypsi legimus a Domino fidelibus promissum:

Vincenti, inquit, dabo manna absconditum

hoc est caelestis panis refectionem. In cuius typum corporale manna refecit in deserto populum, cuius satietatem is quoque ut diximus confidenter expectabat cum diceret:

Satiabor cum apparuerit gloria tua.

Quibus utique hic se semper /400/ esurire demonstrat, ut ibi satiari mereatur, iuxta illud Veritatis:

Beati qui nunc esuritis, quia saturabimini.

Cum apparuerit, inquit, gloria tua, satiabor

quia cum de ipsa uisione, quae nunc latet, me refeceris, nihil superest requirendum, quousque donec perueniam; quantiscumque interim deliciis affluam, semper mendicum me recognoscam. Qui et alibi ad patriae suae beatitudinem totis uotis anhelans, et uitae praesentis exilium deplorans, ingemiscit dicens:

Heu mihi! quia incolatus meus prolongatus est: habitauit cum habitantibus Cedar; multum incola fuit anima mea.

Tanquam si diceret: Vae mihi peregrinanti in huius exilio uitae, et tantarum de ad patriam uenienti! Quid enim est incolatus, nisi peregrinatio extra proprium solum? Unde et exilium meminimus dictum.

Prolongatum itaque sum doles incolatum, quia praesentem uitam, qua, dum sumus in corpore, peregrinamur a Deo, et tamquam exules patriam desideramus, qui, ut ait Apostolus,

non habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus

sicut et ipse qui dicebat:

Cupio dissolui, et esse cum Christo

grauius sustinemus, et longiorem quam uellemus esse, cum quaerimus quanto ad illam, quae sine fine est, citius peruenire cupimus. Nec solum hanc uitam peregrinationi, uerum etiam tenebris comparans, quo grauiorem eam demonstret:

Habitauit, inquit, cum habitantibus Cedar

hoc est cum his qui in tenebris commorantur. Cedar quippe interpretatur "tenebrae". Et comparatione supernae claritatis, tenebrae dicendus est status uitae praesentis, et nox potius quam dies appellandus. Unde et longae peregrinationis grauamen replicans, adhuc ingemiscit dicens:

Multum incola fuit anima mea.

Ac si aperte dicat: Multum hic et diu me peregrinari doleo, qui alibi patriam recognosco.

In cuius profecto peregrinationis et patriae figuram ipse israelitici populi longe postmodum per Babylonios captiuati deplorationem describens, ait:

Super flumina Babylonis illic sedimus, et fleuimus, dum recordaremur Sion. In salicibus in medio eius suspendimus organa rostra... etc.

Duae quippe sunt electorum et reproborum ciuitates, quae hoc loco sub specie Ierusalem et Babylonis describuntur. Altera a hic prosperatur, quae reproborum est, et Babylonia dicitur. Altera hic iugiter per illum afflicta tanto amplius ad supernae pacis uisionem anhelat, quanto grauiores pressures hic tolerat. De hac itaque uita fideles ad supernam mentis oculos erigentes, et tamquam de exilio ad patriam suspirantes, et de captiuitate babylonica liberati, ad libertatem ciuitatis suae Ierusalem semper anhelant hi, quorum nunc persona psalmus iste compositus, ipsos ad modum exulum deplorantes inducit, cum ait:

Super flumina Babylonis... etc.

Flumine /401/ Babylonis uitia sunt, quibus consentiendo si quis ea intrauerit, ad Babyloniā, id est confusionem defluit, quia damnationem incurrit. Habet quoque ciuitas electorum propria flumina, de quibus scriptum est:

Fluminis impetus laetificat ciuitatem Dei.

Et rursum:

Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de uentre eius fluent aquae uiuae.

Ad differentiam igitur horum bonorum fluminum, noxia flumina sunt Babylonis dicta, sicut est gulositas, luxuria, auaritia, et his similia. Quae utique tamquam flumina Babylonis fideles attendentes, nequaquam haec per consensum intent: sed quasi desuper sedendo premunt, dum eorum motus quasi quosdam intumescentes fluctus in seipsis reprimunt, contrariis uirtutibus quasi quibusdam nauigii remis ipsos ne praeualeant contententes. Sic igitur super flumina pestifera sedentes, quae tamquam obstaculum et in pedimentum maximum ad transitum patriae conspiciunt more captiuorum, in recordatione illius a qua se adhuc differri dolent, flere memorantur, cum dicitur:

Et fleuimus, dum recordaremur tui, Sion.

Sion mons est, in quo ciuitas Ierusalem sita est. Per hunc ergo mortem celsitudo supernae patriae, in qua est Ierusalem, id est continua uisio uerae pacis, exprimitur. Cuius desiderio fideles accensi ad illam iugiter quasi flentes suspirant, et de hac ualle lacrimarum tamquam de captiuitate babylonica, quo amplius conscendere cupiunt, differri ab illa grauius gemunt. Ordo congruus prius sedere super flumina, et postmodum fletus referuntur lamenta, quia nemo dum uitiiis subiicitur, et uoluptatibus subiugatur, erigere se per desiderium ad super nam ualet ciuitatem: nec nisi prius a malo declinemus, bonis faciendis operam damus. Quantum autem uoluptates saeculi fugiant electi, ne libidinibus depressus animus minus se attollere ad superna ualeat, sequentia declarant:

In salicibus, inquit, in medio eius suspendimus organa rostra.

Salices infructuosae sunt arbores, et in humidis locis abundant, ubi diabolus quasi sus immunda uolutatur, et quiescit; qui loca inaquosa perambulans requiem non inuenit. Unde bene in descriptione Behemot dicitur:

Sub umbra dormiuit in secreto calami, in locis humentibus.

Infructuosae itaque reproborum menses, in fluxu carnalium uoluptatum radicatae, salices sunt in medio Babylois plantatae, et carnalis concupiscentiae uitiiis irretitae, atque in profundo uitiorum, quod Babylois intelligatur medium, iam submersae. Inter tales electi conuersantes, quamdiu praesens uita tamquam area quaedam grana simul continet et paleas, suspendunt organa sua; dum fletibus magis et lamentis uacantes, a canticis exultationis cessant, tam aerumnas sues uel dilationem patriae, quam aliorum mortem deflentes. Ut autem organa sua inter tales suspendant, hoc est a uocibus /402/ gaudii cessent, ne illas in terra maledictionis deponent, quas caelo potius reseruandas iudicant, subinferunt:

Quia illic... etc.

Hoc est, qui nos captiuauerant, nobis insultantes, et solemnitatum nostrarum celebrationem irridentes, tamquam Deus quem colimus nos de manibus eorum liberare non possit.

Interrogauerunt nos uerba cantionum

hoc est, illudentes improperebant nobis, ut nunc quoque cantaremus more pristino. Ac si aperte dicerent, causam huius rei manifestam esse, quia uanis canticis illi nos constat deseruisse, de cuius plurimum confidebamus ope. Unde et has laudes diuinas non tam cantica quam cantilenas et figmenta quaedam iudicant appellandas.

Satellites isti praedonesque babylonici, per quos captiuamur, et de amoenitate paradisi, quo quiete uix unus tamquam de terrena Ierusalem in has miseries deiecti sumus, daemones intelliguntur. De quibus adhuc subditur:

Et qui abduxerunt nos

hoc est, ab illa nos excusserunt amoenitate, dicebant, subaudis:

Hymnum cantate nobis de canticis Sion.

Quod est dicere: Laudem illam Dei, quam dicebatis Ierusalem in illis canticis uestris, ad nos conuertite: tamquam diuino cultu derelicto daemonibus seruiendo, qui subiectis promittunt quae dare non possum.

Quorum unus in tantam prorupit insaniam, ut ipsi fide ium capiti dicere auderet:

Haec omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me.

Quorum quidem illusioni competenter respondent electi, et eorum electionem manifesta refellunt oratione, dicentes:

Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?

Hoc illud est ueritatis documentum, quo fidelibus praecipit:

Nolite sanctum dare canibus, nec margaritas uestras spargatis ante porcos quia immundis et irrisoribus diuinorum uerborum, et more canum ad hoc oblatrantibus, non sunt eloquia committenda diuina, ne uilescere uideantur irrisa. Terram alienam dicit infidelium uitam a sorte fidelium exclusam, et daemonibus magis quam Deo subiectam. In hac itaque tam manifesta daemonum possessione laudes Dei penitus sunt reticendae, et lamenta potius assumenda quam cantica. Quibus, ut dictum est, lamentis non solum patriae dilationem in miseriis huius peregrinationis deploremus, sed magis diabolical fraudes, per quas tot miseri deluduntur.

Hic tempus flendi nobis debetur, alibi ridendi promittitur. De quo et Ecclesiastes post illa, quae in exordio sermonis praemisimus, uerba, subiecit post aliqua:

Tempus flendi, et tempus ridendi. Tempus plangendi, et tempus saltandi.

Prius inquit flendi siue plangendi, et postmodum ridendi seu saltandi; quia deplorandae sunt praesentes miseriae, ut de his liberatis uerae succedant gaudia laetitiae. Unde et Psalmista:

Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent. /403/

Quod per semetipsam Veritas:

Beati qui nunc fletis, quia ridebitis. Beati eritis cum uos oderint homines, et exprobrauerint propter filium hominis: gaudete in illa die, et exultate. Ecce enim merces uestra multa est in caelo. Verumtamen uae uobis diuitibus, qui habetis consolationem uestram. Vae uobis saturati, quia esurietis. Vae uobis qui ridetis nunc, quondam lugebitis et flebitis. Vae uobis, cum benedixerint uobis omnes homines.

Et alibi hanc reproborum et electorum sortem distinguens:

Mundus, inquit, gaudebit, uos autem cor tristabimini; sed tristitia uestra uertetur in gaudium.

Quam mox tristitiam et subsecuturum gaudium in comparationem mulieris parientis conferees, ait:

Mulier cum parit, tristitiam habet. Cum autem pepererit puerum, iam non meminit pressurae propter gaudium.

Quid enim partus mulieris cum colore parientis, nisi opera fortia sunt animae fidelis, quae per filium magis quam per filiam designantur?

Haec illa sunt fidelium semina, de quibus supra meminimus:

Qui seminant in lacrymis

hoc est in huius uitae pressuris tamquam hieme quae colligant in aestate. Seminemus et nos, carissimi, flentes, quae metamus ridentes.

Ad quod nos praecipue ipsa quoque praesentis temporis institutio admonet, quod in lamentis poenitentiae praeuenit laetitiam resurrectionis dominicae. Ubi et illae speciales gaudii uoces:

Alleluia... etc., Gloria in excelsis Deo

subtractae, moeroris potius quam laetitiae tempus istud insinuant esse, et planctus magis quam cantici. In quo ad modum captiuorum, quos diximus, organa nostra susperdentes, et a canticis cessantes, moerori magis quam exultationi uacare nos conuenit, semper attendentes exilium quod sustinemus, et ad patriam suspirantes, ad quam creati sumus.

Cuius quidem patriae felicitas in resurrectione capitis membris est exhibita, sed nondum in ipsis complete. Unde tanto ardentius nos conuenit ad illam suspirare, quanto certius in capite nouimus hanc completam esse; ut nec post luctum paenitentiae perfectis desint dilationis lacrymae dissolui cupientibus, et cum Christo esse. Totum itaque tempus uitae praesentis in lacrimis deducendis uel paenitentiae uel dilationis, sicut est praedictum, hoc temporis intercapedo, a praesenti scilicet die usque ad octauae Paschae, unde ipsa dicta est septuagesima, nobis figurat. Quid enim dies octauus dominicam resurrectionem subsequens, nisi communem fidelium exprimit resurrectionem? Quae tanto securius expectatur a membris, quanto illa certius in capite praecessit. Cuius desiderium ipse sic in nobis semper augeat, ut de hac peregrinatione ad patriam, de hac ualle lacrimarum ad supernae felicitatis trahat gaudium. Amen. /404/

[07]

IN RAMIS PALMARUM

Hodierna solemnitas et tamquam imperialis pompae triumphalis iucunditas, qua Dei filius regio more a turbis est susceptus, et tamquam filius Dauid recognitus et salutatus, longe antea fuit ab ipso Dauid prophetata, exhortante nos ad eam reuelatione prophetica:

Lapidem quem reprobauerunt aedificantes, hic factus est in caput anguli. A Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris. Haec est dies quam fecit Dominus, exultemus, et laetemur in ea. O Domine, saluum me fac, O Domine, bene prosperare: benedictus qui uenit in nomine Domini. Benediximus uobis de

domo Domini; Deus Dominus, et illuxit nobis. Constituita diem solemnem in condensis usque ad cornu altaris.

Quos enim aedificantes hoc loco dicit, nisi sacerdotes iudaici populi, qui subiectos per fidem Christi aedificare deberent in templum Dei?

Hoc ipsum destruere nitebantur fundamentum, in quo erigendum fuerat aedificium. Ut enim Apostolus ait:

Fundamentum aliud nemo potest ponere praeter id quod positum est

quod est Christus Iesus. Haec est illa petra, in cuius fide fundata perseuerat Ecclesia, sicut et ipse Petro ait, cui eam commisit. Hic est lapis sine manibus de monte abscisus, qui hoc loco ab aedificantibus dicitur reprobatus, a turbis hodie recognitus est et susceptus: ut cum aedificatores respuerent, aedificandi susciperent; et excaecatis magistris, illuminarentur discipuli, et in condemnationem seniorum resonarent pueri laudem Dei. Referente Ioanne, nouimus quod hodie Ierosolymis multa iam erat turba non solum ex Iudaeis, uerum etiam ex gentibus, qui conuenerant ad proximam Paschae solemnitatem. Sic enim de gentilibus et ipse adiecit:

Erant autem gentiles quidam ex his qui ascenderant, ut adorarent in die festo.

Hi ergo accesserunt ad Philippum, qui erat a Bethsaida Galilaeae, et rogabant eum dicentes:

Domine, uolumus Iesum uidere.

Venit Philippus, et dicit Andreae. Andreas rursus et Philippus dixerunt Iesu. Iesus autem respondit eis, dicens:

Venit hora ut clarificetur filius hominis.

Ab his itaque gentilibus pariter et plebe iudaica Dominus hodie susceptus, tamquam lapis reprobatus ab aedificantibus in caput anguli est a Domino constitutus: sicut de illo lapide sine manibus absciso dictum est, quod in montem /405/ magnum cresceret et uniuersam terram impleret. In angulo domus duo parietes conueniunt, nec nisi conuentu duorum angulus fieri potest. Nouimus in Ecclesia, quae donus Dei est ex Iudaeis et gentibus congregate, quasi duos parietes sibi conuenientes erigi, sicut hodie coeptum esse legimus. Unde et ipse Dominus ait:

Venit hora ut clarificetur filius hominis.

Tanquam si diceret: Iam est incoeptum de multiplicatione fidelium in utroque populo, per quod maxime filius hominis sit postmodum glorificandus, ut dum a principibus Iudaeorum reprobatur, ab uniuerso mundo suscipiatur. Factus est itaque in caput anguli, hoc est a Domino constitutus, ut in hac iunctura duorum parietum, tamquam in angulo quodam conuenientiam ipse fidelibus praesit uniuersis, sicut caput in corpore caeteris membris, et tamquam una persona ex ipso fiat Ecclesia, in qua ipse sit caput, et illa corpus. Hoc et ipse Dominus hodie per semetipsum declarauit, cum Ierosolymam ueniens tam asinae primum quam pullo postmodum insedit. Asina quippe mater pulli fidelis est populus primo ad Christum ex Iudaeis conuersus, sicut apostoli et caeteri fideles in primitiue Ecclesia, qui postmodum sua praedicatione gentilem populum ad fidem conuertendo, tamquam mater illum pariendo genuerunt Deo. Quorum unus ex eis dicebat:

Filioli mei, quos adhuc parturio, donec Christus formetur in uobis.

Et iterum:

In Christo enim Iesu per Euangelium ego uos genui.

Sedere autem Christum super utrumque populum, est eis tamquam equitem et ectorem praesidere, et eos quos iustificat per gratiam inhabitare.

Unde et in Prouerbiis anima iusti sedes dicitur sapientiae, hoc est habitatio Christi, quia sapientia dicitur Dei. Cum his, super quos sedet, Ierosolymam uenit, quia eos tantummodo quibus hic regendo praesidet ad caelestem Ierusalem aeternae pacis uisionem introducit.

Hos quoque duos populos per asinam et pullum Iacob patriarcha designauit, cum in typo Christi Iudam filium suum, de quo ipse ortus est, benedicens ait:

Et ipse erit expectatio gentium, ligans ad uineam pullum suum, et ad uitem, o fili mi, asinam suam.

Ipse quippe Dominus discipulis ait:

Ego sum uitis, et uos palmites.

Ad uitem itaque, hoc est ad teipsum, Domine Iesus, asina est ligata, et ad uineam pullus, hoc est ad palmites ipsius uitis: quia tu, Domine, propria praedicatione primos ex Iudaeis fideles tibi copulasti, per quos et postmodum gentiles conuertisti, et eis aggregasti, qui tuam minime uiderunt in carne praesentiam.

Hoc ipsum igitur quod tam asinae quam pullo Dominus insidens exhibuit, hoc praesens uersiculus psalmi longe ante praecinit, dicens:

Hic factus est in /406/ caput anguli

hoc est constitutus a Deo in caput, ut diximus, duorum parietum, in una domo Dei sibi coniunctorum. A quo uero tam magnum quid factum sit, supponitur cum dicitur:

A Domino factum est istud.

In quo patenter ostendit frustra eos laborasse, qui quod disposuerat Deus nitebantur euertere. Unde et in mortem eius conspirati dicebant:

Videtis quia nihil proficimus. Ecce mundus totus post eum abiit.

Et est mirabile in oculis nostris.

Quid enim mirabilius in oculis hominum, quam diuinae dispositionis profundum, de quo ipse ait:

In iudicium ego uend in hunc mundum, ut qui non uident uideant, et qui uident caeci fiant?

Ecce doctores legis quem in lege promissum expectabant uenturum, uenientem tamquam incognitum reprobauerunt. Errauerunt magistri, in quo non errauerunt discipuli. Caecitas ex parte facta est in Israel, ut plenitudo gentium subintraret. Fracti sunt oliuae rami naturales, ut syluestris insereretur oleaster. Peculiaris ille quondam Dei populus ex magna parte Deum reprobando meruit reprobari a Deo, et quasi filiis alienatis, in eorum locum successerunt alieni. Quod altissimum Dei consilium in tantam admirationem uenit mentibus fidelium, ut ipse Apostolus super hoc exclamans dicat:

O altitudo diuitiarum sapientiae et scientiae Dei! quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, et inuestigabiles uiae eius! Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit?

Ad huius temporis plenitudinem gratiae exultare admonemur, et laetari, cum dicitur:

Haec est dies... etc.

Tanquam si diceret: Hoc est illud tempus fidelibus optatum, quod per semetipsum Dominus copia repleuit omnium bonorum.

Exultemus, inquit, et laetemur.

Ingeminat gaudium, praeuidens in duobus populis Ecclesiae crementum.

Ad hanc itaque temporis gratiam totis uotis ipse psalmographus anhelans, in quam suam et omnium fidelium salutem expectabat futuram, exorat dicens:

O Domine, saluum me fac.

Me, inquam, qui te recognosco, qui in te solum tamquam omnium Iesum, id est Saluatorem, spem totam constituo; quantacumque caecitate populus meus sit percutiendus. Et ut saluum facias,

bene prosperare.

Hoc est, prospere ages in omnibus quae disponis, tuae uoluntati obtemperantibus sibi cause salutis aeternae. Quantum autem prosperari debeat in his quae agit, demonstrat cum supponit:

Benedictus qui uenit in nomine Domini.

Benedictus, inquit, hoc est a Deo sanctificatus, et ex utero matris omnibus donis Spiritus sancti consummatus. In nomine Domini, sicut et ipse ait:

Ego ueni in nomine patris mei: et alius ueniet in nomine suo, et eum suscipietis.

In nomine Patris uenit, qui non propriam gloriam, sed Patris quaerit; nec tam nosci uult ut honoretur, quam eum cognosci facit ut glorificetur. /407/ Qui uenturus est, inquit, quondam tempore prophetiae hoc erat futurum, quod in nostro nouimus esse completum.

Adeo autem ad praesentem diem psalmus iste pertinet, ut haec ipsa uerba psalmi populus hodie acclamauerit in laudem Domini. Unde et Matthaeus meminit:

Turbae autem quae praecedebant, et quae sequebantur, clamabant dicentes: Hosanna filio Daud: Benedictus qui uenit in nomine Domini.

Hinc et Hieronymus Damaso de Hosanna scribit his uerbis:

Ipsa hebraea uerba ponenda sunt: in CXVII psalmo, ubi nos legimus: "O Domine, saluum me fac... etc." in hebraeo legitur: Anna Adonay, Hosianna... etc. Et quia Hosianna, quod nos corrupte propter ignorantiam dicimus Hosanna, saluifica, siue saluum me fac, exprimatur, omnium interpretatione signatum est.

Et post aliqua:

Hebraei habent interiectionem, ut quando uolunt Dominum deprecari, dicant: Anna Domine, quod Septuaginta interpretati sunt: O Domine. Hosi ergo saluifica interpretantur, anna interiectio deprecantis est. Si ex duobus uelis compositum uerbum facere, dices Hosianna, siue ut nos loquimur Hosanna, media uocali littera elisa.

Item:

Ubi nos legimus in latino: "O Domine, saluum me fac; O Domine, bene prosperare" iuxta hebraeum legere possumus: Obsecro, Domine, saluum me fac; obsecro, Domine, prosperare. Matthaeus, qui hebraeo sermone scripsit, ita posuit: Hosanna barrama, id est Hosanna in excelsis.

Tale est ergo iuxta Hieronymum:

Hosanna in excelsis

tamquam si diceret: Precamur, Domine, ut ueram nobis salutem conferas in caelis.

Benediximus uobis.

Post benedictionem saluationis Domini, qui factus est in caput anguli, ad benedictionem quoque membrorum tamquam duorum parietum ad eum coniunctorum conuertens uerba, dicit Psalmista:

Vobis de domo Domini existentibus, et in ea tamquam duobus erectis parietibus, uobis, inquam, benediximus... etc.

hoc est: Pro sanctificatione uestra, et Ecclesiae multiplicatione futura, nos prophetae Domini saepe rogauimus, et tamquam de re iam complete certi, eum laudauimus. In huius typo futurae benedictionis super utrumque populum, Iacob patriarcha filios Ioseph, Ephraim, et Manasse, manibus cancellatis, hoc est in modum crucis obligatis, legitur benedixisse. Ubi quidem pateater innuitur utriusque populi saluationem futuram in Christi consistere passione, et hanc benedictionem tam ipsi Iacob, quam Isaac et Abrahae in eorum semine promissam esse. Ac ne forte quisquam quaereret a propheta tam longe ante aduentum Christi existente, quis hoc ei caeterisque reuelauerit de longinquo, tanta caecitate in Israel facta de proximo, ut subintraret gentium plenitudo, quasi respondens ait:

Ipse idem Dominus, qui nunc per semetipsum apparens /408/ istos illuminauit, nobis quoque super hoc longe ante illuxit.

Constituite diem solemnem.

His praemissis, quasi conclusionem supponit, qui nos exhortatur ad solemnitatem praesentis diei, tamquam sic inferens dicat: Quandoquidem ita Dominus in duobus populis Ecclesiam multiplicauit in figura, quorum qui praecedebant et qui sequebantur hodie Dominum suscepisse referuntur et benedixisse. Igitur et quicumque fideles in memoria tanti beneficii gratias acturi:

Constituite diem solemnem in condensis

hoc est in magna multitudine populi, et quasi densitate quadam spiritalium arborum incomparabilibus illis ramis palmarum uel oliuarum, quas hodie populus accepit, significatarum. Quid enim illi rami uel frondes de arboribus auulsae praetendebant, nisi utriusque populi aggregationem de masse peccatorum assumptam? In quorum repraesentationem, populus fidelium hodierna die arborum ramis uel frondibus, qrras gestauit, totam Ecclesiam usque ad altare, quasi frutetorum replent densitate: ut iuxta litteram quoque uideatur accipi quod dicitur:

In condensis usque ad cornu altaris.

Mystice autem cornu altaris dicitur sacrificium Christi. Per altare quippe sacrificium, per cornu altaris extremitas eius intelligitur.

Sacrificium itaque Christi, quod ueteri sacrificio legis successit, per cornu altaris figuratur, cum sit extremum hoc sacrificium, etsuprema hostia complens caeteras. In cornu quoque altaris, tamquam in angulo quodam, duo altaris latera sibi iunguntur: ut quemadm odum Christum factum superius diximus

in capite anguli, ad quem duo populi iunguntur; ita etiam dicamus ad sacrificium Christi duos ritus sacrificii conuenire, sacrificii sancti Melchisedech in pane et uino, et sacrificii legis in carnalibus hostiis. Utraque quippe sacrificia in figura nostri praecesserunt, et in significatione illius conuenerunt. Constat etiam animalia cornuta, cum in transgressum pugnae uenerunt, uim maximam et robur pugnandi in rigore et fortitudine cornuum habere. Cum igitur Christus pro nobis immolatus uirtute huius sacrificii diabolus strauerit, quasi cornu suo eum uulnerauit, atque uulneratum deiecit.

Bene itaque per cornu altaris, sacrificium Christi tamquam uituli nostri figuratur, cum hoc effraxis et forte, ut dictum est, fuerit in pugna, corneum magis dicendum quam carneum; rigidum, non molle; robustum, non debile. Usque ad hoc cornu altaris celebratio nostrae porrigitur solemnitatis, cum tantae uictimae dignitate festiuitates decorantur christianae. Ad hoc cornu altaris specialiter hodierna solemnitas peruenit, cum in eius missa primum Christi passio recitatur, qua pro nobis ipse est immolatus. Hac die Dominus Ierosolymam ueniens passioni se obtulit, decima uidelicet tunc die mensis, sicut ex euangelio perpenditur Ioannis. /409/

Ibi quippe habemus quod post resurrectionem Lazari, Iudaeis in mortem Domini iam omnino conspiratis, ipse Dominus iam non palam ambulabat apud eos, sed abiit in regionem iuxta desertum, in ciuitatem quae dicitur Ephrem, et ibi morabatur cum discipulis suis. Deinde cum iam pascha proximum esset, uenit Bethaniam ante sex dies paschae, quasi ad uictimam uerus agnus accedens, capiendus in pascha ut immolaretur.

Inde in crastinum ueniens Ierosolymam susceptus est hodie a turbis, et tamquam rex Israel, et Dauid regius haeres recognitus et salutatus Quinto itaque die ante illud pascha Iudaeorum, hoc est hodie, qui decimus dies mensis huius, uenit rex in Ierusalem. Pascha enim celebratur in quartodecimo die. Decimo autem uoluit ideo ingredi, quia ita praefiguratum erat in lege, ubi praecipitur:

Decimo die mensis huius tollat unusquisque agnum per familias et domos suas.

Et paulo post:

Et seruabitis eum usque ad quartodecimam diem mensis huius.

Immolabitque eum uniuersa multitudo filiorum Israel ad uesperam.

Decima autem die mensis primi, agnus qui in pascha immolaretur domum introduci iussus est, quia Dominus decima die eiusdem mensis, hoc est ante quinque dies paschae, in ciuitatem in qua pater eius erat ingressurus. Hanc igitur diem secundum mysterium legis competenter elegit, qua se, ut dictum est, offerret passioni, quam antea nonnunquam refugerat sese abscondendo, uel tentus a Iudaeis libere per medium eorum transeundo, uel fiequenter ab eis leclinando, quia nondum uenerat eius hora. Qua profecto die quo magis honorifice suscipi uoluit a turbis, et ingressus templum eiecit inde libere omnes uidentes et ementes, et mense nummulariorum, et cathedras uudentium columbas euertit, et his expulsis, accedentes ad eum caecos et claudos in ipso templo sanauit, eo amplius inuidiam peruersorum contra se commouit, ut quod iam dudum uoluerant perficere maturarent, et ab eo daretur facultas, in quibus praecesserat uoluntas. Ipse quippe est, qui ait:

Nemo tollit a me animam meam, sed ego pono eam.

Nemo quippe uim ei facere potuit, ut tamquam inuitum et coactum occidere, uel etiam comprehendere posses. Ut autem maiori incitarentur inuidia, qui de morte Domini iam tractabant, et Deo magis indignarentur, quo amplius eum honorari uiderent, tantum sibi honoris hodie permisit exhiberi, quantum nulli regum legimus exhibitum. Ut enim de diuinis laudibus taceamus, et ramos uel frondes quos in uia sternebant praetereamus, quam mirabilis fuit illa singularitas honoris, qua plurima turba sub pedibus uilium iumentorum prosternebant uestimenta, nec pedibus illis, quibus ipsa Dominus baiulabat, contingi tolerabant! In quo nec modicum aduertendum est mysterium.

Quibus enim caelestis praesidet diis nequaquam terram suis contingunt

/410/ pedibus, quis quorum desiderium conuersatur in caelis, eorum affectus non adhaerent terrenis; nec animos suos deiciunt in caducis, qui sursum Christum querentes solis inhiant aeternis. Quos ut imitari possimus,

rogamus te, Domine Iesu, ut nos quoque tua facias iumenta, quibus in fidem et regendo digneris praeesse, Saluator mundi, cui dicitur in alio psalmo:

Homines et iumenta saluabis, Domine, quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam, Deus.

Amen.

-----
[08]

IN EADEM DIE

Erat autem spelunca et lapis superpositus, et ait Iesus: Tollite lapidem... etc.

Miserationes Domini uniuersis operibus eius Psalmista praeferens ait:

Et miserationes eius super omnia opera eius.

Miserationum itaque Domini recordantes, tanto hinc eum amplius glorificare debemus, quanto haec eius opera caeteris praeesse, et magis necessaria nobis cognoscimus esse. Unde et a turbis hodie meruit honorari, maxime quod moerentium sororum Lazari miseratus, suscitatum eis reddidit fratrem iam in monumento quatuor dies habentem. Ut enim Ioannes scribit, propter hoc hodie turba ei obuia uenit, quoniam hoc audierant factum. Ad quod tamquam hodiernae festiuitatis originem oculos mentis reducentes, tanto diliger tius eius mysterium intueri debemus, quanto haec magna Domini misericordia maiorem tribuit peccatoribus consolationem. Tres quippe mortuos a Domino legimus suscitatos, quibus uniuersa peccatorum genera doctores nostri dixerunt figurari. Suscitauit enim filiam archisynagogi adhuc in domo iacentem antequam fores efferretur. Suscitauit filium uiduae extra portam ciuitatis Naim iam deportatum. Suscitauit et hunc, de quo nunc nobis sermo est, uidelicet Lazarum, cum iam in monumento quatuor dies haberet. Unde et quatruiduanus mortuus dicitur. Tres igitur isti mortui tria peccantium genera signant, qui per praesentiam diuinam inspirante gratia reuiuiscere dicuntur: et felicius isti a morte animae, quam illi a morte corporis per Dominum suscitantur.

Puella quidem mortua, quae adhuc in domo tenebatur clause quando est suscitata, /411/ illos significat peccatores, quorum peccata mente tantum concepta, nondum per operationem exterius sunt progressa.

Iuuenis autem extra portam delatus eos significat, quorum peccata iam in effectum proruperunt, ut uideri iam ab omnibus possint. Lazarus uero, non solum sepultus uerum etiam quatruiduanus, eos significat, qui longa consuetudine peccandi magna peccatorum mole premuntur, et diuinae consuetudinis exemplo, altos etiam corrumpunt: unde et foetere dicuntur. Tres itaque mortes animae, tres isti mortui, ut diximus, designant: peccatum scilicet cogitationis, hoc est contemptum Dei adhuc in mente latentem, nondum progressum in operationem; et peccatum operationis, hoc est, iam per operationem apparens, atque peccatum consuetudinis, et iamdudum in operatione habitum. Haec tria genera peccatorum tamquam tres animae mortes in capite I psalmi a beato uiro dicuntur remoueri, cum talis ipse describitur, qui non abierit in consilio impiorum, non steterit in uia peccatorum, non sederit in cathedra derisorum. At quondam resurrectio Lazari ad praesentem, ut diximus, solemnitatem maxime pertinere dignoscitur, mysterium eius sermo noster ut coepimus prosequatur. Quod ut faciat diligentius, paulo historia altius replicetur.

Refert itaque Ioannes, quod, cum facta essent encaenia in Ierosolymis, et ibi esset Dominus Iesus, et quaererent eum Iudei apprehendere, exiit de manibus eorum, et abiit iterum bans Iordanem, ubi fuerat Ioannes baptizans, et mtransit illic. Et tune, Lazaro iam languente, miserunt ad eum sorores eius Maria et Martha, dicentes:

Domine, quem amas infirmatur.

Quo audito, mansit Dominus in eodem loco duobus diebus. Deinde, cum dixisset discipulis Lazarum inter im mortnuum esse, uenit Bethaniam cum ipsis, et inuenit Lazarum quatuor dies iam in monumento habentem.

Et suscitaturus mortuum, peruenit ad sepulcrum.

Erat autem (ut diximus) spelunca et lapis superpositus ei.

Et ait Iesus:

Tollite lapidem.

Ut ergo tulerunt lapidem, uoce magna clamauit Iesus:

Lazare, ueni fores.

Et statim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus pedes et manus institis, et facies illius sudario erat ligata. Dicit eis Iesus:

Soluite eum, et sinite abire.

Multi ego ex Iudaeis, qui uenerant ad Mariam, et uiderant quae fecit, crediderunt in eum. Quidam autem ex ipsis abierunt ad pharisaeos, et dixerunt eis quae fecit Iesus. Collegerunt ergo pontifices et pharisaei concilium, et dicebant:

Quid facimus? quia hic homo multa signa facit. Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum... etc.

Ex quo profecto liquet, ex hoc denique miraculo aduersus Dominum Iudaeos maxime commotos fuisse, et in eius nece ex tunc praecipue conspirasse: tamquam eum occidendo possint delere, per quem mortuos

/412/ nouerant suscitatos esse, quasi mortuus non posset resurgere post triduum, qui quadriduanum suscitauerat Lazarum. Cuius quidem resuscitatio tanto diligentius descripta est ab euangelista, quanto plenius nostrae salutis continet mysteria, quos quotidie diuina misericordia felicius, ut diximus, resuscitat a morte animae, quam tunc et semel Lazarum a corporis morte. Lazarus quippe, ut diximus, iam sepultus, et quadriduanus mortuus, illum significat peccatorem, qui longa consuetudine peccati interim deiectus est in profundum, ut in illo profundo tamquam in sepulcro putrescat quadriduanus, nec se tantum perimens, uerum etiam alios exemplo quasi foetore quodam suae putredinis corrumpens. Unde et bene foetere describitur quasi quadriduanus. Quatuor enim dies quos in monumento habuit, uniuersitatem peccatorum exprimunt, quibus quisque pessimus est inuolutus, tamquam in illo profundo uitiorum sepultus, de quo scriptum est:

Peccator cum in profundum uitiorum uenerit, contemnet

quia cum in longa perstiterit consuetudine peccandi, quae iam ei facta est quasi altera natura, graui iugo ipsum deprimit, salutiferas fidelium exhortationes uel diuina monita respuens contemnit. Unde ipsi necessarium est, ut pro illius obstinatione deuotio fidelium intercedat, ut interuentu eorum diuina gratiae respectum assequatur, quo illi poenitentiae gemitus inspiretur, et conuersus saluetur. Unde bene pro fratre Lazaro sanando sorores eius interuenerunt, eius infirmitatem Domino nuntiando. Quem ad subueniendum inuitantes, satishoc esse consuerunt, ut Domino nuntiarent amici sui mortem, et propriam de infirmitate fratris desolationem. Sic enim mandantes dixerunt:

Domine, ecce quem amas infirmatur.

Nec addiderunt: Veni et cura eum; nec tam orando quam nuntiando quod uolebant postulauerunt. Satis enim crediderunt Domino nuntiare anxietatem amici sui, atque suam; tamquam illud prouerbiu attendentes:

Amicus et medicus in necessitate probantur.

Unde satis aestimauerunt amicitiam fieri cum dicunt:

Ecce quem amas.

Magna fiducia earum in hac sua petitione plurimum nos confirmat, ut nihil haesitantes a Domino necessaria constanter postulemus.

Interueniunt pro infirmo nondum mortuo, quia uiuis adhuc, non defunctis supplicatio fidelium proficit ut salubrem poenitentiam habeant.

In Maria et Martha uniuersi fideles comprehenduntur, tam contemplatiuae scilicet uitae quam actiuae. Quarum orationes dum sibi coniunguntur, facile pro aliis quoque impetrant quae illi non merentur. Et notandum quod, adueniente Domino Bethaniam, Martha occurrit illi. Maria autem domi sedebat. Ex quo diligenter actiuorum et contemplatiuorum uita describitur. Actiui quippe sunt, qui circa proximi causam maxime occupati, temporalia bona procurant, ut habeant unde tribuant /413/ necessitatem patienti; et in exterioribus actionibus laborantes, illa implent opera misericordiae, de quibus illis Dominus dicturus est:

Esuriui, et dedistis mihi manducare... etc.

Contemplatiua uero est uita, quae amore Dei uehementer succensa, tanto sincerius ei uacat, et in eius contemplationem, et status supernae uitae oculos meritis perfectius erigit, et eo magis in hac speculatione suspense delectatur, quanto a curis saeculi amplius remote quiescit. Martha itaque tanquam in

exteriori administratione occupata, Domino uenienti statim occurrit, Maria uero domi sedens quiescit, nequaquam istis uisibilibus intenta bond, sed supernis inhians gaudiis, quae nec oculus uidit, nec auris audiuit. Quam etiam euangelista in tantum quietem suam amare describit, ut nequaquam de domo egressa, nisi a Domino prius uocata, cum ei uidelicet Martha diceret:

Magister adest, et uocat te.

Nonnunquam uiri contemplatiui de secreto intimae quietis, Deo inspirante, coguntur exire, et populo illo postulante, curis implicantur ecclesiasticis, sicut in beato factum est Martino. Quanto autem contermplatiuorum maior religio feruentiori studio adhaeret Deo, tanto Mariae deuotionem euangelista magis commendans ait:

Maria autem, cum uenisset uhi erat Iesus, uidens eum, cecidit ad pedes eius. Et dixit ei: "Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus." Iesus ergo, ut uidit eam plorantem, et Iudaeos qui uenerant cum ea plorantes... etc.

Nequaquam enim Martha, quae Domino prior occurrerat, uel ad pedes eius adorando prostrate, uel super fratre dicitur lacrymata. Prior ad Dominum Martha uenit, quondam actiua uita licet in meritis sit posterior, naturaliter tamen in ordine temporis est prior. Ut enim beatus meminit Gregorius a minimis quisque inchoat, ut ad maiora perueniat. Et imperfectior actiuorum uita quaedam est fidelium inchoatio, in qua se prius exercent, quam ad perfectionem contemplationis conscendant.

Quod uero Dominus Lazarum suscitaturus infremuisse spiritu, et seipsum turbasse dicitur, hoc in seipso exhibuit quod misericorditer in nobis agit. Quo enim quisque poenitens maiora commiserit, magis horrore gehennae infremere ac turbari cogitur de peccatorum quorum magnitudine. Hic uero qui quadriduanus mortuus dictus est, per hos quatuor dies, quos iam in morte habuerat, omni peccatorum genere contaminatus fuisse innuitur. In eo quippe tam cogitationis quam operationis peccatum praecedens in consuetudinem uenerat, et tandem altos per exemplum corrumpendo, in morte pariter tam aliorum quam propria consummatum erat, primo, ut dictum est, in cogitatione, secundo habitum in opere, tertio dictum in consuetudine, quarto in aliorum corruptione. Quod uero Dominus interrogat:

Ubi posuistis eum?

tamquam ignorans sepulcri locum; hoc /414/ nobis insinuat, tales maxime a Deo ignorari, quorum opera magis improbat, iuxta illud quod reprobis ait:

Amen dico uobis, nescio uos.

Primo lapidem praecipit tolli qui mortuum premit, ut sicut mortuus resurgere possit; quia talibus, ne de magnitudine peccatorum desperent, indulgentia Euangelii magis est praedicanda, quia dictum est adulterae:

Vade, et amplius noli peccare

quam legis in lapide scriptae duritia in contaminationem inducenda.

Hic itaque longa consuetudine peccandi detentus, et prauae consuetudinis iugo grauius depressus, atque in tantum libero arbitrio in ipso iam debilitato, ut non solum ad eum surgere non posses, ut eum requireret, sed nec pro se orare satageret; uenit ad eum misericors Dominus, cum ei gemitum poenitentiae inspirat, et uiribus omnino destitutum erigat aegrotum. Ad quem uoce magna clamans:

Lazare, ueni fores

ipso clamore insinuat, quam longe remotus hic ab eo absistat. "Veni fores" inquit, hoc est, per te ipsum culpam, quae est in mente, propala confessione, et spiritali medico uulnus ostende, a quo suscipias cataplasma medicinae. Vocat Dominus Lazarum, cum peccatori salubris poenitentiae inspirat gemitum. In quo quidem gemitu mortuus reuiuiscit, quia mors animae, quod est peccatum, per eum abscedit.

Quippe qua hora peccator ingemuerit peccatum suum, saluus erit. Et quia post poenitentiam confessio restat peccati, uocatus Lazarus foras exit, dum se poenitens per confessionem peccatorum prodit, et de profundo uitiorum tamquam de sepulcro surgit.

Sed quia hic talis excommunicari meruerat, et ab Ecclesia expulsus uinculis anathematis adhuc religatus erat pro tam manifestis criminibus suis,

procedere dicitur ligatus pedes et manus, et sudario faciem inuolutus. Quislibet excommunicatus a praelatis, qui iam per poenitentiam et confessionem Deo sit reconciliatus, tamen ab ipsis Ecclesiae ministris anathematis uinculis est absoluendus; ut satisfactione per acta, consortium ei reddatur fidelium ab ipsis per quos fuerat exclusus. Pedes et manus ligatos habet, cui adhuc introitus Ecclesiae non est concessus, ut satisfactionis opera sint iniuncta, quae pro qualitate uel quantitate peccatorum a praelatis sunt imponenda: ut sicut non est liber ad incedendum quo uoluerit, ita nec ad operandum quod ipse decreuerit. Qui enim diu male uiuendo abusus est potestate sua, iam non proprio, sed alieno quod deliquit corr. igere dehet arbitrio, nec iam sui iuris est in talibus agendis, sed alieni. Faciem quoque inuolutam habet, quia ante satisfactionis impletionem deuotio poenitentis, et uerus poenitentiae gemitus non potest cognosci. Per faciem quippe, qua quisque cognoscitur, notitia designatur. Faciem itaque poenitentis inuolutam aperiunt, qui eius institute satisfactione, ipsius, ut dictum est, deuotionem cognosci

/415/ faciunt, et reddendo ei Ecclesiam tamquam fidelem eum recognoscunt, qui eum habebant prius tamquam incognitum, et sicut ethnicum uel publicanum. Soluunt itaque discipuli resuscitatum a Domino, et liberum ire sinunt, qui prius extra Ecclesiam fuerat relegatus, dum introitum Ecclesiae, et consortium fidelium ei reddunt, et in arbitrio eius proponunt quocumque uitae tramite uelit ad Deum tendere, et quibus operibus id possit eligere. Et hoc est quod eis Dominus ait:

Soluite eum, et sinite abire.

Ecce Dominus mortuum corporaliter suscitando, discipuli suscitatum soluendo, multum meliorem tam suscitationem, quam solutionem iustitiae nobis proponunt, prout exponendo prosecuti sumus.

Illud semel miraculum Dominus egit in corpore, quod multo felicius in animabus poenitentium agit quotidie. Reddidit Lazaro uitam, sed rursus morituro temporalem. Tribuit poenitentibus uitam, sed sine fine mansuram. Illud mirabile in oculis hominum, sed istud maximum iudicio fidelium. Quo uero maius, eo appetendum amplius. Scriptum est hoc de Lazaro, non ipso Lazaro sed pro ipso, sed nobis et pro nobis.

Quaecumque, inquit Apostolus, scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt.

Semel uocauit Dominus Lazarum, et suscitatus est a morte corporali.

Saepe nos uocat, ut melius resurgamus a morte animae. Semel ei dixit:

Veni foras

et statim prodiit ad unum Domini praeceptum. Quotidie nos Dominus per Scripturam inuitat ad confessionem, hortatur ad emendationem, promittit uitam quam dare paratus est nobis, qui mortem non uult peccatoris. Negligimus uocantem, spernimus inuitantem, contermnimus promittentem. Inter Deum et diabolum tamquam inter patrem et hostem constituti, paternis monitibus ad uitam hostiles praeponimus ad mortem.

Non ignoramus, inquit Apostolus, astutias Satanae

astutias, inquam, illas eius maxirmas, quibus nos ad peccatum inducit, et ab emendatione retrahit. Peccatum suggerens, duobus nos exuit, quibus illi maxime potest resisti, timore scilicet ac pudore. Quod enim uitamus, aut timore cuiusque damni, aut reuerentia pudoris dimittimus. Honesti quippe uiri plusquam rerum cauent detrimentum, sicut e conuerso inhonesti faciunt. Cum ergo Satanas quemlibet ad peccatum impellit, facile hoc efficit, si primo illum timore, ut diximus, et pudore priuauerit. Cum autem id effecerit, eadem ei reddit quae prius abstulit, ut sic eum a confessione retrahat, et in peccato suo mori faciat. Tunc ei latenter susurrat in animo: Leues sunt sacerdotes, et difficillimum est compescere linguam. Si hoc uel illud talibus confitearis, secretum esse non poterit: et cum in notitiam uenerit, imminet periculum, uel incurres famae detrimentum, uel damnum /416/ te sustinere, uel confundi necesse est ex uilitate. Sic misero diabolus illudens, cum ea primum ei abstulerit, quae per peccatum uitae debuit, eadem postmodum ei reddidit, per quae ipsum in peccato detinere possit. Timet captius temporale, non animae damnum.

Erubescit homines, contemnit Deum. Pudet hoc in notitiam hominum uenire, quod non pudivit eum in conspectu Dei et totius curiae supernae committere. Formidat humanum iudicium, qui non ueretur diuinum. De quo Apostolus ait:

Horrendum est incidere in menus Dei uiuentis.

Et per semetipsam Veritas:

Nolite, inquit, eos timere qui occidunt corpus, animae uero non habent quid faciant; sed potius timete eum qui potest corpus et animam mittere in gehennam.

Sunt animae morbi, sicut et corporis. Et ideo diuina pietas medicos utrisque sana dis praeuidit. Ipse quippe Dominus Iesus se spiritalem medicum appellans, ait:

Non est opus ualentibus medico, sed male habentibus.

Huius locum sacerdotes in Ecclesia tenent, quibus tamquam animarum medicis peccata confiteri debemus, ut ab eis satisfactionis cataplasma sumamus. Qui mortem corporis timet, qualicumque corporis per te patiatum quantumque secreta, quantumlibet obscena, medico reuelare, et ad curandum exponere non differt. Quaelibet dura, quaelibet aspera sustinet, ut mortem differat, non euadat. Quidquid pretiosum habet, dare non dubitat, ut ad modicum mortem hanc corporalem depellat. Quid ergo pro morte animae faciendum est, quantumcumque sit grauissima, sine magno labore, sine magnis sumptibus imperpetuum medicari potest.

Nos ipsos Dominus, non nostra quaerit, nec nostris indiget qui omnia praebet. Ipse quippe est, cui dicitur:

Bonorum meorum non eges.

Apud eum quisque tanto maior est, quanto apud se per humilitatem minor. Tanto magis iustus, quanto proprio iudicio magis reus. Tanto amplius ibi nostra tegimus, quanto hic ea promptius per confessionem propalamus. Ab hac itaque, fratres, nos retinentes, attendamus quod scriptum est:

Est confusio adducens gloriam, et est confusio adducens peccatum.

Et rursus:

Veniensque Babylonem, ibi liberaberis.

Confusio quippe duplex est erubescitiae Alter a quidem salubris, cum erubescimus nos turpia commisisse in conspectu Dei. Altera lethalis, cum magis homines quam Deum uerentes ad confessionem uenire nos pudet: uel quotiens aliqua humilia propter Deum agere recusamus, ne uiliores apud stultos habeamur. Haec profecto confusio est adducens peccatum, quia ne uilescamus hominibus, uilescere Deo sustinemus. Illa uero confusio ueram nobis acquirit gloriam, qua uilescere hominibus non refugimus, ut gloriosi Deo effrciamur, et magni diuino /417 uerius quam humano iudicio simus. Ad hanc utique Babylonem, id est confusionem laudabilem cum peruenerimus, ut de peccato scilicet erubescamus, ab ipso statim liberabimur, parati iam ad confessionem, et condignam satisfactionem. Unde et Psalmista:

Delictum meum cognitum tibi feci, et iniustitiam meam non abscondi. Dixi: Confitebor aduersum me iniustitiam meam... etc.

Delictum meum cognitum Deo facit, qui uicario eius locum ipsius in Ecclesia tenenti confiteri peccatum nequaquam erubescit. Sicut enim ipse in membris suis persecutionem sustinere uel beneficium suscipere se testatur, dicens:

Saule, Saule, quid me persequeris?

et:

Quod uni ex minimis meis fecisti, mihi fecisti

ita et in uicariis suis sacerdotibus cognitum sibi fieri peccatum dicit.

Quod statim Psalmographus exponens adnectit:

Et iniustitiam meam non abscondi

hoc est, non solum opera, uerum etiam meritis nequitiam in confessione accusans.

Dixi: Confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino.

Hoc est, stabiliui apud me, ac deliberaui iniustitiam meam confiteri sacerdoti. Confitebor, inquit, aduersum me, nullum alium in me inde accusans. Sunt enim nonnulli, qui in sua confessione, ut suam minuunt culpam, alios magis trahunt in culpam, dicentes, ad ea quae commiserunt ab aliis se inductos et

quasi compulsos, siue diabolo, seu hominibus. Qualis quidem illa confessio fuit, cum ille in uxorem, illa in serpentem culpam retorquens, se magis excusare quam accusare uidebatur. Unde et statim debitae poenae sententiam excipere meruerunt. Iustus uero, qui sicut scriptum est, in primordio accusator est sui, quo se amplius accusat, eo se magis apud supremum ac misericordissimum Iudicem excusat; et ueniam impetrat se accusando, qui poenam incurreret se excusando. Ut enim Tullius in Rhetorica docet, confessio peccati, quae a iudicibus poenam institutam suscepit, apud superiorem senatus potestatem indulgentiam potest assequi.

Iudices quippe a superiori potestate instituti, et legibus iurati, poenae sententiam non habent relaxare, sed inferre. Superior autem potestas, cuius est tam legem promulgare quam iudices instituire, in arbitrio suo habet rigorerm legis temperare, et poenas institutas misericorditer relaxare. Non enim super se habet potestatem quam metuat, ut non libere misericordiam cui decreuerit impendat. Quanto magis summa illa caelestis potestas, quae de misericordia illa caelesti nos consulens ait:

Euntes discite quid est: Misericordiam uolo, et non sacrificium, et iustitiam Dei plus quam holocausta.

Iustitiam Dei quasi propriam eius dicit, quam ipse sibi, quod maxime suum est, et eum specialiter decet, reddit: tum ipse uidelicet misericordiam /418/ impendit, quia maxime glorificandus est a nobis.

Unde et idem propheta:

Et miserationes, inquit, super omnia opera eius.

Cum autem praemisisset:

Dixi: Confitebor aduersum me... etc.

statim quasi Deo sibi apparente et appropinquante, sermonem ad eum conuertit, et gratias agens dixit.

Et tu remisisti impietatem peccati mei.

Quisquis enim iam paratus est ad confessionem, et suscipiendam inde peccati satisfactionem, ex hoc statim suo proposito ita reconciliatus est Deo, ut si aliquo casu praeuentus hoc implere praepediatur, nequaquam de eius salute sit desperandum, cum in eo non remanet quod totis appetit desideriis.

Pro hac scilicet impietate remittenda sanctus etiam quilibet orat, tanto minus de se praesumens, quanto magis est humilis, et de se amplius sollicitus, attendens semper quod scriptum est:

Beatus homo qui semper est pauidus.

Orat, inquit, in tempore opportuno, et orationi congruo, hoc est, in praesenti uita tentationibus et ignorantibus plena. Unde et illa est exhortatio apostolica:

Qui stat, uideat ne cadat.

Qui etiam cum maximis praemineret uirtutibus, nec quid in se accusaret, conscientia eius reperiret, nequaquam tamen in hoc se iustum esse censuit, qui iniudicio sui errare potuit.

Sed neque meipsum, inquit, iudico

hoc est, in nullo propria me arguit conscientia;

sed non in hoc iustificatus sum

hoc est, iustus esse ideo dicendus non sum. Ut enim Salomon ait:

Stultorum infinitus est numerus, et est uia quae uidetur homini iusta: nouissima autem eius deducunt ad mortem.

Et rursus:

Quis poterit dicere: Mundum est cor meum, purus sum a peccato?

In multis enim offendimus omnes. Denique quicumque infidelitate permanent, hoc eis accidit per errorem.

Qui autem, ait, iudicat me, Dominus est.

Ac si diceret: Ille in iudicio mei non errat, et qualis sim ueraciter pensat, cuius oculis omnia nude sunt et aperta. Quod si uiri sancti tanto minus de se praesumunt, quanto humiliores fiunt, nec pro seipsis, quamuis iusti sint, orare desistunt: quid nobis miseris faciendum est, quibus tanto amplius frequentanda est oratio, quanto nos magis recognoscimus reos? Tanto sollicitius ire Dei est placanda, quanto contra nos eius indignatio magis est accensa?

Quibus, ne quis forte desperet de uenia, resuscitatio praedicta Lazari in exemplo mystico est proposita. Vocatus a Domino, statim est uiuificatus.

Viuificato dictum est ut prodiret, nullaque est more retardatus.

Progressus fores, et adhuc ligatus, confestim a discipulis est absolutus.

Oremus itaque, fratres, Dominum, ut quod tunc in corpore mortuo est actum, ipse compleat feliciter in nostris mortuis animabus. Ipse per internam inspirationem /419/ uerum poenitentiae gemitum immittat, quo poenitens uiuificatus a morte animae resurgat. Ipse nos omni deposito pudore, ad confessionem promptos efficiat, qui hoc unum erubescere debemus, ne quid turpe in oculis eius committamus. Ipse per Ecclesiae ministros ita nos absolueret dignetur, ut nullis deinceps peccatorum uinculis constringi mereamur. Ipse nos de peccatis ita hic satisfacere concedat, ut quid in futuro puniendum sit, iudex ipse districtus non inueniat, spes rostra, salus nostra, cuius honor et imperium tam finem ignorat quam principium. Amen.

-----
[09]

IN EADEM DIE

Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani. Columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum. Media caritate constrauit propter filias Ierusalem.

Ferculum hoc loco a ferendo, id est portando, uehiculum dicitur, quasi lectica potentium uel infirmorum, qua molliter deferantur. Ligna Libani, duo ligna sunt crucis. Libanus quippe candidatio interpretatur. Ligna itaque crucis, ligna sunt candidationis et emundationis nostrae: quia in illis uerus immolatus est Agnus, cuius sanguine a peccatis mundati sumus. Unde et Apocalypsis ita meminit:

Hi sunt qui lauerunt stolas suas et dealbauerunt eas in sanguine Agni.

Haec ligna Libani, ex quibus dominica crux fuit composite cedrina; et ob hoc imputribilia esse dicuntur. Unde Hieronymus in Cantico Canticorum:

Ferculum crucis secundum historiam de lignis Libani cedrinis factum est.

Quid autem per haec imputribilia ligna, nisi dominicae passionis per pes memoria in cordibus fidelium est expressa? Quam praecipue nobis Dominus commendans ait:

Hoc facite in meam commemorationem.

Et Apostolus:

Quotiescumque, inquit, manducabitis panem hunc, et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec ueniat.

Haec Domini passio dum per praedicatores annuntiatur, quasi quodam ferculo atque uehiculo crucis uerus Salomon per mundum defertur.

Crux itaque duobus lignis composita, uehiculum est Salomonis. Qui dum crucifixus praedicatur, in ipsa cruce tamquam uehiculo, ut dictum est, quodam ubique /420/ circumfertur. Hoc uehiculum ipse sibi Salomon fecit, qui bonis operibus Iudaeos in inuidiam accendens, ipsos ad hoc commouit ut eum crucifigerent. Quod nequaquam factum est per illorum coactionem, sed tantummodo per eius praemissionem, atque optimam ipsius dispensationem. Ipse quippe est qui ait:

Nemo tollit a me animam meam, sed ego pono eam.

Et rursum:

Potestatem habeo ponendi animam meam... etc.

Ferculi columnas ipse idem fecit argenteas, quae sunt apostolicae praedicationis eloquia, et de ore ipsius accepta documenta. De quibus eloquiis Psalmista praedixerat:

Eloquia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum.

Casta eorum praedicatio dicitur, quia sicut unus eorum dicit, non erant adulterantes uerbum Dei, quia praedicationem suam gratis impendebant: non spe alicuius terreni lucri uendere intendebant, nec se in pretio more adulterarum siue meretricum ponebant. Argentea dicuntur apostolicae praedicationis uerba, quia claritatem habent intelligentiae, non obscuritatem uelaminis, sicut lex et prophetiae, quae mysticis magis quam apertis utuntur uerbis. Haec tamquam columnae ferculum sustentant, et dominicam crucem corroborant, dum passionis dominicae crucis uirtutem annuntiant. Et quod dicunt eduxerunt. Unde hene per

excellentiā eloquia dicuntur, quasi extra caeteras sacrae doctrinae locutiones, quibus sunt ex utilitate longe commodiores.

Omnis quippe locutio ad intelligentiam est accommodate, et propter eam in auditore faciendam etiam reperta, et ad hoc unum institute.

Quaelibet itaque uerba quo intelligibiliora sunt, et ita quod debent magis efficiunt, caeteris utique praeponenda sunt.

Sicut autem apostolicae praedicationis uerba columnas ferculi diximus, sic et ipsos ex uirtute uerborum quorum, uel gratia miraculorum eis collata, qua corroborant sua dicta, columnas nouimus appellatas. Unde et unus eorum, nomen cuius supra meminimus, Galatis scribit:

Iacobus, et Cephas Ioannes, qui uidebantur columnae esse.

Reclinatorium dicitur, non lectus in quo iacendo moriamur, sed locus quidam in quem se reclinando qui sedent paululum quiescendo se refoent, et fatigatos se ad horam recreant. Reclinatorium igitur in ferculo a Salomone praeparatum, somnus est dominicae mortis in cruce, de quo scriptum est:

Et inclinato capite, tradidit spiritum.

Hic somnus sicut uelociter aduenit, ita et uelociter transiit. Scimus quippe Dominum hora sexta crucifixum, circa nonam exspirasse, et Pilatum miratum fuisse quod tam celeriter obierit, antequam latrones fractis cruribus mori cogentur. Velox quoque ad transeundum iste somnus fuit, quia cito Dominus resurrexit. Quasi ergo in reclinatorio Dominus obdormiuit, quia mortis somnum uelocem et transitorium /421/

habuit. Somno, qui maxime fessos recreat, mors fidelium comparatur, qui quanto amplius hic pro Deo laborauerunt, ad maiorem requiem moriendo transire meruerunt. De hac igitur dormitione et matura eius resurrectione Psalmista in eius persona praedixerat:

Ego dormiui, et soporatus sum, et exsurrexi.

Dormit fidelis et separatur, quia moriendo ad illam requiem transit, qua maxime oblectatur, et eo iam Dei uisione fruente, summum desiderium ipsius impletur. Unde et Hieronymus de praedicta Christi dormitione ait:

Dormire Dei est, cum unigenitus Patris in assumpta carne mori pro nobis dignatus est. Quibus mors recte dulcis somnus praedictus est, ipso dicente per Ieremiam: "Ideo quasi ex somno excitatus sum, et uidi, et somnus meus dulcis est mihi."

Aureum dicitur declinatorium Salomonis, quia cum sit pretiosa mors sanctorum in conspectu Domini, pretiosissima dicenda est Christi, quem non solummodo sanctum, uerum etiam constat esse Sanctum sanctorum.

Quanti quippe pretii mors illa est dicenda, quae in nostrae redemptionis pretium data, uitam omnibus emit, et paradisi ianuam aperuit? Unde bene hoc singulare pretium excellentiori metallo est comparatum, ubi reclinatorium est descriptum aureum.

Ad quod denique reclinatorium ipsius, Salomon purpureum aptasse memoratur ascensus: et horum media, tam reclinatorium scilicet quam ascensus purpurei, interposita caritate constrauisse, et tamquam haec sibi coniunxerit illius interpositione. Ascensus iste purpureus ad illud reclinatorium iam in Christo completur, nobis etiam ab ipso est factus; cum per eius exemplum et exhortationem malis resistimus usque ad sanguinis effusionem, et sic tamquam purpureum ascensum ad supernae quietis, quo iam ille praecessit, peruenimus reclinatorium. Sed quia humanae infirmitatis non est, mortem excipere, sed naturaliter fugere, caritate media hic ascensus et illud reclinatorium sibi coniunguntur, quia nullus hominum in tanto agone persisteret, ut illuc perueniret, nisi caritas, quae "omnia suffert, omnia sustinet," interueniret.

Denique cum adiungit propter filias Ierusalem hunc ascensum ad reclinatorium fieri, uel media eorum caritate consterni, patenter innuit per hanc caritatis interpositionem, hoc tam arduo ascensu illuc conscendere nostram infirmitatem. Quod enim filias dicit potius quam filios, ex infirmiori sexu humanam exprimit imbecillitatem. Sicut filiae Babylonis animae intelliguntur reprobae, sic filiae Ierusalem electae. Duae quippe sunt istae ciuitates Dei et diaboli, quarum haec in malo, sicut illa generat in bono

Potest etiam quod dicitur "media caritate" accipi intransitiue: ad eundem casum, scilicet ablatium, sibi sociantur substantium et adiectium. Et tunc

quidem ita est legendum, quod illum ascensum purpureum media caritate construit, dum eius uidelicet /422/ gradibus eam interpositam inseruit. Tres quippe sunt gradus, quibus ad supernae quietis reclinatorium conscenditur: fides uidelicet, caritas, et spes.

Primus itaque gradus fides est, secundus caritas, tertius spes habetur. Non enim recte speranda est illa felicitas, nec de ea confidendum, nisi cum eam ex caritate meruerimus: nec caritas haberi potest, nisi fide praeunte, tamquam omnium bonorum fundamento.

Caritas ergo his duobus extremis gradibus quasi media inseritur, quia de fide ad caritatem, de caritate ad spem, ut diximus, est procedendum. Quod quidem est ascensum illum purpureum media caritate consterni.

His igitur praemissis de illo sancto ferculo Salomonis, et reclinatorio aureo, et ascensu purpureo, filiabus Ierusalem per Christum praeparato, ipsae filiae consequenter inuitantur egredi ad uidendum ipsum Salomonem in diademate suo. Sic quippe subinfertur:

Egredimini, filiae Sion... etc.

Ut enim in agone passionum uiriliter pro Christo persistamus, ipse semper prae oculis est habendus, et eius passio nobis semper esse debet in exemplo ne deficiamus. In cuius uidelicet passionis reordatione, ipse corporis et sanguinis sui sacramenta frequentari praecepit in Ecclesia, unde et Apostolus:

Dominus, inquit, Iesus qua nocte tradebatur accepit panem, et gratias agens fregit, et dixit: "Hoc est corpus meum quod pro uobis tradetur. Hoc facite in meam commemorationem." Similiter et calicem: "Quotiescunque manducabitis panem hunc, et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec ueniat."

Sed quid prodest nobis hoc in nostram reducere uel aliorum memoriam, nisi sic ei compatiatur, sicut idem dicit apostolus, ut et conglorificari resurgendo mereamur? Alioquin illud terribile iudicium incurremus, quod ipse consequenter adnexuit, dicens:

Itaque qui manducauerit uel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini. Qui enim manducat et bibit indigne, iudicium sibi manducat et bibit, non diiudicans corpus Domini.

Per ascensum, ut dictum est purpureum condescendendum nobis est ad reclinatorium aureum; quia nisi communicemus passioni Christi, participes non erimus suae resurrectionis. Quod ut eo trahente possimus, ipse manum porrigat, qui ut conscendamur inuitat. Amen.

/423/

[10]

IN EADEM DIE

Egredimini, filiae Sion, et uidete regem Salomonem in diademate suo quo coronauit eum mater sua in die desponsationis illius, et in die laetitiae cordis eius.

Quo egredi admoneantur filiae Sion, ipse textus Cantici Canticorum ex illis quae praemissa sunt patenter insinuat. Cum enim dixisset:

Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani

atque ipsum miraculum quam mirabile fuerit diligenter descripsisset, statim filias Sion egredi hortatur ad ipsum regem in hoc ferculo suo conspiciendum. Hae uero sunt ipsae, quas in proximo dixerat filias Ierusalem, cum ait:

Media caritate construit propter filias Ierusalem.

Quas tamquam ad conscendendum in ipsum ferculum admonens, iubet eas egredi, ut in ipso ferculo rege conspecto eius amore ad eum ascendere niterentur in ipsum eius feretrum, hoc est eius imitatione crucem eius tollendo, sicut ipsemet admonet dicens:

Qui uult uenire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me

hoc est, passiones sustinens me imitetur. Filiae itaque Sion, id est Ierusalem, non Babylonis, fideles animae sunt, quae ad ciuitatem Dei tamquam ciues pertinent, non diaboli. Has tamquam filias uera Ierusalem, hoc est mater Ecclesia Deo parit uel generat, dum eas praedicando instruit, uel baptizando regenerat. Unde et Apostolus tam matri quam petri se comparans ait:

Filioli mei, quos adhuc parturio, donec Christus formetur in uobis.

Et rursum:

Nam etsi multos habetis paedagogos, sed non multos patres. In Christo enim Iesu per Euangelium ego uos genui.

De hac matre nostra, cuius conuersatio in caelis est, et per desiderium semper sursum inhabitat, idem apostolus ait:

Illa autem, quae sursum est Ierusalem, libera est, quae est mater rostra.

Huius itaque Sion praedictas filias Salomon exhortatur, egredi, ut uerum Salomonem nostrum, id est Christum, egressae mereantur uidere.

Egressae, inquam, maxime de terrena conuersatione, ut in his tam sanctis diebus dominicae passionis per abstinentiam carnem macerantes, crucem eius tollamus: attendentes quod scriptum est, quia

Si compatimur, et conregnabimus. Qui enim dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit et ipse ambulare.

Mactantes in /424/ nobis uitia, nos ipsos praeparemus tamquam hostiam uiuentem et Deo placentem. Nemo enim ad eius hostiam, quae nunc generaliter, pascha imminente, uniuersis proponitur christianis, digne accedere poterit, nisi se ille prius talem, ut diximus, hostiam praeparauerit. Alioquin de mensa uitae mortem sumemus, et quasi pro cibo uenenum hauriemus. Unde et Apostolus Corinthiis ait:

Quicumque manducauerit panem, uel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini. Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat, et de calice bibat. Qui enim manducat et bibit indigne, iudicium sibi manducat et bibit, non diiudicans corpus Domini.

Idem ad Hebraeos:

Habemus, inquit, altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deseruiunt. Quorum enim animalium infertur sanguis pro peccato in sancta per pontificem horum corpora cremantur extra castra. Propter quod et Iesus ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra, improperium eius portantes. Non enim hic habemus manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus.

Altare nostrum altare Christi est, in quo sacrificium eius celebramus, immo ipsum in sacramento proprii corporis et sanguinis petri offerimus. De quo sancto altari edere non habent qui tabernaculo deseruiunt, quia de hoc tanto ac spiritali sacrificio digni sumere non sunt qui carnaliter uiuunt. Tabernaculum quippe dicit huius mortalis corporis, quod nunc habemus habitaculum, quod dissolubile est atque infirmum, sicut tabernacula, id est umbracula pastorum uel peregrinantium, quae non sunt firmae domus ac stabiles, sed molbiles, et ad modicum inhabitandae mansiones. Tabernaculo ergo deseruit, qui mortalis carnis concupiscentiis obedit. Regendum est corpus, et caro spiritui subiicienda, seruire potius quam dominari digna.

Quorum enim... etc.

Ac si aperte dicat: Bene dixi eos nequaquam sacrificio Christi dignos, qui tabernaculo deseruiunt, hoc est, carnalibus indulgent concupiscentiis. Hoc enim et in sacrificio ueteri, quod figura nostri fuit, Dominus praesignare decreuit, cum animalium corporibus extra castra in heremo crematis, purus eorum sanguis offerretur a pontifice in sancta sanctorum. Sanguis quippe, in quo maxime uita carnis consistit, iuxta illud Moysi,

quia anima omnis carnis in sanguine est,

bona fidelium uita uel anima est. Quod quidem per pontificem Christum, qui pro nobis interpellat, quasi sacrificium offertur in sancta sanctorum, quod est secundum tabernaculum, dum dignando efficitur, ut ad supernam mansionem assumatur, ubi pure et perfecta est sanctitas, per sancta sanctorum significata. Sed ut hoc fiat, necesse est prius in hac uita horum animalium corpora cremari extra castra: hoc est carnem affligi atque macerari zelo diuini /425/ amoris nobis sic extra castra positus, hoc est extra uoluptates carnis constitutis. Hae quippe uoluptates quasi quaedam castra uel carceres animae sunt, qui ipsam constringunt et comprimunt, ne se omnino erigat ad superna, et libere toto affectu surgat ad caelestia. Propter quod etiam significandum ipse noster pontifex passus est extra portam, hoc est extra septa Ierusalem, non intra: ut uidelicet significaret non aliquos per suum sanguinem sanctificandos atque

redimendos, nisi qui, ut dictum est, extra castra positi, id est uoluptates carnis, ipsum imitentur. Ad quod consequenter nos adhortans Apostolus, ait:

Exeamus igitur

hoc est, imitando eum sequamur, extra castra, ut determinatum est, facti: ut eum apprehendere possimus in supernis. Improperium hoc est pati, pro eo quaecumque probrosa uel turpia tolerare, sicut et ipse pro nobis nulla respuit perferre.

Non enim... etc.

Exeamus, inquam, ad eum, relictis castris, hoc est properemus ad ipsum peruenire per quaecumque aduersa, postpositis uoluptatibus carnis: quia non habemus in hac uita stabilem nrsionem, nec ad hanc uitam creati sumrus, sed futuram, quae indeficiens est, apprehendere nitimur.

Quod igitur Apostolus hoc loco nostrum exire dicit, hoc Salomon superius nostrum egredi praesignauit, dicens:

Egredimini, filiae Sion... etc.

Tanquam si diceret: Egredimini mente semper ad eum conspiciendum, qui extra portam crucifixus pro uobis, uestrum factus est sacrificium. A

nobis ad eum egredimur, cum abrenuntiantes propriis uoluptatibus, eius uoluntati nos dicamus, et eum imitando sequimur, qui Patri usque ad mortem obediens, ait:

Non ueni facere uoluntatem meam, sed uoluntatem eius qui misit me.

Hoc utique modo crucem post Iesum portamus, quod de illo Simeone Cyrenaeo Lucas refert, cum usque ad mortem in eius obedientia persistere parati sumus, crucifigentes corpora nostra cum uitis et concupiscentiis, sicut et Apostolus praecipit Simon quippe obediens interpretatur, qui post Christum crucem eius baiulans eos significat, qui per imitationem eo usque Christum sequuntur, ut consummatam obedientiam usque ad rortes ei exhibere parentur. De qua profecto perfectione obedientiae etiam ipse Simoni Petro ait "Sequere me", ut uidelicet id quod ille Simon Cyrenaeus egit in ministerio, iste Simon Petrus Ecclesiae typum gerens consummaret in facto. Refert supra memoratus euangelista, quod Simone post Iesum crucem eius baiulante, sequ[eb]atur illum multa turba populi et mulierum, quae plangebant, et lamentabantur eum. Non enim hic Simon solus per passionem Christum imitatur, uerum innumera fidelium multitudo tam in uiris quam in feminis per martyrium Christum sequitur, et ad Deum extra portam passum /426/ hoc modo egrediuntur. Quem et nos hodie egressum praesentamus, cum de urbibus, uel castellis, aut uillis, clerus pariter ac populus cum sanctuario crucem adorare procedunt in campo, ipsa uidelicet die qua primum in anno dominica recitatur passio. Qua quidem generali fidelium processione, tamquam ad Dominum extra portam passum egredientes, passionis ipsius nos memores esse profiteamur, quasi eum prae oculis crucifixum pro nobis aspicientes. Ad quem utique aspectum admonemur cum dicitur, ut post egressum nostrum uideamus regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua: mater, inquam, sua, hoc est Iudaea, de qua ipse natus est secundum carnem.

Diademate coronauit eum

hoc est, ad modum uictoris eum exaltauit, qui in ipsa morte maxime de diabolo triumphauit. De hac exaltatione in ipsa crucis suspensione, ipsemet Nicodemo ait:

Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis.

Legimus et a Iudaeis ipsum Dominum corporaliter spinea corona esse coronatum. Quod cum illi ad irrisionem et poenam intenderent, mysterium ignari gesserunt rei conuertendae in gloriam. De qua et Psalmista dudum praedixerat:

Minuisti eum paulo minus ab angelis, gloria et honore coronasti eum: et constituisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subiecisti sub pedibus eius.

Quod quidem testimonium Apostolus prosequens, Hebraeis scribit:

Eum autem, qui in modico quam angeli minoratus est, uidemus Iesum per passionem mortis gloria et honore coronatum.

Scriptum quoque est in Ioanne, quia:

exiuit Iesus portans spineam coronam:

ut etiam iuxta litteram nobis ad eum sit exeundum, sicut praedictum est, in diademate suo uidendum.

Siue ergo coronatus, siue crucifigendus exire Christus memoratur, ut reprobatis Iudaeis, qui in eum ista commiserunt, gratiam suam praesignaret transituram in latitudinem gentium, ubi uidelicet crucifixionis salus, et exaltatio ipsius in acquisitione multorum populorum, uno Iudaeo reprobato, sese dilatavit. Unde et bene hodie ad crucem eius in campo adorandam procedimus, in hoc mystice demonstrantes, tam gloriam quam salutem de Iudaeis egressa esse, et in gentibus sese dilatasse. Quod autem postmodum reuertimur ad loca rostra, unde fueram egressi, significat in fine mundi ad Iudaeos reitituram gratiam Dei: quando uidelicet per praedicationem Enoch et Eliae constat eos conuertendos esse. Unde et Apostolus:

Nolo, inquit, uos ignorare, fratres, quia caecitas ex parte contingit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, et sic omnis Israel saluus fieret, sicut scriptum est: "Veniet ex Sion qui eripiat et auertat impietatem /427/ a Iacob."

Unde et ipsum Caluariae locum, quo Dominus crucifixus est, nunc intra ciuitatem nouimus contineri, cum prius extra fuerit.

Coronauit, inquit, eum mater sua in die desponsationis illius.

Tunc enim magna iucunditas regibus exhiberi soles, quando, desponsatis uxoribus, sollemniter celebrant nuptiarum. Dies autem dominicae crucifixionis quasi dies ei fuit desponsationis, quia tunc Ecclesiam ueraciter sibi quasi sponsam sociavit, cum eodem die animas fidelium ad inferos descendens, hoc in eis inde assumptis compleuit, quod latroni promisit dicens:

Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso.

Haec itaque dies desponsationis dies laetitiae illi fuit, quando illud ad quod uenerat, et quod maxime in eius desiderio erat, in salute credentium compleuit.

Laetitiae, inquit, cordis eius

quia tamquam tristis in corpore fuit, in quo molestias doloris tolerauit: sed dum caro tristitiam doloris afferret de his quae inferebantur exterius, cordis, id est animae, summa exultatio erat inferius, de nostra scilicet salute, quam sic operabatur. Unde et cum ad crucifigendum exiret, bene mulieres super eum lamentantes compescuit, dicens:

Filiae Ierusalem, nolite flere super me, sed super uos ipsas flete, et super filios uestros.

Tanquam si diceret: Non est propter me dolendum in his passionibus, tamquam hinc aliquod incurram damnum; sed potius uobis imminet super uos ipsas et filios uestros, grauissima uindicta, quae in me committuntur, plexuros. Sic et nobis, fratres, super nos potius quam super ipsum flendum est, quod ea uidelicet commiserimus ex culpa, quae ille tam grauitate portauit in poena. Sic de ipso gaudeamus cum ipso, ut de nostris doleamus offensis, quod huius siue seruorum reatus commiserit, quod innocens Dominus tantam poenam sustinuit. Ipse nos docuit flere nos ipsos, qui nunquam se flere legitur; sed non fleuit Lazarum suscitaturus, pro cuius suscitatione honor hodiernus est ei a turbis exhibitus. Fleuit et hodie cum a turbis exultantibus susciperetur, sicut Lucas meminit, dicens:

Et cum appropinquaret iam ad descensum montis Oliueti, coeperunt omnes turbae descendentes gaudentes laudare Deum uoce magna, super omnibus quas uiderant uirtutibus, dicentes: "Benedictus qui uenit in nomine Domini, pax in caelo, et gloria in excelsis." Et ut appropinquauit, uidens ciuitatem fleuit super illam, dicens: "Quia si cognouisses et tu... etc."

Fleuit Lazarum, quem de refrigerio et sinu Abrahae reuocaturus erat aerumnis praesentis uitae. Flebat ruinam ciuitatis, nostra uidelicet damna, non propria. Utinam sic nos male nostra deplorare possemus sicut et ille, sic solliciti de nobis essemus sicut ipse! Qui de ipso laetamur tamquam de Salvatore nostro, cuius morte redempti sumus, super nos defleamus, qui quod ille tam grauitate plexus est commisimus.

Egredientes itaque /428/ semper mente ad eum, ut diximus, et ipsum sic pro nobis coronatum memoriter intuentes, sequamur ipsum, crucem eius tollentes. Quod si iam in eo tempore non sumus ut pro eo mori cogamur, quotiens tamen nos pro ipso affligimur, crucem eius tollimus. Crux quippe a cruciando dicta est. Crucem

eius tollimus, cum quaslibet aduersitates pro eo sustinemus, uel abstinentiae uirtute carnem nostram macerando, dominio spiritus eam subiicimus. Quod his praecipue diebus nobis est prouidendum, quibus spiritaliter nos praeparari conuenit, ad ipsum Dominum in sacrificio propriae carnis et sanguinis suscipiendum. Certe, si quis potentum uel amicorum hospitio suscipiendus a nobis expectaretur, cum omni diligentia domum nostram praepararemus, ne quid immundum uel indecens oculos intrantis offenderet. Quanta igitur cura, quanto studio prouidendum est, ne ipsum creator ac redemptor a nobis, ut diximus, suscipiendus, immundum reperiatur habitaculum; cum propriam iniuriam tanto grauius uindicet, quanto amplius potest ac debet? Et quondam eius quoque est gratiae in nobis sibi mansionem parare, ipse sibi hanc praeparet, qui hoc nobis sacrificium ad salutem instituit, non ad iudicium. Amen.

-----
[11]

DE REBUS GESTIS IN DIEBUS PASSIONIS

Quo magis nostrae redemptionis tempus, et dominicae resurrectionis appropinquat solemnitas, crebrius aedificandi sacris exhortationibus sumus; ut tantis beneficiis digni reperiatur, et redemptionis participes simus, et resurrectionis consortes. Et quondam plerumque ipsa rerum gestarum historia deuotionem simplicium excitat magis quam mystica; iuuat secundum litteram omni dulcedine refertam, omni pietate plenam, ea quae Dominus his diebus gessit referendo contexere, et ad exhortationem nostram in mentem reducere. Refert itaque Ioannes, quod resuscitato Lazaro multi Iudaeorum, qui hoc uiderant, crediderunt in Iesum.

Quidam autem ex ipsis abierunt ad pharisaeos, et dixerunt eis quae fecit Iesus. Collegerunt ergo pontifices et pharisaei concilium, et dicebant: "Quid facimus..." etc.

Ab illo ergo die cogitauerunt ut interficerent eum. Interficerent, inquam, mortuos suscitantem, et pro uita reddita mortem inferrent! O

caeci /429/ pariter et peruersi! Numquid qui uitam restituit mortuis, a morte sibi non potest prouidere, et machinamenta uestra, si uelit, dissoluere? Et de potestate quidem eius non ambigitis, quem totiens in his uel in aliis experti estis! Alioquin non tamquam ignarum dolo tenere ad occidendum cogitaretis, sed ipsum uel comprehenderetis. Sed quam stulte hoc uestrum consilium et peruersam cogitationem eum latere credatis, euangelista patenter ostendit. Cum enim praemisisset:

Ab illo ergo die cogitauerunt ut interficerent eum

statim hoc eum nequaquam ignorare patenter insinuat, dicens:

Iesus ergo non iam palam ambulabat apud Iudaeos, sed abiit in regionem iuxta desertum in ciuitatem quae dicitur Ephrem, et ibi morabatur cum discipulis suis.

Quod itaque persecutionem scienter ad horam declinat, nequaquam hoc per ignorantiam, sed per dispensationem ab eo fieri constat. Nondum quippe tempus aduenerat, quo in eum ista compleri deberent. Propterea passionem declinando dispensatione, ut dictum est, magis quam timore, nos exemplo sui reuocat a praesumptione: ne forte Deum tentando, certo nos quando non oportet obiiciamus periculo. Quod enim ad hoc eum nequaquam metus impulerit, ut uidelicet passionem declinans ad praedictum locum secederet, ubique cum discipulis suis moraretur, sequentia declarant cum dicitur:

Proximum autem erat Pascha Iudaeorum.

Et rursum:

Dederant autem pontifices et pharisaei mandatum, ut si quis cognouerit ubi sit, indices ut apprehendant eum. Iesus ergo ante sex dies Paschae uenit Bethaniam.

Attendite, fratres, quid illa uelit conclusio, qua dicitur:

Iesus ergo... etc.

et unde ista pendeat illatio: et uidebitis Domini, ut dictum est, non timorem, sed dispensationem. Praemisso quippe, quia proximum erat Pascha, in quo ipse postmodum se tradendum nouerat, dicens:

Scitis quia post biduum Pascha fiet, et filius hominis tradetur, ut crucifigatur.

Et hoc insuper adiuncto, quia dederat pontifices et pharisaei mandatum, ut si quis cognouerit ubi sit, in- dicet ut apprehendant eum statim subinfertur: Iesus ergo ante sex dies Paschae... etc.

Ac si aperte dicatur: Quia tempus passionis appropinquabat, et ad hoc perficiendum iam ornino Iudaei conspirauerunt: ergo ipse Dominus ad hoc se iam praeparat intrepidus, et Ierosolymam accedit, ubi se nouerat esse passurum; ut de se iam Iudaeis praebeat facultatem ad peruersam eorum complendam uoluptatem, ut cum sua damnatione nostram operarentur salutem. Venit quidam a praedicta regione iuxta desertum, uel in ciuitatem gentium, quae dicitur Ephrem, tamquam per hoc etiam ad litteram compleret illam orationem propheticaam:

Emitte agnum, Domine, dominatorem terrae de petra deserti ad montem filiae Sion.

Quid enim petra deserti nisi gentilitas est a Deo derelicta, /430/ cuius per gratiam mundi in amorem sui Dominus emollierat corda? Hunc etiam locum tamquam petram Dominus inhabitabat, in quo sibi tutum ac firmum habitaculum prouiderat. Inde igitur agnum suum Dominus mittit ad montem Sion filiae suae, quando Christus a praedicta gentium ciuitate iuxta desertum sita Bethaniam primo uenit. Deinde passurus Ierosolymam peruenit in monte Sion positam. Quam profecto ciuitatem quasi filiam Deus olei habuit, cum eam caeteris per gratiam extulit, ut specialiter ipsa nuncupetur ciuitas sancta, tam uidelicet Dei templo quam sanctuario adornata, et in capite regni constituta.

Ante sex dies Paschae uenit Bethaniam, inde in crastino, id est quinto die ante Pascha processurus Ierosolymam; ut tempore quo decebat mystici agni perageret sacramenta, sicut iam superius in alio sermone meminimus. Cum autem Doniinus Bethaniam uenisset, fecerunt ei coenam ibi, et Martha ministrabat. Lazarus uero erat unus ex discumbentibus cum eo. Maria ergo accepit libram unguenti nardi pistici pretiosi, et unxit pedes Iesu, et extersit capillis suis, et domus impleta est ex odore unguenti. Qui uero coenam istam parauerint, ubi Lazarus conuiuatur, Martha cibum, Maria ministrat unguentum, euangelista non exprimit; quia per has personas quas nominat satis insinuatam intelligit. Ut enim de Lazaro taceamus, nequaquam congruum erat, ut sanctae feminae in domo alterius, uel de alienis ministrarent sumptibus. Conuiuatur Lazarus cum Domino, ut bina eius probetur resurrectio. Unde et Hieronymus in II Contra Iouinianum, de ipso Domino ait:

Comedit quidem post resurrectionem, ut ueritatem sui corporis comprobaret. Nam quotiescumque mortuum suscitauit, iussit ei manducare dari, ne resurrectio phantasma putaretur. Et Lazarus post resurrectionem ob hanc causam scribitur cum Domino inisse conuiuium.

Bene autem mulieres, quae Dominum suscipiunt quem uiri persequuntur, et eum insuper reficientes, gener ale maiorum Christum persequentium non uerentur edictum. Quae, ut diximus, Christo ministrantes, fiat re ipsarum Lazaro recumbente, tanto felicius in anima insinuantur suscitatae, quanto maiore Christo assistere monstrantur deuotione.

Legimus Dominum ministrasse mensis discipulorum, sicut et ipse profitetur, dicens:

Nunquid maior est qui recumbit, an qui ministrat? Nonne qui recumbit? Ego autem in medio uestrum sum, sicut qui ministrat.

Solas autem feminas Scriptura commemorat Domino ministrasse. Nouimus et ipsum pedes discipulorum abluisse; nullum autem uirorum hoc ei obsequium exhibuisse, sed solam peccatricem illam, quae poenitentiae lacrymis pedes eius lauit, capillis tersit, unguentis recreauit. Nec solum pedes, uerum etiam caput ipsius mulier inungens, /431/

corporaliter eum Christum fecit, et tam regis quam sacerdotis in eo sacramenta peregit. Attendite, uiri, humilitatem Domini ita ut diximus ministrantis: per pendite, feminae, dignitatem uestram, quae sic ei in omnibus ministrare meruistis. Quod uero saepius pedes Christi mulier unxisse perhibetur, patenter innuitur eum calciatum incedere, cuius pedes ad ungendum ita

inuenirentur parati, cum tamen ipse discipulis sandaliorum calciamenta indulserit. Ex quo aperte iuxta litteram patet, quia auras habuerit uies, de quibus ipse ad patrem loquitur:

Propter uerba labiorum tuorum... etc.

Quod uero in crastino de Bethania primo Bethphage ad montem Oliueti uenit, deinde Ierusalem peruenit, nequaquam a mysterio uacat.

Bethphage quippe uiculus est sacerdotum, et interpretatur "domus buccae", sicut Bethania "domus obedientiae". De Bethania itaque Bethphage uenitur, quia solus his dignus est praedicare, qui prius didicerit obedire; ut ante discipulus fuerit obsequendo, quam magister fiat praeciipiendo. Bene autem hic uiculus sacerdotum, hoc est praedicatorum, ad montem Oliueti esse describitur; quia qui tales, ut diximus, fuerint, altiores in Ecclesia tam dignitate ordinis quam meritorum habentur. Unde et Dominus:

Qui autem fecerit et docuerit sic homines, hic magnus uocabitur in regno caelorum.

Oliuetum quoque, quod oleum ministrat, sanctis praedicatoribus recte congruit. Oleum quippe de igne, quem nutrit, lucem spargit: et praedicatores sancti igne caritatis accensi tamquam lucerna sunt ardens et lucens: ardens uidelicet in se, lucens aliis, qui eorum illuminantur praedicatione. Lucas uero refert quod cum appropinquaret iam Dominus ad descensum montis Oliueti, coeperunt omnes turbae descendantium gaudentes laudare Deum uoce magna super omnibus quas uiderant uirtutibus, dicentes:

Benedictus qui uenit rex in nomine Domini: pax in caelo, et gloria in excelsis.

Bene autem descendens de monte Dominus a turbis glorificatur; quia nisi se quis humiliauerit, nequaquam meretur exaltari, sicut et de ipso scriptum est Domino:

Humiliauit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod et Deus exaltauit illum, et dedit illi nomen quod est super omne nomen... etc.

Deinde turbis ei, ut dictum est, laudes acclamantibus, ut appropinquauit, uidens ciuitatem, fleuit super illam, dicens:

Quia si cognouisses et tu, quia uenient dies, etc. Et non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quod non cognouisti tempus uisitationis tuae.

O summa erga impios pietas, et incomparabilis erga crudeles benignitas! Inter laudes quae ei dantur, et occurrentium gaudia turbarum, quae tam sollicite ab his /432/ exhibentur, non exultat laudibus, non congaudet gaudentibus: sed condolens perituris, quos a morte reuocare non ualet, iam quasi mortuos deflet. Deplorat eorum mortem ut resipiscant, deterret ne pereant. Ventura denuntiat male, per quod sibi prouidere possent a poena. Dolet quod non exauditur, deflet illorum casum, non contemptum suum, qui saluare uenerat, non perdere. Unde et Iesus proprio nomine est uocatus. Deplorat supremam et irreparabilem gentis illius exterminationem per romanos principes, Titum uidelicet ac Vespasianum, futuram. Hi sunt duo ursi, qui de saltu prodeuntes, quadraginta duos pueros perdiderunt, qui Eliseo de Iericho, ubi sanauerat aquas, ascendenti Bethel illudebant, dicentes:

Ascende, calue, ascende, calue.

Ursi quippe siluestres, principes sunt gentiles a discipline legis alieni, et a ciuitate Dei remoti, et more ferarum indomiti. Hos cum gentilitas mittit, quasi de inculto saltu prodeunt, quia de illo prodeunt populo qui nullam diuinae doctrinae culturam nouerat. Qui dum imbellione iudaici populi suam iniuriam intenderent uindicare, diuina hoc actum est dispensatione, ut Christi magis iniuriam punirent ignari quam propriam. Sic quippe de Assur Dominus ait:

Assur uirga furoris mei, ipse autem non sic arbitratur.

Cum enim per populum Assur Dominus in populo suo uindictam exercet, ipse Assur quasi uirga est irae Dei, hoc est flagellum uindictae ipsius. Quod tamen hoc diuina dispensatione geratur ignorat, quia hoc totum quod prae- ualet non diuinae ordinationi, sed propriis uirtutibus adscribit. Tale quid et de istis romanis principibus Psalmista praeuidens, exterminationem suae gentis deplorabat, sic ad eum conquerens:

Quanta malignatus est inimicus in sancto!

Ac si diceret: O quantas malitias et abominationes ille Romanorum populus exercuit in ipso etiam templo et sanctuario diuino! Et gloriati sunt qui oderunt te uerum Deum, tamquam idolatriae cultores, quia daemones. Gloriati, inquam, in medio solemnitatis tuae, hoc est inter dies paschales, quos tu ipse ad honorem tui solemnes institueras. Iustum quippe fuit ut Iudaei, qui in solemnitae paschali Christum occiderant, locum et gentem per eum amittere metuentes, in eadem solemnitae capti, per istos in perpetuum exterminarentur, uel omnino perderentur; per istos, inquam, Vespasianum scilicet patrem, et Titum, eius filium, punirentur illi, qui in Deum Patrem et eius Filium tam grauiter deliquerunt. Gloriati sunt de uictoria quam obtinuerunt, nescientes quod propter peccata illius populi haec Deus permiserit fieri. Unde et sequitur:

Posuerunt signa sua

hoc est uexilla erexerunt, tamquam uictoriae signa.

Sicut in exitu

hoc est more triumphantium, qui in portis captarum ciuitatum erigunt sue trophaea super summum, hoc est in altiore loco ciuitatis, unde magis ab introeuntibus uel /433/ exeuntibus conspici possint. Et cum tanta, Deo permittente, agerent, non tamen cognouerunt, quid scilicet agerent, quia suam tantum iniuriam ulcisci crediderunt, sed non diuinam, et suis uiribus hoc magis potuisse, quam promissione diuina qua tradidit impios.

Pueri itaque paruuli quos praedicti perdidit ursi, quia illuserunt Elisaeo, ipsi sunt Iudaei tamquam sensu carentes, neque per legem, neque per tot signa Christum cognoscentes, et sic a uera sapientia, quae ipse est, alieni et in reprobum sensum traditi. Non enim taliter Christo illuderent ante crucifixionem, nec Pilato inclamarent:

Crucifige, crucifige eum

quod est quasi dicere Christo:

Ascende, calue, ascende, calue.

Crucifixus quippe Christi ascensio est crucis. Caluum uocant, quem terrenis auxiliis uel opibus destitutum uident. Tale est ergo: "Ascende, calue" tamquam si dicerent: Tu miser, omnibus bonis destitute, qui te a nobis exaltandum esse praedixeras, ueni huc, ascendens crucem exaltare. Hoc enim per ironiam illudentes dicebant, quod in ueritate de exultatione crucifixi, et de electione gentium Dominus disponebat. Bene illi pueri quadraginta duo fuisse memorantur, secundum uidelicet numerum annorum, quos eis Dominus ad poenitentiam indulserat. Quadragesimo quippe anno secundo a Passione Domini, haec eis calamitas accidit. Sed nec a mysterio uacat, quod sanatis aquis Ierico Elisaeus Bethel, hoc est ad domum Dei ascendebat: cum et Dominus in Ramis Palmarum Ierosolymam ueniens, cum per Ierico transiret, egressus inde duos caecos sanauerit. Qui profecto antequam per Christum tam corpore quam anima illuminarentur, et ob hoc eum sequerentur, quasi aquae steriles erant, dum adhuc omni uento doctrinae fluctuantes quid crede e deberent certum non habebant, et ob hoc fructu spiritali carentes.

Ut tautem nostrae narrationis textum superioribus, quae intermissa fuerant, copulemus, cum, ut diximus, Dominus Ierosolymam ueniens, futuram ciuitatis ruinam deplorasset ac praedixisset, ciuitatem ingressus cum multo exultantium turbarum comitatu, ad templum tamquam propriam domum peruenisse refertur, et in ipso tam iustitiam quam misericordiam exercens, cum inde negotiatores potenter expulisset, caecosque ibidem et claudos sanaret, ipsam Domini domum reconciliauit.

Eiecerat iam alia uice tales de templo, quod solus Ioannes commemorat.

Sed de hac ultima eiectioe scribunt alii, quando uidelicet facto flagello de funiculis omnes eiecit. Marcus uero refert hanc eiectioem non in Ramis Palmarum, sed sequenti die cum rediret Dominus Ierosolymam, factam fuisse. In Ramis tamen Palmarum ipse quoque Dominum commemorat intrasse templum, sed in eo nihil exegisse, nisi circumspicere omnibus quae aderant, cum iam /434/ uespera esset, in Bethaniam cum duodecimis redisse. Quod igitur alii euangelistae, Matthaeus scilicet ac Lucas, hoc praetermisso eiectioem illam commemorant, succincte per anticipationem dixisse uidentur, et ad ea quae praemisissent congrue connexisse. Matthaeus quippe cum praemisisset Dorminum dixisse discipulis:

Ite in castellum quod contra uos est... etc.

et Lucas retulisset Dominum ruinam ciuitatis defleuisse, consequenter exprimere curauerunt, quorum culpa praecipue illa contrarietas uel ista ruina contingerent, hoc est sacerdotum uel caeterorum templi ministrorum. Unde in ipso templo hanc in eos ultionem decreuit exercere, tamquam per hoc patenter insinuans eorum malitiam, et circa Deum negligentiam, horum quae diximus causam existere.

Primo itaque cum magno comitatu turbarum laudes acclamantium templum ingressus, et omnibus circumspectis hinc egressus, Bethaniam rediit, et in crastinum, ut diximus, hanc potestatem exercere distulit. In quo quidem nos moraliter instruit, et potentiae suae magnitudinem ostendit. Prius enim male quae corrigamus diligenter inquirere, et praenoscerere debemus, quam ea uindicemus, et per patientiam ad horam sustinere, ne praecipitanter sententiam inferamus uindictae. Undebene Dominus prius conspicerere uoluit male domus suae, quam in ea seueritatem exercere iustitiae. Sicut enim et de ipso Genesis refert quod cum superbiam aedificantium turrem ex confusione linguarum uellet reprimere, et sic eos per regiones dispergere, prius Dominus descendit ut uideret illam superbiorum stultitiam, quam in eam daret sententiam. Sic et peccata So lomae et Gomorrhae puniturus:

Descendam, inquit, et uidebo utrum clamorem qui uenit ad me opere compleuerint, an non est ita, ut sciam.

Sic et hoc loco prius in templo circumspectis male agentibus, ostendit se cognouisse quid deberet uindicare. Exhibuit patientiam differendo uindictam. Noluit uindictam exercere, quasi praedictarum turbarum confisus ope, quo maior eius potestas appareret, cum hoc sine turbis perageret. Solos quippe pueros tunc adesse, et clamantes in templo:

Hosanna filio Daud!

Matthaeus commemorat, ut in laudibus horum recompensaretur quod commiserat in Elisaeo puerorum irrisio. Vespera facta, ut dictum est, de templo Dominus egressus, in Bethaniam cum apostolis rediit, tamquam de domo inobedientiae ad domum conferens obedientiae. Nemo enim Deum habitatorem meretur habere, nisi qui praeceptis eius praesto est obedire. De ciuitate ad modicam procedit uillam, quia, ut ipse ait, multi uocati sunt, pauci uero electi. Ierusalem et templum tamquam propriam ciuitatem et domum relinquens, cum ibi non haberet ubi caput reclinaret, illud quod de seipso scriptum est adimplet:

In /435/ propria uenit, et sui eum non receperunt

Ierusalem, immo iam non Ierusalem, quae dicitur uisio pacis, sed asylum factam tyrannidis. Iam enim in eum ita manifeste conspirauerant maiores ciuitatis ut in ea hospitium non inueniret. Nec tamen hoc eius impotentiae, sed patientiae tribuendum est. Posset, nisi uellet, securus hospitari, cui certum est a nemine posse uim inferri, cuius potentiae est corda hominum quo uoluerit inclinare. Nam et cum uoluit, libere ibidem quidquid decreuerat egit. Discipulos illuc dirigens ut asinam et pullum soluerent et sibi adducerent nemine contradicente, sicut dixerat impleuit, cum tamen in se conspiracyonem factam non ignoraret: de qua his, quos mittit, discipulis ait:

Ite in castellum quod contra uos est

hoc est in locum Deo pariter et uobis aduersantem, nec iam ciuitatem dicendum, hoc est conuentum hominum ad iure uiuendum, sed tyrannicae munitionis castellum. Ite, inquit, confidenter in locum quamuis talem, atque adeo uobis contrarium, et quod praecipio securi peragite. Unde et subnectit:

Et si quis uobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet, et confestim dimittet eos.

O mira potentiae confidentia! tamquam Dominus ex imperio mandat id eis, quos in mortem suam iam omnino conspirasse nouerat. Sic mandat, sic praecipit, et sic obedire compellit. Nec dubitant missi quod eis iniungitur peragere, confisi de mittentis potestate. Quam et illi qui hanc maxime conspiracyonem fecerant experti, de templo non semel sunt eiecti, cum uni resistere non ualerent multi. Qui etiam post hanc eiectionem, et eorum, ut diximus, conspiracyonem, cum esset quotidie docens in templo, quam in trepidus esset patenter ostendebat, cui omnia pater in manus dederat. Denique cum uoluit secundum legem Pascha celebrare in ipsa qua disposuerat tradi nocte, missis

iterum discipulis ubi uoluit, domum sibi in qua id faceret, in ipsa ciuitate parauit. Qui ergo totiens in talibus potenter egit, nunc quoque si uellet, ubicumque uellet parare hospitium posses, nec in Bethaniam coactus rediret. Duo itaque in hoc egit prouide, ut uidelicet illos quos uitabat habitatione sua indignos ostenderet, et dilectis hospitibus copiam sui in extremis daret, ut hoc ipsum iam quasi mercedem hospitalitatis haberent.

Mane autem facto, ipse cum discipulis de Bethania Ierosolymam reuertens esuriit, ut Marcus ait:

Et uidens a longe ficum habentem folia, uenit quaerens si quid forte inueniret in ea, et nihil inuenit praeter folia. Non enim erat tempus ficorum. Et ait illi: "Nunquam ex te fructus nascatur in perpetuum." Et audiebant discipuli eius, et arefacta est continuo ficulnea, et ueniunt Ierosolymam. Et cum introissent templum, coepit eiicere uendentes et ementes in templo, et menses nummulariorum et cathedral uendentium columbas euertit. /436/ Et non sinebat ut quisquam transferret uas per templum. Et cum uespera facta esset, egrediebatur de ciuitate.

Et abiit rursum in Bethaniam, sicut refert Matthaeus, ibique mansit.

Et haec secunda die a Ramis Palmarum, hoc est die Lunae, sicut Marcus scribit, gesta fuerunt. Quid est, Domine Iesu, quod esuriens mane, cibum quaeris in arbore, quem prae omnibus constat esse solitum ieiunare? Neminem discipulorum legimus tunc esurire, sed te solum.

Ministrabas aliis quod tibi nunc indulgebas. Ieiunus aliis ministrabas, et esuriens discipulos reficiebas, qui ministrare ueneras, non ministrari. Pauperes fortassis, etsi spontaneos, habueras hospites. Nimium reputasti, quod large eorum paupertas discipulos refecit. Pepercisti impensae solus abstinendo, pro quo impensa omnia constat esse. Cibum requiris in arbore, quem natura sponte praebeat, non quem hominum prae aepar et cure, aut qui largiores augeat expenses.

Quaeris utique cibum, ubi certus es nequaquam haberi eum. Non ergo id pro refecione corporali, sed magis pro mysterio agis. Quippe cum non ignores, non tunc tempus esse ficorum. Tanquam iratus maledicis arbori, quod fructum non habeas, eo tamen tempore quo secundum naturam nequaquam habere e debebat. Maledicta statim aruit, et potentiam maledicentis inuisibilis sensit, et quasi damnata est quae non meruit.

Cur ita? Domine. Nequaquam id crudelitate, sed magis pietate nouimus gestum esse. Ad terrorem hominum, et correptionem malorum gestum est in arbore, quod gerendum erat in homine Exhibita est uirtus potentiae in re insensibili, cuius offensa cauere debuit a rationali. Factis ferret, uerbis docet incredulam plebem; ne in sua malitia pereat, quam etiam crebris miraculorum beneficiis ad poenitentiam inuitat. Ipse angelus consilii quibus potest modis ne pereant, consulit perituris, ut uel poenitentes saluentur, uel inexcusabiles damnari mereantur. Et haec quidem in secunda gesta sunt feria.

Die autem tertio, sicut Marcus et Matthaeus referunt, cum a Bethania rediret Ierosolymam, uiderunt discipuli arefactam ficulneam. Et recordatus Petrus dixit ad Iesum:

Rabbi, ecce ficus cui maledixisti aruit.

Et cum uenisset in templum, accesserunt ad eum docentem principes sacerdotum, et seniores populi. Quibus ipse plura in parabolic locutus, et multa eis impropere peccata, grauiter eos contra se commouit, quod maturius perficerent quod de morte ipsius tractauerant: qui deinceps cum egressus de templo iret in montem scilicet Oliueti, sicut Matthaeus et Marcus patenter insinuant, adnectendo uidelicet quod ibi sedens discipulos doceret, unus discipulorum ait illi:

Magister, aspice quales lapides et quales structurae.

Cui respondit Iesus:

Vides has omnes magnas aedificationes? Non relinquetur lapis super lapidem qui non destruat.

Deinde /437/ profectus ad montem Oliueti, cum ibi sederet, sicut Matthaeus scribit, accesserunt ad eum discipuli eius, secreto dicentes:

Dic nobis quando haec erunt...

(de destructione scilicet Ierusalem)

...et quod signum erit aduentus tui

in fine scilicet mundi, et ipsius consummationis saeculi. De qua cum plura Dominus praedixisset, et prolixum eis sermonem habuisset, subiungit Matthaeus:

Et factum est, cum consummasset Iesus sermones hos omnes, dixit discipulis suis: "Scitis quia post biduum Pascha fiet, et filius hominis tradetur ut crucifigatur."

Post biduum, hoc est in fine quintae feriae, quando tunc oportebat uetus Pascha celebrari de immolatione agni seu haedi ad uesperum. Hoc enim Pascha hoc loco dicit, quod secundum legem omnibus erat notum.

Tertia itaque feria, hoc est die Martis, sermonem illum habuit in monte Oliueti, et eo finito, dixit discipulis, quia post biduum Pascha fiet. Tunc quippe illo anno accidit, ut post illud biduum, in quinta, ut diximus, feria, quartadecima eueniret luna, ut eo die ad uesperum secundum legem ueteris Paschae fieret sacrificium. Quo quidem finito, ueteri scilicet Paschae sacrificio in carnibus haedi uel agni cum azymis et lactucis agrestibus, statim ipse Dominus nouum Pascha cum fecerit in sacramento corporis et sanguinis sui, et sic uetus Pascha terminauit.

Completis autem utriusque Paschae sacramentis, de eadem nocte est traditus ad passionem. De qua consequenter traditione subiungit ut dictum est:

Et filius hominis tradetur ut crucifigatur. Tunc congregati sunt

(inquit Matthaeus) principes sacerdotum, et seniores populi consilium fecerunt, ut Iesum dolo tenerent et occiderent.

Dicebant autem: "Non in die festo (subaudis: hoc faciendum esse!): ne forte tumultus fieret in populo" --

hoc est, ne turbae, quae illum cum exultatione susceperant, uel sicut prophetam habebant, in eos commouerentur, et ipsum eriperent. O caeci et pessimi! Dolo eum uultis tenere, tamquam ignarum machinationis uestrae, nec in die festo istud perficere, non quidem pro reuerentia diei, sed pro metu quem diximus populi. Diem festum dicit primum diem azymorum post Paschal Pascha quippe proprie uocatur in quartadecima luna, ubi immolatio fiebat ad uesperum. A quinta uero die decima sequente usque ad septimum diem erant dies azymorum, quod uidelicet post diem Paschae septem diebus azymis uescerentur. In quibus quidem uidelicet diebus azymorum, primus dies eorum et septimus celebriores erant caeteris et sol emnes, cum ipse dies Paschae nullam solemnitatis dignitatem ex auctoritate legis obtineat. Hinc in Exodo scriptum est de his septem diebus azymorum:

Dies prima erit sancta atque solemnis, et dies septima eadem festiuitate uenerabilis. Nihil operis facietis in eis, exceptis his quae ad uescendum pertinent.

Illum ergo primum /438/ diem azymorum intelligunt, cum dicunt "non in die festo." Tunc enim omnes pariter secundum legem ab operibus uacantes congregati in ciuitate, facilius tumultum credebantur excitare. Quod uero Matthaeus ait:

Tunc congregati sunt... etc.

Illud 'tunc' referendum est ad praedictam feriam tertiam, quando ait Dominus:

Scitis, quia post biduum... etc.

Quid autem ipse Dominus postea egerit in illa tertia die, uel in quarta sequente, non exprimit Scriptura manifeste. Credimus autem ut hoc definitum consilium Iudaeorum euitaret, nec eis facultatem peragendae malitiae praeberet, ante diem traditionis siue passionis eius congruam. Quod uero adiecit euangelista:

Cum autem esset Iesus in Bethania in domo Simonis leprosi

et, ut Marcus ait:

ibidem recumberet, accessit ad eum mulier habens alabastrum...

etc.

Incertum est utrum hoc fieret in praedicta die tertia, an in quarta sequente. Nonnulli tamen istud recumbere in domo Simonis, putant illam fuisse coenam, de qua Ioannes ait:

Quia ante sex dies Paschae uenit Iesus Bethaniam, fecerunt autem ei coenam ibi, et Martha ministrabat, etc.

Et quidem illi, qui hanc coenam, quam Matthaeus et Marcus commemorant, illam eandem esse uolunt, quam Ioannes ante sex dies Paschae factam asserit,

dicunt nunc eam nequaquam secundum ordinem rei gestae ab euangelistis narrari; sed tamquam inde prius factam ad rememorationem reduci, ut uidelicet innuerent inde Iudam occasionem accepisse uendendi Dominum, quasi hoc pretio illud suum damnum restauraret. At uero si diligenter hanc et illam coenam sibi conferamus, uidebimus quia nequaquam decebat in alterius domo, uel de alienis sumptibus Domino ministrare. Praeterea Ioannes ibi Mariam non refert nisi pedes Iesu unxisse et capillos extersisse, nec isti euangelistae referunt hic eam nisi super caput ipsius recumbentis unguentum posuisse. Quod non incommode in aliena domo facere potuit, cum fortasse qui cibum daret unguentum non praeberet. Bene autem prius Domini longa uia fatigati pedes unxit mulier, ut sic eum a labore uiae recrearet. Nunc autem satis esse arbitrate est caput quiescentis inungi, tamquam hoc unguento remedium conferees contra illius feruentissimae terrae calues. Denique in illa priore coena, qua Martha ministravit, Ioannes neminem refert de unguento murmurasse nisi Iudam proditorem. In hac uero secunda coena, nequaquam Iudas de hoc ab euangelistic notatur, sed indefinite super hoc discipulos indignatos uuisse referunt. Ex quibus omnibus quasi quibusdam corriectur is hanc et illam coenam nequaquam eandem fuisse, et deuotionem mulieris tanto circa Dominum maiorem extitisse, quanto saepius hoc ei beneficium ministravit. De hac autem et secunda coena, sicut Matthaeus patenter ostendit, Iudas abiit ad principes sacerdotum, /439/ et iniit cum eis pactum, ut pro triginta argenteis Iesum traderet illis. Cum enim retulisset Matthaeus, Dominum approbasse effusionem unguenti super caput eius a muliere factam, statim adiunxit:

Tunc abiit unus ex duodecim qui dicitur Iudas... etc.

In quo et Marcus similiter consentit. Quod ergo utrique tunc Iudam ad hoc quod diximus abiisse referunt, satis diligenter innuunt, ad hoc eum inde commotum fuisse atque indignatum, quod hac etiam uice confusus pretium unguenti non potuit obtinere.

Quid autem Dominus quinta feria egerit, hoc est die coenae, quo tunc, ut diximus, Pascha Iudaeorum contigit, et ipsis certum est euangelis, ubi scriptum est:

Prima autem die azymorum, accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes: "Ubi uis paremus tibi comedere pascha?" Et misit Petrum et Ioannem, dicens: "Euntes parate nobis pascha, ut manducemus."

At illi dixerunt: "Ubi uis paremus?" Et dixit ad eos: "Ecce introeuntibus uobis ciuitatem, occurret uobis homo amphoram aquae portans. Sequimini eum in domum in quam intrat, et dicetis patrifamilias domus: Dicit tibi magister: "Ubi est diuersorium, ubi pascha cum discipulis meis manducem?" Et ipse ostendet uobis coenaculum magnum stratum, et ibi parate." Euntes autem inuenerunt sicut dixit illis, et parauerunt pascha. Et cum facta esset hora, discubuit, et duodecim apostoli cum eo.

Discubuit quidem ad uetus pascha primo celebrandum. Quod uero tam Matthaeus quam Marcus dicunt, hoc esse factum prima die azymorum, quae uidelicet dies proprie pascha dicebatur, ut supra meminimus, sicut septem dies sequentes azymorum uocabantur; sciat rector ipsum diem Paschae nomine quoque azymorum comprehendi posse, cum in eo etiam azymis cum lactucis agrestibus uescerentur. Paschae quoque nomine nunnquam e conuerso dies azymorum continetur iuxta illud Ioannis:

Ante diem festum Paschae.

Saepe etiam Pascha ipsa hostia Paschae potius quam dies appellatur, iuxta illud:

Ubi uis paremus tibi comedere pascha?

Et alibi:

Venit autem dies azymorum, in qua necesse erat occidi pascha.

Et Apostolus:

Pascha nostrum immolatus est Christus

hoc est ipse nostra hostia paschalis. Quod uero Ioannes ait:

Et coena facta, cum diabolus iam misisset in eo ut traderet eum Iudas, surgit a coena

ut uidelicet pedes lauaret discipulorum. Et postmodum ablutione facta, subiungit:

Cum recubisset, iterum dixit eis: Scitis quid fecerim uobis...
etc.

Hoc insinuare uidetur, quod intra coenam ueteris Paschae et coenam dominicam, pedes Dominus ablueret, per hoc patenter innuens, neminem ad sacrificium Christi dignum accedere, nisi prius ablutis pedibus, hoc est affectionibus animi mundatis, alioquin iudicium sibi comedit et bibit. /440/

Quod uero dictum est:

Et cum recubisset iterum

innuit eos post sacrificium ueteris Paschae, ad coenam conuiuium ciborum accessisse. Non enim tantae uirorum familiae unius comestio agni uel haedi ad refectionem diei sufficeret. Praeterea Lucas cum retulisset Dominum de ueteri Pascha dixisse discipulis:

Desiderio desiderauit hoc pascha manducare uobiscum... etc.

duos calices postea commemorat Dominum discipulis dedisse, unum quidem statim post uetus Pascha, alterum in celebratone noui Paschae. Et de illo quidem primo calice Dominus discipulis ait:

Accipite et diuidite inter uos. Dico enim uobis, quia non bibam de generatione uitis, donec regnum Dei ueniat.

De alio uero calice scriptum est, quia dedit illis, dicens:

Hic est sanguis meus noui testamenti. Dico autem uobis, non bibam amodo de hoc genimine uitis usque in diem illum, cum illud bibam uobiscum nouum in regno patris mei.

Prior itaque calix post uetus Pascha, et ante nouum susceptus, et ille secundus recubitus post ablutiorem pedum, non ad sacrificium, sed ad refectionem corporum pertinere uideretur. Nihil enim de potu in ueteri Pascha lex praecipit, sed tantum de carnibus agni uel haedi cum panibus azymis et lactucis agrestibus. In hac itaque conuiuio refectio discipulis edentibus, uidetur Dominus de panibus illius mensae, non de azymis Paschae accepisse, et nouum Pascha confecisse.

Non enim illo die paschae interdictum erat, ne panes etiam fermentati, qui proprie panes uini adiectione dicuntur, in dornibus reperirentur; sed sequentibus tantum septem diebus, qui ob hoc die azymorum specialiter dicebantur. Unde et Graeci non de azymo pane, sed de fermentato Dominum dicunt nouum Pascha confecisse; quasi nihil de ueteri Pascha in nouo uellet retinere. Qui etiam, ubicumque nos habemus in nouo Pascha dictum a Domino, quod "accepit panem et benedixit" pro pane in graeco habetur *arton*, quod "fermentatum" significat.

Quod uero discipulis edentibus Dominus ait, quod unus eorum esset eum traditurus, et eum deinde praesignauit, dicens:

Qui intingit mecum manum in parapside (siue in catino) hic me tradet

ad esum ueteris Paschae referendum est; ut cum illud ederent hoc eis diceret. Signum autem parapsidis, quo proditor designatur, sic accipiendum uidetur, quod cum proditor audisset Dominum dixisse, quia unus discipulorum esset eum traditurus, ne hoc de se dici putaretur, quem iam conscientia sua super hoc accusabat, temeritate quadam prouidit demonstrandum, nequaquam de se suspicandum esse, qui sic de Domino confideret, ut in eodem uase cibum communem habere non trepidaret. Unde tunc in eius parapsidem manum illam sceleratus intulit, qua eum ipsa nocte traditurus ad mortem fuerat. Sicut quoque intelligi potest signum illud parapsidis, quod Dominus, qui mensis ministrabat discipulorum, in consuetudinem haberet postquam mensae deseruisset cum Iuda refici, qui quasi procurator /441/

communis loculos impensae deferebat. Tertio Dominus proditorem designare curauit, quo eum amplius a sua compesceret iniquitate. Cum enim primo dixisset:

Qui intingit mecum manum in parapside, hic me tradet

ac postmodum traditor tamquam conscius sui, et quasi iam designatus ex parapside, requireret dicens:

Nunquid ego sum? Rabbi.

Respondit ei Iesus:

Tu dixisti.

Ac si diceret: Tu iam pacto cum Iudaeis inito, et te hoc facturum esse pollicitus, quod nunc dico eis praedixisti. Refert etiam Ioannes, quod, cum ipse Dominus dixisset:

Qui manducat panem meum, leuabit contra me calcaneum suum
et ipse Ioannes recumbens super pectus Iesu, requireret ab ipso quis ille esset, respondit:

Ille est, cui intinctum panem porrexero. Et cum intinxisset panem, dedit Iudae, et post buccellam, tunc introiuit in illum Sathanas. Dixit ei Iesus: "Quod facis, fac citius." Cum autem accepisset ille buccellam, exiuit continuo. Erat autem nox.

Ecce hoc tertio proditor manifeste designatus, post buccellam statim exiit ad conceptum scelus peragendum, tamquam iam omnino de Domini gratia desperans, cum eius mentem ita diabolus omnino possideret, ut redire ad ueniam nullatenus posset. Mirum tamen est quomodo acquieuit ut intinctam buccellam acciperet, si prius audierit Dominum hoc dixisse in sigum fieri futurae prodicionis. Credimus ergo Dominum hoc priuatim Ioanni recumbenti super pectus eius respondisse, ita ut proditor id nequaquam intelligeret. Nam et Petrus secreto hoc demonstrari petiit, innuens Ioanni potius quam loquens, ut a Domino requireret quis ille esset de quo diceret. De illa autem buccella panis, quam ad proditorem designandum intinctam ei porrexit, plerisque uidetur quod de ipso pane sacramento acciperet, unde inter caeteros ita eum communicaret. Quam quidem communionem cum indigne sumeret, iudicium potius quam salutem ibi acciperet, sicut et Apostolus asserit de indigne communicatis. Unde et post buccellam, Sathanas in Iudam introisse, et sic eum plenius possedissem memoratur. Nam et quod huic quoque communioni proditor interfuerit, Lucas patenter insinuare uidetur. Qui, dum nouum pascha celebraretur a Domino, refert eum dixisse:

Verumtamen ecce manus tradentis me mecum est in mensa.

Continuo tamen accepta buccella, proditor non exspectat communionem finiri, uel hymnum post refectionem Domino persolui; sacrum statim collegium egreditur, quo prauum desiderium amplius maturaret, sicut et Dominus praedixerat dicens:

Quod facis, fac citius.

Ideo autem panem intinctum soli proditori dedit, ut eius mentem iam conceptione peccati infectam et maculatam significaret. Caeteris autem, qui puram habebant conscientiam, sacramenta corporis et sanguinis sui separatim distribuit, quasi panem per se et uinum per se separatim ministrans. Unde bene statutum est in Ecclesia, ut quando fideles communicantur, haec separatim accipiant. Sunt uero qui panem illum /442/ intinctum nequaquam de sacrificio Christi fuisse intelligunt, sed buccellam illam de quocumque pane acceptam esse ad proditorem solummodo designandum. Quorum etiam nonnulli uolunt Iudam in sacramento dominici corporis participasse. Augustinus super Ioannem:

"Et cum intinxisset panem dedit Iudae." Non autem, ut putant quidam, tunc Iudas corpus Christi accepit. Intelligendum est enim, quod iam omnibus eis distribuerat Dominus sacramentum corporis et sanguinis sui, ubi et ipse Iudas erat, sicut Lucas euidentissime narrat. Deinde per buccellam tinctam atque porrectam suum exprimit traditorem.

Hilarius super Matthaeum:

Ubi uis paremus tibi pascha manducare? Post quae Iudas proditor iudicatur, sine quo pascha accepto calice et fracto pane conficitur. Dignus enim aeternorum sacramentorum communionem non fuerat. Nam discessisse statim intelligitur, quod cum turbis reuersus ostenditur. Neque sane bibere cum Domino poterat, qui non erat bibiturus in regno, cum uniuersos tunc bibentes ex uitis istius fructu bibituros secum postea polliceretur.

Notandum tamen nequaquam in uerbis Domini uniuersos haberi, quamuis hoc beatus intelligat Hilarius, sed ita indefinite a Domino dici:

Cum illud bibam uobiscum nouum in regno patris mei.

Multa quippe nouimus ad hunc modum apostolis Dominum loqui, quae monita generaliter sunt accipienda, ut Iudae quoque possint conuenire.

Quale est illud:

Beati oculi qui uident quae uos uidetis

et:

Sedebitis uos super sedes duodecim... etc.

et:

Gaudete, quia nomina uestra scripta sunt in caelis.

Et rursum:

Et ego dispono uobis, sicut disposuit mihi pater meus regnum, ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo.

Saepe etiam cum generaliter aliquid dicitur, non est tamen generaliter accipiendum. Unde illud est Hieronymi ad Damasum in parabola Domini de filio frugi et luxurioso:

Et omnia mea tua sunt.

Quomodo autem Dei omnia Iudaeorum sunt? Numquid angeli, throni? Omnia ergo intellige prophetias, eloquia diuina, secundum illud quod saepe exposuimus, non semper omnia ad totum esse referenda, sed ad partem maximam, ut:

Omnnes declinauerunt

et:

Omnnes qui ante me uenerunt, fures fuerunt et latrones

et:

Omnibus omnia factus sum

et:

Omnnes quae sua sunt quaerunt, non quae Iesu Christi.

Denique si ponamus Iudam quoque communioni interfuisse, qua complete Dominus illud ait:

Non bibam amodo de hoc genimine uitis usque in diem illum, cum illud bibam uobiscum nouum in regno patris mei

non cogimur ideo fateri tunc Iudam adfuisse, cum hoc Dominus dixerit, nec eum expectasse finem coenae dominicae, qui continuo, ut supra dictum est, exiuit post acceptionem buccellae, /443/ ut eos conuocaret quibus Dominum traderet. Post cuius quidem egressum, Dominus, ut Ioannes refert, prolixum sermonem ad discipulos habuit. Cuius primam partem, dum adhuc recumberet, dixit usque ad eum scilicet locum, ubi ait:

Sed ut cognoscat mundus quia diligo patrem, et sicut mandatum dedit mihi pater, sic facto; surgite, eamus hinc.

Quem quidem locum beatus exponens Augustinus, ait:

Tanquam diceretur: Cur ergo moreris, si non habes peccatum, cui debetur mortis supplicium? continuo subiecit: "Sed ut cognoscat mundus, etc." "Eamus" dixit. Quo, nisi ad illum locum, unde fuerat tradendus ad mortem? Habebat ut moreretur mandatum Patris.

Postquam autem dixit discipulis suis:

Surgite, eamus hinc

illis de accubitu mensae surgentibus, et hymno gratiarum dicto, de quo Matthaeus et Marcus scribunt, aliam partem sermonis confirmauit, usquequo de domo illa exierit, secundum consuetudinem suam, in montem Oliueti. Unde et Lucas de Domino meminit, dicens:

Erat autem diebus docens in templo, noctibus uero exiens morabatur in monte qui uocatur Oliueti.

Et iterum:

Egressus ibat secundum consuetudinem in montem Oliuarum.

Secuti sunt autem illum et discipuli. De nostra quippe salute Dominus sollicitus, die praedicationi intendebat, nocte in oratione pernoctabat. Ad quam quidem faciendam secretum requirebat locum et a tumultu saeculi remotum, quo purius suis discipulis esset orandum. Quo cum ipse peruenisset atque orasset, eos quoque ad orationem inuitat, dicens:

Vigilate et orate ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.

Tanquam si diceret: Prolatio uobis facilis est ad me confitendum, et cum Petro dicendum, quia parati estis mecum et in carcerem et in mortem ire; sed adhuc infirmi estis ex carne ad resistendum tentationibus. Quod humanitas Christi imminente passionis articulo, se ad orationem conuertit, et discipulos hinc scandalizandos ad orationem hortatur, patenter nos instruit, ne unquam de uiribus nostris in aliquo periculo praesumamus constituti, quia non est homini mortem constantia super are, nisi hanc uirtutem nobis Domino ministrante. Ter in

die Daniel in anxietate positus orasse Dominum legitur, tamquam hunc unum in tribus personis intelligens. Trinam et nunc Dominus orationem assumit, qua ueram infirmitatem carnis se habere demonstrans, uerum se hominem probaret, et similem nobis in omnibus absque peccato, ut uera eius passio sicut et carnis susceptio credatur. Orans itaque dicit:

Pater si possibile est... etc.

Et rursus:

Pater, si non potest hic calix transire... etc.

Si possibile est, inquit, hoc est conueniens, ut alio modo redemptionis quam per mortem meam possit humanum genus saluari.

Calicem dicit mortem suam transitoriam, /444/ cito resurrecturus. Qua uidelicet morte, tamquam poculo quodam, desiderium suum de nostra redemptione, quasi sitim suam erat refecturus. Sed nunquid mortem timuit, ad quam nos minime timendam adhortatur, dicens:

Nolite timere eos qui occidunt corpus?

Certe neminem martyrum, cum ad agonem uenirent, quod passuri erant, orasse memini ut ab eis passio transiret, sed laeto animo et magno desiderio eam suscipere, tamquam illud implentes Apostoli:

Cupio dissolui, et esse cum Christo.

Nunquid ipse morti se offerens, plus eam timuit quam caeteri, aut tristis ad eam uenit, ad quam alii occurrere dicuntur laeti? Sic quippe de ipso Marcus refert, quod coepit pauere et taedere; et tam ipse Marcus quam Matthaeus eum scribunt dixisse:

Tristis est anima mea usque ad mortem

nec non et eum passionis amaritudinem profiteri non uelle, et suam in hoc uoluntatem a uoluntate Patris dissidere, cum ait:

Verumtamen non sicut ego uolo, sed sicut tu

uel ita:

Sed non quod ego uolo, sed quod tu.

Et in Luca legitur:

Pater, si uis, transfer a me calicem istum. Verumtamen non mea uoluntas, sed tua fiat.

Ubi et subditur:

Apparuit autem illi angelus de caelo, confortans eum, et factus in agonia, prolixius orabat. Et factus est sudor eius sicut guttae sanguinis decurrentis in terram.

Neminem alium prae timore mortis sanguinem legimus sudasse, quod supra naturam humanam constat esse. An forte plus quam caeteri timuit, quem timor passionis ad hoc coegit? an sponte magis quam anxietate timoris hunc sudorem emisit? Quem denique fortem athleticam ita periculo mortis anxiatum, et tamquam ex desperatione legimus esse perturbatum, ut de Domino scriptum esse uidetur?

Nunc anima mea, inquit, turbata. Et quid dicam? Pater, saluifica me ex hac hora.

Et post aliqua:

Cum haec dixisset Iesus, turbatus est spiritu.

Ut autem ponamus in quibusdam uidetur in his uerbis, timoris uel tristitiae eum membra sua in se transformasse, ut ex persona suorum membrorum haec dicerentur aut fierent: numquam certe in eorum persona sudor iste iuxta litteram accipiendus est. Beatus autem Ambrosius plus eum quam caeteros passionem mortis horrere non ueretur asserere.

Sic quippe ait de fide ad Gratianum scribens, in libro II:

Petrus dicit: "Animam meam pono pro te." Christus dicit: "Anima mea turbatur." Utrumque uerum est, et plenum utrumque rationis, quod inferior non timet, et superior gerit timentis affectum.

Ille enim quasi homo uim mortis ignorat, iste quasi Deus in corpore constitutus, fragilitatem carnis exponit, ut eorum qui sacramentum incarnationis abhorrent, excluderetur impietas.

Ex quibus patenter uerbis ostenditur, re uera eius animam, quae per unionem Verbi omnia /445/ scientis tam bene summum mortis cruciatum tamquam ... esset experta, nouerat magis eum horruisse, quam caeterae possent animae. Quando autem plus mortem timuit, et in passione constantior perstitit, tanto uirtus

obedientiae maior in eo claruit, et maiorem nobis, pro quibus passus est, dilectionem exhibuit. Ubi et infirmioribus membris consolationem proponere uoluit, ne cum ad agonis passionem trepidarent, pro hoc infirmitate sua deeper arent a uenia.

Quam constanter autem Dominus passioni occurreret et in passione persisteret, quisquis diligenter attendit iudex secundum magnitudinem timoris, incomparabilem in eo fortitudinem ... enim omittam caetera, quis non illud miretur, quod a Pilato interrogatus cum respondere nollet, ab eo audierit:

Mihi non loqueris? Nescis quia potestatem habeo dimittere te...
etc.

Qui etiam ab ipso ad Herodem missus, tamquam ad eius potestatem pertinens, cum esset Galilaeus, ut sic per eum facile liberari posset, nil ei respondere dignatus est, cum multis interrogaretur sermonibus, nedum ei signum aliquod ostendere, quod ille maxime cupiebat.

Quod ergo pauendo taedere, uel perturbari adeo uidetur, ut quasi desperans diceret:

Et quid dicam?

signa sunt omnia non ignauiae uel diffidentiae, sed timoris maximi ad infirmitatis probationem assumptae: ut quod mortem praeuenit, ipsa iam grauius uideatur morte. Angelus apparens in persona Patris eum confortat, sicut et antea factum fuerat, ipso ad eum dicente:

Et clarificauit, et iterum clarificabo.

Haec quippe consolatio orationis complendae, qua pro suis orabat, intelligenda est responsio, qua discipuli audita consolarentur. Quis fidelium, Domine, hanc etiam tuae passionis anxietatem sine compassione possit audire? hanc pro nobis tuam perturbationem queat sustinere? Ait Apostolus:

Si unum patitur membrum, compatiuntur omnia membra... etc.

pro se inuicem sollicita. Quid ergo pro capite dolores nostros et peccata portante, nos oportet facere? Quis siccis oculis hoc intelligat? Cuius cor lapideum dolor iste non scindat? Scissum est uelum templi in tua, Domine, passione, et ad terrae motum ipsa etiam fissa est duritia petrarum. Sol obscuratus est, tamquam immanitatem sceleris conspiciere non ferret. Ipsa quoque insensibilia, tamquam tuam sentirent passionem, compassionis exhibuerunt affectum. Ut autem et haec compassio nostra penetret ac scindat corda, ad intermissa, non dimissa, caritas suspirans stylum reducat.

Egressus itaque Dominus ad montem Oliueti, sicut Matthaeus refert, uenit inde cum discipulis in uillam quae dicitur Gethsemani. Quem profecto locumr Marcus praedium nominal, Ioannes dicit:

Trans Iordanem Cedron, ubi erat hortus, in quem frequenter Iesus conueniebat cum discipulis

tamquam secretissimum, atque ad docendum discipulos, siue orandum conuenientem. Idem itaque intelligitur /446/ "uillam Gethsemani" quod "locum illum trans torrentem Cedron" ad radicem montis Oliueti existentem. Cum dicitur "torrentem Cedron" genitiuus graecus est "Cedron" pro "Cedrorum". Torrentem dicunt, quia in ualle Iosaphat, aqua illa uicissim currit, non semper, in qua et cedri crescunt. Qui locus Abrahae hortus erat, qui circa Salem plures hortos et mansiones habebat. Quem locum Iesus cum discipulis suis frequentabat, qui et bene erat inde notus. Igitur hic eum quaerit ad tradendum, et ibidem inuenit quaesitum, sicut statim ipse Ioannes prosequitur, dicens:

Iudas ergo cum accepisset cohortem, et a pontificibus et pharisaeis ministros, uenit illuc cum laternis et facibus et armis.

Cohortem quidem gentilium a Pilato praeside, ut nec gentiles in eius traditione deessent, qui hos quoque sua uenerat morte redimere; ut uidelicet tam a Iudaeis quam a gentilibus ad mortem traderetur, qui pro salute omnium mortem pateretur. Lucas uerum refert ipsos etiam principes sacerdotum, hoc est pontifices et magistratus templi, et seniores uenisse. Quod sic accipiendum uidetur, ut hoc in ministris suis, non in personis propriis agerent. Caeteris quippe referentibus euangelistis, nouimus Dominum a cohorte et ministris cornprehensum, ad Annam siue Caipham pontifices fuisse perductum. Venientes afferunt laternas, ut qui sunt in tenebris caecitatis, ipsam lucem capiant mundi. Fustibus et armis uenit muniti, ut per hanc resistenti uim facerent,

uel eum a se propulsarent. Iesus itaque omnia quae uenture erant super eum praecessit. Dum homines Deo uim facere parant, sponte Dominus, non intractus, occurrit passioni, sicut ipse dixerat:

Nemo tollit a me animam meam, sed ego pono eam. Sciens, inquit, omnia...

hoc est, non ignorans eorum machinamenta, et per dirum mortis supplicium se salutem uestram consummaturum, ac deinceps tam resurrectione quam ascensione, uel sancti Spiritus aduentu glorificandum. Qui ante a passione declinauerat, quia nondum uenerat hora eius, et discipulis praeceperat:

Cum uos persecuti fuerint de ciuitate in ciuitatem, fugite in aliam

sciens iam aduenisse tempus congruum passioni, offert se in pascha, tamquam pascha uel agnus ad immolandum. Processit, et dicit:

Quem quaeritis?

Vere, inquam, tamquam ignorans eorum nequissimam inquisitionem, quia tuum est ignorare male quae improbas, et cognoscere bona quae approbas. Sic quippe Adam, quem ante peccatum noueras, post peccatum tamquam incognitum requiris dicens:

Adam ubi es?

Qui etiam mulieris factum quod improbas, tamquam incognitum interrogans, ais:

Quare fecisti?

Et fatuis uirginibus respondens, dicit:

Amen dico uobis, nescio uos.

Cum e contrario /447/ Moysi dices:

Noui te ex nomine

et scriptum sit:

Nouit Dominus qui sunt eius.

Responderunt ei:

Iesum Nazarenum.

O caeci et uere in tenebris uenientes contra lucem, et in nocte aduersum diem, quum ei uos ipsum quaerere respondetis, quem perdere uenitis! Procedit ad bellum tamquam signifer ante suos. Non eum recognoscitis Dominum, quem occurrere uidetis solum. Si enim recognosceretis, nequaquam uestrae machinationis dolum responsione uestra ei panderetis. Contra sapientiam uenientes, quia eam non cognoscitis, stulti permanetis, nec praesentem potestis animaduertere, nisi eo se uobis indicante. Iesum respondetis, et ne ipse de semetipso in uestra responsione possit errare, tamquam eum et de seipso docentes, subnexa determinatione additis: "Nazarenum". Et utinam Iesum, quem profitemini tamquam Iesum, id est Saluatorem, quaereretis, ut quod in ore habetis, corde teneretis; ne, dum Saluatorem perdere quaeritis, uos ipsos potius perdati.

Dicit ei Iesus:

Ego sum.

Non enim cognoscere eum nisi ipso poterant indicante, sicut nec ipsum capere, nisi ipso se tradente. Stabat autem et Iudas, qui tradebat eum, cum ipsis. Lucas refert, quia antecedebat eos, et Marcus quod cum uenisset, statim accedens ad eum ait: "Rabbi" et osculatus est eum. At illi manus iniecerunt in eum, et tenuerunt eum. Unde mihi uidetur, quod quando proficisci coeperunt, Iudas tamquam dux eos antecedebat.

Ubi autem appropinquare coeperunt, ipse conscientia sua confusus et perturbatus, uel haesitans, ita se retinuit, et gradum suppressit, ut illi praecederent. Unde nunc Ioannes dicit illis ad Iesum peruenientibus, Iudam stare cum illis potius quam praecedere. Stabat quidem cum ipsis, non ut caeteri cum Domino. Stabat tamquam stupefactus et concepti sceleris immanitate perturbatus, et ex conspectu Domini maxime contusus, aut fortasse, tanta caecitate percussus, ut nec eum posses cognoscere, nisi eo seipsum indicante.

Ut tamen impleret quod dixerat:

Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum

omni pudore postposito, non Deum, sed homines ueritus, accessit ad osculum, tamquam eum designans, qui iam semetipsum indicauerat, ut nil in se fieri nisi seipso disponente Dominus declareret. Unde et sequitur:

Ut ergo dixit eis: "Ego sum" abierunt retrorsum, et ceciderunt in terram.

Quid agitis missi? Ecce praesto est quem quaeritis, et seipsum offerens, dicit "Ego sum" -- nec istam eius uocem ferre sustinetis, cui uim facere confidebatis. Abeuntes retrorsum, non ei ualentes appropinquare, quem uenitis comprehendere, in terram resupini corruistis. Hic quippe casus proprius est reproborum, sicut cadere in faciem proprium est electorum: unde et illud est beati Gregorii in Ezechielem homilia:

Electi in faciem, et reprobi /448/ retrorsum cadunt, quia qui post se cadit, ibi cadit, ubi non uidet. Iniqui uero qui in uisibilibus cadunt, post se cadere dicuntur, quia ibi corruunt, ubi quid eos tunc sequatnr modo uidere non possum. Iusti uero, quia in istis uisibilibus semetipsos sponte deiiciunt, ut inuisibilibus erigantur, quasi in faciem cadunt, quia timore compuncti, uidentes humiliantur.

Iterum ergo eos interrogauit:

Quem quaeritis?

Illi autem dixerunt:

Iesum Nazarenum.

Respondit Iesus:

Dixi uobis quia ego sum.

Qui abierunt retrorsum, non solum corpore corruentes, uerum etiam in tantam extasim pauoris et perturbationis facti, ut Dominum nec ad indicium suum, nec ad proditoris osculum agnoscere possent. Secundo interrogat eos quem quaerant, et se iterum illum esse docet, quem se illi quaerere respondent. In quo patenter ostenditur et ipsius perseuerantia in passione, et illorum in obstinatione suae malitiae.

Si ergo me quaeritis, sinite hos abire. Ut impleretur sermo...

etc.

Si me, inquit, non alium quaeritis, sicut ex duabus iam patet responsionibus uestris, sufficere uobis debet uestram in me complere malitiam. Hoc inquit, discipulos qui aderant intelligens, ut solus ipse torcular passionis intraret, sicut ex persona eius Isaias praedixerat:

Torcular calcaui solus... etc.

Sermo, inquit euangelista, quem ipse Dominus antea dixerat, ad Patrem loquens:

Quos dedisti mihi custodiui, et nemo ex iis periit nisi filius perditionis
Augustinus in Ioanne super hunc locum:

Cur si tunc morerentur, perderet eos, nisi quia nondum sic in eum credebant quomodo credunt quicumque non perituri?

Item:

Petrus, si negato Christo hinc iret, quid aliud quam periret? "Sinite" inquit "hos abire" sed non adiecit, et capite me: ne uidelicet pietatem praecipiens, impietatem quoque quam fieri permittebat, iubere uideretur. Accedens autem proditor ad Dominum dixit: "Aue, Rabbi." Et osculatus est eum.

Iesus autem dixit ei:

Amice, ad quid uenisti?

Siue uti Lucas ait:

Iuda, osculo filium hominis tradis?

Hoc osculum non pacis, sed prodicionis signum est illud, de quo Matthaeus commemorat:

Dederat autem traditor eius signum eis, dicens: "Quemcumque osculatus fuero ipse est, tenete eum, et ducite caute."

Ecce dux caecorum et miserrime miserorum, quae est ista cautela, ad quam eos hortatur insania tua? tamquam sapientiae Dei praeualere hominum cautela possit. Impudentissime proditor, omnium scelerum abominationes tuis iustificans sceleribus. Dispensatoris curam inter caeteros a Domino suscepere, loculos habens, et ea quae poteras furto surripiens, marsupium tuum, non dominicum uolens augere, ipsum praesumpsisti Dominum uendere, et in pretio pecuniae ipsum /449/ mundi pretium ponere. Ad cumulum malitiae tuae, ipsos conceptae prodicionis gradus intueri, ut nullam abominationem impudentiae deesse cognoscas prodicioni tuae. Ipsa nocte qua tractabas eum tradere, ad coenam praesumens accedere, in eius parapside, manum sceleratam et tamquam ipsius sanguine

cruentatam inserere non timuisti, ut hoc facto quasi teste tuae conscientiae bonae omnem suspicionem a te remoueres.

Consors in participatione tam ueteris quam noui paschae, ac deinceps in ipsa traditione eum ut magistrum salutans, et ut lupus agnum osculans, fili perditionis, a mansueto patre audis:

Amice, ad quid uenisti?

Amice quidem, non amens, sed amate, non diligens, sed dilecte, quantum ad exhibitionem familiaritatis et amicitiae.

Ad quid, inquit, uenisti?

tamquam si diceret: Attende, miser, quam sine causa praesumis execrationem, cum praedictis gradibus ad conceptam peruenis proditorem. In quo et Dominus signum proditorem detestans, ait:

Iuda, osculo filium hominis tradis?

Hoc est: Cur, infelix, osculum in signo proditorem elegisti, quod inter inimicos etiam summa foederatio soles esse pacis? Infelicissime omnium hominum, bonum tibi esset si natus non fuisses, quia more abortiuorum in utero moriens, grauissimam non meruisses poenam!

Videntes autem hi, qui circa ipsum erant, quod futurum erat, dixerunt ei: "Domine, si percutimus in gladio?" Simon ergo Petrus ardentior caeteris habens gladium, eduxit eum, et percussit seruum pontificis, et abscidit eius auriculam dexteram.

Respondens autem Iesus ait: "Sinite usque huc." Et cum tetigisset auriculam eius, sanauit eum.

Quaerunt alii a Domino, utrum percutiendo debeant eum uindicare. Non sustinet Petrus responsum, ut audiat documentum; nec mensuram habet amor uehemens, nec immense caritas attendit quid excedat. Nouerat dominicae mansuetudinis patientiam, quem iam olim praedicentem suam passionem cum secreto correpsisset, dicens:

Propitius esto tibi, Domine, ne fiat hoc
audiuit ab ipso:

Vade post me, Satana, non sapis ea quae Dei sunt.

Nouerat et qui generaliter ipse discipulis praeceperat, dicens:

Audistis quia dictum est: "Oculum pro oculo, dentem pro dente."

Ego autem dico uobis non resistere malo. Sed si quis te percusserit in dextra maxilla tua, praebe ei et alteram.

His et similibus patientiae documentis Petrus instructus nouerat, Dominum nequaquam hanc ei uindictam concessurum. Ne ergo reus inobedientiae percutiendo fieret, si hoc responsum expectaret, praeuenit ipsum, tamquam aliis in hoc quid agerent, praebens exemplum, utpote princeps uel primus eorum; ut sicut Iudas ex aduersa parte dux erat ad malitiam, sic iste in acie Domini dux fieret ad uindictam. Dum ergo alii quaerunt an percutiant, iste percutere /450/ non differens, materialis gladii uindictam usurpat sibi nequaquam commissam. Unde et a Domino sine more corrigitur. Quod tamen non recte tunc gestum est in opere, in mysterio uacuum est assumptione. Luca quippe referente, nouimus duos gladios in coena Domini fuisse. Sic quippe scriptum est de Domino, et discipulis:

Et dixit eis: "Quando misi uos sine saeculo, et pera, et calciamentis, numquid defuit uobis?" At illi dixerunt: "Nihil."

Dixit ergo eis: "Sed nunc qui habet sacculum, tollat similiter et peram, et qui non habet, uendat tunicam suam, et emat gladium.

Dico enim uobis, quondam adhuc quod scriptum est oportet impleri in me: 'Et cum iniquis deputatus est.' Etenim ea quae sunt de me finem habent." At illi dixerunt: "Domine, ecce duo gladii hic."

At ille dixit eis: "Satis est." Et egressus ibat secundum consuetudinem in montem Oliuarum. Secuti sunt autem illum et discipuli.

Sacculus maior est quam pera, et ideo necessarius est ad plurimorum uaticum deferendum. Pera uero singulis sufficere uidetur. Bene ergo Dominus, dum praesens hic esset, eorum necessitudinibus omnino prouidebat, ne quid eis in uia deferre necessarium esset, ut post eius recessum a terris, tanto eius praesentia amplius amaretur ac desideraretur, quanto hi eam sibi imagis necessariam experti fuerant.

Sed nunc qui habet

hoc etiam deinceps tam uobismetipsis quam aliis in pera uel sacco
prouidete sumendo:

et qui non habet

subaudi sacculum uel peram unde comparare gladium possit,

uendat tunicam

quae magis necessaria uidetur, ut hinc eum emat. Quod quidem iuxta
litteram, ut sequentia innuunt, ob hoc uidetur dictum, ut cum armati ad locum
traditionis uenirent, tanto maior patientia Domini probaretur, quanto potentior
ipse ueniret in sua defensione. Finem habent, id est consummationem, ut ipsa
omnia perficiantur in me quae scripta sunt de me. Duo autem gladii illi siue in
coena Domini fortuito reperti, siue ab aliquibus discipulorum, imminente
passione, ad protectionem illic allati, duos in Ecclesia gladios significant,
materiam quo rex utitur in uindicta corporali, et spiritalem quo animam
sacerdos percutit per sententiam excommunicationis. Hunc spiritalem gladium
Petrus assumens, auriculam eius dextram abscidit, qui aduersus Christum uenit,
quia qui Christi contrarius est praeceptis, sententia feriendus est anathematis:
et sic ei auricula dextra amputatur, dum a diuini uerbi praedicatione remouetur,
et ei Ecclesiae aditus interdicitur. Sinistra quippe auris est, qua terrenis
intendimus, dum de his instruimur. Dextera uero auris est, quae his auditum
praebet, quae de caelestibus, uel quae ad salutem animae pertinent,
praedicantur. Quod ergo Petrus egit, quamuis in opere sit reprehendendum, in
mysterio tamen est officiosum. Officium quippe dicitur actus cuique personae
congruus. Bene autem auris dextra /451/

non tamen auris hoc loco dicitur quam auricula, hoc est auris parua.

Pauci quippe sunt electi, ad ea quae de salute animae dicuntur
accommodantes auditum: et quod de caelestibus praedicatur uix capi potest, et
pro subtilitate intelligentiae, quasi tenui auris foramine ad animi peruenit
intellectum. Quod uero de duobus praedictis gladiis Dominus ait:

Satis est

et post amputationem auriculae dixit:

Sinite huc usque

ad mysterium respexit rei significatae. Duo quippe gladii superius
distincti ad exercendam iustitiam sufficunt Ecclesiae, ut quemadmodum homo ex
anima constat et carne, ita in his duobus duo exercentur gladii, regis quidem in
corpore, sacerdotis in anima. "Sinite" inquit discipulis "usque huc" ut
uidelicet contenti uestra potestate, non plus, ut dictum est, praesumatis
uindictae, quam dextram auriculam amputare. Amputatam a Petro auriculam Dominus
restituens, percussum sanat, quia eius est poenitentiam inspirare, qua peccator
redeat, et uerbo salutis reconciliatus intendat. O misericordia Saluatoris! O

impietas persequentis! Sanat percussum Dominus, et persequi non cessat
sanatus. Beneficium suscipit, et in obstinatione sua ingratus persistit. Vident
persecutores miraculum, nec persequendi immutant animum. Corripitur persecutor,
ut eesset persecutio.

Conuerte (inquit Petro) gladium tuum in uaginam. Omnis enim qui acceperit
gladium, gladio peribit.

Qui acceperit, inquit, ad occidendum, non cui traditus est a potestate,
ipse gladio dignus est interire.

An putas quia non possum rogare patrem meum, et exhibebit mihi modo plus
quam duodecim legiones angelorum?

Ac si aperte dicat: Non egeo uestri duodecim hominum patrocinio, cui, si
uellem, in auxilio adesset tanta angelorum multitudo. In illa hora dixit Iesus
turbis:

Tanquam ad latronem existis cum gladiis et fustibus comprehendere me.
Quotidie apud uos sedebam in templo, et non me tenuistis. Cum quotidie uobiscum
in templo fuerim, non extendistis in me manus.

Sed haec est hora uestra, et potestas tenebrarum. Hoc autem totum factum
est, ut implerentur scripturae prophetarum. Tunc discipuli omnes, relicto eo,
fugerunt. Adolescens quidam sequebatur eum amictus sindone super nudo, et
tenuerunt eum. At ille, relicta sindone, mucus profugit fore ab eis.

Latrones in uis insidias tendunt, fures in domibus. Quod autem ait
"tamquam ad latronem" tale est tamquam ad eum, qui uiam obsidens, transeuntibus

insidiatur, nec tutum aut liberum eis transitum permittit, cum tu, Domine, ipsa sis potius uia, qui dixisti:

Ego sum uia, ueritas, et uita.

Quotidie, hoc est frequenter in templo, ubi omnes conueniunt, sedens quasi securus, non in abscondito, more latronis latens. Unde et a latendo latro est appellatus. Et cum manifeste sic sederem /452/ et docerem, nec minus in me ausi estis extendere, nec tunc etiam cum eos flagellatos eiicerem de templo. Nondum enim uenerat eius [hora], hoc est tempus passioni congruum, quod in eius dispositione fuerat pefixum. Ex quo patenter ostendit, nihil eos in eo agere posse, nisi eo permittente ac disponente.

Hora uestra sicut et mea.

Vestra quidem ad perdendum, mea uero ad saluandum.

Potestas tenebrarum,

hoc est uobis caecis a me ipso in me permissa. Si enim cognouissent, nunquam gloriae Dominum crucifixissent.

Hoc autem totum

de captione scilicet Domini, et proditione Iudae. Haec etiam uerba non tam euangelistae quam Domini esse uidentur. Unde et subditur:

Tunc discipuli omnes.

Ac si diceretur: Cum eum audirent asserere de sua passione sancitum in prophetic esse, nec ullatenus eis uindictam permittere, fugerunt, innocente impiis derelicto, et lupis agno. Hoc enim et ipse praedixerat ex testimonio prophetiae dicentis:

Percutiam pastorem, et dispergentur oues gregis.

Hunc adolescentem quidam intelligunt Ioannem prae caeteris a Domino dilectum, qui caeteris iunior aestimatur, nonnulli Iacobum fratrem Domini. Beda in Marco super hunc locum:

Quis iste adolescens fuerit, euangelista non dicit.

Item:

Neque aliquid uetat intelligi hunc Ioannem.

Ieremias in minori Breuiario, psalm. XXXVI:

Iudaei uim faciebant uel Petro cum dicerent: "Nam et tu ex illis es"; uel Iacobo, qui cum traderetur, sindone relicta, nudus aufugit.

"Super nudo" sub ipso existente, cum super sindonem nullum haberet indumentum. Fortassis enim ad dominicum dictum tunicam suam, uel aliud indumentum pro gladio emendo dederat, uel pro mutuando posuerat. Quod dicitur:

Tenuerunt eum,

cum, caeteris iam dispersis, eum sequentem inuenirent solum, patenter innuitur nequaquam eos fuisse ausos aggredi apostolos, dum simul armati Domino assisterent.

Cohors ergo, et tribunus, et ministri Iudaeorum, qui apprehenderunt Iesum, ligauerunt eum, et adduxerunt ad Annam primum. Tribunus cohorti gentili praeerat. Dicitur autem tribunus siue a tribus, uel a tribubus, id est plebibus et minoribus. Tres quippe huiusmodi praelatos dicitur primum romanus populus sibi praecepisse, ut quemadmodum duces militibus, ita isti praeessent plebibus. Ligauerunt eum tamquam ex consilio illius qui dixerat:

Et ducite caute, ne uidelicet posses effugere.

O caeci! nunquid is qui aurem tam cito restituit, uincula dissoluere non posses, si uellet? Sed uincula sustinet impiorum, ut in omni patientia probatus, uincula solueret peccatorum. Ligatur a seruis Dominus ad horam, qui fortem armatum religaret perenniter satanam.

Vinctus ut latro ducitur, /453/ humano destitutus auxilio, cui angelotum assistebat multitudo. Primum adducitur ad Annam pontificem, socerum Caiphae, qui uidelicet Caiphas erat pontifex anni illius.

Vices quippe sues diuersi pontifices iam facti agebant per diuersos annos. Primum ad Annam illudendus ibi adducitur, deinde ad Caipham, taudem ad Pilatum, ut saepius illusus erubescencia confunderetur, saepius afflictus deficere cogere. Pontificibus tamquam legis peritis primo praesentatur: ut ab his, qui legem se cognoscere testabantur, secundum legem iudicaretur, et ab eis inciperet malitia, per quos potius esset refrenanda. Quamuis Caiphas administraret eo anno pontificatum, non indignatur tamen prius adduci Iesum ad pontificem alium, ut

tanto liberius et securius damnaret reum, quanto eum conspiceret iam ab alio damnatum, ut sic in ore duorum testium stares uerbum.

Sequebatur autem Iesum Simon Petrus, et alius discipulus.

Discipulus autem ille notus erat pontifici. Et introiuit cum Iesu in atrium pontificis. Petrus autem stabat ad ostium foris.

Exiuit ergo discipulus alius, qui erat notus pontifici, et dixit ostiariae, et introduxit Petrum.

Caeteri euangelistae de solo Petro referunt, quod a longe sequeretur Iesum. Qui enim propinquior ei astiterat in captione, et in uindicta feruentior, aurem serui pontificis amputando, quoniam iam caeteri in fugam dispersi essent, et, ut Marcus refert, adolescens comprehensus, relicta sindone, nudus profugisset, iam tremefactus Petrus a longe Dominum sequebatur, a quo eum penitus separari non patiebatur uis amoris: quia quatumcumque in aduersis trepidet Ecclesia per Petrum significata, etiamsi timore in aliquibus membris cogatur eum ad horam negare, fundamentum tamen caritatis non sinit eam periclitari, nec a Christo prorsus separari. Quod uero Ioannes refert alium discipulum Petro sequenti Christum fuisse adiunctum, quamuis non exprimat quis ille fuerit, humiliter tamen se uidetur innuere. Qui, ut beatus meminit Augustinus, talibus se uerbis soles significare, ut uidelicet dicat, "alius discipulus". Nam et ipse solus, caeteris iam dispersis, una cum Domini matre ei crucifixo astitit, sicut ac ipsemet Ioannes scribit. Quod enim Petrus plus Christum diligere et Ioannes plus a Christo diligi cum dicitur, et dicitur: maiorem eo tempore dilectionem utrumque illi decebat exhibere.

Pontifex ergo interrogauit Iesum de discipulis et doctrina eius.

Respondit ei Iesus:

Ego palam locutus sum mundo. Ego semper docui in synagoga et in templo, quo omnes Iudaei conueniunt, et in occulto locutus sum nihil. Quid me interrogas? Interroga eos qui audierunt quid locutus sum ipsis. Ecce hi sciunt quae dixerim ego.

Hoc autem cum dixisset, unus assistentium ministrorum dedit alapam Iesu, dicens:

Sic respondes pontifici?

Respondit ei Iesus:

Si /454/ male locutus sum, testimonium perhibe de malo: si autem bene, cur me caedis?

Tanquam superfluum et inconuenientem Dominus arguit pontificis interrogationem. Superflua quidem, quia quod palam dictum fuerat, et omnibus notum, documento non eget. Incongrua uero, quia nemo proprio commendandus est testimonio. Unde bene Dominus eos qui audierunt, potius quam se super his censet interrogandos esse.

Hoc autem cum dixisset, unus assistens ministrorum... etc.

Tanquam contemptor praecepti pontificis, qui de se ad eius imperium testimonium non dedit, alapa caeditur.

Testimonium perhibe de malo

quia ante poenam criminis testes sunt inducendi.

Principes autem sacerdotum et omne consilium quaerebant falsum testimonium contra Iesum, ut eum morti traderent. Et non inuenerunt, cum multi falsi testes accessissent. Nouissime autem uenerunt duo falsi testes, et dixerunt: "Hic dixit: 'Possum destruere templum Dei, et post triduum reaedificare illud'."

Tanquam occasionem hinc sumentes, quod dixerat Iesus:

Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo.

Falsos testes inquirunt de maledictis eius, qui ueros inducere non possum, nec facta eius arguere. Duo falsi testes, tanquam in ore duorum falsorum ueritas staret, falsos esse conuincuntur in his quae Domino imponunt. Qui enim dixerat:

Soluite templum hoc

nequaquam se illud facturum esse uel facere posse praedixerat, sed hoc ab illis potius esse faciendum innuerat, non quidem de templo menu facto, sicut illi mentiebantur, sed de templo corporis sui morte per eos dissoluendo.

Et surgens princeps sacerdotum ait illi: "Nihil respondes ad ea quae isti aduersum te testificantur?"

Iesus autem tacebat, et princeps sacerdotum ait illi:

Adiuro te per Deum uiuum, ut dices nobis si tu es Christus filius Dei uiui.

Surgens pontifex, et impatiens, cum non inueniret locum calumniae, motu corporis indicat insaniam mentis, et prouocat ad respondendum, ut quamlibet occasionem accusandi inueniat. Tacet Dominus ad obiectum testimonium, quod tam manifeste falsum nulla ex occasione uel responsione censet dignum. Quod et pontifex intelligens adiurando eum extorquere nititur blasphemiam, qua manifeste conuinci uideatur, et summae falsitatis reus, summam profitens ueritatem. Adiuratus Dominus per Deum uiuum ne tantae maiestatis laesae reus fieret, ueritatem profitetur, pro ueritate damnandus, qui et ipsa est ueritas. Dicit itaque illis Iesus... /455/

< *** caetera desunt *** >

-----
[12]

DE CRUCE

Quanta deuotione dominicae Crucis uenerationem prosequi debeamus, beatus Apostolus ad Galatas scribens diligenter declarat:

Mihi autem absit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Iesu Christi.

Tanto quippe amplius Crux dominica, in qua sumus redempti, a nobis est glorificanda, quanto uerius ex hoc genere redemptionis homo redemptus gloriari ualet. Quid est autem gloriari, nisi quemcumque se aliquid magnum et pretiosum aestimare? In nullo autem quaelibet res quanti sit ita cognosci potest, sicut in pretio eius. Sic et homo quanti fuerit apud Deum, quantam semper sollicitudinem diuina super eum gesserit clementia, quantaque pietatis uisceribus eum sit amplexatus, pretium ipsum pro redemptione hominis datum patenter insinuat. Quod diligenter Apostolus intuens, et de hoc singulariter glorians, sicut supra meminimus, ait:

Mihi autem absit gloriari... etc.

Ac si patenter dicat: Glorientur alii in quocumque uoluerint, pretiosos se aestiment quibuscumque diuitiis uel honore; mihi autem absit gloriari nisi in hoc redemptionis meae genere, quod apud infideles ignominiosius iudicatur et uilius. Quo enim Dominus indigniora pro homine sustinuit, digniorem apud se et gratiorem eum haberi demonstrauit. Nullum autem patibulum execrabilius cruce antiquitus censebatur, nulla mors adeo turpis et detestabilis iudicabatur. Unde et hoc genus patibuli non solum ad poenam Christi, uerum etiam ad ignominiam impii eligere decreuerunt, sicut ante per Sapientiam de ipsis prophetatum fuerat dicentibus:

Morte turpissima condemnemus eum.

Et Apostolus, cum dixisset:

Factus obediens usque ad mortem

quasi parum hoc uideretur, nisi etiam ipsum genus mortis tamquam abominabile determinaret, statim adiecit:

mortem autem crucis.

Quod est dicere, non solum usque ad mortem, sed usque ad tam ignominiosam mortem, qua specialiter blasphemi, hoc est qui in aliquam blasphemiam Dei praesumebant, puniebantur. Unde et Domino impropertantes quod se filium Dei diceret aiebant:

Blasphemauit. Quid adhuc desideramus testes?

Et quasi hoc genus mortis ex blasphemia promeruisset, exclamabant:

Crucifigatur!

De quo etiam genere mortis, quam detestabile uideretur, et diuina maledictione /456/ plenum, Deuteronomii fiber his uerbis profitetur:

Quando peccauerit homo quod morte plectendum est, et adiudicatus morti appensus fuerit in patibulo, non permanebit cadauer eius in ligno, sed in eadem die sepelietur, quia maledictus a Deo qui pependit in ligno: et nequaquam contaminabit terram tuam, quam Dominus dederit tibi in possessionem.

Cuius quidem capituli memor Apostolus, cum Galatis scriberet, ait:

Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum, quia scriptum est: "Maledictus omnis qui pendet in ligno."

Ex his itaque uerbis liquide monstratur, quam ignominiosum crucis patibulum apud Iudaeos praecipue habebatur, qui solam litterae superficiem, non

mysticos sensus in lege perquirunt. Sed quid est magis absurdum, quam omnes eos diuinae maledictionis damnatione dignos credi, qui hoc genere mortis potius quam alio puniantur? Non enim modus poenae, sed lapsus culpae reum efficit. Unde et scriptum est:

Iustus qua morte praeoccupatus fuerit, in refrigerio erit.

Sin autem uelamen Moysi detrahentes reuelata facie legem interius speculemur, conuenienter hanc maledictionem tam singulis hominibus per culpam quam ipsi Christo per poenam poterimus applicare. Pro peccato quippe priorum parentum, quod in ligno uetito commissum est, omnes inde damnationem incurrimus, et tamquam in ligno morimur, qui cum originali peccato nascimur, iuxta quod et Dominus Adam increpans, et quasi maledictionis sententiam intorquens, ait:

Maledicta terra in opere tuo.

Omnes itaque, sententiam hanc damnationis ab Adam contrahentes, quasi cadauer sine uita nascimur et permanemus, antequam ex aqua et spiritu renati, ab hac animae morte uiuificemur. Cadauer autem suspensione ligni mortuum eadem die sepeliri praecipitur, quia in hac ipsa uita praesenti qua nascimur, consepeliendi Christo per baptismum sumus; ne uidelicet terra nostra contaminetur, hoc est, ne in contagio terrenae generationis remaneamus, si regenerati specialiter non fuerimus. Bene itaque dicitur maledictus a Deo qui pendet in ligno, quia etsi nondum propria incurramus peccata, illud tamen unum quod originale dicitur peccatum in ligno, ut dictum est, scientiae bond et mall commissum ad damnationem nostram sufficit, cui diuino iudicio deputati sumus, et ob hoc a Deo quadam maledictione percussi. Quae quidem maledictio, et in Christum retorquetur per poenam, quem percussum a Deo et attritum propter scelera nostra Propheta longe ante praedixerat. Et sicut caeteri in ligno, ut dictum est, mortem animae incurrerunt, sic iste mortem corporis, ut per hanc ab illa nos liberans, maledictionem nostram in /457/ benedictionem conuerteret. Unde et Apostolus cum praemisisset:

Factus pro nobis maledictum, sicut scriptum est...

statim adiecit,

...ut in gentibus benedictio fieret.

Sicut ergo in ligno, id est pro transgressione ligni uetiti, Christus corporaliter est mortuus, ita et corporaliter per poenam a Deo maledictus, hoc est ex sententia Dei poenae huic deputatur. Hinc enim et peccata nostra suscepisse seu portasse dicitur, hoc est peccatorum nostrorum poenam tolerasse, et sic quodammodo nostrae maledictioni communicasse. Cuius quidem poenam uel passionem, qua perductus est ad mortem, si per singula reuoluamus, reperiemus ea quae mortem praecesserunt, longe grauiora et intolerabiliora morte ipsa fuisse.

Imminente quippe passionis articulo, in tantam animam eius anxietatem legimus, ut sudor eius fieret tamquam guttae sanguinis decurrentis in terram. Qui enim nouerat quantus passionis dolor in illa dissolutione corporis et animae futurus esset, mirabile non est si, iuxta infirmitatem assumptae humanitatis, hanc supremam passionem amplius horreret. Captus autem postmodum et tentus, et insuper, Ioanne referente, uinctus, ad sacerdotes primum adductus est, ubi, sicut Marcus meminit, coeperunt quidam conspuere eum, et uelare faciem eius, et, ut scribit Matthaeus, in eam conspuere, et tam colaphis quam alapis ipsum caedere, atque illudere dicentes:

Prophetiza nobis, Christe, quis est qui te percussit?

Ubi inter caetera, cum a pontifice interrogaretur de discipulis suis et doctrine eius, et ipse respondisset:

Ego palam locutus sum... etc.

unus assistens ministrorum dedit alapam ei, dicens:

Sic respondes pontifici?

Haec autem in nocte captionis suae constat in eum facta esse. Mane autem facto, de concilio sacerdotum ad Pilatum praesidem ipsum adhuc uel iterum uinctum perduxerunt. Quo adducto, ut Matthaeus ait, stetit ante praesidem. Stetit, inquam, ut dictum est, ligatus, potius quam sedit, ut uidelicet in utroque, tam statione scilicet quam ligatione eum affligerent. Quanta autem constantia illic persisteret, patenter ostenditur, ubi interrogatus a Pilato, responsum ei non reddebat. De qua eius confidentia, et quasi de suo contemptu Pilatus admirans:

Nescis, inquit, quia potestatem habeo crucifigere te, et potestatem habeo dimittere te?

Qui etiam a Pilato ad Herodem missus, cum multis ab ipso quoque interrogaretur sermonibus, nihil ei respondebat. Unde tam ab ipso quam ab exercitu eius spretus et illusus est, ueste alba indutus, et sic ad Pilatum remissus.

A principibus itaque interrogatus, qui ad eum liberandum plurimum poserant, responsione sua dignos eos non censuit; qui tamen, ut supra meminimus, a ministro pontificis percussus, blandam ei responsionem non negauit, dicens: /458/

Si male locutus sum, perhibe testimonium: si autem bene, cur me caedis?

Quanta denique apud Pilatum sustinuerit, non ignoramus. Qui cum tertio, ut Lucas meminit, eum innocentem esse confessus esset, idque ipsum ex ablutione manuum demonstraret, ipsum tandem flagellauit, quasi illud implens quod antea dixerat:

Corripiam eum et dimittam

ut sic saltem ad misericordiam Iudaeorum flecteret saeuitiam. Quod cum efficere non posses, caesum eum flagellis tradidit eorum uoluntati.

Tunc milites, ut Matthaeus refert, suspicientes eum, congregauerunt ad eum uniuersam cohortem. Quibus quidem congregatis, et hoc ei obiicientibus et impropertantibus quod se regem faceret, quasi in modum regis illudentes ei, exutum uestimentis suis uiii purpura induerunt, et pro diademate spinis coronauerunt, et pro sceptro arundine ipsum insignierunt, et genu flexo, ipsum quasi regem salutantes, ac dicentes:

Aue, rex Iudaeorum

simul et in faciem eius iterum spuebant, et caput eius arundine percutiebant. Item Pilatus, ut Ioannes refert, exiens ad eos, ipsum secum tam crudeliter tractatum adduxit, tentans utrum ex hoc si quomodo eorum duritiam mollescere posset, et ad pietatem inclinare. Ad quos quidem egressus:

Ecce, inquit, adduco eum uobis fores, ut cognoscatis quia in eo causam non inuenio.

Exiit ergo Iesus portans spineam coronam, et purpureum uestimentum, et dicit eis:

Ecce homo.

Ac si diceret: Ecce quod humanae infirmitatis est, in me uobis apparet, non quod diuinae fortitudinis. Postquam autem, ut praedictum est, illuserunt ei, exuerunt eum purpura, et induerunt uestimentis suis, quibus iterum nudauerunt eum, cum crucifigendus esset: quae postea inuicem partiti sunt, sicut Ioannes commemorat. Susceptus tandem ut ad crucifigendum duceretur, ipsum quoque crucis patibulum gestare compulsus est, ut nec interim ei parceretur, ipso crucis pondere prius afflicto quam in ea crucifixus. Qui cum pro uinculis suis uel pro praedictis afflictis expedite uel celeriter non gestaret, mores mortis eius impii non ferentes, quemdam alium Simonem nomine crucem coegerunt portare. Crucifixus denique ad summam eius ignominiam inter latrones constituitur, ut ex similitudine poenae simul reus crederetur culpa. Poena autem huius patibuli quanta sit, nemo est qui possit ignorare. Quae tanto prolixior est, nec statim suspensum interimit; quanto eius passio grauior diutius affligit. Quid etiam hoc patibulo grauius, ubi totum corpus ita clauis confixum extenditur, ut non minus ex pondere quo, quam ex ipsa fixura clauorum sua spensus crucietur? Unde recte hoc unum mortis patibulum, crux a cruciando cognoscitur dictum. /459/

Ecce seriem dominicae passionis, prout memoriae occurrit, ex euangelicis collegimus scriptis; quae super singula, ut dictum est, consideremus, ea quae mortem praecesserunt ipsa morte profecto grauiora, uel intolerabilia, fuerunt. Unde nec ut moreretur, frangi ei crura sicut latronibus uel lancea uulnerari necesse fuit, qui ad celerem mortem ex tot et tantis, quae ante crucem tulerat, perductus est. Conferant martyres quae passi sunt, et uideant in comparatione dominicae passionis nulla esse uel parua quae passi sunt. Unde et bene in eius persona suspirantis Ieremiae lamentatio proclamat:

Attendite et uidete si est dolor similis sicut dolor meus.

Attendant hoc mulieres, et, ut Ezechiel meminit, facta uoce supra firmamentum, stent animalia, et submittant alas suas. Quid autem firmamentum

aliud, quam beati angeli, caeteris corruentibus confirmati, est intelligendum? Qui cum nobis adhuc mortalibus dignitate quadam sint superiores, longe tamen supra eos Deus homo praeminet. Fit autem quandoque nobis uox de firmamento, cum uidelicet de illa beatitudine angelorum, quae nobis promittitur, aliquid praedicatur, uel interiori uerbo mente concipitur. Desuper firmamentum alia fit uox, cum ea quae Deus pro nobis humanitus gesserit, corporis uel mentis auribus concipitur: quod profecto cum fit, quasi in admiratione uel in timore sancta stant animalia, et alas deponunt, dum in consideratione tantae rei propriae uirtutes illis uilescunt. Cum autem de firmamento, ut dictum est, aliquid audiunt, quasi erectas adhuc alas habent; quia pro magno uel mirabili non ducunt, quod per tot agones ad illam angelorum beatudinem perueniunt, quam illi per Dei gratiam humilitate seruata perceperunt. Ecce martyres multa propter Deum passi, et in magnis uirtutibus probati, plurimam gloriandi occasionem uiderentur adepti, nisi occurreret Dominum uel tanta uel maiora pro ipsis fuisse passum. Quod profecto dum occurrit, statim, ut dictum est, summittunt alas, pro nihilo ducentes quae passi sunt serui in considerationem dominicae passionis. Quae tanto grauior ac miserabilior, quanto ignominiosior extitisse probatur. Ut enim omittamus caetera, quis tam turpiter, quis tam diu illusus, ut ipse?

De captione quippe primum ad Iudaeos adductus, post tot colaphos et alapas, quos uelata facie suscepit, impiis impropertibus ut prophetaret, ita est consputus et sputis deformatus, ut, iuxta Isaiam, non esset ei species neque decor, et pro tanta uilitate nouissimus omnium uideretur uirorum. Qui et inde postmodum Pilato praesentatus, hanc quoque iniuriam cum caeteris ibidem sustinuit. Quis unquam martyrum ita sputis oblitus et deformatus iniuriari legitur? Quis totiens illusus modo apud Iudaeos, modo apud Pilatum uel Herodem, nunc

/460/ expoliatus, nunc indutus suis uel alienis uestibus, et per tot loca tam impie distractus, ut ab omnibus magis illuderetur? quis denique sanctorum ipsum, quo necandus esset, patibulum baiulare compulsus est? Quid ad hoc, fratres, recogitare, uel dicere ualemus, nisi illud propheticum in nobis semper ingemiscere:

Quid retribuam Domino pro omnibus quae retribuit mihi?

et pro uiribus nostris ad uicem tantae caritatis eius reddendam nos praeparare, sicut et subditur:

Calicem salutaris accipiam... etc.

Quod quia uirium nostrarum non est, ut calicem salutaris accipiamus, hoc est passioni Iesu patiendo communicemus, et nostram quoque crucem baiulando, eum sequamur; ipse sua gratia nobis conferat, ad honorem cuius ipsam, qua redempti sumus, Crucem die ueneramur hodierna. Amen.

[13]

IN DIE PASCHAE

Quantum ad deuotionem uel honorem feminarum paschalis exultatio solemnitatis pertineat, tam Veteris quam Noui Testamenti paginae testantur. Veteri quippe pascha in Aegypto a populo Dei primum celebrato, et ea nocte per submersionem Aegyptiorum fidelibus liberatis, canticum gratiarum non solum uiri, sed etiam feminae, ut Exodus narrat, Domino persoluunt. Scriptum quippe ibidem est:

Tunc cecinit Moyses et filii Israel carmen hoc Domino, et dixerunt: Cantemus Domino, gloriose enim... etc.

Ubi et de cantu quoque feminarum seorsum adiungitur:

Sumpsit ergo Maria prophetissa, soror Aaron, tympanum in manu.

Egressaeque sunt omnes mulieres post eam, cum tympanis et chords, quibus praecinebat, dicens: Cantemus Domino, gloriose enim... etc.

Quod quidem feminarum canticum quanto mysterio plenum describatur, diligenter attendite. Hic quippe Maria, quae choro illi feminarum praecinebat, quae cum uirum habuisse non legatur, uirgo intelligitur, ut non solum uoce cantici, sed etiam priuilegio dignitatis praeiret caeteris, non solum cantasse memoratur, sicut Moyses uel populus; sed etiam propheta esse describitur, et tympanum in manu tenuisse. Quid enim propheta, nisi uidens interpretatur? Cum

uisionem autem, id est, reuelationem cantat, cui uerborum quoque mysteria Dominus reuelat;

/461/ cum in illa uidelicet populi liberatione, et hostium submersione non tam corporum salutem attenderet, quam animarum figurari prospiceret, quam quotidie in sacramento baptismatis diuina operatur gratia. Tympanum autem quod manu gestabat, mortificationem carnis insinuat, quam habebat in opere, quo eius canticum Deo magis esset acceptum. Unde et Psalmista in tympano Deum laudare nos adhortans, ait:

Laudate eum in tympano etc.

Saepe autem tympanum in ore magis quam in manu habemus, cum sanctorum mortificationem carnis ita praedicamus, ut eam opere non imitemur.

Tanto diligentius Mariae canticum describitur, quanto ipsum deuotius et Deo gratius fuisse intelligitur.

Quod si Noui quoque Testamenti reuoluamus seriem, et in hac Maria et caeteris cum ea feminis alteram Mariam, et cum ipsa deuotas feminas, quibus primum Dominus suae resurrectionis gaudium exhibuit, competenter intelligamus, reperimus singula his conuenienter aptari.

Illa quippe prophetae memoratur, haec apostolorum apostola dicitur.

Illa corporale tympanum sumpsit, haec spiritale habuit. Quo enim haec uiuentem Dominum amplius dilexerat, super eius morte amplius afflictata, et quasi mortificata fuerat. Unde et prima de resurrectione consolationem meruit, quae de eius morte amplius anxia et moesta fuit.

Apostolorum autem apostola dicta est, hoc est legatorum legata: quod eam Dominus ad apostolos primum direxerit, ut eis resurrectionis gaudium nuntiaret. Maria illa caeteris in cantico praecinebat, et haec ante alias, gaudio resurrectionis primo est potita; et haec prima nuntiando praecinit quod prima uiderat. Post ipsam uero, ad caeteras feminas hoc gaudium resurrectionis priusquam ad apostolos uel quoslibet uiros peruenit. Quas etiam Dominus ad apostolos dirigens ait:

Ite, nuntiate fratribus meis ut eant in Galilaeam... etc.

Ubi praeposterus quidem ordo beatior et honorabilior pensandus est. In ueteri quippe pascha praedicti uiri primitus, etiam postmodum feminae cecinisse memorantur. In nostro autem pascha, hoc est dominicae resurrectionis die, spiritale canticum exultationis de apparitione resurrectionis prius feminae quam uiri adeptae sunt. Pascha autem hebraice, *phase* graece, latine "transitus" dicitur. In ueteri quippe pascha, Dominus per Aegyptum transiens, primogenitis interfectis, et per transitum maris Rubri populum suum liberans, de nomine transitus hanc solemnitatem insigniuit. Praesens quoque dominicae resurrectionis dies non incongrue pascha dicitur. Ipsa quippe immutatio humanae naturae de mortalitate ad immortalitatem, de corruptione ad incorruptionem, quidam in Christo transitus et motus fuit. Transit quippe in aliam statim, et quodammodo mouetur, quia in aliud quam prius fuerat, commutatur; /462/ ueluti cum quod mortale erat fit immortale, et quod corruptibile et passibile siue mutabile in contrarium uertitur.

Hunc quidem transitum et Euangelista considerans:

Sciens, inquit, Iesus, quia uenit hora eius, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem... etc.

Quid enim nomine Patris, nisi potentia diuinae maiestatis exprimitur?

In hoc autem mundo, hoc est in praesenti uita aerumnosa et misera, quasi impotens et infirmus secundum fragilitatem assumptae humanitatis extiterat, et quasi a Patre, hoc est, diuinae potentiae uirtute se humiliando descenderat, ac quodammodo recesserat, minor etiam angelis in hoc effectus. Nunc autem in resurrectione omnem hanc infirmitatem deponens, ad Patrem ascendere uel transire dicitur, cum iam in se nihil infirmitatis uel potentiae retinet: sed totum quod habet, potentiae ac uirtutis est, ut quasi iam totus in Deum transit, qui iam non, ut caeteri homines, homo proprie, id est animal rationale mortale dicendus est. Quod et beatus Apostolus diligenter attendens, cum electionem suam a caeteris apostolis distingueret, ad Galatas scribens, ita exorsus est:

Paulus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum, et Deum Patrem qui suscitauit eum a mortuis... etc.

Caeteri quippe apostoli, ut beatus meminit Augustinus, a Christo tamquam homine, id est adhuc mortali, sunt electi. Hic uero postmodum Christo iam quasi toto Deo facto, id est iam diuinitus magis quam humanitus in perpetuum uiuente, singularem sortitus est electionem.

Quod quidem, ut ita dicam, deificationem, et immortalitatis gloriam statim Apostolus exponens, ait:

Qui suscitauit eum a mortuis.

Et attende quod iuxta hanc immutabilitatis et stabilitatis gloriam, quam a die resurrectionis in Christo humanitas est adepta, non incongrue tam dies ipsa resurrectionis quantum ascensionis Domini, quae iam non de mortali it mutabili, sed de immortalis et immutabili celebrantur, feriarum uariationem non habent, sed in eadem feria semper obseruantur. Caeterae uero Christi solemnitates a die conceptionis eius usque ad Pascha, sicut et sanctorum quaelibet festiuitates per ferias uariantur, ut modo uidelicet in prima feria, modo in secunda uel in alla celebrentur.

Solet nonnullos mouere, cur dies dominicae passionis, quae maxime nostram operate est salutem, celebritatis non habeas exultationem, sed in moerore potius quam in laetitia peragatur: praesertim cum singulorum passionibus sanctorum festiuam iocunditatem Ecclesia persoluat. Ad quod respondendum arbitror pro dominicae resurrectionis gloria, quae tertio die passioni succedit, diligenter ab Ecclesia id esse constitutum, ut quo maior praecesserit in nobis de passione Domini compassio, gratior de resurrectionis gloria sequatur exultatio.

Unde et /463/ paschalis solemnitatis laetitiae non solum proximum moestitiae biduum praepositur, uerum etiam totius quadragesimae abstinentia praemittitur. In qua quidem quadragesima, uoces illae gaudii:

Alleluia, Gloria in excelsis Deo

et apud clericos etiam:

Te Deum laudamus

reticentur, et paschalibus gaudiis reseruantur, ut eo tunc gratiores sint quasi nouae, quominus antea fuerant usitatae. Constat quippe quadragesimam dominicae abstinentiae, ad cuius exemplum uel imitationem nostra est instituta, nequaquam eo tempore extitisse, quo nunc nostra peragitur, sed a die Theophaniae ipsa incoepisse, ipsumque Dominum post baptismum statim ad desertum transiisse, sicut Marcus commemorat, ibique quadraginta dierum et noctium abstinentiam habuisse; non in diebus proximis Paschae, sicut nunc nostra fit quadragesima; ea quam diximus congrua dispensatione, ut uidelicet eo gratior dominicae resurrectionis exultatio fiat, quo maior abstinentiae maceratio, uel poenitentiae praecessit afflictio. Quid igitur mirum, si et biduum illud dominicae passionis ac sepultuae in luctu compassionis praecipue ducimus, ut post fletum gratior habeatur risus, nec iam dominicae pressurae recordemur, resurrectionis gloria superueniente? Unde et Apostolus:

Etsi Christum nouerimus secundum carnem, sed iam non nouimus.

Ac si aperte dicat: Et si olim corpus Christi carnale, hoc est infirmum ac passibile seu mortale fuisse non dubitemus, iam ipsum quasi spirituale factum nouimus; nec iam tam infirmitatem illam quae praecessit, quam gloria resurrectionis, quae subsecuta est, attendimus. Quae quidem gloria si in ipsis quoque membris Christi, sicut in ipso capite iam esset completa, nequaquam eorum passiones uel dormitiones solemnem haberent celebrationem.

Cum enim, inquit Apostolus, uenerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est.

Perfecta autem glorificatio sanctorum in resurrectione est futura, ubi tunc singulis erunt geminae stolae, quibus iam datae sunt singulae.

Adeo autem propter excellentiam resurrectionis proximae dies crucifixionis solemnitatem non habet, quod ubi Paschae solemnitatis imminet, festiua iocunditate Crucis uenerationem celebramus, quod totum ad dominicae passionis honorem pertinere dubium non est, propter quam solummodo haec tota reuerentia Cruci exhibetur. Unde et hymni uel caetera quae de passione sunt, ibidem decantantur.

Illud quoque non praetermittendum aestimo, primitias dormientium Christum ab Apostolo dictum esse, quod primus in hanc immortalitatis gloriam surrexerit. Nam etsi plures ante eum, uel ab ipso, uel a prophetis suscitati sunt, iterum

mortui esse non dubitantur. Illi quoque, quos in testimonium suae resurrectionis /464/ suscitatos Euangelium narrat, cum dicitur:

Et petrae scissae sunt, et monumenta aperta sunt, et multa corpora sanctorum qui dormierant surrexerunt, et exeuntes de monumento post resurrectionem eius, uenerunt in sanctam ciuitatem, et apparuerunt multis;

nequaquam ex his uerbis intelligendi sunt ipso die dominicae crucifixionis resurrexisse, sed tunc tantum in fissura petrarum eorum sepulcra aperta fuisse, et postmodum, ipso die resurrectionis, post eius resurrectionem suscitatos esse, et statim in ciuitatem uenisse, et fidelibus apparuisse. Quod itaque dicitur, "exeuntes de monumentis"

post resurrectionem eius manifeste indicat, non ante, eos resurrexisse. Quod igitur euangelista et apertionem sepulcrorum, et resurrectionem eorum, breuiter et succincte commemorat, quasi simul facta sint, per anticipationem rei futurae narrationem suam breuiavit.

Notandum quoque ad gloriam dominicae sepulturae, de qua Isaias praecinit:

Et erit sepulcrum eius gloriosum

non minimum profuisse tam horum fidelium quam caeterorum sanctorum sepulturas, qui Ierosolymis fuerant, ita nunc occultas esse, ut ubi fuerint ignoretur, nullasque ibi reliquias sanctorum ibidem tumulorum apparere: sed omnes inde uel asportatas esse, uel Deum eas occuluisse, ut tota celebratio honoris dominico uacet sepulcro.

Quoniam uero infidelium multi in tantum de resurrectione hominum dubitant, ut nullatenus corpora nostra in puluerem reducta, et dissoluta iterum suscitari aestiment posse, decreuit diuina pietas non solum uerbis, uerum etiam ierum exemplis hanc nobis exhibere, ne quod in minimis saepius operatur natura, nonnunquam in maximis facere diuinae potentiae dubitetur gratia. Nemo quippe est qui phoenicis naturam cognouerit, et quam ei gloriam saepius morienti et suscitatae diuina gratia contulerit, qui de nostra quandoque resurrectione futura diffidere debeat. Cuius quidem auis naturam et resurrectionis modos si ad Christum mystice referamus, conuenienter singula ei conuenire uidebimus. Haec quippe auis quia unica esse perhibetur, nec masculini, nec feminini sexus esse cognoscitur; et quia pullos non generat, nequaquam nidificat. Quae cum sibi mortem post annos plurimos imminere praesenserit, struem quam dam et domunculam sepulcri ex ramusculis aromaticis uel ipsis aromatibus sibi praeparat, tamquam foetorem cadaueris sui per fragrantiam exprimere satagat. In hanc itaque aromatum structuram se conferens expirare dicitur, et sole desuper aestuante, et aromata ipsa calefaciente, combustus in cinerem soluitur. Unde post aliquot dies, in modum apis suscitatus, paulatim alas et plumas induens in pristinum redit statum. Quae singula nulli tam congrue ut Christo uidentur conuenire. /465/

Quod enim unica est auis, nec parem uel dignitate uel coitu cognoscit, tam excellentiae quam uirginitati Christi pulcherrime aptatur. Quis enim unicus et dignitate singularis ita ut Christus? In quo quoque nec masculum, nec feminam Apostolus esse dicit: quia in Christi corpore, quod est Ecclesia, nullam dignitatem diuersitas sexuum operatur; nec sexuum qualitatem, sed meritorum Christus attendit. Nidum haec auis ut caeterae non curat, et filius hominis ubi caput reclinet non habet; nec etiam in proprio, sed in alieno natus est. Sepulcrum sibi praeparat, quo et aromata congregat. Et Dominus ipse per Ioseph siue Nicodemum tam sepulcrum sibi quam aromata praeparauit, quibus ipse hanc deuotionem inspirauit. Concrematio quoque phoenicis a Christi mysterio non discrepat, in cuius typo carnes paschalis agni non elixae, sed assae praecesserunt. Resurgens phoenix formam apis induit, quae corruptionem carnis nescit; quia in illa resurrectionis gloria

neque nubent neque nubentur, sed erunt sicut angeli Dei in caelo

Quam quidem gloriam et uos, Christi uirgines, iam in terris adeptae, nec tam humana quam angelice uiuentes, tanto huius solemnitatis diem deuotius colite, quanto eam, ut ante praefati sumus, ad excellentiam uestri honoris amplius pertinere constat.

Praesentes Rogationum, id est orationum, dies ex ipso quoque nomine suo nos nunc praecipue ad orationem inuitant. Constat autem inter uniuersas orationes eam tam dignitate quam utilitate praeminere, quae ab ipso Domino discipulis tradita Dominica inde est appellata, et ob hoc a fidelibus potissimum frequentanda, ut de ipsa praecipue Iacobus uideatur dixisse:

Multum enim ualet oratio iusti assidua.

Quantum autem ualeat et possit oratio iusti illud Hieronymi super Ieremiam manifeste declarat, Domino ad prophetam dicente: /466/

Tu autem noli orare pro populo hoc, et non obsistas mihi, quia non exaudiam te.

Hieronymus:

Quod autem dicit: "Et non resistas mihi" ostendit quod sanctorum oratio irae Dei possit resistere. Unde et loquitur ad Moysen: "Dimitte me, ut percutiam populum istum."

Quod si tantumdem oratio sanctorum posse habeas, utpote Moysis uel Ieremiae; quid de ipsa Domini sperandum est oratione, quam ipsemet dictauit, ipse misericorditer instituit, ut sic eius dram uertamus in misericordiam? Sed quoniam orationis fructus aut nullus est, aut paruus, quam deuotio intelligentiae non comitatur, cum cordis potius quam oris sit inspector Deus, iuuat orationis huius praecipue sensum aperire; ut eo magis fructuosa sit orantibus, quo deuotius intellecta dicatur. Quod quidem Apostolus diligenter attendens, Corinthiis ait:

Nam si orem lingua, spiritus meus uat, mens autem, anima mea sine fructu est. Quid ergo? orabo spiritu, orabo et mente. Psallam spiritu, psallam et mente.

Lingua tantum sine spiritu uat uel psallit, qui flatu suae prolationis uerba tantum format quae non intelligit. Mente insuper hoc agit, qui intellectum applicat his quae dicit. Unde et illud est beati Benedicti:

Sic stemus ad psallendum, ut mens nostra concordet uoci nostrae.

In tantum autem uerborum intelligentiam Apostolus commendat, ut nihil in Ecclesia dici permittat, quod non comitetur intelligentia. Alioquin eos pro insanis habendos iudicat, qui quod praedicant prophetare, hoc est exponendo interpretari, minime sufficiunt; aut benedictionibus, quas non intelligunt, amen supponunt. Sic quippe consequenter adnectit:

Si ergo conueniat uniuersa Ecclesia in unum, et omnes linguis loquantur, intrent autem idiotae aut infideles, nonne dicent quod insanitis?

Idem supra:

Caeterum, si benedixeris spiritu, quis supplet locum idiotae?

quomodo dices amen super tuam benedictionem? quondam quid dices nescit.

Nam tu quidem bene gratias agis, sed alter non aedificatur.

Et post aliqua de uniuersis quae in Ecclesia dicuntur concludens, ait:

Quid ergo? cum conuenitis, omnia ad aedificationem fiant.

Et ad Ephesios:

Implemini, inquit, Spiritu sancto, loquentes uobismetipsis in psalmis, et hymnis, et canticis spiritalibus, cantantes et psallentes in cordibus uestris Domino.

Et quisque ei loqui proprie dicitur, a quo eius uerba intelliguntur, cum hoc unum sit uerborum officium, ut in auditore generent intellectum. Tunc itaque nobismetipsis loquimur, cum ex his quae dicimus intellectis deuotionem excitamus mentis: et tunc corde pariter et ore psallimus, cum quod exterius profertur, interius per intelligentiam capitur. Quid autem magis ridiculum, quam cum aliquid orando petimus, quod oramus ignoremus? /467/ nec utrum salubria sint uel nociua discutere ualemus? Duabus denique causis, uerbis quoque Domini constat orandum, ut hoc uidelicet ad eius honorem, et ad nostram fiat utilitatem. Ad eius quidem honorem, cum quod ab ipso postulamus, ab ipso potius quam a nobis hoc esse fateamur quod petimus; et eius gratiae potius quam uirtuti nostrae hoc acceptum tribuamus. Ad utilitatem quoque nostram uerba quoque commendantur, cum intellecta deuotionem excitant, et compunctionem generant, ut eo facilius audiantur a Domino, quo deuotius proferuntur a nobis. Solet quippe dolentium hoc esse naturale uel quasi proprium, ut cum hoc unde dolent uerbis exprimunt, ipsa in eis uerba dolorem accendant, et suis querimoniis mens compuncta, facile

prorumpat in lacrymal ex ipsis suis quas refert miseris. Sic et poenitentes cum in orationibus suis ea quae commiserunt referunt, ipsa eorum uerba quasi quaedam punctiones mentes gementium uulnerant, ut lacrymas inde producant, et medullatum uel pingue sacrificium offerant.

Constat autem orationem dominicam tam a Matthaео quam a Luca conscriptam esse, sed ab illo plenius, qui non solum euangelista, uerum et apostolus ipsam ex ore Domini audierit, quando eam Dominus in monte ipsi caeterisque simul apostolis tradidit. Unde nunc eam praecipue nostra prosequitur expositio, quae plurimum auctoritatis, sicut et perfectionis habet, in septem uidelicet petitionibus distincta, cum illa Lucae quinque sit contenta, quae non apostolicae sed cuidam discipulo memoratur tradita. Sic quippe in ipso scriptum esse Luca meminimus de Domino:

Factum est, dum ipse esset in quodam loco orans, ut cessauit, dixit unus ex discipulis eius ad eum: Domine, doce nos orare, sicut et Ioannes docuit discipulos suos. Et ait illis. Cum oratis, dicite "Pater, sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum, fiat uoluntas tua sicut in caelo et in terra. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, et dimitte nobis peccata nostra, siquidem et ipsi dimittimus omni debenti nobis. Et ne nos induce in tentationem."

Matthaeus uero dominicam orationem apostolis tamquam doctoribus et perfectioribus perfectius traditam, eam interserit sermoni ad eos in monte habito, quem et perfectiorem esse constat quam ille fuerit, quem Lucas refert in campestribus ad turbas factum. Sic quippe scriptum est in Matthaео, Domino ad apostolos dicente:

Cum oratis, non eritis sicut hypocritae, qui amant, in synagogis et in angulis platearum stantes, orare ut uideantur ab hominibus.

Amen dico uobis, receperunt mercedem suam. Tu autem cum orabis, intra in cubiculum tuum, et clauso ostio tuo, ore patrem tuum in abscondito. Et /468/ pater tuus, qui uidet in abscondito, reddet tibi. Orantes autem nolite multum loqui, sicut ethnici. Putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur. Nolite ergo assimilari eis: scit enim pater uester quid uobis opus sit, antequam petatis ab eo. Sic autem orabitis: "Pater noster qui es in caelis, sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum. Fiat uoluntas tua sicut in caelo et in terra. Panem nostrum supersubstantialen da nobis hodie. Et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos induces in tentationem; sed libera nos a malo."

Diligenter nos Dominus de oratione instruens, non solum uerborum pronuntiationem tradit, uerum etiam de intentione nos erudit, ut oratio fructuosa nobis esse possit.

SICUT HYPOCRITAE, inquit, hoc est, non ea intentione qua illos constat orare. Quorum quidem intentionem aperiens, ait: "ut uideantur ab hominibus" potius quam a Deo, dum eis placere appetunt, a quibus sic laudes uel terrena commoda requirunt. Qui ut a pluribus conspici possint, AMANT, inquit, IN SYNAGOGIS ET IN ANGULIS PLATEARUM, hoc est, in publicis conuentibus hominum, hoc agere. Non dicit simpliciter eos ibi ORARE, quia ibi a pluribus uideri possum. Nec dicit "in plateis"

sed IN ANGULIS PLATEARUM, quasi conspectum hominum fugere VIDEANTUR, se IN ANGULIS occultando, quem maxime appetunt. STANTES orant potius quam sedentes uel procubantes: ut eo religiosiores putentur, quo se in oratione magis affligere creduntur.

PERCEPERUNT, inquit, MERCEDEM orationis ab hominibus in praesenti, non eam postmodum a Deo percepturi. Merces siue remuneratio orationis his redditur, cum laudes humanas uel terrena commode, quae inderequirunt, adipiscuntur.

TU AUTEM QUICUMQUE ES, CUM ORABIS... etc. CUBICULUM nostrum, in quo requiescimus, mens nostra est, a perturbationibus mundanis semota, ut Deo uacantes puriorem habeamus orationem, tota intentione nostra in eum directa. Ingressi cubiculum, ostium eius claudimus, ne ab aliis, sed a solo Deo uideamur, cum modis omnibus prouidemus, ne sic per orationem nostram hominibus placeamus, ut Deo displicere mereamur.

IN ABSCONDITO magis quam in manifesto Deus uidere dicitur, quia probator cordis et renum, non tam quae fiunt, quam quo animo fiant attendit, nec tam opera quam intentionem remunerat.

ORANTES AUTEM NOLITE... etc. Hoc est, ne appetatis prolixitatem uerborum in oratione, ea qua infideles faciunt intentione. Putant enim, quod quanto prolixior uerbis oratio sua fuerit, tanto magis a Deo exaudiri posses, quem non ubique praesentem aestimant, et uerbis indigere putant, quibus ei quod uolumus insinuemus. NOLITE ergo in hac scilicet intentione similes eis fieri.

PATER NOSTER. Octo autem partibus haec secundum Matthaeum oratio distinguitur. /469/ Quarum prima pars est inuocatio qua dicitur: PATER NOSTER QUI ES IN CAELIS. Deinde septem petitiones sequuntur. Tres uero priores ad Deum pertinent, quatuor uero reliquae ad nos. Huius igitur ordinis intendentes expositioni, ipsum prius oremus Dominum, ut orationis suae nobis conferat intelligentiam, quae ipsam nobis faciat fructuosam. Cum dicit PATER potius quam "Domine", nos ei per amorem potius quam per timorem admonet deseruire. Timere quippe seruorum est, amare filiorum. Unde et Apostolus christianam seruitutem a iudaica distinguens, conuersis iam Iudaeis aiebat:

Non enim subditi estis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis, in quo clamamus: Abba, pater.

Notandum uero hoc loco cum dicitur PATER non unam tantum Trinitatis personam intelligi, sed indifferenter ad Deum orationem dirigi, cui communiter a fidelibus per amorem deseruitur. Non mediocris uidetur beniuolentiae captatio, cum eum quem oramus patrem uocamus, quasi ex tam dulci nomine ad paternae dilectionis affectum moueatur, et non tam quod seruis quam quod filiis debeat recordetur.

Cum dicit unusquisque NOSTER potius quam "meus", filium se Dei per adoptionem quod commune multis est, potius quam per substantiam, quod solius Christi est, profitetur. Bene autem haec oratio non singulariter, sed pluraliter ab unoquoque fit, cum dicitur: NOSTER, uel nostrum, nobis uel nos, potius quam meus uel meum, uel mihi uel me: quia tanto facilius impetramus quod postulamur, quanto per fraternae dilectionis affectum altos nobis in orationem sociamus.

QUI IN CAELIS ES, hoc est per gratiam inhabitas in his qui quasi caelestes sunt, caelum potius quam terram habitantes, et in superioribus, non in infimis constituti. De qualibus Dominus ait:

Caelum mihi sedes est

hoc est anima sublimis uirtutibus et desideriis feruens spiritualibus.

SANCTIFICETUR NOMEN TUUM. Post inuocationem petitiones adiungit, et quia plus gloriam Dei quam utilitatem nostram quaerere nos conuenit

(hic quippe finis esse debet in omnibus quae agimus, ut glorificetur Deus), tres istae petitiones, ut diximus, priores glorificationem eius postulant. Per Ezechielem Dominus de reprobis Iudaeis conquerens, et eos increpans, ait:

Nomen sanctum meum quod polluistis in gentibus.

Quam et Apostolus sententiam inducens, ait:

Nomen enim Dei per uos blasphematur inter gentes, sicut scriptum est

in hoc ipso, scilicet, ut dictum est per prophetam. Quemadmodum ergo nomen Dei pollui siue blasphemari, hoc est irrideri uel uilificari ab infidelibus uidetur, cum peruerse agere uideret eos qui se populum Dei uocabant: ita e contrario ipsum /470/ sanctificatur atque benedicatur, seu laudatur et glorificatur, cum eius populus sancte ac religiose uixerit, et illud uiuendo compleuerit, quod ipsemet praecipit, dicens:

Lucent lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona, et glorificent patrem uestrum qui in caelis est.

De qua etiam glorificatione Dei uel sanctificatione diuini nominis per eundem prophetam consequenter Dominus adiungit:

Et sanctificabo nomen meum, quod pollutum est inter gentes, quod polluistis in medio earum.

Quod etiam qualiter fiat, subsequenter exponit, dicens:

Et faciam ut in praeceptis meis ambuletis... etc.

Sicut enim quantum in nobis est, inhonoramus Deum, cum eius praecepta contempnimus; ita et e contrario nostra cum honorat obedientia. Nomen itaque eius, quod in se sanctum est, in nobis etiam sanctificatur, cum sic sub nomine eius uiuimus, ut ipse, cuius filii esse dicimur, ex uita nostra glorificetur. Ut

autem ita nomen eius sanctificetur in nobis, orandum nobis est ut, expulso a nobis regno diaboli siue peccati, de quo dicit Apostolus:

Non regnet peccatum in uestro mortali pectore ad obediendum concupiscentiis eius,

regnum Dei adueniat in nobis. Et hoc est quod secundo petimus dicentes:

ADUENIAT REGNUM TUUM, hoc est tuum in nobis ita sit dominium, ut tibi spontaneam in omnibus exhibeamus obedientiam. Quod ut fiat a nobis:

FIAT VOLUNTAS TUA IN NOBIS, quae est tertia petitio. Tua, inquam, quae errare non potest, uel mala esse. Tunc autem uoluntatem Dei facimus, cum quod ipse approbat et nobis consulit, implemus.

FIAT, inquam, SICUT IN CAELO, ET IN TERRA: ut ipsa etiam in caelum conuertatur terra. Hoc est sic a carnalibus et terrena quaerentibus illa impleatur, sicut a spiritalibus et caelestia desiderantibus.

PANEM NOSTRUM SUPERSUBSTANTIALEM DA NOBIS HODIE. Praemissis, ut dictum est, tribus petitionibus ad honorem Dei pertinentibus, ad quatuor reliquas stilum conuertit, quibus quatuor postulatur uirtutes, in quibus fidelis animae perfectio consistit, prudentia scilicet, iustitia, temperantia, fortitudo. Sicut autem prudentia tam tempore prior est quam natura, ita est eius petitio prior ponitur, cum dicitur PANEM NOSTRUM etc., quae est petitio quarta. Sic iunge, ut ab omnibus tua uoluntas impleatur. Has nobis uirtutes impertire, quae perfectionem confirmant animae. Cibus animae est, et spiritalis eius panis, intelligentia diuini uerbi, de quo per Moysen dicitur:

Non in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo quod procedit de ore Dei.

Hunc panem, id est intelligentiam sacrae scripturae qui non ruminat, et in eo diuisionem unguis non habet, immundum animal lex iudicat, quia nulla est mentis munditia, ubi eorum quae /471/ praecipit Deus manet ignorantia. Verbum Dei ruminat, qui ipsum frequenter reuoluit, ut diligentius intelligat, sicut scriptum est:

Et in lege eius meditabitur die ac nocte.

Diuisio autem unguis qua incedimus, discretio est quam in uerbis diuinis habemus; cum uidelicet diligenter attendimus, quid iuxta

litteram sit accipiendum, quid ad sensum mysticum uel moralem sit applicandum. Ex qua quidem intelligentia triplici, dum quasi quibusdam ferculis anima reficitur, uera prudentia illustratur, nec generare potest fastidium ista diuersitas ferculorum. Panis autem supersubstantialis hic intelligentia dicitur, quia longe hic cibus animae excellentior est, quam quodlibet substantiale, id est corporale alimentum, quod cum animalibus nobis est commune. Bene ergo nostrum dicit panem istum, hoc est proprium rationalium animarum. Quod dicit HODIE tale est ac si diceret, in hac praesenti uita, hoc nobis uiaticum ministra, ne deficiamus in uia. Non sine admiratione uidetur accipiendum quod apud nos in consuetudinem Ecclesiae uenerit, ut cum orationem dominicam in uerbis Matthaei frequentemus, qui eam, ut dictum est, perfectius scripserit, unum eius uerbum, caeteris omnibus retentis, commutemus, pro "supersubstantialem", scilicet quod ipse posuit, dicentes "quotidianum", sicut Lucas ait: praesertim cum huius panis dignitas non minus exprimi uideatur, cum supersubstantialis dicitur, quam cum quotidianus appellatur. Denique si arbitremur a Matthaeo melius dicendum fuisse "quotidianum" quam "supersubstantialem" quis hoc praesumptioni non imputet, ut non solum Apostolum, uerum etiam Dominum corrigere uelimus, cum ille sic eam scripserit, sicut eam audierat apostolis tradi, et ab eis ipsam credimus frequentari, sicut eis est tradita, et ab apostolo in eadem etiam lingua prius scripta?

Quinta autem petitio quae dicitur: ET DIMITTE NOBIS DEBITA NOSTRA, SICUT ET NOS DIMITTIMUS DEBITORIBUS NOSTRIS, aequitatem postulat iustitiae. Aequum quippe est, et hoc iustitia exigit, ut quales per misericordiam nos exhibemus proximo, talem nobis inueniamus Deum.

DEBITA dicit, poenas pro peccatis debitas. Cum dicit SICUT ET NOS DIMITTIMUS aliis sua debita, adeo nos ad misericordiam constringit, ut haec oratio a nobis potius ad damnationem quam ad salutem dicatur, si misericordes non fuerimus. DEBITORES NOSTROS hic dicit, sicut sequentia Euangelii patenter insinuant, qui pro his quae in nos commiserunt quodam debito poenae astringuntur, ut pro his scilicet puniri sint digni. Quibus quidem hanc poenam

quantum in nobis est remittimus, cum in eis ad satisfactionem paratis, nullam propter hoc uindictam exerceri uolumus. Et hoc est nos poenas delictorum ad similitudinem Dei ignoscere, cum illis de illatis iniuriis poenitentibus /472/ et ad satisfactionem paratis, omnem eis uindictam relaxamus, ut iam eos in nullo penitus pro his punire uelimus.

Alioquin non sunt digni uenia quamdiu impenitentes in sua persistunt malitia, nec debere uolumus, ut quamdiu tales sint, a poena penitus absoluantur: nec nos uelle conuenit quod scimus fieri non posse, uel minime conuenire. Sed dicis, qua ratione his qui iam uere poenitent, nec in peccato persistunt, poenae pro peccato debeantur, maxime illae quae sunt damnationis aeternae? Aut si iam non debentur, quomodo dimitti possum? Sed profecto cum nullum peccatum credatur impunitum, nequaquam a debito poenae ipsi etiam poenitentes prorsus sunt absoluti: ut si non damnatoriis, saltem purgatoriis in hac uita, siue in futura, subiaceant poenis. Quarum quidem poenarum, futurae scilicet uitae, quamlibet grauiorem esse beatus asserit Augustinus, quam quaecumque poena sit uitae praesentis. Has ergo poenas, quae adhuc poenitentibus debentur, nobis dimitti postulamus, ne de magnitudine ipsarum per impatientiam ad peccata relabamur, sicut illi faciunt, qui supra id quod possum tentati, succumbunt uicti: a quo quidem patientiae defectu, dum probamur in aduersitatibus, liberari precamur, cum subditur:

ET NE NOS INDUCES IN TENTATIONEM. Talem temperantiae uirtutem rogat, ne suggestionibus uoluptatum praebeat assensum. Tale est ergo: NE INDUCE NOS IN TENTATIONEM ac si dicatur: Ne permittas nos ita tentari, ut in aduersitatibus deficiamus, uel prauis concupiscentiis succumbamus uicti.

SED LIBERA NOS A MALO, hoc est da fortitudinem et robur animi inuictum ad aduerse quaelibet toleranda, ne motu aliquo uel pusillanimitate declinemus a rectitudine.

Notandum uero quod, uelut beatus meminit Augustinus in Enchiridionii cap. CXIV, septem has petitiones, quas Matthaueus distinxit, Lucas in quinque, quas posuit, breuiter comprehendit. Lucas quippe in duabus primis petitionibus, quas et ipse ponit, hoc est: "Sanctificetur nomen tuum, et adueniat regnum tuum"; tertiam comprehendit quam Matthaueus distinguit, scilicet "Fiat uoluntas tua" tamquam arbitremur illa non fieri, nisi hoc etiam compleatur. Ultimam uero, quam Matthaueus supponit, et Lucas facit: "Sed libera nos a malo", ita ex praecedenti pendere Lucas autumat, ut illi in unam petitionem sit coniungenda.

Quod et ipsa innuit coniunctio, "sed" interposita.

AMEN, id est fiat. /473/

-----
[15]

IN DIE ASCENSIONIS

Ascensionis dominicae festiua iucunditas, quaedam est ab angelis Christo triumphanti pompa uictorialis exhibita. Ipse quippe rex hominum pariter atque angelorum, alteram ab hominibus, alteram ab angelis huiusmodi uenerationem, sicut iustum fuerat, suscepit. In Ramis quippe Palmarum Ierosolymam ueniens, imperiali more, a turbis cum laudibus est susceptus, tamquam rex Israel et haeres dauidicae stirpis ab eis salutatus ac benedictus. Cuius humili, cui insidebat, iumento deuotione populi non solum ramos arborum, sed etiam propria uestimenta substernente, aliquid supra consuetudinem terrenorum regum haec eius ueneratio habuit. Inde ad templum tamquam ad proprium palatium populis laudes acclamantibus deductus, sacrilegium negotiatorum inde potenter expellens, tamquam regia usus potestate ipsum expiauit, et diuina uirtute caecos illic illuminans, miraculorum beneficiis domum suam consecrauit. Sicut autem ibi tunc ab hominibus more triumphalis pompae, ut diximus, est honoratus; ita hodierna die ascendens in caelum, ab angelis ei occurrentibus est susceptus. Quorum duo assistentes in albis solemnibus pia allocutione discipulos consolantur, dicentes:

Viri Galilaei... etc.

Huius autem ascensus mirabilem gloriam illis mutua laude concinentibus, cum aliis admirantibus saepius quaerent:

Quis est iste rex gloriae?

alii respondententes dicebant:

Dominus fortis et potens, Dominus potens in praelio.

Et rursus:

Dominus uirtutum ipse est rex gloriae.

Horum duplex responsio, quorum et duplex praecesserat iussio, bis ita dicentium:

Attollite portas, principes, uestras, et eleuamini, portae aeternales.

Super quo alii hoc audientes, quasi quadam admiratione commoti, geminatae iussioni geminatam subnectunt interrogationem, cum uidelicet aiunt:

Quis est iste rex gloriae?

Legimus Dominum eiectis a terrestri paradiso primis hominibus, diligentem atque solertem angelorum custodiam, quae minime falli possit, ibi constituisse. Unde et bene cherubim, id est plenitudo scientiae a propheta uocantur. Hi ergo gladio quodam flammeo atque uersatili eiectos illos ab aditu paradisi arcentes atque inhiibentes, hoc ipso gladio quasi quibusdam portis introitum clausuerant atque obstruxerant paradisi. Ad quos quidem principes, id est angelos ibi ad custodiam illam praesidentes in figura caelestis paradisi, hodie nobis in ascensu /474/ Christi reserati, nunc dicitur: O uos principes, id est praepositi paradisi custodes, attollite iam uestras portas, id est summouete illam uestram quam diximus obstruente n clausuram, et illum uersatilem auertite gladium, qui proinde uersatis, id est mobilis potius quam fixus est dictus, quia quandoque auertendus et summouendus est. Et, o uos, portae, eleuamini aeternales, id est sublatae et summotae in aeternum estote, et introibit rex gloriae: non quidem terrenus, sed qui ad caelestis gloriae celsitudinem suos de potestate diaboli ereptos in hoc hodierno triumpho secum pariter introducat.

Super quo tam glorioso et admirabili triumpho, aliis quaerentibus, et cum summa admiratione dicentibus: Quis est iste, ut dicitis, tantus rex, quem in humana forma, et a nobis olim despecta, super omnem naturam, id est angelicam conscendere uidemus altitudinem; uel unde inferior natura hanc adipisci meruit dignitatem? Alii respondentes concinunt:

Dominus iste est fortis et potens, Dominus potens in praelio.

Fortis scilicet ad omnia aduerse toleranda, nec remissus in aliquo; quamuis in forma humanae infirmitatis appareat. Potens, sicut statim determinans, subiungit "potens in praelio" nec ita ut uetus Adam, a tentante superatus diabolo, sed ipso mortis auctore morte sua triumphato, quasi spoliatorum trophaea in suis, quos eruit, captiuus, nunc refert gloriosa: sicut et de ipso olim Psalmographus praecinerat dicens:

Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem.

Captiua quippe captiuitas genus humanum bis a diabolo captiuatum dicitur; primo uidelicet eius persuasione a paradiso ex latum, et praesentibus aerumnis expositum, postmodum de hac luce ad inferni tenebras deiectum. Suos itaque, ut diximus, bis captiuatos, nunc secum ad caelestia perducens, quasi uictor hodie de antiquo hoste superato, triumphal. Dominus ipse uirtutum, non solum uidelicet hominum quos sic liberat, uerum etiam supernarum uirtutum, per quas ubicumque uult, operatur magnalia. Conferamus autem cum gloria huius triumpho illam, quam diximus uenerationem in Ramis Palmarum ei primum exhibitam, et qua similitudine iungantur per singula uideamus: ita tamen ut hanc longe praecellere consideremus.

Ut igitur Ioannes refert, illa prior generatio pro res scitatione Lazari ei facta est, cui nec ipse Lazarus cum eo Ierosolymam ueniens defuisse credendus est. Sicut ergo suscitatio Lazari illud praeconium laudis ab hominibus meruit, ita praedictae liberatio captiuitatis triumphales hodie laudes ab angelis habuit. Et ibi quidem Ierosolymam ueniens, ut dictum est, benedictus a turbis. Hic autem caelos ascendens benedixit discipulis, ut tanto excellentior haec dies habeatur, quanto felicitior ex benedictione diuina efficitur. Nec solum qui praeibant, uerum /475/ etiam qui sequebantur, laudes ibi praecinebant. Sic et hodie tam praecedentium angelorum chori, quam captiui liberatorem suum sequentes, summa et ineffabili iubilatione uictori laudes acclamabant, sicut scriptum est:

Ascendit Deus in iubilatione, et Dominus in uoce tubae

id est cum signo uictoriae. Denique illo ibi ingrediente ciuitatem, cum tanta turbae circumstantis exultatione, alii admirantes quaerebant:

Qui est hic?

Et alii quaerentibus respondebant:

Hic est Iesus propheta a Nazareth Galilaeae.

Sic et in hodierno triumpho, aliis angelis, ut diximus, interrogantibus:

Quis est iste rex gloriae?

alii respondebant:

Dominus fortis... etc.

Turbis comitantibus usque ad templum, id est propriae domus palatimn, Dominus perductus est. Et sicut legimus in Daniele, in illo angelorum comitatu quasi oblatu paternae maiestati, usque ad Anticum Dierum filius hominis eductus ab angelis peruenit. Et ibi quidem pigro iumento insidere, hic leui nubi describitur praesidere. Tunc quippe adhuc corruptibile corpus, quod aggrauat animam, id est mortale gestabat. Iam uero omni mortalitatis pondere deposito, nubi praesidere uoluit, et sic ascendere; ut quantae leuitatis haec grauia, quae nunc gestamus, corpora futura sint, in se nobis primum exhiberet. Sicut enim nascendo ex nobis, et patiendo pro nobis summum nobis honorem uel caritatem exhibuit; ita postmodum resurgendo, uel discipulis apparendo, et nunc denique ascendendo futuram corporum gloriam demonstrauit; ut tanto libentius corporalium passionum agones sustineant membra, quantum in ipso capite habent experimentum de futura corporum gloria. In resurrectione quippe corporum immortalitatem nobis exhibuit. Ianuis uero clausis ad discipulos intrans appariturus illis, subtilitatem eorum qua quaelibet solida penetrare possint ostendit. Nunc uero super altitudinem caelorum ascendens, quantam sit habere etiamqui demonstrat, ut uidelicet ubi cumque uoluerit animus, illuc statim sine difficultate transferatur corpus. Ut igitur Apostolus ait, ipsum nunc mente sursum quaeramus, ubi est in dextera Dei sedens, ut postmodum etiam corpore ad ipsum, nunc mente mereamur peruenire, non tam ascensuri quam ab ipso trahendi, cui honor est et gloria per infinita saeculorum saecula.

Amen. /476/

-----
[16]

IN OCTAVA ASCENSIONIS

A minimis Dominus inchoans, ut ad maiora perueniat, tamquam a minore ad maius argumentum ducens, fidem ex infimis astruit summis; ut cum in istis magna uiderimus, in illis talia mirari desistamus. Unde contra infidelium errores de his, quae in seipso mirabiliter gessit, quaedam in creaturis exempla praemisit, quibus quaelibet haereseos schismata scindi ac dissipari possint. Verbi gratia, partum uirginis adeo nonnulli abhorruerunt haeretici, ut dicerent: Si uirgo peperit, phantasma fuit. Cuius quidem erroris uulneri medicamentum Dominus apponens, nonnunquam equas, ut beatus in Ciuitate Dei asserit Augustinus, a spiritu uentorum concipere facit; quo mirari desistamus, si ex Spiritu sancto uirgo conceperit. Coruos quoque in osculo concipere et nunquam coire, pluribus non esse ignotum nouimus. Apes quoque sine detrimento suae integritatis fructu non priuantur prolis.

Quotidie insuper ex insensibilibus et uilissimis rebus, uermes innumeros, et animantium diuersa genera procreari uidemus. Unde nec uermi comparari Dominus dedignatur, cui dicitur:

Noli timere, uermis Iacob.

Qui etiam de semetipso dicere non erubescit:

Ego sum uermis, et non homo.

Desperationem quoque resurrectionis phoenicis defuncti saepius in tanta uiuificatio tollit. Denique et Domini ascensionem raptus Eliae praecessit, qui mortale adhuc corpus et corruptibile gestans, curru igneo translatus est in paradysum. Constat ignei elementi naturam caeteris longe subtiliorem esse atque leuiorem. Si ergo Eliae corpus adhuc terrena grauitate ponderosum illa ignis leuitas sustinere, nec comburere potuit, quid mirum si Christi uel nostra corpora iam immortalia facta, nec tam animalia quam spiritualia dicenda, illud quoque igneum et supremum caelum, quod agnis contegi constat, conseruare possit illaesa?

Quoniam autem ad ascensionis dominicae fidem, Eliae translationem induximus, iuuat denique mysterium huius ascensionis ab Elia sumere.

Quem ergo rectius Elias ex ipsa quoque nominis interpretatione uel affinitate, quam Christum uerum animarum solem figurat? De quo, ut beatus meminit Gregorius, in cantico Habakkuk prophetae ita continetur:

Eleuatus est sol, et luna /477/ stetit in ordine quo.

Post ascensionem quippe Domini missus ab eo Spiritus sanctus, sicut ipse promiserat, dicens:

Nisi ego abiero... etc.

Ecclesiam, quae per lunam significatur, in tantum ordinare studuit, ut peruersos in ea nequaquam toleraret, sed statim a palea grana purgaret: sicut per Petrum de Anania et Saphira egit. Quod et Petrus Ananiam increpans profitetur:

Cur, inquit, tentauit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto?

Et post aliqua:

Non est mentitus hominibus, sed Deo.

Cum enim Veritas apostolis dicit:

Non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis,

quotiens Spiritus aliquid occultum reuelat fidelibus, de quo interrogant, ipse potius quam ipsi hoc agere dicitur, cum inspiratione uel suggestionem hoc faciunt. Sublato etiam Elia in caelum, et spiritu eius in Elisaeo geminato, congregatis filiis propl etarum ad Elisaeum, tanto magis ordinatam duxerunt uitam, quanto maioris abstinentiae uel continentiae uirtutem arripuerunt, in solitudine monasticae uitae perfectionem inchoantes, quam et apostoli post ascensionem Domini per Spiritus sancti missionem non minus seruare studuerunt. Elias sublatus in caelum, dimisit in terram pallium suum. Christi uero pallium, corpus quod se Verbum induit intelligitur, de quo per Iacob praedictum fuerat:

Lauabit uino stolam suam, et sanguine uuae pallium suum.

Hoc itaque pallium Christus ascendens ad dexteram Patris in sacramento dereliquit, cuius participatione purgati, et sic quodammodo Christum induti, praecedentium peccatorum foeditatem tegimus. Elisaeus, pallio Eliae assumpto, Deique ipsius nomine inuocato, aquas Iordanis eo percusses diuisit. Et nos uirtute diuini sacrificii, et inuocatione superni auxilii aquas diuidimus, ne in ea submersi pereamus, dum carnales concupiscentias quasi quosdam noxios humores in nobis reprimimus uel exsiccamus: ut quasi sicco uestigio ad ueram permissionis terram perueniamus, ad quam caput nostrum conscendisse nouimus. Quod quia nostrarum uirium non esse scimus, ipse nos illuc post se gratia sue trahat, cuius regnum et imperium permanet in saecula saeculorum. Amen. /478/

-----
[17]

IN SEXTA FERIA POST OCTAVAS ASCENSIONIS DOMINI

Tres solemnitates in lege sanctas nouimus, Paschae uel Pentecostes, atque Tabernaculorum, de quibus in Exodo scriptum est:

Tribus uicibus per singulos annos mihi festa celebrabitis: solemnitatem azymorum, tempore mensis nouorum, solemnitatem quoque in exitu anni, quando congregaueris omnes fruges tuas de agro. Ter in anno apparebit omne masculinum tuum coram Domino Deo.

Hinc et in Deuteronomio scriptum legimus:

Obserua mensem nouarum frugum, et uerni primum temporis, ut facias phase Domino, et celebrabis diem festum hebdomadarum Domino: solemnitatem quoque Tabernaculorum celebrabis per septem dies, quando collegeris de area et torculari fruges tuas.

Has tres solemnitates illos dies intelligimus, de quibus in primo Regum de Helchana dicitur:

Et ascendebat uir ille de ciuitate sua, statutis diebus, ut adoraret et sacrificaret Domino in Silo.

Ex his autem tribus solemnitatibus sub nominibus pristinis, quamuis in diuersa significatione, apud nos quoque duae permanent. Iudaei quippe Pascha in immolatione agni figuratiui agebant, nos in resurrectione ueri agni Pascha celebramus. Illi a die Paschae in Aegypto celebrati, primo die lege suscepta, solemnitatem Pentecostes in ueneratione legis susceptae secundam habuerunt. Nos uero in aduentu Spiritus sancti, quo tamquam digito Dei lex scripta est, et tam

legis intelligentia quam uerborum Christi per eundem Spiritum apostolis ministrata, Pentecostem recolimus. Festiuitatem autem Tabernaculorum, quam his solis, qui de genere Israel sunt praeceptam legis, Ecclesia gentium non suscepit. Quam quidem Dominus instituens, et israelitico populo celebrandam commendans, in Leuitico ait:

Omnis qui de genere Israel est, manebit in tabernaculis, ut discant posterius uestri quod in tabernaculis habitare fecerim filios Israel.

Nulla autem occasio se nobis offert, qua festiuitatem Tabernaculorum Ecclesia gentium retineret, praesertim cum tabernacula peregrinantium sint, non in domibus suis commorantium. Quae est autem domus uel patria nostra nisi caelestis illa, de qua dicit Apostolus:

Si dissoluatur domus ista terrestris, habemus in caelis domum non manufactam.

Prior itaque populus ille aduentum Domini praecedens, cui nondum /479/ caeli ianua patebat, tamquam in peregrinatione, non in patria fuit.

Subsecuta uero gentium Ecclesia, quae post passionem Domini iam a regno non differtur, et ad caelum quotidie migrat, patriae magis quam peregrinationis solemnitates celebrat, cum futurae uitae gaudia in natalitiis sanctorum frequentat; nec tam quod terris nati sunt, quam quod caelo nascuntur, nostra iam deuotio curat. Domus itaque mansionem magis quam exilii peregrinationem celebrare nos conuenit, quibus coelestis iam patet felicitas in praemium constituta; cum terrena tantum prosperitas in remuneratione legis antiquo populo fuerit a Domino promissa.

Praetermissa itaque Tabernaculorum festiuitate, ad suprapositas duas reuertentes, Paschae uidelicet atque Pentecostes, diligenter eas inter se conferamus, ut hanc illa tam in Veteri quam in Nouo Testamento non inferiorem esse probemus, immo prae caeteris quamdam obtinere praerogatiuum monstremus. Legimus Dominum Moysi praecepisse, ut populum sanctificaret, eumque uestimentis suis ablutis ab uxoribus abstinentem, sic ad legem praepararet in tertio die suscipiendam.

Nullam autem aliam festiuitatem ita lex commendat, ut tahem ei sanctificationis praeparationem instituat, praesertim cum, Apostolo attestante, inter uniuersa Dei dona Iudaeis antiquitus collata, illud primum sit, hoc est maximum,

quia credita sunt illis eloquia Dei,

hoc est Veteris Testamenti doctrina illis, non caeteris nationum populis data. Sed nec ille dies, qui proprie Pascha uocabatur, agnum uel hoedum immolans ad uesperum septem sequentes dies, qui azymorum dicebantur, aliquid festiuae celebrationis ex praecepto Domini habuit, sed in ea tantum immolati agni ad uesperum iussa est fieri. Nostra quoque solemnitatis Pentecostes quid utilitatis uel dignitatis prae caeteris adepta sit, multis clarum est indiciis. Lex hodie in monte Sinai uni populo, et in una lingua tradita, obscuritatis caligine fuit inuoluta, et tam fumo potius quam luce referta, sicut et patenter praefigurabatur cum ipsa traderetur. Spiritus uero super apostolos hodie descendens tam legis quam caeterorum diuinorum uerborum intelligentiam attulit, et omnia genera linguarum, quibus haec ubique praedicarentur, discipulis contulit, et notum prius in Iudaea Deum uniuerso mundo declarauit, et ipsum ei acquisiuit. Die Paschae, Dominum in corpore resurrexisse nouimus. Hac uero die, id actum est per sancti Spiritus aduentum, per quod uniuersus mundus felicius in anima resuscitaretur. Die resurrectionis siue ascensionis, fides et spes discipulorum confirmata est. Hac uero die, caritas per Spiritum, qui amor Dei dicitur, infusa discipulos consummauit, iuxta illud Apostoli:

Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum

/480/ qui datus est nobis.

Diffusa, inquit, potius quam infusa; hoc est dilatata in plenitudine donorum, non stillata. Legimus et Dominum die resurrectionis Spiritum apostolis insufflando dedisse atque dixisse:

Accipite Spiritum sanctum; quorum remisistis peccata... etc.

Et tunc quidem Spiritus apostolis est infusus, non eis diffusus: hoc est, ad unum potestatis donum eis collatus, non ad omnia charismata dilatatus. Quod utique donum in subiectos potius redundaret, quam in ipsis fructificaret. Hac

uero die, qua intelligentia sunt illuminati, et igne caritatis accensi, in omni bonorum perfectione sunt consummati. Ad hanc eos consummationem tam resurrectio Domini quam ascensio praeparauit: sicut populus Dei legem suscepturus, biduo ad hanc susceptionem est praeparatus, Domino per Moysen dicente:

Estote parati in diem tertium... etc.

Hinc de resurrectione pariter et ascensione scriptum est:

Nondum enim erat Spiritus datus, quia Iesus nondum fuerat glorificatus.

Et rursum:

Expedit uobis ut ego uadam. Nisi enim abiero, Paraclitus non ueniet.

Ut ergo Spiritus sanctus ueniret, tam resurrectionis quam ascensionis gloria Christus fuerat exaltandus; ut sic discipuli tam fide quam spe futurae beatudinis roborati, promissum Spiritum accipere mererentur, ut per eum, qui amor dicitur, consummarentur in caritate. Caritatem quippe, quae post tidem et spem perfectum efficit, et sola filios Dei a filiis diaboli discernit, haec dies apostolis contulit, sicut scriptum est:

Caritas Dei diffusa est... etc.

Haec ergo festiuitas caritatis tanto caeteris excellentior uidetur, quanto caritas caeteris uirtutibus siue donis Dei praeminere noscitur.

Et quia minus est ad hominis perfectionem Deum amare, nisi et altos in amorem eius nostra praedicatio sciat accendere, ut quod facimus altos doceamus, iuxta illud Veritatis praeconium:

Qui autem fecerit et docuerit sic homines, hic magnus uocabitur in regno caelorum,

caritati discipulorum doctrine est addita, ut in utroque ipsos praesens consummaret dies. Unde et bene in igneis linguis super eos apparentibus sancti Spiritus reuelatus est aduentus, ut uidelicet ignis et linguarum specie manifestum signum amoris et doctrinae; ut per amorem sibi, per doctrinam proficerent aliis. Lex data in monte Sinai, timorem incutiens in seruitute genuit. Spiritus uero in superioribus coenaculi datus, de quo Apostolus, ait:

Ubi Spiritus Domini, ibi libertas,

seruos in filios conuertit, sicut idem apostolus ad Romanos scribit:

Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis, in quo clamamus: "Abba, pater."

Et ad Galatas:

Quoniam, inquit, estis filii, misit Deus spiritum filii sui in

/481/ corda uestra clamantem: "Abba, pater." Itaque iam non est seruus, sed filius. Quod si filius, et haeres per Deum.

Iste est Spiritus, ex quo in baptismo regenerati, et ab episcopo confirmati, nitimur in Christo christiani effecti. Ipse est Spiritus, cuius donis in omni perfectione uirtutum consummantur electi. Eius praesens solemnitas caeterarum omnium consummatio est, et diuinarum perfectio promissionum. Unde et Veritas apostolis ait:

Mitto promissum patris mei in uos. Vos autem, sedete in ciuitate, donec induamini uirtute ex alto.

De hoc spiritali uirtutis dono Psalmista praecinit:

Et spiritu oris eius omnis uirtus eorum.

Et rursum:

Dominus dabit uerbum euangelizantibus uirtute multa.

Vera quippe caritas, quae omnia suffert, omnia sustinet, et cuius flamma nullis persecutionum fluctibus extingui potest, iuxta illud Cantici Canticorum:

Fortis est ut mors dilectio, dura sicut infernus aemulatio. Aquae multae non poterunt extinguere, nec flumina obruent illam.

Omnis discipulorum uirtus facta est, cum eos Spiritus sanctus amore tanto scientiaque repleuerit, ut non solum prudentes, uerum etiam iustos, nec non et fortes seu temperantes effectos in uirtutibus quatuor consummaret. Quas quidem uirtutes omnes in caritate comprehendi beatus asserit Augustinus, ut ipsa uidelicet caritas sit sapientia uera dicenda, ipsa etiam sit iustitia, ipsa fortitudo pariter in aduersis, ac temperantia in prosperas uocetur, secundum diuersa quae in nobis operatur. Unde bene dictum ostenditur caritas per illum diffusa in illis, quia:

Spiritu oris eius omnis uirtus eorum.

Tanto ergo haec sollemnitas caeteris praeeminet, quanto maioris gratiae plenitudo donis omnium uirtutum discipulos consummauit, quibus eos quasi quibusdam armis induit; ut his praemuniti uniuersum debellare mundum, et acquirere Deo sufficerent. Quod quidem indumentum Christus eis promittens ait:

Donec induamini uirtute ex alto.

Tanquam si diceret: Donec inermes armaturam, et imbecilles accipiatis fortitudinem. Unde et cum baptizati a presbyteris confirmantur postmodum ab episcopis, et per impositionem manus traditur eis Spiritus sanctus, haec ipsa eorum confirmatio quaedam est uirtutum armatura spiritalis ad resistendum uitiiis, uel perseuerandum in illa quam in baptismo perceperunt munditia plena ibi remissione peccatorum percepta. Legimus et de caritate, quae uestis illa nuptialis dicitur, quia operit multitudinem peccatorum, et quia discipulis a Domino dictum est

Vos autem baptizamini Spiritu sancto non post multos hos dies.

Unde patenter intelligi datur, quia Spiritus adueniens discipulos simul et a peccatis mundauit, et ornamentis uirtutum eos tamquam antea nudos induit, tamquam simul baptizarentur et confirmarentur /482/

omnium plenitudine bonorum tunc percepta, ut iam nulla gratia, quae ad illorum pertineat salutem, aut etiam ad aliorum utilitatem. Ipsi quippe non solum sapientia uel uirtute praediti, uerum etiam omnium genera linguarum adepti, totum simul quod uel sibi uel aliis necessarium esset. De hoc ornatu tantum in libro Iob scriptum est de Domino, quia:

Spiritus eius ornauit caelos

hoc est eos qui tamquam terreni, et per merita erant infimi, superiores iam per tot done factos in spirituales conuertit caelos. His ergo gratiis ornati, et uirtutibus armati discipuli, securi quasi bellatores intrepidi per uniuersum diriguntur mundum, etiam multis aduersitatibus probari permittuntur, quos antea Dominus suam id quod possent, nequaquam tentari permiserat. Unde et ipse ad passionem captus, neminem eorum secum capi uoluit, dicens:

Si me quaeritis, sinite hos abire

ut impleretur sermo quem dixit:

Quia quos dedisti mihi non perdidisti ex ipsis quemquam.

Ut enim beatus meminit Augustinus, nondum sic in eum credebant, quomodo credunt quicumque non perituri. Petrus si negato Christo hinc fretus, quid aliud quam periret? Cum igitur apostoli ante aduentum Spiritus sancti, tamquam imbecilles et inermes existerent, non eos Dominus ad fortia belle destinauit, ne in aduersitatibus deficerent uicti, qui statim ad eius captionem fugam sunt conuersi, et ipse princeps eorum tam nomine quam firmior fide, tam leuiter eum nec semel negauerit.

Idem autem Pentecostes, in omnibus, ut dictum est, bonis consummati, in omnibus fuerant postmodum uirtutibus probandi, ut Ecclesiam sibi commissam non solum erudirent uerbis, uerum etiam confirmarent exemplis ne deficerent in aduersis.

Cum itaque die Pentecostes, tanta bonorum perfectione sint apostoli consummati, nequam haec festiuitas apud nos, sicut nec apud Iudaeos septem dies sequentes in celebrationem habent, ut usque ad octauam diem ipsa protendatur. Quid enim perfectioni potest superaddi?

Praeparare se quisque ad perfectonem potest, sed cum illuc peruenerit, quid requirat non super est. A Pascha usque ad Pentecostem, festiuae quaedam iucunditas per quinquaginta dies continuatur, ob reuerentiam scilicet ac dignitatem sequentis Pentecostes. His quippe diebus austeritas poenitentiae relaxatur, nec in orationem genua flectimus, ut in eo amplius ob tempus nos excites in amorem Dei, et praeparet deuotiores ad uenturam festiuitatem Spiritus, qui specialiter amor Dei dicitur, quoniam inuisibile poenale est ob gratiam, ut diximus, festiuitatis praedictae in omnibus spiritalibus gratiis consummare. Bene autem duodecima mansione populus Israel egressus de Aegypto, legem in die quinquagesimo suscepit, ut hoc uidelicet numero mansionum ipse numerus signaretur apostolorum, quibus per Spiritum sanctum quinquagesima /483/ die dandum, et legem amoris potius quam timoris imprimendam cordibus eorum promiserat, dicens:

Rogabo patrem meum, et alium paraclitum dabit uobis, ut maneat uobiscum in aeternum.

Et rursum:

Apud uos, inquit, manebit, et in uobis erit.

Illa utique mansio duodecima Iudaeorum, qua lex datur, Spiritum praesignabat ueram apostolis legem crediturum, et in eis non transitum, sed mansionem facturum. Populus ille ad legem illam imperfectam, tertio die suscipiendam, duobus se praeparauit diebus.

Nos ad supremum Spiritus sancti aduentum, qui legis perfectionem apostolis attulit, his saltem duobus praeparemus diebus, ut tantae gratiae participes mereamur esse. Post ascensionem apostoli a monte Oliueti Ierosolymae reuersi, cum in coenaculum ascendissent, orationibus et ieiuniis promissum Spiritus sancti aduentum meruerunt.

De quibus profecto ieiuniis post ascensionem suam futuris, Dominus ipse praedixerat:

Venient dies, cum auferetur ab eis sponsus, et tunc ieiunabunt.

Post itaque dies ieiuniorum, istos dies sequentes post octauas Ascensionis, et praecedentes diem Pentecostes, non incongrue accepimus. Cum enim festiuitas Ascensionis habeat octauas, totum illud tempus octo dierum Ascensionis est dicendum; quia sponsus in caelos ascendens, obtutibus apostolorum per praesentiam carnis subtractus dicitur uel ablatum. Unde nunc duo praesentes dies secundum dominicam sententiam ieiuniis deputandi uidentur. Quae profecto ieiunia non poenitentiae sunt, ut a peccatis purgemur, sed ut desideriiis accensi ad sequendum sponsum, tanto amplius Spiritus sancti mereamur descensum, quanto ardentius ad illum, sequendo Christum, anhelamus ascensum. Unde et ipse ait:

Nisi ego abiero, Paraclitus non ueniet.

Quod est dicere: Nisi a uobis recessero, superius ascendendo, nequaquam illis uos desideriiis accendam, quibus aduentus Spiritus promereamini gratiam. Hanc ipse Spiritus gratiam nos ita faciat praeuenire, ut ipsum ab eo mereamur percipere. Amen. /484/

[18]

IN DIE PENTECOSTES

Duae sunt solemnitates dominicae tam auctoritate praeclarae, quam utilitate praecipuae. Hae uero sunt Pascha et Pentecoste, quae tam in Veteri quam in Nouo sancitae sunt Testamento. Etsi enim prior populus Abraham magis umbram rerum quam ueritatem haberet, nec Pascha tamen, nec Pentecosten mysticis eius figuris defuisse certum est. Illi quippe, ut de seruitute liberarentur aegyptia, primum Pascha in Aegypto celebrauerunt, asses igni carnes cum lactucis agrestibus immolantes. Inde quadragesimo die, in monte Sinai lege suscepta, ritu postmodum perpetuo diem Pentecostes, id est quinquagesimae singulis annis ex dominico celebrauerunt praecepto. A Pascha quippe septem hebdomadas dierum, id est quinquaginta dies iussi sunt computare, et ex tunc solemnitatem Pentecostes celebrare, quando in susceptione legis digito Dei scriptae, perceperunt a Domino potioris donum gratiae. Cuius quidem gratiae praerogatiuam nulli tunc alii populo concessam Psalmista considerans, et hinc maxime populum illum ad gratiarum actionem exhortans, cum praemisisset:

Lauda, Ierusalem, Dominum, laude Deum tuum, Sion

unde id praecipue debeat subiunxit, atque ita consummauit:

Qui annuntiat uerbum suum Iacob, iustitias et iudicia sua Israel.

Non fecit taliter omni nationi, et iudicia sua non manifestauit eis.

Hanc et Paulus gratiam longe caeteris praeferens donis:

Quid, inquit, amplius est Iudaeo, aut quae utilitas circumcisionis? Multum per omnem modum. Primum quidem quia credita sunt illis eloquia Dei.

Ac si aperte dicat: Hoc amplius et hoc primum, id est maximum donum, iudaicus populus prae caeteris a Domino habuit, quod ei credita sunt, id est commissa scripta diuina. Unde et idem apostolus, horum scriptorum amplius scientiam adeptus, ad hanc solemnitatem Pentecostes plurimum anhelans, cum summo quoque periculo uitae eam Ierosolymis festinabat celebrare, sicut in Actibus Apostolorum his continetur uerbis:

Nauigantes sequenti die uenimus contra Chium, et alla die, applicuimus Samum, et sequenti die, uenimus Miletum.

Proposuerat enim Paulus transnauigare Ephesum, neque more illi fieret in Asia. Festinabat enim, si possibile sibi esset, ut diem Pentecostes faceret Ierosolymis. A Mileto autem mittentes Ephesum, uocauit maiores natu Ecclesiae. Qui cum uenissent ad eum, et simul essent, dixit eis:

Vos /485/ scitis a prima die, qua ingressus sum in Asiam, qualiter uobiscum per omnem tempus fuerim, seruiens Domino cum omni humilitate, et lacrymis, et tentationibus, quae mihi acciderunt ex insidiis Iudaeorum: quomodo nihil subtraxerim utilium, quominus annuntiarem uobis, et docerem uos publice, et per domos, testificans Iudaeis et gentilibus in Deum poenitentiam, et fidem in Dominum nostrum Iesum Christum. Et nunc ecce alligatus ego spiritu uado in Ierusalem, quae in ea mihi uenture sunt ignorans, nisi quod Spiritus sanctus super omnes ciuitates protestatur mihi dicens, quondam uincula et tribulationes me manent. Sed nihil horum uereor, nec facto animam meam pretiosiore quam ine, dummodo consummem cursum meum, et ministerium quod accept a Domino Iesu, testificari Euangelium Dei.

Multas tam in antiquo quam in nouo populo solemnitates institutes legimus, uerum ad nullam earum Ierosolymis celebrandam, uel hunc apostolum, uel caeteros, postquam ad gentes transierunt, nisi ad istam, ut dicimus, redisse nouimus. Venit itaque Paulus Ierosolymam cum summo, ut dictum est, uitae suae discrimine, praescius eorum quae ibi pateretur. Venit, inquam, celebraturus Pentecosten, non tam ueterem cum Iudaeis in templo, quam nouam cum christianis in coenaculo. Ibi quippe uberiore Spiritus sancti gratia discipulis infuse, angelicam custodiam de templo migrantem nouerat consistere, et antiquam gloriam Synagogae ad nouitatem Ecclesiae translata esse.

Quod et beatus commemorans Augustinus Epistolae Ioannis homelia secunda sic ait:

Ubi inchoat Ecclesia, nisi ubi uenit de caelo Spiritus sanctus, et impleuit totum locum, et factus est sonus quasi ferretur flatus uehemens, et linguae diuisae sunt uelut ignis?

Liquet itaque quantum huic solemnitati debeat Ecclesia, quando, ut dictum est, uberiore gratia suscepta, quam discipulis Dominus promiserat, dicens:

Vos autem baptizamini Spiritu sancto non post multos hos dies

uitae spiritalis sumpsit exordium, donis omnibus cumulate, tanto proinde a carnali synagoga amplius discrete, quanto spiritalior effecta. In huius quidem coenaculi typo, carissimae sorores, et uirgines paraclitenses, uestrum oratorium constructum, et ipsius summi Paracliti nomine glorioso insignitum, quanta sit deuotione tami uobis quam toti populo Dei uenerandum perpendite, quantum uos spiritalis oporteat esse semper attendite: quae Spiritus sancti proprio templo, eique spiritaliter consecrato, ex professione uestra estis dicatae.

Sic ergo uiuite in hoc manufacto et corporali templo, ut ipsius spirituale templum effici mereamini. Huius quanta sit offensae et quam periculosa in eam transgressio facta, ipsa Veritas testatur, dicens:

Quicumque dixerit uerbum contra Filium hominis, /486/ remittetur ei. Qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc saeculo, neque in futuro.

Si autem offensa in Spiritum dicti tantam habet poenam, quae uindicta manet facti transgressionem? Non autem sufficit uobis a transgressione cauere, nisi ei toto affectu studeatis placere, a quo speranda sunt omnia dona diuinae gratiae. Qui cum ea singulis prout uult diuidit, prout uult distribuit, adeo ut non solum dator eorum, uerum etiam ipsum Dei dicatur donum: quantum satagere debemus, ut hunc talem ac tantum dispensatorem habeamus propitium? Quisquis in cuiuslibet potentis familia conuersari desiderat, nihil aut parum ei prodest habere gratiam Domini, si careat gratia dispensatoris: praesertim cum ipse idem simul et Dominus domus sit et dispensator, sicut de Spiritu sancto manifeste clamat Apostolus:

Diuisiones, inquit, gratiarum sunt, idem autem Spiritus. Et diuisiones ministrationum sunt, idem uero Deus qui operatur omnia in omnibus.

Qui etiam consequenter enumerans dona diuinae gratiae, quae Spiritus ipse distribuit, dicens:

Alii quidem datur per Spiritum sermo sapientiae, alii sermo scientiae...
etc.

ita hanc donorum distributionem conclusit:

Haec autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, diuidens singulis prout uult.

Ex quibus qui lem patenter insinuat eundem distributorem ac dispensatorem diuinorum donorum, tam Dominum esse quam Deum, et pro arbitrio suo ipsum tamquam Dominum, non sub Domino dispensatorem constitutum, ea quibus uoluerit libere impertire. Cuius hodie largitas uberius ampliore gratia praesentem diem tamquam propriam solemnitatem ditauit, in qua diuinorum beneficiorum promissiones compleuit. Post aduentum quippe filii in mundum, post eius ad Patrem in ascensione reditum, Spiritus sancti hodiernus restabat aduentus, per quem complerentur omnia quae per Filium ad salutem nostram fuerunt inchoata. Unde et ipse Filius:

Mitto, inquit, promissum patris mei in uos. Vos autem sedete in ciuitate, quoadusque induamini uirtute ex alto.

Et rursus:

Paraclitus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille uos docebit omnia, et suggeret uobis omnia quaecumque dixero uobis.

Et iterum:

Adhuc multa habeo uobis dicere, sed non potestis portare modo.

Cum autem uenerit ille Spiritus ueritatis, docebit uos omnem ueritatem.

Ex his itaque testimoniis Veritatis liquet quanta gratia sit praedita solemnitas hodierna, in qua discipuli Christi tam uirtute constantiae, quam perfectione scientiae sunt consummati. Quid est enim uirtute indui ex alto, nisi fortitudine animi contra terrores saeculi, et quaslibet aduersitates armari? Quid enim apostoli /487/ ante sancti Spiritus aduenitum fuerant, nisi quaedam, ut ita dicam, lutea figuli uase nondum ignis coctione solidata, ut alicui usui fierent apta? Haec uase tamquam figulus antea Christus de terra plasmauerat, cum eos a terrena carnalis populi conuersatione assumptos fide instruxerat. Quos postmodum Spiritus adueniens zelo diuini amoris accensos, quasi quaedam lutea et adhuc crude uase hoc igne solidauit et coxit, ut cum fiducia uerbum Dei deinceps ubique praedicarent. Unde factum est, ut ipse apostolorum princeps, qui prius unius ancillae uoce territus, Christum negauerat, nec semel id, sed ter praesumpserat, ante gladios Neronis, et erectum sibi crucis patibulum in confessione et praedicatione Christi intrepidus staret. De hoc igne dilectionis, et flamma caritatis, ipse olim Filius dixerat:

Ignem ueni mittere in terram, et quid uolo nisi ut ardeat?

Ac si aperte dicat: Omnia quae in mundum ueniens egi tam nascendo quam praedicando, tam moriendo quam resurgendo, seu etiam ascendendo, ad hunc unum terminum et supremum finem spectabant, ut hoc igne scilicet terram concremarem, hoc est Spiritu sancto, qui cliuini amoris dicitur ignis, terrena ipsius et frigida corda hominum inflammarem.

Ascendit Filius, ut descenderet Spiritus sanctus, sicut ipsemet testatur, dicens:

Expedit uobis, ut ego uadam. Nisi ego uadam, Paraclitus non ueniet... etc.

O quam gloriosus, quam dignus iste sancti Spiritus est descensus, qui nequaquam potuit fieri, nisi per ascensum Filii, nec ita mitti potuit Spiritus, nisi ad eum mittendum ascenderet Filius. Ipsa itaque Christi ascensio quasi parasceue hodiernae festiuatis est, et quaedam praeparatio. Passio quoque Christi quantum ad hoc diuini amoris donum pertineat, Apostolus diligenter declarat. Cum enim praemisisset:

Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis

consequenter adiecit:

Ut quid enim Christus cum adhuc infirmi essemus, secundum tempus pro impiis mortuus est?

Ac si diceret: Propter quid aliud, nisi propter hanc caritatis effusionem in cordibus nostris faciendam, mortuus est ad tempus, id est transitoriam et quasi horariam sustinuit mortem, cum adhuc infirmi essemus, hoc est debiles in fide, uel in toleranda persecutione? Diffusa caritas est, dilate et ample in

cordibus facta, et usque ad inimicos etiam extensa; de qua et per Psalmistam Christo dicitur:

Diffusa est gratia in labiis tuis

hoc est tota praedicatio tua nihil aliud quam perfectionem resonat caritatis. De qua et Apostolus:

Finis praecepti caritas, de corde puro et conscientia non ficta.

Sicut ergo praecepta Dei, sic et praecepta Christi ad hunc unicum finem, id est aedificandam in nobis caritatem, tota intendit. Cuius quidem intentionis perfectio /488/ per Spiritum sanctum hodie consummata, et omnium bonorum gratia distributa, tanto praesentem solemnitatem fecit gratiorem, quanto potioribus donis hanc esse praestitit ditioem, quam, ut dictum est, tam fortitudine quam scientia peregit clariorem. Simul quippe Spiritus hodie adueniens, corda discipulorum et corroborat, ut dictum est, et illuminat, ut promissum est, eorum scilicet quae Filius dixerat intelligentiam suggerendo, et omnem eos ueritatem docendo. Cuius quidem aduentum diligenter hodie descriptum audiuius, cum illud Actuum Apostolorum legeretur:

Factus est repente de caelo sonus, tamquam aduenientis Spiritus uehementis, et repleuit totam domum ubi erant sedentes. Et apparauerunt illis diuersae linguae tamquam ignis, etc. Et repleti sunt omnes Spiritu sancto, etc.

Aduentus Spiritus sancti in sono declaratur uenti, quem uentum hoc loco dicit uehementem spiritum. Flatus quippe uenti cum sit inuisibilis, tamen est audibilis. Sic et inspiratione spiritus in discipulorum cordibus uideri non poterat interius, sed exteriori auditu ex diuersitate linguarum spiritualis gratiae donum perpendebatur. Repentinus sonitus iste fuit, quia super humanam existimationem huius inspirationis gratia creuit. Vehemens iste uenti flatus dicitur, ut uirtus uerbi, hodie collata, contra quaelibet obstacula uel humanae sapientiae rationes ostendatur ualida. De qua quidem uirtute uerbi Ioquens Apostolus Corinthiis:

Arma, inquit, militiae nostrae non sunt carnalia, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes, et omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, et in captiuitatem redi gentes omnem intellectum.

Et per semetipsam Veritas apostolorum corroborans animos, ne de imperitia sua contra sapientes saeculi desperarent aut trepidarent, ait:

Ponite ergo in cordibus uestris non praemeditari quemadmodum respondeatis. Ego enim dabo uobis os et sapientiam, cui non poterunt resistere et contradicere omnes aduersarii uestri.

Et alibi:

Non enim uos estis qui loquimini, sed Spiritus patris uestri qui loquitur in uobis.

Recte igitur haec impraemeditatae responsionis per spiritum facienda suggestio praefiguratur hodie flatu uenti repentino. De caelo sonus fieri dicitur, quia de commotione aeris, quae uentus dicitur, audiebatur sonitus, in typo uidelicet summi Spiritus locuturi per apostolos linguis omnibus, sicut scriptum est:

Non sunt loquelae neque sermones, quorum non audiantur uoces eorum. In omnem terram exiuit sonus eorum... etc.

Et attende quod non ait: sonus aduenientis Spiritus, sed "tamquam aduenientis," ut cum in ueritate corporalis sonus uenti fuerit, quadam tamen similitudine sonum ualidum exprimeret praedicationis /489/

futurae: uel quamdam in cordibus factam uocem locutionis interne, Spiritu scilicet suggerente interius, unde loquerentur exterius.

Merito uehemens sonus ille dicitur quasi flatus fortissimus, ut uidelicet designaret praedicationem apostolicam, non infra terminos unius Iudaeae, sicut prophetarum, esse concludendam, sed quasi per uniuersum mundum flaturam et dilatandam. Flatus ille uehemens domum replet, non concutiendo uel impellendo subruit, quasi Spiritus sancti est supplere imperfecta, non destruere inchoate bona. Unde Veritas:

Non ueni soluere, inquit, legem, sed adimplere.

Et de hoc ipso aduentu Spiritus, et de perfectione doctrinae promiserat, dicens:

Ille docebit uos omnem ueritatem, et suggeret uobis omnia quaecumque dixero uobis.

Legimus uentum a Satana immissum, cum ruina domus quam concussit, filios et filiae Iob extinxisse, quia illius est perdere, non saluare, et destruere magis quam aedificare. Hic autem flatus uenti nequaquam domum labefactat, sed incolumem conseruatam intrat, et uehementis motus agitatione ignem concitans in aere, ipsam quam intrat illuminat.

Ignis qui et splendet et calrt, hoc flatu uenti super apostolos generatus in acre, illuminatio mentis est, et flamma caritatis apostolorum cordibus hodie inspiratae, et in superiore hominis parte, hoc est in animam, per spiritum factae. Ignis iste in forma linguarum exterius apparuit, quia per uerba praedicationis, quid intus scientiae, quid caritatis habeatur, audientibus innotescit. Linguae igneae, hoc est de igni factae memorantur, cum apostoli ex ipsa caritate qua feruebant, et scientia quam ob hoc acceperant, praedicare compulsi: his quoque duobus corda auditorum illuminaturi erant atque accensuri. Dispertitae in se sunt linguae, non solum pro diuersitate earum, uerum etiam pro discretionem praedicantium. Sicut enim pro diuersitate gentium diuersis utendum est linguis, ita etiam pro qualitate auditorum praedicationem temperari conuenit, ut paruulos lacte nutriamus, adultos pane reficiamus. Super sedentes in domo ignis ille apparens sedisse dicitur, quia super humilem et quietum spiritum suum requiescere Dominus testatur; et qui superbi sunt, diuini amoris ignem suscipere non merentur. Hinc quoque bene illis insedis dictus est ignis ille, quia percepta illa gratia cum eis erat perseueratura: sicut et antea Dominus de ipso spiritum promiserat dicens:

Ut maneat uobiscum in aeternum.

In una domo congregati spiritum perceperunt, quia quicumque non sunt de Ecclesia, sunt alieni a gratia. Unde et agnus paschalis in una domo comedi praecipitur, quia extra Ecclesiam ueri sacrificii locus non labetur: et quicumque in arca non fuerunt, submersi diluuiio perierunt.

Iam iuxta quaedam do a Spiritum sanctum acceperant, quibus insufflans Veritas dixerat:

Accipite /490/ Spiritum sanctum: quorum remiseretis peccata...
etc.

sed repleti Spiritu sancto non erant, sicut hodie factum esse monstratur cum dicitur:

Repleti sunt omnes Spiritu sancto.

Primo itaque quibusdam donis initiati, hodie cumulati sunt et consummati. De qua quidem repletionem Spiritus quasi statim eructantes, coeperunt loqui aliis linguis, sicut in graeco habetur, quam antea fecerant. Nam sua propria lingua, id est hebraica, nequaquam tunc loqui incipiebant, sed aliis quas ignorauerant, pro diuersitate scilicet hominum ex omni natione, quae sub caelo est, ad diem festum Ierosolymis congregatorum. De qua quidem diuersitate linguarum, quo mirabilior habeatur, id quidam senserunt, ut cum omnes unius linguae prolatione uterentur, singulis auditoribus propria cuiusque lingua loqui uiderentur. Sed hoc profecto nequaquam esset loqui aliis linguis, sed uideri aliis loqui; nec ueritas esset linguarum, sed opinio deceptorum hominum: nec de linguis quidquam esset apostolis collatum, sed de intelligentia auditoribus inspiratum.

Falsum denique et illud esset quod ab auditoribus dicebatur:

Audiuimus eos loquentes linguis nostris.

Si enim locutio linguarum non erat, sed uidebatur, falsum est eos audisse in illis uerbum quod non erat in ipsis.

Non solum igitur de intelligentia interioris uerbi, uerum etiam de pronuntiatione soni hodie sunt instructi, ne quid desit in ulla gratia. Unde praesens solemnitas quanto multipliore gratia fit praedita, tanto maiore deuotione est celebranda, et omnium linguarum laudibus honoranda, quando ad prxdicandum gentibus uniuersis genera omnia linguarum apostolis sunt collata. Atque utinam uos, sponsae Christi gloriosae, quibus, ut supra meminimus, haec solemnitas specialiter incumbit celebranda, omnium linguarum generibus diuinas in ea laudes resonare possetis! Quod quia non sufficitis, uel hoc saltem efficitis, ut doctrinae trium principalium linguarum, quibus duo Testamenta

conscripta sunt, et dominica crucis titulus insignitus, operam dantes, aliquid amplius quam caeteri fideles his festiuis addatis praeconiis. Quod et ipse Spiritus ad honorem sui uobis suggerere dignetur, qui, ubi uult spirans, siue sono docet interius, siue calamo scribit in mentibus, nec moras patitur in docendo, nec dilationem habet in scribendo ipse infirmitatem uestram in sancto roboret proposito, qui hodie apostolos induit ex alto. Ipse fictilia uasa uestra, et luteam adhuc crudam testam igne diuini amoris excoquendo solidet, quo discipulorum corda hodie repleuit. Ipsum sponsus uester Dominus Iesus Christus uestris semper mentibus inspiret, et tamquam arrham desponsationis et spiritale pignus dotis uobis custodiat, ut sicut apostolis promisit, maneat uobiscum in eternum. Amen. /491

-----
[19]

IN FERIA SECUNDA PENTECOSTES

Maximam apud uos festiuitatem Pentecostes quanto maiore studio celebrare nitimini, tanto pluribus exhortationum sermonibus ad hoc cupitis incitari. Octo itaque diebus eam celebrantes, in singulis istis singulos exigitis sermoDes. Quod ut perficere queam, hoc ab ipso Spiritu mihi uestris precibus impetrate. Et quoniam iuxta dominicam assertionem, scriba doctus in regno Dei similis est homini, qui profert de thesauro suo noua et uetera, hanc imperitia mea doctrinam quantum ualet, cupiens imitari, de Nouo Testamento ad Veteris testimonia stylum conuertere curat: ut eo gratior haec solemnitas habeatur, quo eius dignitas amplius commendatur. Hanc itaque sancti Spiritus tam gloriosam solemnitatem per eumdem Spiritum Psalmista praeuidens, eamque, ut oportet, Ascensioni dominicae copulans, ad eius iucunditatem celebrandam nos uehementer admonens, quodam loco ait:

Regna terrae, cantate Deo, psallite Domino. Psallite Dco, qui ascendit super caelum caeli ad orientem. Ecce dabit uoci suae uocem uirtutis, date gloriam Deo super Israel: magnificentia eius et uirtus eius in nubibus Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israel: ipse dabit uirtutem et fortitudinem plebi suae benedictus Deus.

Diuino itaque spiritu illuminatus Psalmista etiam post ascensionem Domini, descensionem eiusdem Spiritus mirabilem, et gratiam in nationes uniuersas effusam, nec iam ut ante in Iudaea Deum intelligens, uniuersa regna iam per hanc gratiam Deo acquisita, ad ipsum glorificandum inuitat, dicens:

Regna terrae, cantate Deo, psallite Domino

hoc est: Uniuersae gentes, quae iam a seruitute diaboli liberatae regnare coepistis, glorificate super hoc Deum uoce cantando, ac simul operatione psallendo. Ac ne Deum negaremus, quem iuxta humanitatem assumptam, localem uel mobilem audiremus:

Ipsi, inquit, psallite qui ascendit... etc.

Superius quidem dixerat:

Iter facite ei qui ascendit super occasum.

Nunc uero dicit:

Qui ascendit super caelum caeli ad orientem.

Prius itaque de resurrectione, sicut primum facta est, illud dixit; nunc uero de ascensione hoc subiungit. Occasum itaque ueri solis corporalem eius obitum dicit, de quo ipse dixerat:

Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit... etc.

Super hunc igitur occasum ascendit, quando de morte resurrexit, more uidelicet solis, qui post occasum conscendit ad ortum. Ita ei /492/

faciant discipuli, qui se dignos praeparant, cum confidenter expectando, ut, sicut promiserat, ad eos resuscitatus redeat.

Quod autem hic dicitur:

Qui ascendit ad orientem

potest Psalmista non incongrue dicere secundum loci positionem. Ipse quippe mons Oliueti, de quo Dominus ascendit in caelum, ciuitati Ierusalem assistere dicitur uersus orientem. Potest quoque intelligi quod, ubicumque mons ille fuerit, Dominus ad orientem ascenderit, si facie sua illuc uersa, hoc egerit. Qui enim ad occasum dorsum habet, faciem ad orientem intendit. Ei autem post dorsum, iam omnino erat occasus, quia resurgens a mortuis, ultra non

moritur, nec amplius ad illum quem sustinuit occasum est rediturus. Super caelum caeli conscendit quia celsitudinem aetherei, quae aereo praeminet transcendit. Quid autem post ascensionem suam, misso Spiritu sancto, discipulis sit facturus, consequenter adiungitur:

Ecce dabit uoci suae uocem uirtutis.

Vocem suam, hoc est propriam Dei locutionem dicit internam eius inspirationem, quae hodie per Spiritum plenior facta est, cum sine sono interius omnem eos ueritatem docuerit. Huic autem interiori locutioni cum per eundem Spiritum exterioris locutionis diuersa sint genera addita, quasi diuinae uoci, quae interius fit, uox humana est adiuncta: ut uidelicet uerbum mente conceptum interius, per audibile uerbum proferatur aut manifestetur exterius, et ita uoci diuinae uox humana datur; ut quod Deus inspiratione sua intus nobis loquitur, nos prolatione nostra homines doceamus. Bene itaque dicit: Domino ascendente, quia uoci suae per Spiritum, ut dictum est, in apostolis factae, dabit etiam uocem prolationis humanae; ut quod recte senserunt, congrue quibuslibet proferre ac disserere possint. Quam insuper uocem uirtutis dicit, quae hodie super apostolos uento praefigurata est uehementi, sicut in hesterno sermone meminimus.

Virtutem praedicatio habet, et ualida est, cum quis quod dicit disserere sufficit, ut confutari non possit, uel cum animo praestanti praedicat, nec timore aliquo, ueritatem; uel cum ea, quae praedicat, moribus non oppugnat, nec conscientia reprobae uitae erubescerentiam timet de praedicatione. Quae omnia in apostolis clarum est praeminere, ut eorum praedicatio uox uirtutis merito dicenda sit. Ipsis quippe Dominus promiserat:

Ego dabo uobis os et sapientiam, cui non poterunt resistere et contradicere omnes aduersarii.

Os scilicet ad loquendum, sapientiam ad intelligendum, uel quid cui dicatur, quando et quomodo discernendum. Scriptum et de ipsis est, quod cum fiducia uerbum Dei praedicarent. Qui etiam quam religios e uitae essent, uel quanta sollicitudine prouiderent, ne turpitudine suae uitae adulterarent, aut infamarent uerbum Dei, unus eorum testatur, dicens:

Castigo corpus meum, et in seruitutem redigo, ne forte cum aliis praedicauerim, ipse /493/ reprobus efficiar.

Et attende quod cum dicit in his, quos Spiritus sanctus replet, interiori uerbo exterius coniungi, patenter eos a daemonicis secernit. Quos enim daemonia replent, et torquendo in insaniam uertunt, uerba eis tantum, non sensum ministrant, et caliginem fumi potius quam splendorem ignis mentibus eorum immittunt. Spiritus autem sanctus cum in electis loquitur, primum intus illuminat ipsos, quam exterioribus eorum uerbis alios. Unde bene hoc loco uoci diuinae, ut dictum est, uox humana dicitur addita, ut quod per inspirationem aliis nuntietur.

Nec tamen ideo credendum est, ut quotiens per prophetas Spiritus sanctus locutus est, quidquid in uerbis illis intellexerit, hoc totum eis per quos loquebatur inspirauerit: sed modo unum tantummodo, fortassis plures quos ibi prouidebat sensus haberi, eis reuelabat.

Unde cum aliquam prophetiam uarie a doctoribus exponi uidemus, nequaquam necesse est ut omnes illos sensus ibi prophetam habuisse credamus: sed quidquid ibi conuenienter intelligi potuit, Spiritus praesciuit. Sicut ergo diues aliquis per ceconomum suum diuersis artificibus proprium tradit aurum, ut diuersa ei faciant ornamenta: ita et Spiritus per prophetas sua nobis tradit eloquia diuersis sententiis referta, quae cum diuersis exponimus modis, quot inde sententias producimus, quasi tot opera de una materia fabricamus.

Date gloriam Deo.

Regna terrae, quae superius ad cantandum et psallendum Deo inuitauerat, rursum ad glorificandum ipsum adhortatur ea, ut de tanta his diebus collata gratia uberiores laudum dent gloriam Deo. Tanto enim haec gratia ubique terrarum est amplius praedicanda, quanto ipsa ubique melius est operanda, et per eam uniuersa Deo sunt acquisita regna, et de regno diaboli in regnum Christi translata. Quod quidem per quos factum sit, consequenter adiungit, dicens:

Magnificentia eius, et uirtus eius in nubibus.

Ac si diceret: Inde date gloriam Deo, quia ipse nubibus suis, id est apostolis, magnificentiam et uirtutem dedit, per quem uos in regnum suum conuerteret. Nubes de imo surgunt in altum, et de alto imbrem emittunt, quo irrigata terra fructificat, et sedentes apostoli Spiritum perceperunt; quia humilibus Deus dat gratiam, et superbis resistit semper. Per hanc gratiam hodie in uirtutibus sublimati, et uberioribus donis magnificati, tamquam de alto terram compluunt, dum diuini eloquii uerbis corda terrenorum hominum omnium linguarum generibus loquentes erudiunt. Quos itaque Deus sic magnificauit, et in tantas uirtutes tot donis ipse promouit, recte magnificentiam et uirtutem eis contulisse dicitur, quos et miraculis coruscare, et tam uerbi quam animi uirtute fecit preeminere. De quibus adhuc subditur:

Mirabilis Deus in sanctis suis

per quos uidelicet /494/ maiora quam per semetipsum operari dignatus est, tam miraculorum exhibitione quam praedicationis operatione, tamquam spiritu Eliae Elisao geminato. Unde et eis promiserat, dicens:

Qui credit in me, opera quae ego facio et ipse faciet, et maiora horum faciet.

Scimus et primogenitum fratrem, id est Christum, quasi sine liberis defunctum, et fratres eius, id est apostolos, sponsam eius, id est Ecclesiam suscepisse, et in ea prolem filiorum innumeram generasse, et ab his deinceps diebus uniuersum mundum collegisse.

Unde quantum huius solemnitatis gratiae mundus debeat, semper attendat, ad quem undique colligendum collata sint modo uniuersa genera linguarum. Intueamini uniuersas Christi solemnitates ab ipsa eius Natiuitate usque ad Ascensionem, et quid tunc mundus perceperit huic gratiae comparate, et longe caeteris hanc festiuitatem uidebitis praeminere. In hac quippe centum uiginti discipulis in cenaculo congregatis Spiritus sanctus infusus, per ipsos eadem die circiter tria millia hominum lucratus est. Quod quidem ut fieret, dispersos olim sub Antiochi persecutione Iudaeos de uniuersis nationibus Ierosolymis in praesenti festiuitate congregauerat; quod numquam in alia festiuitate legimus factum esse. Ex quo etiam liquet, quantum ad praesentem gratiarum festiuitatem populi undique conuenire debeant, qui spiritalis gratiae dona desiderant. Haec una festiuitas ubique terrarum Ecclesiam dilatauit, et cum ipsa pariter diuinas solemnitates per uniuersum mundum plantauit celebrandas, et omnium linguarum generibus laudes Dei dispersit; ut hinc appareat quantum huic festiuitati caeterae omnes sint obnoxiae, per hanc uidelicet ubique terrarum disseminatae. Unde et ad huius diei praemia cum promissum sit, "mirabilis Deus in sanctis suis", et ut dictum est, quodammodo in eis mirabilior quam in semetipso, statim annexuit, unde nunc maxime mirabilis apparuit:

Ipse, inquit, dabit uirtutem et fortitudinem plebi suae.

Plebem quippe suam discipulos dicit, illitteratos, rusticanos, de humili plebe assumptos, per quos mirabile est tanta eum operari. De quibus unus eorum Corinthiis scribens, et reprobatis sapientibus et potentibus saeculi, tales idiotas et impotentes eligi considerans, ait:

Non misit me Christus baptizare, sed euangelizare. Non in sapientia uerbi, ut non euacuetur crux Christi. Verbum enim crucis pereuntibus quidem stultitia est, his autem qui salui fiunt, id est nobis, uirtus Dei est. Scriptum est enim: Perdam sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium reprobabo. Ubi sapiens, ubi scriba ubi inquisitor huius saeculi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi? Nam quia in Dei sapientia non cognouit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam praedicationis saluos facere credentes. Quoniam Iudaei signa

/495/ petunt, et Graeci sapientiam quaerunt. Nos autem praedicamus Christum crucifixum, Iudaeis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam. Ipsi autem uocatis Iudaeis atque Graecis Christum Dei uirtutem et Dei sapientiam. Quia quod stultum est Dei sapientius est hominibus, et quod infirmum est Dei fortius est hominibus. Videte enim uocationem uestram, fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles; sed quae stulta sunt mundi, elegit Deus ut confundat sapientes, et ignobilia et contemptibilia mundi elegit Deus et ea quae non sunt, ut ea quae sunt destrueret, ut non gloriatur omnis caro in conspectu eius.

Non enim mirabile esset si super potentes uel sapientes saeculi magna operaretur, quod humanae uirtuti potius quam diuinae ascriberetur.

Unde bene, sicut hic dicitur, ipse Deus Israel, qui uidelicet antiquum populum elegit; ipse, inquam, non alter aut recens Deus. His plebeiis et pauperibus uiris de populo eodem assumptis, et nunc uirtute ex alto indutis, dabit uirtutem uerborum contra saeculi sapientes, et fortitudinem animorum contra potentium impugnationes.

Benedictus Deus

subaudis: sit, hoc est ab omnibus glorificatus et laudatus, qui per tales talia operatus est his diebus. Amen.

-----
[20]

IN FERIA TERTIA PENTECOSTES

Hesternum sermonem ex testimoniis sexagesimi septimi psalmi collegimus. Nunc autem ad septuagesimum psalmum conuertentes stylum, iuuat hinc quoque huius solemnitatis praeconium subinferre. Scriptum ibi est:

Notam fecisti in populis uirtutem tuam, redemisti in brachio tuo populum tuum, filios Iacob et Ioseph. Viderunt te aquae, Deus, uiderunt te aquae, et timuerunt, et turbatae sunt abyssi.

Multitudo sonitus aquarum, uocem dederunt nubes... etc.

Ad Deum Psalmista loquitur, praeuidens in Spiritu, quae per eundem Spiritum his diebus apostoli mirabilia sunt operati:

Notam fecisti, inquit, in populis multis uirtutem tuam illam uidelicet quam apostolis promiserat, dicens:

Vos autem sedete in ciuitate donec induamini uirtute ex alto.

Atque ita in brachio tuo, hoc est, in illa uirtute uel fortitudine redemisti populum tuum a seruitute /496/ scilicet peccati, liberasti per spirirum uidelicet datum: de quo dicit Apostolus:

Ubi spiritus Domini, ibi libertas.

Quisquis enim ex caritate, quae per Spiritum sanctum infunditur, potius quam ex timore Deo seruit, amicus potius quam seruus dicendus est, et liberum, non coactum impendit obsequium.

Filios Iacob et Ioseph.

Cum superius dixisset populos secundum multitudinem hominum, uel diuersitatem terrarum, aut regionum; et nunc adiecisset populum secundum unitatem fidei, uel dilectionis uinculum, quomodo et diuersas Ecclesias et unam diximus, ne uideretur populi nomine aut iudaicum tantum, aut gentilem accipere, addit:

Filios Iacob et Ioseph

id est posteros tam iudaici quam gentilis populi, ut uidelicet in Ecclesia duo parietes, ad unum angularem lapidem, id est Christum iungerentur. Iacob quippe supplantator Esau, qui eum haereditate sua priuauit, iudaicus est populus, qui expulso gentili terram promissionis obtinuit. Ioseph uero, qui "augmentum" interpretatur, gentilis est populus, qui sicut multitudine hominum transcendit iudaicum, ita et numero conuersorum fidelium Ecclesiae dedit augmentum. Paucos quippe uel nullos ex Iudaeis comparatione gentilium Ecclesia continet. Quod quidem augmentum Ecclesiae de conuersis gentibus statim prosequitur, dicens:

Viderunt te aquae, Deus

hoc est, credendo te intellexerunt populi nationum, qui prius quasi aqua omni uento doctrinae circumferebantur, nec quidquam certitudinis quid sequi deberent ex lege didicerant. De quibus in apocalypsi scriptum est:

Aquae populi multi.

De quibus adhuc subditur, quia uiso Deo timuerunt, non tam uidelicet seruili timore, quam pro communicatione poenarum, quam casto uel filiali eius quem diligunt offensam praecautes.

Et turbatae sunt abyssi

hoc est profunditates secularis philosophiae, quae prius quasi limpidiissimx aquae uidebantur, et gratissimum habebant haustum, quasi turbatae ac coenulentae uiluerunt, comparatione simplicitatis euangelicae.

Multitudo sonitus aquarum

subaudi uocem: dedit. Et quare? quia "uocem dederunt nubes". Multus quippe sonus diuinae laudis resonat in conuersis populis, uoce nubium, id est praedicatione apostolorum edoctis.

Etenim sagittae tuae

O Deus, per has nubes de Iudaea transferuntur ad gentes. Sagittae quippe sunt uerba euangelicae praedicationis, quae quasi quibusdam diuini amoris iaculis corda uulnerant auditorum, sicut in Cantico sponsa dicit:

Vulnerata caritate ego sum.

Et haec quidem sagittae prius in Iudaea tamquam in pharetra tenebantur conclusae, donec, Iudaeis Euangelium repellentibus, transierunt ad gentes apostoli, sicut unus eorum ad ipsos ait:

Vobis oportebat primum praedicare /497/ uerbum Dei; sed quia uos repulistis illud, ecce conuertimur ad gentes.

"Vox tonitruum": hoc est, de supernis per Spiritum in apostolis facta per totum orbem est dilatata. Et quia de his scriptum est, quod profecti praedicauerunt ubique, Domino cooperante sequentibus signis tonitruo illi uerborum coruscationes sunt additae miraculorum. De quibus nunc dicitur:

Illuxerunt fulgura eius orbi terrae.

Et quondam infideles magnitudine signorum magis quam auctoritate Scripturarum mouentur ad fidem, uisis coruscationibus commota est terra; quia miraculorum admiratione terrena hominum corda de pristina infidelitate sunt mutata. Atque ita Deus petit habere in mari uias, et in aquis semitas: cum uidelicet a Iudaea tamquam a propria terra recedens, et gratiam suam gentibus impertiens, uno reprobato populo, multos acquisiuit. Mare maius est aquis et amaritudine plenum: et uita coniugatorum quae multos capit, et curis saeculi est implicita, quot molestias sustinet, tot amaritudines habet. Via latior est quam semita, et uita coniugatorum laxior est quam continentium. Venire autem ad nos, siue propinquare Deus dicitur, ut nos ad se trahat, cum bonorum operum nobis affectum inspirat. Per uies igitur incedit in mari, quia laxiora opera habet in non coniugatis, sicut strictiora in continentibus quae semitis operantur. Et haec quidem uestigia Domini in gentibus non cognoscuntur, ut uidelicet de peculiari populo suo iudaico gratiam suam ad gentes transferat, et sic eo derelicto, ad gentes transeat, quia nullus eo tempore id potuit praenoscere. Unde et ipse apostolorum princeps cum adhuc de uocatione gentium per praedicationem suam faciendam certus non esset, uase quodam omni genere reptilium pleno per uisum sibi ostenso, de hoc ipso admonetur atque docetur. Cur autem haec uestigia Dei in gentibus ignorarentur, ut caecitate facta in Israel gentes illuminarentur, fine psalmi concluditur. Ac si uidelicet diceret: Ideo ab homine praenosci non potuit, ut reprobatis Iudaeis, gentes illuminarentur, quia illum priorem populum quasi gregem proprium semper habueras, cui Moysen et Aaron tantos pastores deputaueras, et tantam manum in gentibus delendis propter illum exercueras, et hoc est quod ait:

Deduxisti... etc.

de Aegypto uidelicet eum adducens, et in terram repromissionis inducens, sub regimine et ducatu Moysi ducis et Aaron sacerdotis.

/498/

[21]

IN FERIA QUARTA PENTECOSTES

Quid etiam Amos propheta, imo ipse Spiritus per eum in huius solemnitatis suae praeconio dixerit audiamus:

Dominus, inquit, Deus exercituum, qui tangit terram, et tabescet; et lugebunt omnes habitantes in ea. Et ascendet sicut riuus amnis, et defluet sicut fluius Aegypti. Qui aedificat in caelo ascensionem suam, et fasciculum suum super terram fundabit. Qui uocat aquas maris, et effundet eas super faciem terrae. Dominus nomen eius.

Exercitus Dei, quibus ipse praesidet, tamquam principes, et aeras debellat potestates, castra illa sunt angelorum uel fidelium hominum, quae plerumque Scriptura commemorat. Refert Genesis quod de Mesopotamia Iacob in

terra Chanaan ad patrem reuertenti, fuerunt obuam angeli Dei, tamquam in protectionem ipsius milites missi. Quos cum uidisset, ait:

Castra Dei sunt haec.

Et appellauit nomen loci illius Manahim, id est castra. Ecclesiam quoque in castrorum aciem ordinatam, tanquam in praecinctu belli procedentem, Canticum Cantorum describit:

Militia est uita hominis super terram.

Tanquam in castris semper militant, qui minime pacem hic habentes contra diabolicas tentationes uel impetus carnis, aut impugnationes iniquorum hominum, iugem pugnae sustinent conflictum: in agone illo uel pugna constituti, de quo Apostolus ait:

Omnis qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet.

Et rursum:

Sic pugno, non quasi aerem uerberans.

Et iterum in alia eius epistola:

Non est nobis colluctatio aduersus carnem et sanguinem, sed aduersus principes et potestates, aduersus mundi rectores, contra spiritualia nequitiae in caelestibus.

Sed ut horum Deus exercituum proprio exemplo nos pugnare doceret, et uincere daret, sicut ipse promittens ait:

Confidite, ego uici mundum.

Terram tetigit, sicut proplletica lectio nunc ait, dum terrenae substantiae nostrae naturam in unam sibi uniuert personam primo de Spiritu sancto in Virgine conceptus, et postmodum ex ea natus. Unde et ad Spiritus sancti gratiam commendandam, per quem ille quoque factus est conceptus in nostrae redemptionis exordium, bene hic uidemus prophetam exorsum, et narrationem suam in beneficiis diuinis deinceps perducere, usque ad missionem eiusdem Spiritus factam in praesenti tempore. Ab illo /499/ quippe dominicae conceptionis exordium, quo, ut expositum est, terram tetigit, ita diligenter quid id hac terra egerit, comprehendere curauit, ut nec mortem ipsius, nec resurrectionem, nec ascensionem praetermittens, ad excellentiam festiuitatis hodiernae commendandam perueniret. Congruo quidem ordine tanquam a capite ad membra per mirabilem sancti Spiritus operationem deducens, cum ipse scilicet, cuius operatione conceptus est, Dominus apostolis uirtutem consummauit exercitus.

Tria itaque a Domino tacta quodammodo tabescunt, dum ab ipso humanitas assumpta usque ad dissolutionem perducta est mortis. Unde et ipsemet de hac dissolutione mortis ad Patrem ait:

In puluerem mortis deduxisti me.

Et quia de morte ipsius maxime contristati apostoli fuerunt, hanc maximam eorum iustitiam luctum appellat propheta, cum subiungit:

Et lugebunt omnes habitantes in ea.

De quo etiam luctu quasi uespertino, ante matutinam resurrectionis eius laetitiam, Psalmista praedixerat:

Ad uesperum demorabitur fletus, et ad matutinum laetitia.

In terra quasi tabescente fideles habitant, dum in assumptae humanitatis morte spem suae redemptionis collocant. Quam uidelicet spem nequaquam retinerent, nisi de mortis casu conscenderet resuscitatus. Unde et subditur:

Et ascendet sicut riuus amnis, et defluet sicut fluuius Aegypti

Riuus quamdiu in alueo suo conclusus cohibetur, nec se erigens alueum excedit, nequaquam terras circumiacentes irrigare ualet. Quasi ergo de alueo uiuus amnis ascendit, cum incarnata Dei sapientia de ipso mortis loco, quo depositus fuerat, hoc est de sepulcro resurgit. Tunc circumiacentem terram irrigat ut fructificare possit, dum desperate prius discipulorum corda fide corroborauit; ut spe futurae beatudinis, quam eis resurgens exhibuit, bonorum operum fructus proferant. Quod autem riuum amnis prius appellauit, consequenter fluuium Aegypti nuncupans, diligenter describit congrua parabola illi fluuio Aegypti, qui Nilus appellatur, Dominum comparans. De hoc quippe fluuio, et singulari quadam eius nature Beda in libro de Natura Rerum ita meminit:

Nilo flumine pro pluuiis utitur Aegyptus, propter solis calorem imbres et nubile respuens. Mense enim maio, dum ostia eius quibus in mare influit, zephyro flante, undis eiectis, arenarum cumulis praestruntur, paulatim intumescens, ac

retro propulsus, plane irrigat Aegypti. Vento autem cessante, ruptisque arenarum cumulis, suo redditur alueo.

Nilus itaque de paradiso manans ipsa nei sapientia est de supernis descendens, ut nos de fonte uero potaret, et huius mundi Aegyptum, id est tenebras ipsa carnis assumptue praesentia illustraret, de qua scriptum est:

Erat lux uera, quae illuminat... etc.

Hic fluuius per septem ostia in mare dicitur defluere. Quae scilicet ostia cum, uento flante, arenis /500/ obstruuntur, refluxum habent in terram, habent non liberum exitum in mare. Sic post resurrectionem Domini, antequam septiformis gratia Spiritus effunderetur in magnum mare nationum, quibusdam quasi arenis, uento flante, obstruebatur fluuius iste; dum metu Iudaeorum apostoli compressi, de Iudaea, in qua erat facta caecitas, tamquam de Aegypto egredi non permittebantur, ut de hoc fluuio per praedicationem suam gentes reficerent. Quid enim uentus, nisi diabolica suggestio? Quid arenae, nisi qui influxu saeculi per concupiscentiam terrenorum huc illucque deflunt? Vento itaque flante, arena cumulate fluuium obstruit, dum cupiditas Iudaeorum locum uel gentem amittere metuens, apostolicam compescit praedicationem. Sed hoc postmodum metu de cordibus eorum per Spiritum sanctum expulso, ruptis arenis, libere fluuius in mare defluit, dum ad gentes de Iudaea praedicatio apostolica, omni timoris obstaculo repulso, constanter exiuit, sicut unus eorum intrepidus ait:

Vobis oportebat primum praedicare uerbum Dei: sed quia uos indignos aeternae uitae iudicastis, ecce conuertimur ad gentes.

Quia tamen dum in Iudaea tenebantur conclusi, nequaquam a fructu prorsus erant uacui, cum ibi quoque nonnullam hominum multitudinem Deo lucrarentur, praedictus fluuius, id est Christus, quodam ibi suo refluxu fructificauit, antequam in immensum mare gentium defluens ecclesiam undique colligeret.

Ascensum itaque fluuii Aegypti refluxum expositum in Iudaeam dicit, ac deinde ordine congruo defluxum eius in uniuersum mundum ad corda gentium irroranda supponit. Quod cum nonnisi post ascensionem Domini, et Spiritus sancti aduentum constet esse factum, recte de utrisque subditur:

Qui aedificat in caelo ascensionem suam, et fasciculum suum super terram fundabit.

Non ait solummodo "qui ascendit in caelum" sed "qui aedificat in caelo ascensum suum" ut non transitoria haec eius ascensio intelligatur, tamquam ad conuersationem terrenam ipse iterum reuertatur, sed absque huiusmodi reuersione firmam ibi deinceps habeat mansionem. Fasciculum suum iam in caelo consistens super terram fundauit, cum ipso Spiritu sancto corda discipulorum adhuc dissolute, et timore mortis titubantia, nec ulla fortitudine animi solidata, per Spiritum sanctum in modum fasciculi tam sibi quam inuicem summae caritatis uinculo astrinxit, et sic etiam super terram eos fundauit, hoc est in omnibus confirmauit bonds, ut ipsi etiam in Ecclesia quaedam aliorum fierent fundamenta, iuxta illud quod de ipsa praedixerat Psalmista:

Fundamenta eius in montibus sanctis.

Aguas autem maris salsas esse constat. Et amplius bene ait:

Vos estis sal terrae

quo uidelicet terrena corda condienda sunt, et uestra /501/

praedicatione quasi quodam sale sapientiae in bonis moribus componenda.

Aquae itaque huius salis uerba sunt apostolicae praedicationi. Ista aquae a Deo uocantur, et super terrae faciem effunduntur, dum apostoli Christi ad officium praedicationis ab ipso uocati admittuntur, non more pseudoapostolorum per se ueniunt, quales quidem Veritas arguens dicit:

Omnnes quotquot uenerunt, fures fuerunt et latrones.

Tanquam si diceret: Venerunt per se, non missi a me. Vocat itaque Dominus aquas maris, dum apostolicae praedicationis uerba in omni genere linguarum, et per uniuersum mundum dirigit. Et haec non solum super terram, uerum etiam super faciem terrae fudit, dum non solum exterius sonant, uerum etiam intellecta mentem intus illuminant. Per faciem quippe, qua unusquisque cognoscitur, non incongrue notitia designatur. Super terram itaque uerba fiunt, sed usque ad faciem non peruenerunt, cum aenigmata legis uel prophetiarum uelamen habent in littera, non appertitionem in intelligentia euangelica uel apostolica doctrina, quia non ita mysticis referta est uerbis: super terrae faciem effunditur, dum

quae proferuntur, intellecta cognoscuntur. Quis uero iste sit, qui haec tanta peragit, competenter subdit:

Dominus nomen illi.

Quem cum simpliciter Dominum uocat, nec quorum sit determinat, generale ipsius dominium, et uniuersale innuit imperium, quo cuncta regit atque optime disponit in saecula saeculorum. Amen.

[22]

IN FERIA QUINTA PENTECOSTES

Tam ipsum diem Paschae quam Pentecostes dono Spiritus sancti legimus insigniri, ut non solum hanc, uerum etiam illam solemnitatem, quae praecipuae habentur, ad honorem quoque Spiritus sancti referendas esse sciamus. Ut enim Ioannes commemorat,

...cum esset sero die illo, et fores essent clausae ubi erant discipuli congregati propter metum Iudaeorum, uenit Iesus, et stetit in medio eorum, et dixit eis: "Pax uobis." Et cum haec dixisset, ostendit eis manus et latus. Gausi sunt ergo discipuli uiso Domino. Dicit ergo eis iterum Iesus: "Pax uobis, sicut misit me Pater, et ego mitto uos." Haec cum dixisset, insufflauit et dixit illis: "Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur /502/ eis, et quorum retinueritis retenta sunt."

Et quidem actum esse constat in extremae eius apparitione illarum quinque quas illo die legitur habuisse, uidelicet quinta uice apparens, tunc Spiritum daret in terra, quem postmodum de caelo missurus erat, quinta de eadem completa. Quam quidem missionem, et supremum Spiritus sancti aduentum, quem nunc colimus, ipse antea promiserat.

Ego, inquit Veritas, ueritatem dico uobis: expedit uobis ut ego uadam. Si enim non abiero, paraclitus non ueniet ad uos; si autem abiero, mittam eum ad uos.

Quae est ista, obsecro, necessitas, ad Spiritus sancti aduentum, ut prius abire oporteat Christum? Numquid in terra consistens, eum dare non poterat, cuius plenitudinem ipse semper habebat? Quid causae extitit, ut in caelum ascenderet, tamquam missurus Spiritum de longinquo, quem dare poterat de proximo? Non enim localis est Spiritus non solum diuinus, sed nec humanis, nec more corporum spiritalis natura moueri habet de loco ad locum.

Caelum, inquit Deus, et terram ego impleo.

Et sicut Veritas ait:

Spiritus est Deus, qui ubi uult spirat, diuidens singulis prout uult.

Cuius immensitatem et diuinitatis potentiam locis omnibus praesidentem Psalmista conspiciens, ad Dominum ait:

Quo ibo a spiritu tuo, et quo a facie tua fugiam? Si ascendero in caelum, tu illic es: si descendero in infernum, ades.

Ac si aperte dicat: Si summa tua bonitas, de quo illud est:

Dilexisti iustitiam, et odisti iniquitatem

meis te peccatis iratum reddiderit, quo mihi patebit a praesentia tua locus fugiendi? uel ... tua abditus abscondendi? Quem statim per hanc incircumscripti spiritus sui maiestatem ubique conspiciens praesentem, adiecit:

Si ascendero in caelum... etc.

Tanquam si diceret: Nullus mihi tutus locus refugii, tam in supernis quam in infimis, cum me persequi decreueris, cum ad quaelibet agenda tibi sint cuncta loca praesentia. Denique et in ipso die resurrectionis, ut iam supra meminimus, Spiritum sanctum ab eo apostolis datum esse nouimus.

Qui ergo iam dederat in terra spiritum, quid ad eum iterum dandum necesse fait eum ascendere in caelum, tamquam eum ibi reperiret, quem in terra non haberet, aut inde illum mitteret, quem in terra iam sicut prius de se insumando dare non posses; adeo, inquam, necesse fait ut diceret:

Nisi ego abiero... etc.

Aut fortassis haec missio Spiritus superior fuit ac maior, ut de caelo danda esset, quam illud praedictum donum in remissione peccatorum per insufflationem apostolis in terra collatum. Reuera longe superior et eminentior dignitate, si diligenter et illud donum discernere ualeamus. Ibi quippe potestas illa collata /503/ est apostolis, quae omnibus eorum uicariis, hoc est

episcopis, creditur esse communis, in remittendis scilicet uel retinendis aliorum peccatis. Haec uero Spiritus sancti gratia, quae die Pentecostes apostolis est infusa, quanto magis est rara, tanto amplius pretiosa. Quid enim illae igneae linguae super apostolos apparentes, nisi summam hominis exprimunt perfectionem in tribus consistentem? Tribus his, inquam, quae in omnibus bonis hominem consummant. Haec uero ita sunt: Illuminatio mentis, ne simplicitas eorum ullis deinceps oberraret infidelitatis tenebris, sicut et ipse Dominus eis promittens, ait:

Cum autem uenerit ille spiritus ueritatis, docebit uos omnem ueritatem.

Sed quia, ut beatus meminit Petrus, melius est non nosse uiam ueritatis, quam post agnitam retrorsum abire, post fidei lucem necesse est infundi caritatis ardorem, ut quae iam agenda esse per Deum nouimus, per eius amorem implere studeamus, qui Spiritus sanctus intelligitur. Unde et Apostolus:

Caritas, inquit, Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.

Ignis itaque, in quo dispertitae apparuerunt linguae, quia ex propria natura tam lucem habet quam calorem, duas praedictas gratias tam de illuminatione fidei, uel saluberrimis documentis, quam de inflammatione caritatis diligenter exprimit. Forma uero linguarum, quae dispertitae memorantur, praedicatio est futura, non uno genere linguae, non in una parte per apostolos proferenda, ut non solum sihi, sed omnibus uiuant. Duae quippe priores gratie hominem in se moribus consummant, et beatitudine dignum efficiunt. Sed quia adhuc praedicare non sufficit, quasi sibi tautum ad hoc proficiens non aliis uiuit.

Etsi enim praecepta Dei iam tenet in uita, quia tamen aliis praedicare non sufficit illa, nondum magnus est in regno caelorum, iuxta illam Domini sententiam:

Qui autem fecerit et docuerit sic homines, hic magnus uocabitur in regno caelorum.

Nullus quippe in Ecclesia maior est, quam qui praecepta Dei uiuendo custodit, et ad imitationem sui alios praedicando trahit. Quid ergo de apostolis aestimandum est, quorum praedicatione non pars una terrarum, sed uniuersus mundus conuersus est ad Deum? Quae diuinae dona largitatis huic, quam diximus, eorum trinae gratiae poterit comparari?

Quam quidem ut apostoli mererentur accipere, in caelum primitus Dominum oportebat ascendere, et sic eis ibi locum quodammodo conuersationis, sicut ipse promiserat, parare. Unde et Paulus:

Nostra, inquit, conuersatio in caelis est.

Illuc ergo Christus conscendit opere, ut eum apostoli sequerentur mente, et tanto ardentius appeterent esse, quod Dominum suum nouerant praecessisse. Unde et praedictus apostolus nos adhortans ait: /504/

Quae sursum sunt, quaerite; ubi Christus est in dexteram Dei sedens quae sursum sunt sapite, non quae super terram.

Ut enim beatus meminit Hieronymus, nihil maius potest parari seruo, quam esse cum Domino. Et profecto quisquis praesentiam alicuius plurimum diligit, maioribus in absentem desideriiis inardescit. Abire ergo in caelum eum oportuit, ut Spiritum mitteret, quia recedendo ab eis, quanto amplius ad sequendum se desideria ipsorum accendebat, tanto perceptione maioris gratiae dignos eos efficiebat. Bene prius spiritum quo peccata dimitterentur dedit eis in terra, quia ubi committitur, ibidem remissio est facienda, et quisquis indulgentiam non meretur in hac uita, frustra eam expectat in future. Hanc ergo, Domine, per spiritum tuum, qui pro sanctis postulat, nobis hic impetra; illic te comprehendere mereamur, quo ut te sequi tua membra ualerent, spiritum nunc illis misisti de supernis; illum, inquam, spiritum, de quo Propheta confidens, ait:

Spiritus tuus bonus deduces me in terram rectam.

Quae enim terra recta, nisi illa uiuentium ab iniquitate penitus aliena? Per hunc nobis spiritum in hac terra non recta remissionem tribue peccatorum, ut ad eam quae recta, per eius ueniamus ducatum, Saluator mundi, qui cum Patre et eodem Spiritu unus es Deus in aeternum, et ultra. Amen.

DE SANCTO PETRO

Beati Petri apostolorum principis solemnitas tanto celebrius ab Ecclesia ueneranda est, quanto ipsi a Domino amplior principatus in Ecclesia concessus est. Ipsum quippe quasi fundamentum Ecclesiae Dominus collocauit, cum in confessione fidei suae, qua dictum est:

Tu es Christus Filius Dei uiui

tamquam in petra quadam firmissima Ecclesiam suam aedificandam esse praedixit: et ei specialiter ligandi atque soluendi potestatem commisit. Cuius quidem petrae fundamentum beatus considerans Cyprianus in epistola quadam ad Iuuaianum ita meminit:

Manifestum est autem et per quos remissa peccatorum dari possit.

Nam Petro /505/ primum Dominus, super quem aedificauit Ecclesiam, dedit ut id solueret in terris quod ille soluisset.

Idem de eodem ad Quintum:

Petrum quem primum Dominus elegit, et super quem aedificauit Ecclesiam suam.

Ambrosius quoque ipsum Petrum, super quem, etc., intelligens, quodam loco ait:

Hoc, ipsa petra Ecclesiae canente, culpam diluit.

Et Hieronymus ad Marcellam de fide nostra et Montani haeretici dogmate scribens, de hoc ipso ait:

Si igitur apostolus Petrus, super quem Dominus fundauit Ecclesiam... etc.

Quanta autem firmitas et constantia Petri esset in fide, ut hinc ipse merito petra uocaretur, Dominus ipse alibi protestatur, dicens:

Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua.

Ac si diceret: Quantumcumque alii titubent, quantumcumque de morte mea desperent, tua fides inconcussa manebit. Ex qua quidem fidei firmitate, et ipse Petrus fratres confirmare admonetur, cum statim ei a Domino dicitur:

Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.

Neque enim credendum est tunc fidem Petri defecisse, cum diuina dispensatione Dominum permissus est negare, ex infirmitate scilicet carnis et timore mortis. Hic est Petrus, ut dictum est, tamquam unicum caeterorum firmamentum et confirmatio, cui post trinam amoris sui confessionem, Dominus oues suas et agnos committens, ipsum totius Ecclesiae summum constituit pastorem. Unde et merito sedes eius, quam passionis suae martyrio decorauit, inter uniuersas Ecclesias primatum accepit, ut sicut ille omnibus apostolis, ita episcopatus eius praelatus sit caeteris. Scimus antiquitus tres tantum patriarchatus, hoc est tres principales episcopatus sedes Ecclesiam habuisse, romanam scilicet, alexandrinam, antiochenam. Quarum quidem dignitas ad honorem beati Petri maxime respicit; cum uidelicet tam antiochena quam romana sedes eius propriae fuerint, et tertia, id est alexandrina, Marco eius discipulo cesserit.

Hic est Petrus post Christum, quasi alter Elisaeus post Eliam. Legimus post raptum Elie, ad Elisreum filios prophetarum congregatos esse, eosque iuxta fluuenta Iordanis in casulis habitantes, quasi monasticam et coenobiacam uitam cum ipso duxisse. De quorum conuersatione beatus Hieronymus quodam loco meminit, dicens:

Filii prophetarum, quos monachos legimus in Veteri Testamento...

etc.

Sicut autem tunc ad Elisaeum illi, ut diximus, sunt congregati, monastice et communiter eum ipso uiuentes; ita et post ascensionem Domini, fideles ad Petrum adunati hanc uitae perfectionem uel etiam maiorem arripuerunt. Quod quidem in Actibus Apostolorum Lucas diligenter describens:

Multitudinis, inquit, credentium erat cor unum et anima /506/

una, nec quisquam eorum quae possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.

Constat etiam Elisaeum, quia uidit Eliam, quando a se tollebatur, duplicatum spiritum Eliae, id est ampliorem gratiam in miraculis accepisse. Qui non solum uiuus sicut Elias mortuos suscitauit, uerum etiam mortuus cum tactu ossium quorum defunctum uiae reddidit. Quid est Eliam intueri, quando sustollitur, in caelum scilicet aereum, nisi Christum ad Patrem ascendentem

cernere, hoc est eum Patre non esse inferiorem credere, sed per diuinitatis naturam ipsum ei tamquam aequalem occurrere? Unde et Psalmista:

A summo caelo egressio eius, et occursum eius usque ad summum eius.

Summum quippe caelum Dei Patris excellentiam dicit, qui per hoc quod ab alio non est, summus per existentiam dicitur potius quam per dignitatem. Ex hoc utique caelo Filius nascendo procedit, quia Platoni mens ex summo Deo nata dicitur, hoc est sapientia de ipsa Patris substantia existens tamquam genita. De hoc quidem egressu generationis Filii de Patre illud est propheticum:

Et egressus eius ab initio a diebus aeternitatis.

Et ipse Filius:

Exiui, inquit, a Patre.

Qui ne inferior uel indignior Patre uideretur, occursum eius usque ad summum eius adnectitur, quia per plenitudinem diuinitatis Patri coequalis assurgit. Cuius quidem aequalitatis dubitationem ipse increpans in Maria dicit:

Noli me tangere, nondum enim ascendi ad patrem meum.

Ac si diceret: Non es me digna manibus tuis contingere in ferris, quae nondum fide me tamquam Patri aequalem contingis in supernis, quod est, me nondum tibi ad Patrem ascendisse; hoc est, te nondum credere me illi per plenitudinem diuinitatis aequalem occurrere. Quod quia Petrus caeteris firmior in fide amplius credidit, quasi alter Elisaeus Eliam sustolli uidit. Unde et spiritum Eliae quasi geminatum uel multiplicatum accipere meruit, qui ab ipso Christo maiorem miraculorum gratiam accepit, quam ipse Christus per semetipsum exhibuit, sicut et ipse antea promiserat, dicens:

Qui credit in me, opera quae ego facto et ipse faciet, quia ad Patrem uado hoc est in corde ipsius per fidem ad aequalitatem Patris conscendo.

Quo itaque Petrus in hac fide firmior extitit, maiorem quam caeteri gratiam miraculorum meruit. Qui non solum infirmos et umbra corporis curauit, uerum etiam eadem umbrae suae uirtute dicitur suscitasse.

Unde Augustinus in Psalmo CXXX:

In Christo, inquit, maiora fecisse uidentur apostoli, quam ipse Dominus Iesus. Ad uocem Domini surrexerunt mortui. Ad umbram transeuntis Petri surrexit mortuus.

Isidorus de Vita et Obitu sanctorum Patrum:

Simon Petrus praeteriens, umbra mortuos suscitauit.

Quod ergo Dominus ait:

Qui credit /507/ in me, maiora horum faciet

ut dixit generaliter quicumque, sic specialiter ad singularem constantiam fidei Petri uisus est retulisse. Mirabilius autem fuit miraculum umbra, Petri, quam fimbriae Christi. Fimbria quippe aliquid ueritatis habet, umbra uero similitudinem tenet, et illa permanet, haec praeterit.

Quod si post hanc miraculorum gratiam, dignitatem quoque honoris, quam Petrus a Domino est adeptus, consideremus, uidebimus sedem Petri ipsi quoque propriae sedi Dei, quam ab initio Ierosolymis habuit, praeminere, ut ex hoc etiam quodammodo in terris Christus uideatur praeferre. Quis enim nesciat ipsam quoque ierosolymitanam Ecclesiam, sicut et caeteras, romanae subiacere? Quam tamen Ecclesiam ipsum fratrem Domini Iacobum primum habuisse constat episcopum; nec tamen illa eius prima cathedra uel caeterorum apostolorum festiuitatem in Ecclesia meruerunt, ut hoc soli Petro priuilegium reseruaretur. Qui etiam successoribus suis in Syluestro papa id propriis acquisiuit meritis, ut deinceps romanus pontifex uicarius quoque Constantini in urbe imperiali ab ipso constitutus, a quo et insignia, quae hanc exornant dignitatem concessa sunt; quasi iuxta ordinem Melchisedech perfectus tam sacerdotali quam regia praemineret dignitate, ut in Ecclesia Petrus, in urbe Cesar habeatur. Geminam quippe gratiam tam in constantia fidei quam in feruore dilectionis adeptus, tam ecclesiasticam quam regiam meruit sibi monarchiam uindicare. Caeteris quippe discipulorum opinionem hominum magis, quam assertionem suam de Christo proferentibus, et cum ipse Dominus ab eis requisisset:

Vos autem quem me esse dicitis?

quasi adhuc haesitando reticentibus, Petrus ut fluctuantes confirmaret respondere non distulit:

Tu es Christus Filius Dei uiui.

Unde statim specialiter ac solus beatus a Domino praedicatur, ac singulariter priuilegium ecclesiasticae potestatis suscipere meretur, cum ei a Domino totum caelorum regnum, non pars, ei commendandum a Christo promittitur:

Tibi dabo, inquit, clauces regni caelorum.

Quamuis enim generahiliter dictum sic omnibus apostolis:

Quaecumque ligaueris super terram... etc.

soli tamen Petro insuper clauces regni caelorum datae sunt. Sicut enim multae ciuitates sunt in uno regno, ita multae partes in populo christiano. Regnum itaque Christi uniuersalis est Ecclesia, ita in potestatem Petri tradita, ut nihil in ea fieri nisi ordinatione uel permissione liceat romani pontificis; nullus alius generalem super omnes habet excommunicationem uel absolutionem. Qui etiam nonnullis discipulorum recedentibus, et omnibus plurimum dubitantibus, cum eis Dominus requireret:

Numquid et uos uultis abire?

tamquam scilicet in quodam anxietatis articulo constitutus, nequaquam reticere Petrus sustinens respondit:

Domine, ad /508/ quem ibimus? Verba uitae aeternae habes.

Ex hac denique intrepidus constantiae quam tunc in animo gerebat, et maxima semper dilectione flagrabat, profiteri non timuit:

Etsi omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor.

Et rursum:

Etiamsi oportuerit me mori tecum, non te negabo.

Et iterum:

Domine, tecum paratus sum; et in carcerem et in mortem ire.

Non enim minori caritate succensus, quam fuerat fide firmus. Quae namque illa erat in eo amoris flamma, cum Dominum nec pro redemptione sue pati toleraret, cum ei passionem suam praedicienti responderet:

Propitius esto tibi, Domine, ne fiat hoc.

Quem denique zelum amoris in ipsa captione Domini caeteris omnibus fugientibus ita exhibuit, ut in tanto trepidationis articulo, seruo principis aurem amputaret. A qua quidem ultione nec caeteris Dominum comprehendentibus parceret, nisi ab ipso Domino cito correptus fuisset.

Memor itaque illius dominici sermonis:

Maiorem hanc dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis

morti se opponere a qua Dominum liberare uolebat. Qui contra uitia ipsamque radicem omnium malorum cupiditatem quanto armaretur zero, uindicta illa in Ananiam et uxorem eius patenter ostendit; quos non gladio sicut dictum seruum percussit, sed mirabilius serui sui uirtute peremit. Tolerauit diu Dominus auaritiam Iudae, iste nec ad momentum sustinuit sacrilegium cupiditatis commissae. Quo enim amplioris zeli uirtute feruebat, omne uirtuti contrarium minus tolerabat, et quo se amplius a Domino sublimari nouerat, magis se pro Domino semper humiliare studebat. Unde et ad passionem crucis tandem ueniens, quo uidelicet genere mortis Dominum maxime secutus est, sicut ei antea praedixerat, non tam de passione sua trepidus, quam de honore Domini sollicitus, nequaquam crucifigi se permisit ut Dominum, sed capite deorsum uerue pedibusque sursum erectis, ex ipsa quoque corporis sui positione augmentum elegit poenae. Ex qua etiam sua humiliatione quantum a Domino meruit exaltari, dubium non potest esse, a cuius etiam honore nec id reu alienum esse, quod quantocius mundi caput preminebat romana sedes, eius facta est, ut hoc etiam iure in toto mundo principatum obtineret. Per eam uidelicet omnium regnorum principem, quam ipse proprio sanguine Domino consecrauit, et hoc tanquam indissolubili bitumine quasi aliarum fundamentum fundauit. Ad cuius insuper ciuitatis gloriam id a domino collatum est, ut cum caeterae sedes apostolorum reliquiis eorum sint priuatae, hoc de romana Dominus non tulerit, ne ad comparisonem eius caetera, possint gloriari; imo et de corpore coapostoli Pauli eam uoluit insigniri, ut haec /509/ quoque ciuitas ex his duobus gratia, donis quasi geminatum acciperet spiritum, sicut et de hoc Elisaeo nostro praefati sumus.

Unde factum est, ut haec ciuitas a duobus fratribus Remo uidelicet et Romulo prius aedificata, multo felicius a maioribus fratribus Petro et Paulo sit postmodum in Christo fundata. His duobus tota distributa est gratia quae ad

totius mundi confessionem sufficeret, cum Petrus in miraculis, Paulus emereret in uerbis. Que uidelicet duo ipse Paulus distinguens, ait:

Iudaei signa petunt, et Graeci sapientiam quaerunt.

Ne quem forte moueat, quod ex priuilegio diuini amoris, Ioannes Petro praeferrere uidebatur in meritis, cum iste plus a Domino diligeretur, sicut ille amplius Dominum diligere creditur, agnoscat, secundum beatum Augustinum, hoc nequaquam de personis ipsis esse accipiendum, sed de duabus uitibus per eos significatis intelligendum. Nec enim dubitat eum, qui plus diligit Christum, esse meliorem, nec eum qui plus a Christo diligitur, beatiorem. Quod si cui forte displiceat nos ad mysterium hic declinare, nec in ipsis personis ueritatem historite dissentire, si in eo, ut opinamur, Ioannes magis a Christo diligi dicatur, quod Christus maiorem ei caritatem uel familiaritatem exhibebat in opere, tum pro munditia carnis, qua ille tanquam uirgo praeminebat, tum etiam quia pro iuuenili aetate maiorem circa eum prouidentiae curam habebat. Plus igitur ipsum Christus amare dicitur per effectum operis, non per affectum dilectionis. Habeat itaque Ioannes hunc dilectionis effectum a Domino tanquam uirgo, ita tamen ut martyri, et per affectum amoris meliori non inuideat Petro. Utrique autem suis nos magnis meritis ita iuuent apud Dominum, ut ad eorum pertingere ualeamus consortium.

[24]

IN CONVERSIONE SANCTI PAULI

Praecipui gentium doctoris conuersio tanto deuotius a conuersis per eum gentibus est celebranda, quanto ipsas ipsi amplius esse constat obnoxias. Sola eius conuersio, per quam uniuersus conuersus est mundus, uel diligentius de fide instructus, ac perfectius edoctus, solemnitatem in Ecclesia meruit obtinere. Solus inter apostolos ipse est, qui prophetis praeconiis olim mundo promissus est, /510/ aequae propriis uaticiniis designatus, et a caeteris discretus itaque segregatus. Hic est rhinoceros seu monoceros ille diuinis hodie loris adstrictus, qui pristinam feritatem deposuit, et Domini iugo deditus, diuinumque aratrum trahens, glebas uallium frangere coepit. De cuius mirabili conuersione et ipse Dominus ad beatum Iob loquens, et uirtutem suam, qua id potuit, magnificans, ait:

Numquid rhinoceros uolet seruire tibi? [ac si diceret: sicuti mihi] aut morabitur ad praesepe tuum? Numquid alligabis rhinocerotem ad arandum loro tuo, aut confringet glebas uallium post te? Numquid habebis fiduciam in magna fortitudine eius, et derelinques ei labores tuos? Numquid credes ei, quod reddat sementem tibi, et aream tuam congreget?

Quod beatus Gregorius, libro *Moralium* XXXI, de beato denique Paulo diligenter exponit:

Rhinocerotus, inquit, indomitae omnino naturae est, ita ut si quando captus fuerit, teneri nullatenus possit. Impatiens quippe, ut fertur, illico moritur. Eius uero nomen latina lingua interpretatum sonat: in nare cornu.

Rhinoceros, qui etiam monoceros graecis exemplariis nominatur, tantae esse fortitudinis dicitur, ut nulla uenantium uirtute capiatur.

Sed sicut hi asserunt, qui describendis staturis animalium laboriosa inuestigatione sudauerunt, uirgo ei puella proponitur.

Quae uenienti sinum aperit, in quo ille omni ferocitate deposita caput deponit. Sicque ab eis, a quibus capi quaeritur, repente uelut eneruus inuenitur. Buxei quoque coloris esse describitur.

Qui etiam cum elephantis quando certamen ingreditur, eo cornu quod in nare singulariter gestat, uentrem aduersantium ferire perhibetur; ut cum ea quae molliora sunt uulnerat, impugnantem se facile sternat. Potest ergo per hunc rhinocerotem, uel certe monocerotem, unicornem, ille populus intelligi, qui dum de accepta lege non opera, sed solam inter cunctos homines elationem sumpsit, quasi inter caeteras bestias cornu singulari certauit.

Inde passionem suam Dominus, propheta canente, praenuntians ait: "Libera me de ore leonis, et a cornibus unicornium humilitatem meam." Tot quippe in illa gente unicornes uel rhinocerotes extiterunt, quot contra praedicationem ueritatis de legis operibus gloriati, et fatua elatione confisi sunt. Beato igitur Iob Ecclesiae typum tenenti dicitur: "Numquid uolet rhinoceros seruire

tibi?" Ac si dicatur: nunquid illum populum, quem superbire in nece fidelium stulta sua elatione considerans, sub iure tuae praedicationis inclinas? subaudis: ut ego, qui et contra me illum singulari cornu extolli conspicio; et tamen mihi, cum uolueris, protinus subdo. Sed hoc melius ostendimus, si de genere ad speciem transeamus. Ille ergo ex hoc populo et primus in superbia, et postmodum praecipuus testis in humilitate nobis ad medium [Paulus] deducatur, /511/ qui, dum contra Deum se quasi de custodia legis nesciens extulit, cornu in nare gestauit. Unde et hoc ipsum naris cornu per humilitatem postmodum inclinans dicit: "Qui prius fui blasphemus, et persecutor, et contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci." In nare cornu gestabat, qui placitum se Deo de crudelitate confidebat, sicut ipse postmodum semetipsum redarguens dicit: "Et proficiebam in iudaismo supra multos coetaneos meos in genere meo, abundantius aemulator existens paternarum mearum traditionum." Huius autem rhinocerotis fortitudinem omnis uenator extimuit, quia Sauli saeuitiam unusquisque predicator expauit. Scriptum namque est: "Saulus autem adhuc spirans minarum et caedis in discipulos Domini... etc." Cum flatus nare reddendus trahitur, spiratio uocatur, et illud saepe per odorem nare deprehendimus, quod oculis non uidemus. Rhinocerus ergo iste nare gestabat cornu quo percuteret; quia minarum et caedis spirans, postquam praesentes interfecerat, absentes quaerebat. Sed ecce omnis ante illum uenator absconditur, omnis homo, id est rationale sapiens, opinione mortis eius effugatur. Ut ergo hunc rhinocerotem capiat, sinum suum uirgo, id est secretum suum, ipsa per se inuoluta carne Dei sapientia expandit. Scriptum quippe est quod cum Damascum pergeret, subito circumfulsit eum die media lux de caelo, et uox facta est, dicens: "Saule, Saule, quid me persequeris?" Qui prostratus in terra respondit: "Quis es, Domine?" Cui illico dicitur: "Ego sum Iesus Nazarenus quem tu persequeris." Virgo nimirum rhinoceroti sinum suum aperuit, cum Saulo incorrupta Dei sapientia incarnationis suae mysterium de caelo loquendo patefecit. Et fortitudinem suam rhinocerotus perdidit, quia prostratus humi, omne quad superbum tumebat amisit. Qui dum sublato caelorum lumine, manu ad Ananiam ducitur, patet iam rhinocerus iste quibus Dei loris astringitur, quia uidelicet uno in tempore caecitatis praedicationis baptisate ligatur. Qui etiam ad Dei praesepe ligatus moratus est, quia ruminare uerba Euangelii dedignatus non est. Ait enim: "Ascendi Ierosolymam cum Barnaba assumpto et Tito. Ascendi autem secundum reuelationem, et contuli cum illis Euangelium." Et qui prius ieiunus audierat: "Durum est tibi contra stimulum calcitrare?" mira postmodum uirtute praesidentis pressus ex uerbi pabulo uires obtinuit, et calcem superbiae amisit. Loris quoque Dei non tantum a feritate restringitur, sed quod magis sit mirabile, ad arandum ligatur: ut non solum homines crudelitatis cornu non impetat, sed eorum etiam refectioni seruiens, aratrum praedicationis trahat. Ipse quippe de euangelizantibus quasi de /512/ arantibus dicit: "Debet enim in spe qui arat, arare, et qui triturat, in spe fructus percipiendi." Qui ergo tormenta prius fidelibus irrogauerat, et pro fide postmodum flagella libenter portat: qui scriptis etiam epistolis humilis ac despectus pruedicat: qui dudum terribilis impugnabat, profecto bene ligatus sub aratro desudat ad segetem, qui uiuebat in campo male a timore liber. De quo recte dicitur: "Aut confringet... etc." Iam scilicet Dominus quorundam mentes intrauerat, qui illum ueraciter humani generis redemptorem credebant. Qui tamen cum nequaquam a pristina obseruatione recederent, cum dura litterae praedicamenta custodirent, eis pradicator egregius dicit: "Si circumcidamini, Christus uobis nihil proderit."

Qui ergo in humili mente fidelium legis duritiam redarguendo contriuit, quid aliud quam in ualle post Dominum glebas fiegit, ne uidelicet grana seminum quae excussus aratro fidei sulcus cordis exciperet, per custodiam litterae pressa deperirent. De quo adhuc bene subditur: "Numquid fiduciam habebit... etc.?" In rhinocerotis huius fortitudine fiduciam Deus habuit, quia quanto illum crudelius dura sibi inferentem pertulit, tanto pro se constantius tolerantem aduersa praesciuit. Cui labores etiam, quos ipse in carne pertulerat, quia conuersum illum usque ad imitationem propriae passionis traxit. Unde et per eumdem rhinocerotem dicitur: "Suppleo ea que desunt passionum Christi in carne mea." De quo adhuc subditur: "Numquid credes ei quod reddat seminantibus, et aream tuam congreget?" Consideremus paulum quis fuerit, cum ab ipsa adolescentia

lapidantium adiutor existeret, cum alia Ecclesiae loca uastaret, et acceptis epistolis, uastanda alia peteret, cum mors ei fidelium nulla sufficeret, sed semper ad aliorum interitum aliis extinctis anhelaret; et profecto cognoscemus, quia tunc nullus fidelium crederet, quod ad iugum Deus suae fortitudinis feritatem elationis inclinaret. Unde et Ananias uoce dominica hunc et postquam conuersum audiuit, extimuit dicens: "Domine, audiui a multis de uiro hoc, quanta mala sanctis tuis fecerit in Ierusalem." Qui tamen repente commutatus, ab hoste prtedicator efficitur, et in cunctis mundi partibus redemptoris sui nomen insinuat, supplicia pro ueritate tolerat, pati se quae irrogauerat exultat. Alios blandimentis uocat, alios ad fidem terroribus reuocat. Istis regnum pollicetur caelestis patriae, illis minatur ignes gehennae. Hos per auctorem corrigit, illos ad uiam rectitudinis per humilitatem trahit, atque in omni latere ad manum se sui rectoris inclinat.

Et tanta arte Dei aream congregat, quanta illam prius elatione uentilabat.
/513/

Sed neque hoc abhorret a Paulo, quod rhinoceros buxei coloris dicitur, et elephantorum uentres cornu ferire perhibetur. Quia enim uiuere sub rigore legis assueuit, arctius in illo caeteris custodia unius cuiusque uirtutis molliuit. Quid enim per colorem buxeum, nisi abstinentia, pallor exprimitur? Cui ipse se tenaciter adherere testatur dicens: "Castigo corpus meum, et in seruitutem redigo, ne forte cum aliis predicauerim, ipse reprobus efficiar."

Qui diuinae legis eruditione praeditus, dum aliorum ingluuiem redarguit, cornu elephantos in uentrem ferit. In uentremque elephantos percusserat, cum dicebat: "Multi ambulant," quos saepe dicebam uobis. Nunc autem et flens dico, inimicos crucis Christi. "Quorum finis interitus, quorum Deus uenter est, et gloria in confusione ipsorum." Et rursum: "Huiusmodi Christo Domino non seruiunt, sed suo uentri." Cornu suo igitur rhinocerotus iste non iam homines, sed bestias percutit: quando illas Paulus doctrinae suae fortitudine nequaquam perimendos humiles impetit, sed superbos uentris cultores occidit.

Quod si de praedicta Iob gentilis regis propheta transire ad patriarcharum uel prophetarum uaticinia iuuat, primum illud nobis occurrit, quod in benedictione nouissimi et dilectissimi filii sui Benjamin, Iacob patriarcha praedixit, in typo uidelicet huius apostoli, qui de tribu Benjamin, sicut ipsemet asserit, fuit.

Benjamin, inquit, lupus rapax: mane comedet praedam, et uespere diuides spolia

(uel secundum aliam translationem: "diuides escas"). Libet autem ea quae de Benjamin fuerunt altius repetere, ut quod congrue singula Paulo aptari possint, euidenter appareat. Benjamin ergo inter fratres nouissimus, et petri carissimus, matrem suam Rachel nascendo peremit.

Quae quidem moriens eum Benjamin, id est filium doloris mei, nuncupauit. Pater uero postea commutans, ipsum Benjamin, id est filium dextrae, uocauit. Benjamin itaque, fratres, fratrum nouissimus, et petri dilectissimus Paulus ipse est, qui nouissime post apostolos a Deo uocatus, tanto extitit Deo carior, quanto in meritis fuit excellentior. De quo Hieronymus ad Paulinum:

Paulus, inquit, nouissimus in ordine, primus in meritis est; quia plus omnibus laborauit.

Constat insuper eum non solum martyrem, sed et uirginem extitisse; ut quae in Petro et Ioanne apostolo diuisae uidentur meritorum palmae, in ipso reperiantur coniunctae. De praerogatiua autem uirginalis palmae ipsius illud est Ambrosii in prima ad Corinthios: Dico autem non nuptis... etc.:

Non diceret: "Bonum est innuptis ut sint sicut et ego", nisi esset integer corpore; nec diceret: "Omnes /514/ homines uolebam esse sicut meipsum". Si enim habuit uxorem, et hoc dixit, uirgines esse noluit. Sed absit. Sic enim a pueritia spiritu ferbit, ut huius rei studium non haberet; quippe cum iuuenulus anticipatus sit a gratia nei. In eo adiuuatur quis quod uidetur auditate mentis appetere. Item in epistola II ad Corinthios: "Omnes apostoli, excepto Ioanne et Paulo, uxores habuerunt." Hinc Hieronymus docet, ad Eustochium uirginem inter caetera sic scribens: "De uirginibus, inquit Apostolus, praeceptum Domini non habeo", quod ipse ut esset uirgo non fait imperii, sed

propriae uoluntatis. Nec enim audiendi sunt, inquit, qui eum uxorem habuisse confingunt,

cum suadens perpetuam castitatem intulerit:

Volo autem omnes esse sicut meipsum.

Qui etiam in libro Hebraicorum Nominum, et ipsa interpretatione nominis Pauli excellentiam eius commendans, ait:

Paulus mirabilis siue electus.

Interpretatur quem Dominus ipse uas electionis uocauit, et tam uita quam doctrina inter apostolos mirabilem fecit. Benjamin, ut dictum est, nascens matrem parientem peremit, que prae dolore partus moriens, Benonim eum, id est filium doloris, appellauit. Pater uero nomine commutato, eum Benjamin, id est filium dextrae, nominauit. Paulus quippe in Christo iam renascens, matrem suam Iudaeam, quae eum in doctrina legis genuerat et educauerat, quasi peremisse dicitur; cum primum carnalium obseruationum praecepta, in quibus uiuebant, euacuauerit, et totam eorum gloriam ad nihilum redegerit, quasi de utero matris exiens, et a schola synagogae per conuersionem recedens, iuxta quod ipse ait:

Qui me segregauit ex utero matris meae, et uocauit per gratiam suam.

Unde et hene mater eum Benonim, id est filium doloris sui, uocauit: quia quo plus errorem eius Paulus infestauit, amplius eam dolere fecit, et quo prae sapientiae sum excellentia gratior extiterat habitus, amplius eam contristauit amissus. Bene autem pater nomen commutare uoluit, ut potius eum filium dextrae, id est prosperitatis seu fortitudinis appellaret quam doloris: quia, ut hic diximus, interitus synagogae, qui per Paulum factus est, in prosperitatem potius fidelium et communem Ecclesiae exultationem, quam in dolorem reputandus est. Qui etiam qua fortitudine animi uiguerit, innumerae in eum persecutiones indicant. Quod uero dicitur mane rapere praedam, et uespere escas diuidere, significat eum primitus persecutorem Ecclesiae fuisse, et postea ei uerbi refectionem doctrinae praedicationis administrasse. Quod autem iuxta aliam translationem dicitur distribuere spolia, significat eum posteaquam conuersus est multas animas diabolo eripuisse, et quasi spolia, fugato hoste, hos retinuisse: quod postea per ecclesiastica officia, /515/ uel quaecumque fidelium ministeria ordinauit. Hieronymus uero in libro Hebraicarum Quaestionum asserit secundum Hebraeos, quod altare in quo immolabantur hostiae et uictimarum sanguis ad basim illius fundebatur, in parte tribus Benjamin erat. Quod quidem conuenienter iste christiani sanguinis effusor intelligit, de quo scriptum est:

Spirans minarum et caedis in discipulos Domini, ubi Christi membra tanquam lupus oues laniaret in terris.

Ut autem de patriarchis ad prophetas transeamus, quid de hoc Benjamin nostro maximus ille regum et prophetarum Dauid praedixerit, audiamus.

Praeuenerunt principes coniuncti psallentibus, in medio iuuenularum tympanistriarum. In ecclesiis benedicite Deo Domino de fontibus Israel. Ibi Benjamin adolescentulus in mentis excessu.

In initio quippe nascentis Ecclesia, apostoli principes eius in electione praecesserunt, quia prius a Christo sunt electi, per quos conuerterentur caeteri. Qui si non tantae perfectionis fuerunt ut uerbo praedicationis altos generare possent, psallentes tamen, id est psalmum in bona operatione habentes dicuntur. Psalmus quippe, id est melodia instrumenti, quod psalterium dicitur, impulsione manuum in cordis affectum bonae operationis actiones significat. Manibus quippe ad operandum magis quam caeteris utimur membris. Ideoque per menus opera significantur. Principes itaque in Ecclesia coniuncti sunt psallentibus, quia qui uerbo praedicationis insistunt, subiectis plebibus, quae ad hoc non aufficient, sed tamen bona operantur quae possum, in una fide sociantur. Praelatis autem et subiectis plebibus, adolescentulas tympanistrias coniungit, id est uitam continentium, qui magnae tympanum mortificationis gestant, et tanto ad nouitatem Christi amplius accedunt, quanto a uetustate primi hominis longius recedunt.

Quasi ergo in medio istarum duo praemissi ordines consistunt, quia uita continentium quo maioris est meriti, amplius rectorum et subiectorum plebium ordines quasi ambiendo suis uirtutibus munit, et orationibus protegit. Sed quia tam continentes quam subditae plebes de doctrina praedictorum principum, quasi de haustu quorundam fontium imbuntur, hortatur ut de his fontibus Deum maxime

glorificemus, qui tales Ecclesie suae praeesse disposuit. Quorum ille Benjamin noster, quo perfectioris doctrinae aqua imbuuntur corda fidelium, tanto rectius a Domino uas electionis, et crater praeclare nuncupatur. De cuius excellentia statim adnectitur: "Ibi", hoc est inter illos fortes, quasi unus ex ipsis est Benjamin per electionem, ut dictum est, nouissimus, sed per dignitatem primus. De cuius excellentia et gratia singulari ei collate statim subditur:

In mentis excessu

hoc est in extasi mentis factus, et tanta contemplatione usque ad tertium caelum assumptus, et supra /516/ hominem raptus, ut ipsemet ignoret utrum in illa sublimitate reuelationis anima eius in corpore fuerit, an extra. Cum enim Dominus Moysi quaerenti cum uidere respondit:

Non uidebit me homo et uiuet

profecto supra hominem fuisse tunc uidetur, qui tanta uisione in caelestibus fruebatur, ubi tanta se audisse commemorat, quae homini loqui non liceat.

Quanto autem ibi perfectius instructus fuit, tanto nobis perfectiorem doctrinam reliquit. Quae quidem doctrina quantum caeteris praeferatur, non solum a christianis, uerum et a philosophis non ignoratur. Ipse quippe coapostolus eius atque apostolorum princeps Pauli Epistolas, in quibus tamen se reprehendi nouerat, plurimum commendans:

Et sicut carissimus, inquit, frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit uobis.

Sicut in omnibus epistolis loquens de his in quibus sunt quaedam difficilia intellectu, quae indocti et instabiles deprauant, sicut et caeteras Scripturas, ad suam ipsorum damnationem. Hinc et Hieronymus Pammachio scribit:

Paulum apostolum quotienscumque lego, uideor non mihi uerba audire, sed tonitrua.

Quantus autem et apud philosophos habitus sit qui eius uel praedicationem audierant, uel scripta uiderant, insignis ille tam eloquentia quam moribus Seneca in epistolis quas ad eum dirigit his uerbis protestatur:

Libello tuo lecto, de plurimis ad quosdam litteris, quas ad aliquam ciuitatem seu populum caput prouincia- direxisti mira exhortatione uitam mortalem contemnentem, usquequaque reffecti sumus. Quos sensus non puto ex te dictos, sed per te: certe aliquando et ex te, et per te. Tanta etenim maiestas earum rerum est, tantaque generositate clarent, ut uix suffecturas putem hominum aetates, quibus institui perficique possint.

Meminit et Hieronymus huius laudis Senecae erga Paulum in libro de illustribus Viris, cap. XII, ita scribens:

Lucius Aunaeus Seneca Cordubensis Fotini stoici discipulus et patruus Lucani poetae, continentissimae uitae fait, quem non ponerem in catalogo sanctorum, nisi me epistolae illae prouocarent quae leguntur a plurimis Pauli ad Senecam, uel Senecae ad Paulum. In quibus, cum esset Neronis magister, et illius temporis potentissimus, optare se dicit esse eius loci apud suos, cuius sit Paulus apud Christianos.

Tempus me, fratres, deficeret, si per singula laudem Pauli prosequens uirium mearum facultatem excedere praesumam. Sed quia scriptum est:

Si quid residuum fuerit, igni comburatur

Deo caetera relinquamus, et ad missarum solemnias super his hostiam laudis immolaturi nos praeparemus. /517/

[25]

DE SANCTO IOANNE EVANGELISTA

Qui sermones in sanctorum festiuitatibus componunt, a praerogatiua, hoc est a dignitate ipsorum non incongrue sumunt exordium; ut eorum festa tanto deuotius a fidelibus celebrentur, quanto amplius ipsorum commendatio est audita et eos Deo gratiores intelligimus, et de meritis ipsorum magis confidimus. Constat autem inter uniuersos apostolos, sicut et beatus meminit Augustinus, epistolam Pauli ad Galatas exponens, tres honorabiliores extitisse, Petrum uidelicet, et Iacobum, et Ioannem: qui, ut memoratus ait Apostolus, uidebantur columnae esse, quasi fulcimentum scilicet ac robur aliorum. Hos quippe tres familiarissimos Christi fuisse ex multis locis Euangeliorum colligimus, et his

seorsum Dominum sua secreta saepius commisisse, et tanquam inseparabiles comites eos habuisse. His enim seorsum assumptis transfigurationis suae gloriam in monte reuelavit, et ad passionem ueniens eisdem secreto assumptis ait:

Tristis est anima mea usque ad mortem. Sustinete hic, et uigilate mecum.

Ad quos etiam post orationem regressus:

Vigilate, inquit, et orate, ne intretis in tentationem.

Unde patenter innuitur, quam inseparabiliter isti tres ei semper adhaeserint, quos et in gloria transfigurationis, et in agonia passionis, et tam in uigiliis quam in oratione tamquam comites indiuisos habuerit, nec a se unquam sicut caeteros separari permiserit.

Cum itaque isti, ut dictum est, inter apostolos non dubitentur honorabiliores, quanto praemineat honore Ioannes quis dubitet, qui inter hos quoque qui honorabiliores extiterunt, priuilegio dominicae dilectionis amplio rem quendam honorem est adeptus, et ab ipso Domino matri eius uirgini tamquam alius filius pro ipso est uirgo substitutus? Sic enim utrisque cruci eius astantibus de ipsa cruce loquitur, dicens:

Mulier, ecce filius tuus.

Ad discipulum autem:

Ecce mater tua.

Ubi et ipsemet Ioannes annexuit:

Ecce filius tuus

dicens:

Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua.

In sua, inquit, subaudis stipendia, et quasi uirginitatis suae praemia, non in sua quasi uxorem. Felix haec incomparabilis remuneratio discipuli, cui uirgine /518/ matre Saluatoris commendata, quasi lateri Christi quasi alter Christus filius ei a Domino deputatus est, ut eius gaudiis, eius colloquiis assidue frueretur, ei sedulius usque ad exitum ministraret eius corpusculum immaculatum uirgineis et quasi angelicis manibus sepulturae praepararet, et praeparatum in sepulcro componeret; beatos illos oculos clauderet, angelicam illam faciem aptaret, et tam manibus quam caeteris membris deuote compositis officii sui deuotionem sacerdos magnus consummaret.

Cuius sanctissimae postmodum uitae atque immarcessibili carni nec rosam martyrii, sicut nec liliu uirginitatis certum est defuisse, sequenti, ut scriptum est, agnum, quocumque ierit. Hic quippe et in feruentis olei dolium missus, et in exilio diutino relegatus, illud constantia mentis impleuit, quod de calice dominicae passionis bibendo Dominus antea tam ipsi quam fratri eius praedicens:

Calicem, inquit, meum bibetis.

Cuius quoque constantia et insuperabilis caritas maxime circa crucem probata est, cum ipse solus apostolis dispersis per fugam cruci assisteret intrepidus, et cum matre Domini crucifixo Domino compateretur. Ex qua denique perseuerantia constantiae stipendium illud quod diximus singulare de commendatione matris a nomino meruit suscipere. O beatum commercium! O commutatio incomparabilis!

Abstractus a nuptiis uirgo est, et ab uxore diuisus, et a lecto concupiscentiae sequestratus, ut immaculatus immaculatam susciperet Domini matrem, filius efficeretur uirginis, et spiritalis frater Christi, potius quam maritus uxoris. Cui profecto tam in hoc quam in caeteris Christus quantam semper exhibuerit dilectionem, multis manifestum est indiciis. Soli quippe ipsi concessum est supra pectus nomini in ccena recumbere, et tamquam impaudum et fide constantem quiescere in illo imminentis passionis articulo, ubi iam omnium corda fluctuabant, ut hinc quoque constantia eius probaretur, sicut et Ionae prophetae, qui de imminente periculo, caeteris desperatis, securus in sentinam ut dormiret descendit. Quod quidem apostolus nequaquam praesumeret, nisi de mira eius familiaritate confideret, ut in eius gremio tamquam in stratu aliquo, et in eius pectore quasi in puluinari quodam sese reclinaret. De quo quidem pectore, ubi, sicut Paulus meminit, omnes sapientiae et scientiae thesauri erant absconditi, fluenta Euangelii caeteris altius exhaurire meruit: ut plus ex hac quasi dormitione sua perciperet recumbendo, quam caeteri prolixum illum coenae sermonem audiendo. Unde et ab ipso tantum sermo ille postmodum est descriptus,

cuius spiritalibus auribus per reuelationem amplius fuerat impressus. Cuius etiam uitae longitudo usque ad senium porrecta atenter indicat quam necessarium Dominus ad instructionem Ecclesiae suae /519/ tamdiu eum reseruaret in mundo. Quem nec ita ut caeteros apostolos passionibu exposuit, nec a filigi permisit, cum et eum in feruenti oleo custodierit illaesum et ut eius citius terminaret exilium, in persecutorem eius uindictam maturauit Domitianum. Cuius omnibus decretis a senatu quassatis occulta Dei dispensa timle ab exilio ipse reductus fidelibus populis cum summa exultatione est restitutus. In quo etiam exilio quanta a Domino sit ei collata consolatio, reuelatio ibidem ei facta, qua, Apocalypsis dicitur, manifeste testatur. Qui etiam quan mirabilem et iucundum uitae habuerit terminum, in morte quoque circa eum summa dilectio Domini claruerit, multorum relatione didicimus. Solum quippe ipsum ab ipso Domino legimus inuitatum, ut ad supernum fratrum suorun conscenderet conuiuium, ut eo ueniente sic omnium compleretur gaudium. Qui et ut uoluit, et quando uoluit, animam suam in manus Domini commendans tam alienus extitit a dolore mortis, quam ignarus fuerat a corruptione carnis. Cuius denique corpus nec corruptione uel putredine corruptum in specie mannae perhibetur conuersum, ut es eius speciei candore munditia carnis probaretur immaculatae. Quod nonnulli quoque sanctorum iam gloria resurrectionis dona tum astruere non dubitauerunt. Unde illud est augustiniani sermonis in Natale Martyrum:

Ut taceam quia omnia possibilis sunt Deo, et quod clausis tumulis possit corpus spirituale educere, Ioannis tantum apostoli habemus exemplum quem tumulus susceptum claudere potuit, custodire non potuit. Nam depositum corpus perdidit, non assumpsit. Hic enim clausis tumuli foribus, gratia resurrectionis ablatum est, ut constaret sepultura, nec inueniretur sepultus. Denique cum sacerdotes honorandi causa corpus inquirerent, reserato aditu, tumultus non potuit reddere quem suscepit.

Cuius etiam locum, quo castissimum corpus eius tenebatur cum Euangelium scriberet, uel orationi instaret, quanta gratia Deus insignierit, Gregorius Turonensis, libro Miraculorum I, commemorat, dicens:

In Epheso habetur locus, in quo hic apostolus Euangelium scripsit. Sunt autem in summitate montis illius proximi quatuor parietes sine tecto, ubi orationi insistens, Dominum exorabat, obtinuitque ne in loco illo imber ullus descenderet, donec ille Euangelium adimpleret. Sed usque hodie ita praestatur a Domino, ut nulla ibi descendat pluuia.

Ex his itaque specialis iste dilectus Domini quam honorabilis inter caeteros, quam acceptus extiterit Deo, quantis praemineat meritis, quantis sit extollendus praeconiis, et uos, Deo dilectae uirgines, attendite, tantoque deuotius eius solemnitatem celebrate, quanto amplius eius excellentiam sanctam imitamini puritate. /520/ Cuius nos intercessio ita in sancto confirmet proposito, ut ad illud supernum, quo ipse inuitatus est, conuiuium perueniatis: ut illic mentem felicius quam hic carnem reficiatis, sponso uestro caelesti perenniter coniunctae, cuius praesentis uisio ipsa est summa beatitudo.

-----
[26]

IN ASSUMPTIONE BEATAE MARIAE

Sicut ex dictis ecclesiasticorum doctorum collegimus, Domino ascendente in caelos quidam angelorum dubitantes, uel potius admirantes, de tanta glorificati hominis magnificentia, caeteros assistentes non semel interrogabant:

Quis est iste rex gloriae?

Sic et in hodierna dominicae matris assumptione de tanta infirmi sexus exultatione non incongrue per angelicam admirationem dictum esse credimus:

Quae est ista qua, ascendit sicut aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata?

Aurora quippe consurgens primam claritatem diei affert. Surgere autem electorum est, hoc est ad culmen uirtutum, et ad comprehendendum Deum sese attollere: sicut e contrario reproborum cadere, atque in profundum uitiorum se immergere. Unde ad torpentes somno negligentiae, et in sua iacentes ignauia, uox illa est exhortationis:

Surge qui dormis, et exsurge a mortuis, et illuminabit te Christus.

Surgunt quidam et per poenitentiam a morte animae quasi suscitati resurgunt, sed ad tanta uirtutum merita non excreuerunt, ut in exemplum perfectionis assumi queant, nec quasi aurora claritatem doctrinae, his qui ad perfectionem uitae se student attollere, ualent exhibere. Beata uero Dei genitrix quanto in uirtutibus excreuit perfectius, tanto perfectionis suae claritatem, more surgentis aurorae, amplius dilatauit, et candoris uirginei proposito prima resurgens, huius perfectionis uiam, qua solae uirgines agnum sequuntur quocumque ierit, proprio declarauit exemplo: sicut et aurora, ut dictum est, prima diei claritatem affert. Etsi enim nonnulli uirgines eam praecessisse credantur, sicut de Elia, uel Ieremia, uel Daniele, uel quibusdam aliis aestimant; non hanc eos uirtutem tam ex deuotione sacri propositi quam ex necessitate quadam, atque oppressione persecutionis credimus habuisse: praesertim cum eo tempore maledictioni subiacerent /521/ ex lege, qui semen in Israel non relinquerent, et quaedam legis coactiones ad nuptias compellerent. Usque adeo namque lex ista matrimonii uigebat, ut ipsa quoque mater Domini tam a parentibus quam a lege coacta desponsari sustineret. Diuina tamen reuelatione confidens uirginem quoque illum, cui et uirgo nubebat, ad uirginitatis seruandae consensum se trahere non desperabat. Pro quo maxime impetrando in ipso desponsationis tempore secretum orationis cubiculum tenere credenda est quo ingressus fuisse angelus memoratur ad eam missus. Non enim eam exterius cum secularibus feminis morantem reperit, sed abditam pudicitiae et cubiculi ostio clauso deuote Dominum orantem, et sinceram orationis puritate propositi sui concordiam Domino commendantem. Unde et in mediis precibus suis angelicam uisionem meruit, qua sic ad integrum confortaretur, ut et uotum uirginitatis ei Dominus custodiret, et a maledictione legis de ipsa nascendo ei pariter prouideret, et per eam in mulieribus benedictam, sicut et ipse mox angelus commemorat, uniuerso mundo benedictionem infunderet, illud ei scilicet semen largiendo, de quo Abrahae promiserat, dicens:

In semine tuo benedicentur omnes gentes.

Haec itaque tamquam aurora consurgens, prima claritate mundum illustrauit, quia prima castimoniae nitorem, et sanctae uirginitatis propositum in exemplum proposuit. Sed quia non satis est ad laudem ipsius unum uirginitatis bonum, si caeterorum gratia desit, lunae quoque comparatur eius pulchritudo, quia totius Ecclesiae dona in ea sunt collata, et quod per partes diuersi fideles perceperunt, in eam transfusum est totum, et quae in caeteris diuisa sunt dona, in ipsa reperiuntur coniuncta. Et quoniam parum est quantamcumque gratiam donorum habere, si desit in eis uirtus perseuerantiae, de qua scriptum est:

Qui perseuerauerit, hic saluus erit

adiunctum est:

Electa ut sol.

Non enim sicut lunae claritas solis defectui subdita est, sed in suo uigore perseuerat. Tria itaque in laude huius uirginis praemissa sunt.

Primo quippe comparata est aurorae pro exemplo pudicitiae, quae per eam mundo innotuit: post modum lunae, pro plenitudine omnium gratiarum: deinde soli, pro perseuerantia in eis accepta. Quibus quidem donis adornata, et quasi quibusdam spiritalibus armis munita, tandem terribilis memoratur ut castrorum acies ordinata. Talis quippe acies et suis est amabilis, et aduersariis terribilis: si uidelicet ita ut conuenit ordinata fuerit. Tunc uero bene est ordinata, cum aduersus singulos ... irruentes hostes prouisi sunt, qui eis resistere ualeant, ne quis locus pateat, quo irrumpere ad feriendum hostis queat. Scimus scriptum esse quia

militia est uita hominis super terram

et qui in agone illo contendit, de quo dicitur:

Non coronabitur nisi /522/ qui legitime certauerit

ab omnibus se abstinet, ne coronam scilicet uictoriae perdat. Hostes fidelis animae, et inimici satellites, qui eam suis tentationibus persequuntur, daemniaci spiritus sunt, sicut est spiritus fornicationis, et qui caeteris praesunt uitiiis. Aduersum quos principes et potestates, ut ait Apostolus, colluctatio nobis est, qui omnibus fultis uirtutibus non appaeremus. Nec tam de uictoria metuendi sumus illis, quam illi nobis. Dei uero genitrix omnium munimen est uirtutum adornata, et contra impetum quarumcumque tentationum uel uitiorum,

singulariter habitu uirtutum roborata, magis illis terribilis, quam ei ipsi apparent.

Legimus ascendenti Domino angelos astitisse, qui discipulos eius consolantes dixerunt:

Viri Galilaei... etc.

A quibus etiam caeteris prae admiratione quaerentibus angelis:

Quis est iste rex gloriae?

responsum fuisse credimus:

Dominus fortis et potens, Dominus potens in praelio.

Et rursum:

Dominus uirtutum ipse est rex gloriae.

Utrorumque uero angelorum quasi quadam triumphali pompa deductus ad Patrem, a dextris eius consedisce noscitur. At uero si diligenter illum tunc occursum angelorum, et triumphalem pompam Christo exhibitam, hodiernae festiuitatis comparemus iucunditati, uidebimus plus aliquid in assumptione matris ei deferri, quam in ascensione Filii ipsi exhiberi, et huius pompae occursum illo non mediocriter digniorem. Soli quippe angeli ascendenti Christo occurrere potuerunt: ipse uero pariter cum tota superna curia, tam angelorum quam fidelium animarum eius animam suscepit, in qua ipse tam animam quam carnem antea susceperat. Nec animam solum, uerum etiam corpus ad caelos hodie sustulisse creditur, ut animae pariter et carnis glorificatione eam remuneraret, in qua, ut dictum est, simul animam et carnem decreuit assumere. Cui quidem rei plurimum attestatur sepulcrum uacuum penitus repertum, sicut et antea fuerat dominicum: ut ipsa quoque resurrectionis gloriam et geminam stolam adepta credatur, sicut manifeste festiua huius diei oratio continet, his uerbis:

In qua sancta Dei genitrix mortem subiit temporalem, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit... etc.

Cum enim pramissum sit "mortem temporalem" patenter ostenditur, id quod subiunctum est de uinculis mortis, ad mortem illam carnis referendum esse, non ad mortem animae, cuius uinculis non detineri commune est omnibus electis. Quod diligenter beatus quoque Gregorius Turonensis attendens cum de transitu eius scriberet, maturae quoque resurrectionis eius gloriam asserere non dubitauit. Unde Miraculorum lib. I cap. IV, ita meminit:

Post dominicae ascensionis gloriam, apostoli Domini cum beata Maria matre eius in unam congregati domum, omnia ponebant in

/523/ medio, nec quisquam suum aliquid esse dicebat, sed unusquisque cuncta possidebat in caritate, sicut sacer apostolicae actionis narrat stylus. Post haec dispersi sunt per regiones diuersas ad praedicandum uerbum Dei. Denique impleto beata Maria huius uitae cursu, cum iam uocaretur a seculo, congregati omnes sunt apostoli de singulis regionibus ad domum eius. Cumque audissent quia esset assumenda de mundo, uigilabant cum ea simul. Et ecce Dominus Iesus aduenit cum angelis suis, et accipiens animam eius, tradidit Michaeli Archangelo, et recessit.

Diluculo autem leuauerunt apostoli cum lectulo corpus eius, posueruntque illud in monumento, et custodiebant ipsum aduentum Domini praestolantes. Et ecce iterum astitit eis Dominus, et susceptum corpus sanctum in nube deferri iussi in paradysum, ulii nunc resumpta anima cum electis eius exultans aeternitatis bonis nullo occasuris fine perfruitur.

Ex qua quidem tanti uiri assertionem, quam gloriosus iste summae uirginis transitus sit liquet. Ad quem uidelicet consecrandum seu celebrandum tam ipse Dominus cum angelis de supernis occurrit, quam apostoli de uniuersis regionibus sunt congregati, ut exequias eius isti praepararent, quam illi susciperent.

Scimus apostolos in morte Domini metu fuisse dispersos, et in fugam conuersos. Nunc autem diuina dispensatione factum est, ut quod in filio minus est auctum, in obsequio matris recompensetur; et quod ibi deliquerant dispersi, hic emendarent congregati. Ex quo etiam apparet, quanto amplius de honore matris ipse Dominus, quam de proprio fuisse uideatur sollicitus, si quis tam uitam matris quam exitum penset. Ipse quippe, non solum in passione, uerum etiam antea tanta sustinuit probra, ut homo uorax, et potator uini, et daemonium habens diceretur, nulla prorsus infamiae macula matris excellentiam respergi pertulit.

Unde et de ipsa nasciturus sponsum ei prouidit, per quem non solum eius corporalibus necessitudinibus prouideret, uerum etiam tam maledicti quam infamiae crimen ab ea propulsaret. Triduo dominicum corpus in sepulcro iacuit, et a die resurrectionis quadraginta diebus ascensionem suam distulit. Quam quidem dilationem nequaquam, ut dictum est, in matre pertulit. Denique et sacrum corpus clam prius in paradysum sustulit quam resuscitauit, quo mirabilior exanimis corporis assumptio fieret ac resurrectio, nullatenus iam ipsum suscitatum terreno contactu iudicans dignum. Creatum extra paradysum legimus Adam, in paradiso Euam: resuscitatum in terris Dominum, in caelestibus uero corpus maternum. Perpendant feminae quanta inferiorem earum sexum gloria Dominus sublimauerit, et quam eis esse naturalis uideatur tam caelestis quam terrestris paradysus. In hoc quippe femineus sexus tam corpore quam anima primum creatus, in istum hodie anima pariter cum corpore sublimatur. De ueteri Adam creata est Eua: nouus autem Adam et ueteris redemptor generatur ex Maria. Illa /524/ de paradiso illum snum tam uirum quam parentem espulit: hanc hodie suus tam sponsus quam filius ad feliciorum paradysum assumpsit. Qui quemadmodum caelos ascendens, a dextris Dei sedisse describitur, ita hodie matrem assumptam a dextris suis collocasse non dubitant, cui olim per Prophetam dictum fuerat:

Astitit regina a dextris tuis, in uestitu deaurato

hoc est in corpore semper immaculato, etiam immortalis et incorruptibili facto. Aurum quippe caeteris metallis splendidius et solidius, nec igne consumi, nec rubigine potest corrumpi.

Sicut ergo Dominus in seipso uiris, iam in matre feminis gloriam resurrectionis exhibuit: quo uidelicet utriusque sexus desideria spe futurae beatitudinis amplius in se concitaret. Ad hanc specialiter illa uox Sponsi dirigitur, qua tam dulciter inuitatur:

Surge, propera, amica mea, et ueni. Iam enim hiems transiit, imber abiit, et recessit.

Amicam simul et formosam eam appellat, quae tanta est caritate Dei uulnerata, ut nulli inimici telo in ea locus pateat. In cuius sinuulari laude, et ab ipso ei dicitur:

Immaculata mea, et macula non est in te.

Etsi enim multi amici Dei dicantur, iuxta quod ipse Sponsus apostolis ait:

Vos autem dixi amicos

comparatione tamen dominicae matris, cui ab angelo dicitur:

Aue, gratia plena

nulla est fidelium anima immunis a macula.

Surge, propera...

hoc est: Matura resurrectionem, ad me filium mater es perducenda. Per hiemem et imbrem, hoc est gelu et pluuiam, totem hiemalis temporis comprehendit grauitatem. Tanto autem quisque amplius in hac uita grauatur, et inuitus tenetur, quanto securior de futura, maiori desiderio ad eam festinat. Quis autem fidelium sic ad Dominum, sicut mater peruenire cupiebat ad filium? Tanto ergo hanc uitam magis pro hieme habebat, et grauius sustinebat, quanto ad aestatem supernae serenitatis amplius anhelabat. Unde recte dicitur ei iam hiems transiisse, et imber abiisse, quae finitis omnibus molestiis, non ad illum Abrahae sinum et refrigerium fidelium, quo pauper Lazarus perductus est, sed ad aetherei throni culmen est assumenda. Non ignoramus beatum Hieronymum, cum huius Assumptionis sermonem scriberet, in tantum dubitasse de resurrectione hac, quam diximus in matre Domini completam, ut diceret nihil pro certo hinc haberi,

nisi quod hodierna die miarauit de corpore.

Sed cum in Daniele scriptum sit:

Pertransibunt plurimi, et multiplex erit scientia

et beatus Benedictus in Regula dicat, quia reuelat Deus saepe iuniori quod non reuelat maiori: potuit contingere, ut quod tempore Hieronymi latuit incertum, postmodum reuelante Spiritu fieret manifestum. Quod si /525/ etiam a minori ad maius argumentum ducamus; quis in hoc mendacii arguere praesumat praedictum Gregorium, quod Domini matrem iam resuscitatam asserit, cum hoc etiam de Ioanne apostolo ipsius dominicae matris paronymo beatus Ambrosius astruere non uereatur, sicut in sermone natalis eius commemorauimus?

Ascensurus Dominus discipulis promisit, se ire parare illis locum. Et uos ergo, uirgines, uel quaecumque feminae Christo deuotae, huius summae uirginis tamquam discipulae, a qua sancti propositi documentum suscepistis, et per continentiae uotum eam secutae, templum dominicum estis factae, sicut scriptum est:

Adducentur Regi uirgines post eam, proximae eius afferentur tibi.

Afferentur in laetitia et exultatione, adducentur in templum Regis.

Ita et uos in eius discipulatu perseuerate, ut per eam uobis aeternas parari mansiones mereamini; et quae uos proprio exemplo incitauit ad cursum, auxilio suo perducatur ad brauium. Quanta hodie in ferris, quanta exultatio est habenda in crelis? quanta angelis pariter atque hominibus laetitia confertur, cum haec eorum collegio sursum est aggregate, et per quam hominibus patuit uia, et ex hominibus angelorum restaurata sunt damna? Haec nostra est mediatrix ad filium, sicut et ipse filius ad patrem. Rogantem pro nobis matrem filius non exaudire non potuit, nec ulla eam repulse offendere, qui honorem parentum maxime commendat. Irae Domini sanctorum preces in tantum resistere legimus, ut nequaquam debitam possit exercere uindictam. Quod diligenter beatus attendens Hieronymus cum illum Ieremiae locum exponeret:

Tu autem noli orare pro populo hoc, ne roges ut misericordiam consequatur, et non obsistas mihi, quia non exaudiam te,

ait:

Quod autem dicit "et non resistas mihi" ostendit quia sanctorum oratio irae Dei possit resistere. Unde et loquitur ad Moysen: "Dimitte me ne percutiam populum istum." Si ergo sanctorum oratio tantum ualet ad placandam superni Iudicis iram, quid de oratione matris sperandum est, de qua tanto amplius peccatoribus est confidendum, et quodam debito in hoc ipsam teneri, quanto magis apud omnes constat, huius gloriae singularem honorem ut mater Dei esset, nonnisi pro peccatoribus adeptam fuisse? Ad quod quidem debitum persoluendum, quam prompta, quam spontanea sit ipsa, et omnibus qui eam inuocant in necessitatibus subuenire parata, multorum iam comperimus experientia sanctorum, quorum nonnulla deducentes in medium, sic a minimis inchoamus ut perueniamus ad maxima; ut cum eam de paruus meminerimus curare, de maioribus ipsam non dubitemus sollicitam esse.

Vinum in nuptiis defecisse legimus, ad quas filius eius cum ipsa et discipulis /526/ uenerat inuitatus. Vini itaque ibi deficiente, dicit mater Iesu ad eum:

Vinum non habent.

Et dicit ei Iesus:

Quid mihi et tibi mulier? nondum uenit hora mea.

Dicit mater eius ministris:

Quodcumque dixerit uobis facile.

Et post aliqua:

Dicit eis Iesus: "Implete hydrias aqua... etc."

Ecce mater Christi de corporali beneficio sollicita, intercedendo inuitat filium ad praestandum beneficium, et uasi ab ipso obiurgate grauiter, non destitit, donec quod intendebat obtinuit. Et quidem si diligenter attendimus, non tam beneficium eam uidebimus rogasse, quam defectum uini nuntiasse. Cum enim dixerit quia defecisset uinum, nequaquam rogasse legitur ut hoc ipse praeberet; sed hoc solum sufficere arbitrata est ad impetrandum quod uolebat, si nuntiaret quod deerat; nec iam apud filium precem suam esse necessariam, cum uideretur suam insinuasse uoluntatem. Nec rogata quidem a conuiuis fuerat, ut hoc eis beneficium impetraret. Quid ergo per precem factura est, cum a fidelibus exorata, pro ipsis apud filium intercesserit, et pro salute quorum se ab ipso electam, et eis debito obligatam esse recognoscit? Quae quanto sanctior et iustior est, tanto in persolueno debito sollicitam magis esse constat. Quod non solum ratione, uerum etiam exemplorum manifestum est luce. Ad Colossenses Apostolus scribens, quodam loco de Deo patre et Domino Iesu Christo, sic ait:

Et uos cum mortui essetis in delictis, conuiuificauit cum illo, donans uobis omnia delicta, delens quod aduersus nos erat cyrographum decreti, quod erat contrarium uobis; et ipsum tulit de medio, affigens illud cruci, exspolians principatus et potestates.

Ad hunc itaque modum et Domini mater miserrimo atque desperato Theophilo execrandum ac detestandum restituens cyrographum, ad consolationem multorum in uno tunc egit homine, quod filius eius in humano genere cognoscitur egisse. Denique quantum uelox et prompta sit his qui eam inuocant, ferre opem non solum contra daemones, uerum etiam contra terrenorum principum tyrannidem, ille Iuliani imperatoris interitus protestatur, quem in Vita beati Basilii legimus. Quanto ergo securius de protectione et suffragio confidimus, tanto nos deuotius eius interesse festiuitati conuenit, et unumquemque nostrum ad eam suspirantem incessanter clamare:

Trahe me; post te curremus in odorem unguentorum tuorum.

Tracta quippe est ut trahat, assumpta est ut assumat, quae creata est ut saluet, et formata ut reformet. Quo enim mirabilior in reparatione nostra fieret operatio diuina, per eadem quibus corruimus erecti surreximus, si naturas potius quam res ipsas pensemus. Diabolus quippe in serpente de ligno uetito primos parentes tentauit, uirum et feminam captiuauit, et per haec quatuor damnati sumus, scilicet lignum prohibitum, serpentem suadentem, Euam seductam, /527/ Adam deceptum.

Per totidem etiam reparati sumus. Dum angelo ad se misso Maria credidit, sicut diabolo Eua consensit; Adam nouus in ligno crucis redemit, et de ligno ligni damna reparauit, et noxii pomi lethiferum gustum quasi medicamine quodam curauit; fructibus illis de arbore crucis assumptis, de quibus ipsemet ait:

Ascendam in palmam, et apprehendam fructus eius.

Quid enim per palmam, qua uictoria designatur, nisi crux dominica significatur, qua ipse diabolus triumphauit, et in ea nostram redemptionem operans, ea quae ad salutem nostram pertinent consummauit? Unde et expirans ait:

Consummatum est

hoc est, completum humanae salutis medicamentum. Quo quidem medicamine ipsae animae nostrae morbos curare dignetur, qui se uerum medicum quodam loco profitens, ait:

Non est opus ualentibus medicus, sed male habentibus.

Quod quia nostris obtinere meritis nequaquam sufficimus, ipsa eius genitrix hoc nobis impetret, quae eum ad hoc genuit, ut hoc ipse nobis medicamentum afferret. Unde et Saluator solus proprie nuncupatur; hoc, ut ait Apostolus, nomen quod est super omne nomen patre ipsi donante, cum quo uiuit et regnat in unitate Spiritus sancti Deus per infinita saeculorum secula. Amen.

EXPOSITIO IN EVANGELICA LECTIONE IPSIUS DIEI

INTRAVIT IESUS IN QUODDAM CASTELLUM. Castellum munitio est et refugium defensionis ab incursu hostium. Hoc intrat Iesus, dum Verbum Dei naturam nostram in Virgine assumpsit, in qua nostram operatus est redemptionem; et diabolus triumphans, quamdam in eam nobis constituit munitionem. Hanc ingrediens in domo Marthae suscipitur, quia in terram Iudaeae exterioribus operibus intendens est incarnatus, et a quibusdam illius populi primo est per fidem susceptus, sicut a Simeone, Anna, uel a populis inde collectis. Soror Marthae Maria gentilitas est conuerse, id est Ecclesia gentium unum patrem Deum habens cum Martha, hoc est cum fidei synagoga quae iam Christum susceperat, paucis Iudaeorum primo ad Christum conuersis. Martha suscepto per fidem Christo /528/ refectionem parat, dum Iudaea de obscuracione corporalium operum obsequium Deo ministrat, et cum Esau exterius egressa de uenatione syluestri patrem reficere laborat.

Sollicitatur Martha circa diuersa, dum legem simul et Euangelium, umbram et ueritatem conscruare nititur. Unde conuersis gentibus indignata grauiter perturbatur et scandalizatur, quod eis quoque iugum legis non potest imponere; ob hoc quasi murmurans a Domino requirit, ut sibi in omnibus Mariam societ; dum uidelicet primitiua illa Iudaeorum Ecclesia postulat a uicariis Christi apostolis, ut gentes quoque iudaizare compellant. Sed dum Martha constat in opere laborando, et foras ad exteriora progreditur, Maria secus pedes Domini sedens, et iam lege sepulta soli Christo adhaerens quasi Iacob de domesticis animalibus interiorum atque meliorem parat refectionem, iuxta illud Psalmistae:

In me sunt, Deus, uota tua, quae reddam; laudationes tibi.

Qua quam sollicite Christo intendat, monstratur et dicitur, quia audiebat uerbum illius, et sedens iuxta pedes, non a longe. Sicut enim in una Christi persona diuinitas, quae superior est natura, capiti comparatur; ita per pedes

humanitas eius intelligitur. His pedibus quasi sedendo adhaerens, audit uerbum Christi potius quam Moysi, sequendo scilicet Euangelium magis quam legem: quae tam firma fide humanitatem eius amplectitur, ut hanc eius unam hostiam ad salutem sufficere non dubitet, nullumque iam legis sacrificium necessarium fore putet. Unde et subditur: PORRO UNUM EST NECESSARIUM, quia cum uenerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est; hoc est, cum accesserit ueritas, recedet umbra, et superueniente euangelica perfectione cessabit inchoatio legis. Optima pars Mariae, ueritas, quam elegit, reprobata umbra, intelligitur. Quae non auferetur ab ea, quia finem non accipient euangelica praecepta, sicut ea quae de lege sunt Marthae sunt ablata; quia conuersis Iudaeis legalia sunt interdicta, cum per Paulum dicitur:

Si circumcidamini, Christus uobis nihil proderit. /529/
-----

[27]

IN DIE SANCTI MARCELLINI PAPAE ET MARTYRIS: AD MONACHOS ROTHOMAGENSES RELIQUIAS HABENTES

Superna pietas, fratres, membris suis omnibus ex omnipotentia prouidens, sicut fortibus a praesumptione, sic infirmis prouidet a desperatione. Unde et in utroque seipsum primo constituens in exemplum, nunc persecutionem declinans se abscondit, nunc passionis imminente articulo, in tantum pauere ac taedere scribitur, ut in agonia factus, quasi sanguineas guttas pro sudore contra humanam naturam emitteret, et scepius ad Patrem uans, calicem passionis a se transire, si possibile esset, postularet. Qui etiam infirma membra in tantum transferre in seipsum dignatus est, ut diceret:

Nunc anima mea turbata est. Et quid dicam? Pater saluiuifica me ex hac hora.

Ac si diceret: Da mihi constantiam in passione, ne timor praeualeat infirmitati humanae. Quare, o fratres, Christus dixerit securus per omnia se nullo timore passionis, nullo cruciatu doloris posse superari? nostram utique, fratres, infirmitatem his uerbis intendebat consolari, non aliquam imbecillitatem quam haberet exponere. Nobis in his omnibus consulebat, non sibi prouidebat, ne forte si aliquid fideles tempore passionis trepidarent, aut ab ea declinarent, desperatione percussi et de uenia diffidentes dicerent se ad Christum minime pertinere. Contra quam etiam desperationis plagam non solum Thomae dubitationem, uerum etiam trinam Petri negationem infirmis opposuit, et saluberrimum inde cataplasma confecit. Denique et Marcellinum nostrum, beati Petri uicarium, cuius tempore crebrae passionis multos terrebant, nonnullos etiam abnegare cogebant, titubare ad horam Dominus pertulit, et ad tempus cadere, sed noll confringi, sicut scriptum est:

Cum ceciderit iustus non collidetur, quia Dominus supponit manum suam.

Tertio negauit Petrus, nec simpliciter negauit, sed sicut scriptum est:

Coepit detestari et iurare quia non nouisset hominem.

Quod uero Matthaeus ait "detestari", Marcus discipulus ipsius Petri, et per ipsum describendo Euangelio instructus dixit "anathematizare", hoc est excommunicationi se subdere, a quo alii absolutionem expectabant. Nec in una tantum negatione Petri Matthaeus /530/

iuramentum commemorat, sed quasi leuioribus culpis grauiores annectens primo dixit Petrum negasse, postea cum iuramento, tandem cum detestatione simul et iuramento. Marcellini uero iuramentum uel detestationem siue anathematizationem non nouimus, nec etiam uerba negationis ipsius legimus; sed quasi timore mortis extra se factum, nec deliberare aliquid permissum. Audiuimus ipsum in sacrificio idoli incensum solummodo posuisse, nec istam transgressionem eum tolerasse, sed statim conuocatis episcopis in seipsum sententiam depositionis dedisse; cum nequaquam Petrus de trina sua negatione tantam egerit satisfactionem, nec etiam ad confessionem uenisse legatur, aut satisfactionem aliquam inde suscepisse.

Quod si post Petrum, Paulum quoque summum coapostolum eius Marcellino conferamus, leuissimam Marcellini culpam in hac transgressione censebimus. Legimus quippe Paulum secundum ritum legis, cuius corporales obseruantias maxime impugnabat, compulsus a Iudaeis, ut more Nazareorum Deo se consecraret, necnon

et Timotheum discipulum suum ad circumcidendum eis traderet: quando tamen circumcisionem in tantum superfluum uel periculosam iudicabat, ut diceret:

Si circumcidamini, Christus uobis nihil proderit
et generaliter de obseruantibus legis:

Qui in lege, inquit, iustificamini, a gratia excidistis.

Negaturo Petro Dominus praedixerat quod negaret, et ille constantiam sui promittens e contrario maiora promittebat, et se omnibus praeponens dicebat:

Etsi omnes scandalizati fuerint, sed non ego.

Et rursus:

Tecum paratus sum et in mortem et in carcerem ire.

Quanto praesumptio promissionis maior extiterat, tanto reprehensibilior Petri ruina, et lapsus est grauior, quanto contra hunc professio fuerat maior. Nemo Marcellinum de transgressione, quae facta est, praemunerat: nullius exhortatione ne id praesumeret praeuentus erat. Mendax in promissione Petrus, sicut et in negatione repertus est. Nec in una tantum, ut dictum est, negatione, sed trina, nec simplici, sed cum anathematizationis detestatione. Qui, quamuis poenituerit, multo tamen tempore passionem suam distulit. Quam denique fugiens, sicut scriptum est, a Domino illi obuiante quasi nolens redire compulsus est, iuxta quod ei hominus praedixerat:

Cum autem senueris, extendes manus tuas, et alius te cinget, et ducet quo tu non uis.

Scriptum denique esse uestra nouit fraternitas:

Septies cadit iustus, et resurgit

ac si aperte dicat: Quanquam fidelis crebris tentationibus pulsatus septeni principalibus uictus succumbat uictus, diuino tamen non destitutus auxilio, a profundo /531/ tanto uitiorum emergit, illam a Domino postulationem adeptus:

Non me demergat tempestas aquae, neque absorbeat me profundum, neque urgeat super me puteus os suum.

Tertio negauit Petrus, septies cadit iustus. Semel Marcellinus titubauit magis quam cecidit, qui tam cito surrexit, et titubationem suam confestim non tam poenitentiae lacrymis ut Petrus, quam uirtute passionis expiauit intrepidus. De qua quidem perfectione uirtutis Dominus ait:

Maiorem bac dilectionem nemo habet... etc."

Scimus, fratres, diuina disponente gratia, summos in uirtutibus uiros magnos quandoque peccatorum pertulisse casus, tamen propter humilitatis concordiam ac prouidentiae curam ... contra desperationis insaniam Domino per Psalmistam nos ita consolante:

Nunquid qui dormit, non adiciet ut resurgat?

Quis enim dormiens non piger ad operandum, et per negligentiam torpens atque ad horam deficiens? Quales quidem adhortans Apostolus ait:

Surge, quae dormis, et exsurge a mortuis... etc.

Ecce Petrus, qui prius Simon dictus, postmodum a Christo petra Petrus est appellatus, hoc est a firmitate firmus, cui et Dominus dixit:

Ego rogauit pro te, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conuersus eonfirma fratres tuos.

Tertio lapsus ore solummodo, non mente Christum abnegat. Ecce Marcellinus Petri successor, et tam infirmitatis trepidatione quam postmodum cum fortitudine uicarius eius, semel labitur titubans, nec deficiens, confestim conualescens; his quibus praeerant in exemplo sunt positi, ne propter quemlibet lapsum desperent. Dictum est Petro a Domino quamuis negaturo, ut confirmaret fratres. Nouimus et Marcellinum confirmatam a se thebaeam legionem in fide ad caelos praemisisse. Cuius et discipulus Marcellus papa et martyr ei succedens sanctum magistri exitum confirmauit, sicut et ante actam eius uitam thebaeana legio comprobauit; ut tam priora eius quam posteriora commendatione digna totam medii dubitationem tollant uel desperationem. Sicut autem istos Dominus in clero, ita Dauid Salomonem praemisit in populo, qui graui suo lapsu peccata ... solarentur, ne post quantacumque crimina de indulgentia desperarent. Maximus ille regum ac prophetarum Dauid, adulter simul, proditor, et homicida, quanto in uirtutibus amplius creuerat, tanto maius praecipitium de culmine pertulit uirtutum. Quo

enim altior gradus, tanto grauior easus Salomon ille Idida, hoc est dilectus Domini, de quo et Dominus praedixerat:

Ego ero illi in patrem, et ipse erit mihi in filium

in tantum abominationibus lapsus est puteum, ut concupiscentia carnis deuictus diuinum cultum omnino desereret, et tanto tempore idolis deseruiret, a quo nec idolorum excelsa sunt ablatae. Nec id /532/

timore mortis, sed concupiscentia egit mulieris De cuius tamen indulgentia, ne desperemus, ipse quoque nos Dominus consolatur. Cum enim praemisisset quod dictum est:

Ego ero illi in patrem, et ille erit mihi in filium
statim annexuit, dicens:

Qui si inique aliquid gesserit, arguam eum in uirga uirorum, et in plagis filiorum hominum. Verumtamen misericordiam meam non auferam ab eo, sicut abstuli a Saul, quem amoui a facie mea.

Quid enim facies Dei, nisi notitia ipsius, cum unusquisque homo ex facie sua cognoscatur? Quid est itaque Deum sic alicui misericordiam impendere, ut non amoueat eum a facie sua, nisi hanc ei gratiam reseruare, ut cum ille peccando quasi oblitus creatoris sui per negligentiam fuerit, postmodum, per poenitentiam reddens eum recognoscat, et tam timore districti iudicis, quam amore Domini eum expectantis peccata corrigat?

Bene ergo binos tam in clericis quam in laicis de rectoribus ipsorum, ibi, uidelicet Petrum et Marcellinum, hic Daudid et Salomonem, contra summam illam desperationis ruinam praemisit; ne quis tam in clero quam in populo, post quantacumque flagitia diffidat a uenia, dummodo praeuideat de poenitentia. Bene, inquam, binos tam hic quam ibi quasi testes sperandae reconciliationis et indulgentiae impetrandae. Ut enim scriptum est, quantumcumque splendida fuerit persona, unius testimonium non sufficit, sediuxta diuinam legem:

In ore duorum uel trium testium stabit omne uerbum.

Si autem in ore, quanto magis in opere? Ut autem, fratres, finem nostri sermonis ad diuinam misericordiam circa nos habitam deducamus, perpendite, quaeso, quantum de salute nostra Dominus prouiderit, quantum Saluator noster sollicitus sit nostri, ex cuius etiam nomine insignitus est locus iste. In multis, fratres, delinquimus, in multos incidimus lapsus, sed ne desperemus, ne correptionem differamus, magnus Domini martyr et patronus noster nobis a Domino missus est, in exemplo propositus, quem apud Deum habemus aduocatum, et de quo praecipue si uolumus nobis est confidendum. Princeps iste est ordinatus a Domino, ut dictum est, tentari, et grauiter labi, ut de potestate tanta quam accepit, amplius possit, et de lapsu quem pertulit ad indulgentiam lapsorum et ueniam postulandam pronior fiat, qui sicut de Patre dicitur, in seipso didicit qualiter aliorum infirmitati compati debeat, atque misereri. Festum igitur eius tanta deuotione celebremus, ut quod nostris precibus non ualemus, eius meritis assequamur, praestante Domino nostro Iesu Christo, cui est, etc. /533/

[28]

IN DEDICATIONE ECCLESIE

Dedicationis solemnitas quantum caeteras antecedit, non tam Scripturarum auctoritas, quam ratio manifesta declarat. Ab hac quippe caeterarum omnium exordium manat, cum in hac locus consecratur, quo caeterae celebrentur, et dominica sacramenta conficiantur. Hic est ille locus, quem sibi Dominus specialiter eligens, et propriae domus uocabulo insigniens per Moysen ait:

Vide ne offeras holocausta tua in omni loco, sed ubi fuerit memoria nominis mei.

Et rursum:

Domus mea domus orationis uocabitur.

Et caeterarum quidem celebratio festiuitatum, quas antiquo populo tamquam praecipuas Dominus instituit, nequaquam septenarium dierum excesserunt. Templi uero dedicationem septenario geminato Salomon et uniuersus Israel in holocaustis innumeris, et multiplici musicorum instrumentorum modulatione quatuordecim diebus exsoluit. Ex quo liquidum est quanta dignitate pariter atque auctoritate celebritas ista sit praedita, et quanta deuotione sit ab omnibus peragenda. Cuius quidem institutio non a lege, non a propheta, sed a patriarcha Iacob

initium habuit. Qui et futuri postmodum templi locum designasse dicitur, et sacramenta dedicationis primus exhibuisse, sicut in historia Genesis continetur. Hic nempe relictis parentibus, persecutionem primogeniti fratris declinans, cum ueniret ad quemdam locum uespere, et in eo requiescere uellet, tulit unum de lapidibus qui iacebant in terra, et capiti suo supponens obdormiuit. Viditque in somnis scalam stantem super terram, cuius cacumen caelum tangebatur.

Angelos quoque per eam ascendentes et descendentes, et Dominum innixum scalae dicentem sibi:

Terram in qua dormis tibi dabo, et semini tuo.

Cumque euigilasset Iacob ait:

Quam terribilis est locus iste! non est hic aliud nisi domus Dei, et porta caeli.

Surgens ergo mane tulit lapidem, quem supposuerat capiti, et erexit in titulum, fundens oleum desuper. Votum etiam uouit dicens:

Si fuerit Deus mecum, et custodierit me, cunctorum quae dederis mihi decimas offeram tibi.

Ecce, fratres, historiam succincte percurramus. Nunc ad aedificationem nostram intelligentiam praecipue moralem in ea perquiramus, et melioris dedicationis /534/ typum in his quae gesta sunt aperiamus.

Quid enim dedicatio Ecclesiae, nisi illa est fidelis animae sponsio, quae a saeculo recedens se penitus Deo dedicat, et quasi propriam sponsam Christo se copulat, ut ei deinceps tota uacet, et sic ei uoto suae professionis obligans tamquam proprium templum Deo se consecrat?

Sicut enim in una uilla multae hominum domus, et una Dei dicitur, quam ecclesiam uocamus, ita et in populo Dei inter illos qui coniugati sunt, quaelibet anima conueniente uoto Deo consecrate proprium eius habitaculum facta est. Qualem quidem animam Apostolus describens, et eius praerogatiuam a caeteris distinguens, ait:

Qui sine uxore est, sollicitus est quae Domini sunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum uxore est, sollicitus est quae sunt mundi, quomodo placeat uxori, et diuisus est. Et mulier innupta et uirgo cogitat quae Domini sunt, ut sit sancta et corpore et spiritu.

Iacob itaque persecutionem, ut dictum est, primogeniti fratris fugiens, relicta domo parentum peregrinatus, fidelis anima est de saeculo ad Dominum conuerse, quae carnalium affectionum ruptis uinculis more Abrahae, de terra sua et de cognatione progreditur, et de domo parentum procedit ad claustrum, illud Psalmistae non solum audiens, uerum exaudiens:

Audi, filia, et uice, et incline... etc.

Nec non et illud Domini documentum amplectens:

Qui non odit patrem suum et matrem, non est me dignus.

Primogenitus talis animae frater caro est in unam personam animae coniuncta, et prius in utero formata quam ei anima sit infusa. Cuius quidem carnis tentationes, de quibus scriptum est:

Caro concupiscit aduersus spiritum, dum fugimus a saeculo recedentes, quasi primogeniti fratris impugnationem uitamus.

Et quia haec uirtus continentiae et remuneratio saeculi ab aduentu Christi, quae ultima aetas est mundi, maxime coepit. Unde Iacobus post solis occubitum, id est in uespere, ad locum peruenit, ubi dormiens requiescat. Hic autem locus claustralis uita est continentium, qui a tumultuosa saeculi uita ad quietem monasticam transeunt, et Marthae sollicitae et circa plurima turbatae tranquillitatem praeferunt Mariae. Quae quidem tranquillitas a Domino nomine lecti, a Sponsa in Cantico nomine lectuli designatur cum dicitur:

Erunt nocte illa duo in lecto. In lectulo meo per noctes... etc.

In hoc itaque lectulo dormiturus Iacob, de lapidibus quos intuetur eligit unum, quo supposito capiti suo dormiat, cum anima quaelibet locum sanctae congregationis ingressa, multos circumspicit fideles tamquam lapides uiuos et fortes ad omnia toleranda, in summo lapide Christo fundatos; ut eorum scilicet exemplis ad perfectionem instituantur. Sed quia unum Christum omnibus praefert, cui /535/ se fidelis anima quasi sponsam copulat, et dedicat, et uelut in amplexibus eius lectulo contemplationis dormit corpore, sed uigilat mente, iuxta illud Sponsae:

Ego dormio et cor meum uigilat
unus ex uniuersis eligitur lapidibus. Iuxta quod et ipsemet de dilecto
ait:

Electus ex millibus.

Hunc capiti suo supponit ut dormiat, cum totam suae mentis intentionem in eo defigit, ut a curis saeculi penitus quiescat, et tota ei per desiderium inhaereat. Caput quippe principalis pars corporis mentem designat in hōibis. Hunc profecto somnum continentium dilectus ille Domini et uirgo Ioannes specialiter expressit, qui in Dei gremio recumbens, quasi hoc lapide supposito capiti obdormiuit. Scalam dormiens Iacob intuetur, quia tanto amplius scripturam sacram quisque intelligit, quanto ab occupatione saecularium curarum magis quiescit.

Scala haec dormienti apposite usque ad caelum porrigitur, quia per doctrinam ipsius de terrenis ad desideranda caelestia subleuamur, et illuc mente conscendimus, ubi Christus est in dextera Dei sedens. Huic scalae Dominus innititur, et inde nobis loquitur, quia per eius doctrinam nostris imprimitur mentibus, et de eius uerbis nostras in se menses erudiens accendit. Huius scalae, hoc est sacrae scripturae, quasi duo latera duo sunt Testamenta, quae quidem ad inuicem quasi quibusdam gradibus insertis connectuntur, dum per expositiones doctorum rota rotae applicatur, et quod in Veteri fuerat praedictum, in Nouo monstratur exhibitum. Angeli per hanc scalam ascendentes et descendentes, sancti sunt praedicatores, quorum unus de se et aliis ait:

Quomodo praedicabunt, nisi mittantur?

De qualibus et per Malachiam dicitur:

Labia sacerdotis custodiunt scientiam, et legem inquirent ex ore illius quia angelus Domini exercituum est.

Ascendunt uero per scalam istam uel descendunt dummodo in sua praedicatione de natura diuinitatis uel secretis caelestibus nos instruunt, modo de assumpta humanitate, uel componendis moribus nostris erudiunt; uel cum modo ad altam continentiae uirtutem nos hortantur, modo infirmitati nostrae per indulgentiam nuptiarum consulunt. Terram in qua dormit Iacob ei et semini eius Dominus promittit, quia terram uiuentium, cuius desiderio anima contemplatiue a terrenis curis quiescit, in remuneratione pollicetur tam ei quam sequacibus eius, et in hoc proposito ipsam imitantibus. Euigilans de somno contemplationis anima illa, et de illa caelesti habitatione ad sancta studia totius contemplationis oculos reflectens, et quasi homines pariter admonens, ut spe promissae sibi terrae in proposito perseuerent:

Vere Dominus est, inquit, in loco isto, et ego nesciebam.

Ac si diceret: Qui ubique est per diuinitatis praesentiam, hic specialiter inhabitat per gratiam. /536/ Pauens quoque:

Quam terribilis, inquit, est locus iste!

Terribilem, hoc est summa reuerentia dignum esse reeognoscit: in quo, ut dictum est, tamquam in spiritali templo, ac sibi penitus dicato, per abundantioris gratiae dona Deus inhabitat. Sed quia multi hanc reuerentiam loco debere recognoscunt, nec tamen illi inane exhibent, nec illam apostoli comminationem expaudent:

Si quis uiolauerit templum Dei, disperdet illum Deus

bene praemissum est "pauens" ut quod pauendum esse non dubitat, offendere in eo non praesumat. Et attende, quod cum praemiserit: "Domus Dei" statim annexit "et porta caeli." Hic est talis aditus, regni caelestis, ex quo sine dilatione de huius uitae obseruatione illuc introeatur, nulla uidelicet purgatione interposita.

Surgit mane Iacob, et lapidem, quem supposuerat capiti suo erigit in titulum, ipsumque oleo desuper infuso, more pontificis uotum explet dedicationis: quasi in hoc primogenitorum dignitatem quam emerat exercens. Primogenita quippe tunc fuisse dicuntur uestis seu dignitas sacerdotalis, quam primogeniti fratres per benedictionem paternam accipiebant, ut soli inter fratres sacerdotali fungerentur officio. Et a matre uestibus Esau ualde bonis indutus fuisse Iacob memoratur. Et note, sicut Melchisedech sacramenta Ecclesiae antiquiora uidentur quam synagogae: ita in patriarcha Iacob noster dedicationis ritus uidetur praecessisse, quia tam altare quam ecclesiam ipsam oleo consecramus.

Quod nequaquam in tabernaculo uel templo factum esse legimus. Mane surgit Iacob de loco, in quo quiescens uiderat uisionem, et eius loci sanctitatem cognouerat, cum anima quaelibet praedicta, peracto iam suae probationis tempore, ad professionem conscendit regulae, experta iam huius propositi simul ac loci religione: et tunc se penitus Deo dedicans, et proprio uoto illi se obligans, spiritalis templi dedicationem in seipsa celebrat. Tunc lapidem, in quo dormierat, erigit in titulum, hoc est, oculis suis affigit in signum, quasi nihil aliud ulterius debeat intueri, quia iam facta professione respicere retro non lieet, ne eum uxore Loth pereat. Primum ei tamen in immo lapis iacebat, quia non tanto debito ei antea cohaerebat. Erectum lapidem oleo superfuso sibi consecrat, dum toto dilectionis affectu ipsum comprehendens, tot unguentis delinit eum, quot desideriis amplectitur ipsum. Quid autem unguenta, nisi quaedam est recreatio dolorum, et fomenta dolentium? Dolet autem Christus de nobis cum nostra ei conuersatio saecularis displicet, et sic eum exasperando, malis operibus contra nos commouemus. Placatur autem penitus, et quasi quibusdam unguentis hic eius dolor mitigatur, cum a saeculo recedentes totis ei uisceribus inhaeremus, et perfectione uirtutis nos iam ei penitus copulamus, iuxta illud Apostoli:

Qui autem adhaeret Deo, /537/ unus spiritus est.

Caute autem ac prouide uotum faciens Iacob de persoluendis decimis, non de suis uiribus, sed de misericordia Dei praesumens, quasi apposita conditione ait:

Si fuerit mecum Deus, et custodierit me

quia eius gratiae est quidquid boni agimus. Unde et Paulus:

Gratia Dei sum id quod sum.

Et rursus cum dixisset:

Plus omnibus laboraui

statim adiecit:

Non ego autem, sed gratia Dei mecum.

Decimas omnium Deo persoluit, qui decalogum legens in nullo excedit, nec a mandatis Dei, quae per decalogum illum intelliguntur in aliquo recedit. Quod in semet nobis sic complere concedat, ut quod uisibilibus sacramentis exterius actum est, in corporali templo ipse inuisibiliter in nobis operando templum nos uerius efficere dignetur summus pontifex et rex Iesus Christus, cuius tam sacerdotium quam regnum perseuerat in saecula saeculorum. Amen.

[29]

DE SANCTA SUSANNA, ADHORTATIONEM VIRGINUM

Audistis, carissimae, atque utinam exaudissetis beatam illam sponsae sollicitudinem in Cantico Canticorum ad exhortationem uestram diligenter descriptam. Quae cum diu quaesitum in lectulo dilectum inuenire non posses:

Surgam, inquit, et circuibo ciuitatem: per uicos et plateas quaeram quem diligit anima mea.

In lectulo dilectum quaerit, et non inuenit, cum anima perfecta fatuis uirginibus adiuncta opera ipsarum considerans, exemplis earum instrui cupit, quas de continentia carnis in magna uirtutum perfectione esse credit. Cum enim etiam ista carnis continentia, et huius tam ardui propositi obseruantia paucorum sit, talium uita a tumultu saeculi remota lectulo potius quam lecto comparatur, quia magna quies est a molestiis nuptiarum uacare, et uoluptatibus carnis operam non dare.

Sed quia non magnum quid hanc continentiam, quae paucorum est, imperiti aestimant, et ideo facile ex caritate sua in elationem simplices trahit, non potest in talibus Christus reperiri, qui superbis resistit semper, et humilibus dat gratiam. Hoc itaque sponsa conspiciens quasi de lectulo surgit, et /538/ egressa circuuit ciuitatem, quaerens ibi sponsum per uicos et plateas, quem in lectulo reperire non potuit: dum mente foras exiens bonam uitam fidelium intuetur, qui in hoc saeculo tamquam in ciuitate, quae multos capit, conuersantur, et quas imitetur exempla uirtutum inde assumit, in quibus per gratiam Domini habitare non desperat. Et quondam in omni gradu fidelium alii perfectiores sunt aliis, quosdam ibi in plateis, quosdam in uicis reperit, quia quorundam uita quo altior est in meritis in paucioribus consistit, qui quasi in uicis morantur, qui strictiores sunt quam plateae, quales Iob et Susannam legimus, et plerosque altos, qui de magna uirtutum perfectione tam uiris quam

feminis in exemplo sunt positi. Quorum tanto laudabilior uita extitit, quanto in saeculari conuersatione religiosior fuit, et quasi purissimum aurum in fornace non arsit.

Et quoniam de uirtutibus Iob, quas diligenter commemorat Scriptura, superuacuum me nunc uobis scribere arbitror, ad Susannam coniugatam, quae uestri ... minoris propositi et maioris uirtutis fuit, stilum conuerto; ut in eius comparatione, si quae sacri propositi feminae minus quam nouerint habeant, de suo defectu erubescant. Prima uero laus eius describitur, cum eam pulchram nimis, et timentem Dominum Scriptura commemorat. A pulchritudine corporis ad decorem mentis ascendit, iuxta illud Gregorii:

A minimis quisque inchoat, ut ad maiora perueniat.

Pulchra corpore, sed pulchrior mente, tanto laudabilius haec duo simul, quanto difficilius custodiebat. In altero habebat pugnandi materiam, ex altero coepit uictoriae coronam. Ex illo in concupiscentiam eius exarserunt sacerdotes, ut hoc per constantiam uirtutis probaretur, cum morti addicta uitae periculum elegit, ne contagium incurreret corporis, atque ipsum corpus quod appetebatur ad culpam, hostiam offerret immaculatam. Proh dolor! proh pudor! Tot uidemus in sacro proposito constitutes adeo deformes, ut, sicut scriptum est larua non indigeant, quas diuinae reuerentiae, ac uoti sui prorsus oblitae ita libidinis furor exagitat, ut cum ad turpitudinem peragendam gratis aliquos habere nequeant, emere incestuosos cogantur, et quae de forma confidunt, uenales sese prostituunt; aut si de mercede diffidunt, ipsas luxuriae sordes quas excipiunt pro mercede sibi constituunt. Adulteras tam leges saeculi quam diuinae morte puniendas censuerunt. Quanta autem uindicta in sponsas Christi corruptas exercenda sit, datur intelligi, quibus uix locum etiam poenitentiae canones reliquerunt. Sunt et nonnullae inter eas uetulae meretrices, quae cum iam se omnino contemni praesenserint aliena corpora uendendo, cum propria non possum, detestanda exercent lenocinia. De qualibus quodam loco me scripsisse recolo: Vetus meretrix se propagat in adolescentulis. /539/

Quam seueram quoque sententiam de laenis sancti patres instituerint, ex eorum manifestum est scriptis, quas in fine quoque a communione priuarunt. Unde et illud est Eliberitani concilii, cap.XI:

Mater uel parens, uel quaelibet fidelis si lenocinium exercuerit, eo quod alienum corpus uendiderit uel suum, placuit nec in fine communicandam.

Quod si in feminis saeculi adeo lenocinium sunt detestati, quantum in sponsis Christi istud est abhorrendum, ubi proprium Dei templum uiolatur, et haec ei uindicta specialiter reseruatur?

Si quis, inquit Apostolus, templum Dei uiolauerit, disperdet illum Deus.

Beata laica, et saeculi, non claustrum, femina praedicta, hominis potius coniux quam Christi sponsa dicenda, surget in iudicio, et condemnabit generationem hanc pessimam; quae ut hominis seruaret fidem, elegit interire munda, ne uiueret immunda. Unde autem tanto castimoniae zelo succensa, tanto constantiae muro esset munita, subinfertur cum dicitur:

Parentes autem eius cum essent iusti, erudierunt filiam suam secundum legem Moysi.

De iustis parentibus iustissima filia nata memoratur, et in communi eorum laude sanctissima studia praedicantur. Quod et beatus Hieronymus diligenter attendens, cum in explanatione Danielis ad hunc locum ueniret, ait:

Hoc utendum est testimonio ad exhortationem parentum, ut doceant iuxta legem Domini, sermonemque diuinum, non solum filios, sed filias suas.

Hoc adhuc sacrarum litterarum zelo iudaicus populus in ipsis etiam tenebris caecitatis suae plurimum feruens, non mediocriter nostram, id est christianorum negligentiam accusat. Tanto quippe ardore legem amplectuntur, ut quislibet eorum quantumcumque pauper, quotquot habeat filios, neminem diuinas litteras ignorare permittat. Quorum tanto zelo Apostolus maxime compatiens, ait:

Fratres, uoluntas quidem cordis mei et obsecratio ad Deum fit pro illis in salutem. Testimonium enim perhibeo illis quod aemulationem Dei habent, sed non secundum scientiam

hoc est magnum feruorem in Deum, ac desiderium in mandatis eius, quae in lege acceperant, cognoscendis atque implendis, licet in magno persistentes errore, cum haec ad salutem sufficere credant. Aemulatio quippe seu zelus

quislibet animi feruor uehemens ad desiderium cuiuslibet nuncupatur. Unde et tam bonus quam malus zelus dicitur uehemens scilicet commotio animi ac sollicitudo ad aliquid agendum.

Nulli uero, uel pauci christianorum sunt, qui euangelicae doctrinae perfectionem tanto studio uel causa amplectuntur, ut eius desiderio filios suos sacris imbuere litteris curent, sed temporalis tantummodo commodi causa, ut huius uitae necessaria sibi ipsis uel illis inde prouideant aut de officiis clericorum, aut de habitu monachorum. Unde recte ab intentione talium patrum /540/ Susannae parentes distinguuntur cum tam in eorum laudibus quam in ipsius Susannae dicitur, quia

parentes eius cum essent iusti, erudierunt filiam suam... etc.

Cum essent enim iusti, dictum est, non; cum essent auari; quia quod isti nunc per auaritiam agunt, illi per religionem egerunt; et amore Dei, non ambitione saeculi, tamquam illud quod scriptum est attendentes:

Beatus homo quem tu erudieris, Domine, et de lege tua docueris eum.

Quos in hac spe sua nequaquam frustratos fuisse praesentis historiae sequentia clamant, tantam filiae suae describendo perfectionem, quam de diuinae legis eruditione prouenisse, praecedentia insinuant, ob hoc uidelicet commemorata.

Quali autem agone matrona mirabilis mirabiliter triumphauerit, perpendite, uirgines, ut ex ea discatis qualiter et ipsae dimicare debeatis, et sponsionis uotum seruare Christo, sicut illa fidem custodiuit marito. Comprehendentes igitur eam senes, et ad consensum adulterii cogere nitentes:

Ecce, inquit, ostia pomarii clausa sunt, et nemo nos uidet.

Quamobrem assentire nobis, et commiscere nobiscum. Quod si nolueris, dicemus contra te testimonium, quod fuerit tecum iuuenis, et ob hanc causam emiseris puellas a te.

O caeci caecorum duces, et expertes iustitiae iudices, nunquid si ostia pomarii sunt clausa, ianua caeli nonne est aperta? Frustra hominum conspectum fugitis, qui conspectum Dei fugere non potestis.

Hoc illa praecipue attendebat, cum diceret:

Melius est mihi absque opere incidere in manus uestras, quam peccare in conspectu Domini.

Nemo, dicitis, nos uidet. Quid si Deus? Pudet ab homine deprehendi, et non a Deo conspici; mortem corporis temporalem ab hominibus deprehendi timetis; mortem animae perpetuam non formidatis, cuius comparatione nec illam dici mortem illa profitetur? Sic quippe ait:

Si enim hoc egero mors mihi est; si autem non egero, non effugiam manus uestras.

Mortem utique potius animae quam corporis appellandam censuit; et quia illam plus timuit, utramque pariter euitare meruit. Vos autem e conuerso, hanc magis quam illam metuentes, a neutra fuistis immunes.

Illa iudicem Deum plus quam hominem uerita, tam diuino quam humano iudicio liberata, quorum neutrum uos ipsi iudices effugere non potuistis.

Attendite, sponsae Christi, quid dixerit ac fecerit coniux hominis, et si quis profanus, et Dei prorsus oblitus, consimilem a uobis exegerit turpitudinem, et in tantum etiam fortasse perstiterit, ut uim facere praesumat: respicite uestrum maritum non hominem, sed Deum, non Ioachim, sed Christum, et intrepida Susanna uestrum unaquaeque dicat:

Si hoc egero, mors mihi est.

Latere Ioachim fornicatio poterat uxoris, sponsum autem uestrum quis latere potest? /541/ Iniuriam suam tam ipse, quam gloriosa mater eius, ac tota pariter caeli curia desuper intuebitur. Quae adeo impudens, adeo insana, ut hunc maxime non erubescat, et expauescat aspectum? Cum quis te falsi nominis christianus super hoc conuenire, immo circumuenire tentauerit, sufficit tibi uno te statim responso absoluere: Assentiam tibi in isto, si peragi potest inscio sponso meo, aut si fortiores eo fuerimus, quo eius offensam minus timeamus.

Denique instantibus impudicis senibus, cum ui non posset eos Susanna repellere, ore usa pro manibus, quod unum restabat, impetum eorum compescuit, dicens ... Perpendite, uirgines, uirtutem coniugatae, et de maioribus minora cogitate. Non timetis mortis periculum, si a uobis incestuosos repuleritis,

sicutilla, ut dictum est, faciebat. Non est tanta uiseorum, ut ab ipsis clamore liberari sitis compulsae. Aut si clamare necesse sit, facilius uos sponsus quam Susannam exaudiet maritus, et quo potest amplius, liberabit citius.

Egressae itaque de lectulo mente, Susannam in uico requirite; ut quas non inuenitis in claustro uirtutes, reperiatis in saeculo. Videte quid in secreto comprehensa, quid in publico gesserit accusata. Et quia partem agonis eius iam diximus, quae restant breuiter perstringamus. Deducitur illa, ut dictum est, ad iudicium cum parentibus et filiis, et uniuersis cognatis suis.

Flebant igitur sui, et omnes qui nouerant eam. Consurgentes autem duo presbyteri in medio populi, posuerunt manus suas super caput eius. Quae flens, suspexit ad caelum. Erat enim cor eius fiduciam habens in Domino, et dixerunt presbyteri: "Cum deambularem in pomario soli... etc."

Et uos itaque, pia uirgines, innocentem matronam, et tantam sustinentem iniuriam pio prosequimini fletu, ut quo maior uestra fuerit compassio, iocundior existat innocentis liberatio. Flebant non solum sui, sed omnes qui nouerant eam; non quidem omnes, qui eius laudem audierant, quae nullos aut paucos latere poterat, sed qui rei ueritatem multis indiciis experti fuerant. In medium matrona sanctissima trahitur, et innocens pro rea statuitur. Anxius maritus, anxii tam parentes quam filii, et omnes qui nouerant eam, quanto pudore confusi, quantis lacrymis perfusi eius innocentiam deplorarent, quis commemorare uel cogitare non plorando queat? Solitam naturae quam humanitatis immemores senes in eius iudicium, immo suum potius consurgere ausi, et immundas natus sanctae uertici eius imponentes tanquam testimonium accusationis in eam dicturi:

Cum deambularem, inquit, in pomario soli... etc.

Bene, inquam, dicitis, "deambularem" et "soli" qui concupiscentiae stimulis agitati, a Deo pariter et lege iam eratis alieni.

Bene autem cum dictum sit:

Consurgentes in medio populi, manus suas super caput eius
statim adiunctum est:

quae flens suspexit ad caelum; erat /542/ enim cor eius fiduciam habens in Domino.

Quid est quod hucusque cum sui eam deflerent, non est memorata flere, sed tunc tantum cum castissimum eius caput contingerent manus impudicae? Nunquid tunc primo uel praecipue de periculo timebat uitae?

Quod quidem ne suspicemur, mox annectitur:

Erat enim cor eius fiduciam habens in Domino.

Quamuis enim superius dixisset:

Si autem non egero, non effugiam manus uestras
et postmodum dicat:

Et ecce morior, cum nihil horum fecerim

confisa tamen et secunda de salute animae, et gloria palmae, nequaquam tristis erat de transitoria morte, per quam se transituram sciebat ad gaudia perennis uitae. Unde et bene suspicere ad caelum memoratur quo eius intentio toto desiderio ferebatur. Cur igitur flebat tunc tantum cum eius capiti manus imponenterent illi, ac non potius cum ad mortem duceretur; nisi quod ea quae mortem non timebat, ab obscenis manibus caput suum contingi dolebat, quibus nec inferiores corporis partes tangi consenserat? Audite haec, et intelligite, uirgines sacrae, quae corpora quoque uestra tamquam propria Deo templa consecratis, ut nullo lasciuiae tactu haec pollui permittatis, nullo immunditiae sacrilegio uiolari.

Si peccauerit uir in uirum, Samuel ait, placari ei Deus potest.

Si autem in Deum peccauerit, quis orabit pro eo?

In uirum suum peccare Susanna timuerat, si aliquo lasciuiae tactu corpus suum ei dicatum contingi permetteret. Quid igitur sponsae Christi faciendum est, cum quis incestus ad eam accesserit, summam iniuriam Deo facturum, si hoc eius proprium templum aliquod lasciuiae contagium praesumpserit? Cui iudici nisi summo haec summa iniuria; cui nisi cuius est propria uindicanda seruatur? Ei utique qui ad timorem sui maxime nos adhortans, ait:

Nolite timere eos qui occidunt corpus, animae uero non habent quid faciant; sed potius eum timete, qui habet potestatem corpus et animam perdere in gehennam.

Ac si aperte dicat: Non est eorum guerra plurimum metuenda, quae in una tantum nostri ac minori parte est, hoc est in corpore, et cito praeterit; sed ea praecipue, quae in utraque parte perenniter saeuit.

Quam et Apostolus considerans, ingemiscit, dicens:

Horrendum est incidere in manus Dei uiuentis.

Si enim illas, quae torum maritalem maculauerunt, lex diuina senserit morte puniendas, quid eas manet, quae ipsum Dei templum prostituerint?

Nunquid praeiudicium illis fecit, quae minus deliquerunt, si maiora crimina, et proprii tori maculas expiauerit minore uindicta? Certum est, ut supra memoratus Apostolus ait, in manufactis templis nequaquam Deum habitare, sed magis in illis, qui uera eius templa spiritalia sunt dicendi. De qualibus ipse quibusdam ait:

Nescitis quia Dei templum /543/ estis, et spiritus Dei habitat in uobis.

Si quis templum Dei uiolauerit, disperdet illum Deus. Templum Dei sanctum est, quod estis uos. Qui autem intra parietes corporalis templi sordes aliquas corporales intuens, non eas statim asportare festinet? Quis sibi fornicari non abhorreat, ac magis illud, quam uerius animae templum polluere trepidet?

Flebat, ut dictum est, Susanna, et fletus eius causa iam ex parte est exposita, pro contactu scilicet obscoenarum manuum, quae nec ad horam sustinere potuit. Flebat utique de praesente, et si diligentius attendimus, non solum corporis contactum, sed et famae futurum flebat detrimentum, cum illi scilicet ad testificandum prorumperent, quorum testimonio plurimum credi prouidebat, sicut et postmodum Scriptura commemorat, dicens:

Credidit eis multitudo quasi senibus populi, et iudicibus, et condemnauerunt eam ad mortem.

Flebat opprobrium domus suae, nec tam suam calamitatem quam suorum deplorabat anxietatem. Quid enim? quid inquam? Circumstantes suos, uirum, parentes, filios, cognatos, ut dictum est, et omnes qui nouerant eam, in summa anxietate positos, et tam innocentiam eius quam suam infamiam deplorare cernebat. De quorum compassione magis quam de propria passione dolebat; nec tam corporis mortem quam infamiae labem plangebat. Quo enim quaeque castior est, uerecundior esse cognoscitur, et castimoniae summum istud est argumentum. Unde bene sicut re, ita et nomine pudor, et pudicitia ita sunt adiuncta, ut frequenter nomine pudoris ipsa castitas designetur, quod ut dictum est, signum est eius praecipuum argumentum. Quod et Apostolus diligenter attendens cum muliebris honestatis habitum describeret, id in commendatione ipsarum primum assumpsit, per quod eas maxime commendari censuit:

Mulieres in habitu ornato, cum uerecundia et sobrietate... etc.

Hinc e contrario scriptum est:

Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere.

Heu! quid iam nouimus, uel audiuius inter eas, quae per habitum sanctum Deo mentiuntur, non solum turpitudinem carnis incurrere, sed nec infamiae notam abhorrere. Quibus hoc ipsum pro gloria uidetur, quod Christo dedecorato amasiae hominum, immo detestanda scorta daemonum praedicantur. A quibus si nonnulla munuscula quandoque suscipiunt, tam Christi quam sui oblitae miserandam mortem suam, cum summo dedecore sui quibus audent ostentant, quasi non parui se aestimantes, quae se aliquibus uendere possint; plura tamen fortassis largiturae quam accepturae. Paucos quippe emptores reperiunt et magis damnum quam lucrum conspiciunt; et quae minus appetuntur merces, facilius omnibusexponuntur, et publicatae citius obtinentur. /544/

Ut autem a proposito reuertamur, et de summa ignominia Christi ad laudem feminae saecularis redeamus; cum falso testimonio senum populus credidisset, et eam ad mortem demoassent, exclamauit uoce magna, et dixit:

Deus aeterne, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequam fiant tu scis quoniam contra me falsum tulerint testimonium, et ecce morior cum nihil horum fecerim.

In iudicio prius constituta, cum illi in accusationem eius testificarentur, non loqui, sed flere, et in caelum suspicere narratur, ut eius patientia primum probaretur, quam et in Christo propheta praedixerat his uerbis:

Tanquam ovis ad occisionem ducetur, et quasi agnus coram tondente se obmutescet, et non aperiet os suum.

Expectabat ibi tacita, damnationis suae sententiam, et tacens hominibus, soli Deo fletu loquebatur. Nunc uero damnationis accepta sententia, ad excusationem sui, non liberationem, suam innocentiam protestata, famae, potius quam uitae decreuit consulere, et suos saltem de morte sua minus sollicitos reddere, quam minime dubitarent ad feliciorum uitam transire. Certissimum quippe uel innocentiae, uel culpae testimonium est, extrema confessio damnatorum, maxime cum quidquid dicatur apud homines, sibi profuturum desperent, et tanto amplius de seruanda ueritate sunt solliciti, quanto se magis ad diuinum iudicium propinquare trepidant. Bene autem dicitur exclamasse uoce magna, non quae solum aures hominum tetigit, sed quae ad piissimas aures Dei perfectius uenit, nec tam terram quam caelum repleuit. Quod statim subsecutus indicat effectus, cum dicitur:

Et exaudiuit Dominus uocem eius.

Quam, obsecro, uocem eius audiuit, immo, ut audistis, exaudiuit? Quid enim orauit, unde meruit exaudiri?

Tu, Domine, inquit, omnia nosti antequam fiant; tu scis quam falsum contra me tulerint testimonium.

Numquid orando adiecit ut liber aretur a poena, quam non meruerat ex culpa? nequaquam id rogare decreuerat, quae sic se ad uitam transire magis quam mori attendebat, nec tam de morte quam de infamia propulsanda curabat, ut suis potius quam sibi consuleret. Dominus autem, cui conscientia magis quam lingua loquitur, non solum ab infamia, uerum etiam a morte ipsam liberare non differens, in eo uocem eius exaudiuit, quod confessionis suae ueritatem certis indiciis comprobauit. Unde et subditur:

Cumque duceretur ad mortem, suscitauit Deus spiritum sanctum pueri iunioris, cui nomen Daniel.

Spiritum, inquit, potius quam corpus suscitauit, cum aetatem pueri iunioris mirabiliter exaltauit, ut spiritus sanctus, qui in eo iam erat per gratiam, per prophetiae cognosceretur efficaciam; et per uirginem puerum pudicitiae defensorem impudici senes iudicati damnarentur. Ex qua quidem /545/ spiritus suscitatione ad pudicam, ut dictum est, defensionem matronae, et condemnationem impudicorum senum, id non immerito puerum hunc meruisse credimus, ut perpetuae uirginitatis florem obtineret. Hinc quoque non incongrue credimus in tantam puerum famam ex hoc tam mirabili iudicio suo creuisse, ut ipse quoque Nabuchodonosor, qui eum captiuauerat, cum caeteris eum praecipue toti terrae suae quasi iudicem peficeret.

Exclamauit autem uoce magna, et dixit: "Mundus ego sum a sanguine huius." Et conuersus omnis populus ad eum, dixit: "Quis est iste sermo quem locutus es?" Qui cum stares in medio eorum ait: "Sic fatui uiri Israel, non iudicantes, neque quod uerum est cognoscentes, condemnastis filiam Israel? Reuertimini ad iudicium, quia falsum testimonium locuti sunt aduersus eam."

Reuersus est ergo populus cum festinatione. Quod uero tam mirabile, uel tam diuinae uirtutis manifestum signum, ut tam cito ad unius pueri subitem increpationem totus subsisteret populus, et eo diligenter audito, ad iudicium festinanter rediret? Quid in eo cernebat, quem aetas paruulum monstrabat et despicabilem, nec omnino ad tantum negotium sufficientem ostendebat? Profecto non est ambigendum eum quo repletus est, spiritum aliquo manifesto signo in eo esse uisum, et quiddam diuinum in uultu eius uel habitu apparuisse, sicut de Domino creditur, cum ipse solus omnes pariter tam ementes quam uedentes de templo eiiceret. Reuerso autem ad iudicium populo, quam constanter, quam sapienter iudex senum puer, immo in puero Spiritus sanctus loquatur audiamus:

Separate eos ab inuicem procul, et diiudicabo eos.

Et primo quidem grauiter increpando atque arguendo eos dixerat:

Sic fatui filii Israel, non iudicantes, neque quod uerum est cognoscentes... etc.

Quae est ista, obsecro, confidentia eius, qui non solum puer, sed et iunior memoratur, ut unus duos tam acriter arguat, tam publice puer increpet seniores, et tam cito iudicium ipse consummet? Audistis pueri constantiam, sed miramini prudentiam, de qua in examinandis testibus uniuersa per orbem Ecclesia

sumpsit auctoritatem. Puer erat, et captiuus, etiam Ecclesiae legem non scripto, sed facto promulgabat.

Quid est, puer, quod audes praesumere, et supra aetatem pueri, et non trepidas dicere:

Diiudicabo eos?

Dic saltem: Diiudicabit eos Dominus. Sed quia, ut ait Apostolus:

Qui adhaeret Deo unus spiritus est

secure profiteris quod per diuinum agatur, per tuum fieri spiritum; praesertim cum et Veritas dicat:

Non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus Patris uestri qui loquitur in uobis.

Quid interim agis, o Susanna? quanta subsistis admiratione suspense?

quod /546/ a puero speras auxilium, quae per commune damnaris iudicium?

Sed quia scriptum legisti de tuo et omnium Salvatore:

Puer natus est nobis... etc.

ne diffidas eum te per hunc puerum saluare, quem ut omnes saluet puerum fieri credideras ex lege. Non attendas pueri aetatem, sed praesidentem puero deitatem, de cuius potentia scriptum meministi:

Dixit, et facta sunt; mandauit, et creata sunt.

Confidens Domino, atque omni auxilio destituta praeter diuino, illud apostoli iam in te completum experiris:

Si Deus pro nobis, quis contra nos?

Filia Iuda, ut ipse Daniel profitetur, et de regio sanguine clara, atque dominicae stirpi per cognationem coniuncta, quem fueras habitura cognatum, iam in agone tuo praesentis propitium; ut quod speras de salute animae, iam experiaris in corporis liberatione, ut ex beneficio minori certior reddaris de maiori, et de perceptione amplioris gratiae ei semper studeas deseruire. Audistis, uirgines et sponsae Christi, uirtutem laicae coniugatae, quam a uobis de lectulo, ut diximus, foris egressis uoluimus conspici; ut eam scilicet imitantes, sponsum uestrum reperiatis in uico, quem fortassis non habetis in claustro. Audistis, et uos, tam presbyteri quam clerici, iudicium uestrum, qui circa sponsas Dei aliqua de causa conuersantes, uel eis familiaritate qualibet adhaerentes, tanto a Deo longius receditis, quanto eis turpiter amplius propinquatis. Maculare hominis torum praesumentes presbyteri, dignam, ut dictum est, mortis sententiam exceperunt. Quid eos maneat perpendite, qui proprium Dei lectum non uerentur polluere.

Cum apud ipsas missarum solemnities celebratis, uel ad infirmas uenire cogimini, saepe, ut audio, earum ori hostias porrigitis manibus illis, quibus ipsarum nates uel obscoenas partes contrectare soletis. Si corruptis monialibus uix a sanctis patribus remedium indulgetur, quid de ipsis sentiendum est corruptoribus? Quorum sexus quo naturaliter est fortior, tanto et eorum lapsus damnabilior. Ac ne prolixitate tam abhorrendae maculae finem nostri foedemus sermonis, sufficit utrisque suum nos proposuisse iudicium, et de propositae historiae iudiciis a minori ad maius traxisse argumentum. Dominus ipse, sorores carissimae, qui sicut audistis, cubile hominis seruauit immaculatum, proprium quem ei consecratis lectum custodiat incontaminatum, et longe a uobis releget fornicationis spiritum; et qui sancti propositi uobis inspirauit uoluntatem, ipse perseuerandi tribuat facultatem. Amen.

/547/

[30]

DE ELEEMOSYNA PRO SANCTIMONIALIBUS DE PARACLITO

Inter uniuersas Domini parabolas, fratres, illa praecipue de uillico iniquitatis ad eleemosynae fructum nos inuitat. Qui cum uillicationis suae rationem reddere Domino non sufficeret, hoc nouissimum habuit consilium, ut de pecunia Domini sui, et de redditibus ipsius uillae cui praeerat, quos ipse antea in seipso prodigus consumpserat, amicos sibi praepararet, qui cum expulsus a Domino suo fuisset, eum susciperent beneficiorum eius memores. Factum est itaque, ut cum ipsius uillae redditus colligeret, de rebus Domini sui in tantum aliis largus existeret, ut ei qui centum cados olei debebat, quinquaginta condonaret, id est dimidietatem, et ei qui centum coros tritici, uiginti

remitteret, octoginta scilicet accipiens. Et sic in eo completum est illud uulgare prouerbium:

De alterius corio largae corrigiae.

Quo audito, Dominus eius, qui eum a uillicatione, hoc est a praepositura illa uillae remouere decreuerat, laudauit ipsum uillicum iniquitatis, qui uidelicet inique eum pecunia sua defraudauerat, quod prudenter fecisset, de alieno uidelicet aere sibi amicos comparando.

Quam quidem parabolam suam Dominus Iesus tali fine concludens ait:

Et ego dico uobis facite uobis amicos de mammona iniquitatis; ut cum defeceritis, recipiant uos in aeterna tabernacula.

Ecce ipsum uillicum Dominus dicit inicum, qui inique scilicet Dominum suum pecunia sua defraudauerat, et ipsam mammonam, id est pecuniam iniquitatis appellat, tamquam Domino fraude subreptam. Et tamen hanc ipsius uillici siue mammonae iniquitatem excusat prouidentia uillici, quae laudatur in amicis scilicet sibi comparatis; ut hinc maxime colligatur, quanta sit eleemosynae uirtus, quae de male etiam acquisitis, et inique Domino subreptis, aeterna caelestis mansionis habitacula nobis promeretur. Quicumque enim in hac uita possidet aliquid, quasi uillicus summi regis est, nec sua sunt quae habet, sed a Domino sibi commissa tamquam procuratori et ministro. Quas quidem res Domini sui ita debet administrare, ut inde necessaria uitae habeat, et quae superfuerint Domino reddat. Inique uero agit et fraudulenter, si ultra necessaria sua quidquam retinet, et non de residuis ipsum Dominum in pauperibus pascit et uestit, sicut ipsemet

/548/ ait:

Amen dico uobis, quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.

Diuina autem inspirante gratia, tunc apud Dominum suum se defamari uillicus intelligit, quod non uidelicet Domini sui fidelis extiterit dispensator aut procurator, quando peccatis obstinatiae suae, et auaritiae, et clamore pauperum, quibus subuenire, et sua illis reddere noluit, se apud Deum grauiter accusari recogitat, et eos sibi inimicos fecisse, quos amicos debuit comparasse. Attendit etiam se a uillicatione remouendum esse, cum eius rationem Domino non sufficiat reddere, quia hoc ipsum est uillicationem amittere, fructum de administratione rerum terrenarum apud Deum non obtinere. Quem tanto amplius quisque debet timere, et de reddenda ratione sollicitior esse, quanto sibi ab eo plura recognoscit commissa esse. Cum enim augentur dona, rationes etiam crescunt donorum. Quod quidem attendens uillicus prouidus et prudens, quem Dominus suus multis praefecerat, praeparat sibi amicos, qui se a Domino exclusum recipiant. A Domino se excludendum iudicat, cum in se non recognoscit unde Deo placeat, attendens quam terribile quid de diuite Dominus alibi dicat:

Facilius est carnelum intrare per foramen acus, quam diuitem in regnum caelorum.

Ut ergo illic per alios introeat, amicos sibi illos comparat, quorum ipsum est regnum, ipsa ueritate sic attestante:

Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum.

His ergo communicat sua terrena, ut illi sua ei communicent caelestia.

Audi Salomonem, et exaudi plus quam Salomonem, quia:

redemptio animae uiri, propriae diuitiae.

Et Dominus ipse Iesus Christus:

Date, inquit, et dabitur uobis. Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt uobis

quia

sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum.

Valde contraria sunt, fratres, ignis et aqua, quibus Dominus eleemosynam comparat et peccatum. Ille inter elementa calidissimus est, haec frigidissima est. Et scitis, fratres, quia caritas, quae nos, iuxta Apostolum, spiritu feruentes facit, igni merito comparatur.

De quo quidem igne Veritas ait:

Ignem ueni mittere in terram, et quid uolo, nisi ut ardeat?

Ac si aperte dicat: Quid aliud ueni quaerere in mundum, nisi ipsum flamma dilectionis accendere? Peccatum autem quod per inuidiam eius intrauit in orbem terrarum, qui frigiditas hominum inhabitat mentes, sicut scriptum est:

Ponam sedem meam in aquilone

id est praeparabo mihi regnum in cordibus hominum igne caritatis carentibus, recte per aquam frigidissimum elementum designatur. Cum autem caritas in Deum ferueat semper, maxime illa feruere cognoscitur, quae per compassionem fraternam in eleemosynis exhibetur. Unde et per excellentiam quamdam ipsa eleemosynae /549/ largitas quasi proprio iam uel speciali nomine caritas uocari consuevit. Sic e contrario obduratio mentis in pauperes maxime frigidam mentem esse conuincit, et ab omni caritatis igne priuatam, sicut scriptum est:

Qui enim non diligit proximum quem uidet, Deum quem non uidet quomodo potest diligere?

Bene itaque hanc obstinationem animi frigidissimo comparauit elemento, sicut illam benignitatem calidissimo. Huius itaque benignitatis effectum pauperibus exhibentes, a regno diaboli recedimus, et in regnum Christi transferimur. Sicut ab aquilone pandetur malum, ita Deus ab austro ueniet. Inde enim uenire quisque habet, ubi inhabitat.

Et diabolus, qui malorum actor est, in frigidis habitat mentibus, quae per aquilonem, frigidissimum uentum, intelliguntur; et Deus in his, quae caritatis igne sunt succensae, quas bene auster, qui calidissimus est, designat.

Ad has sibi mentes paranda ipse in Canticis sponsus dicit:

Surge, aquilo, et ueni, auster, et perfla hortum meum, et fluant aromata illius.

Hortus Domini sancta est Ecclesia, quam excolit et irrigat doctrinis et exhortationibus sanctis. Hic hortus habet duo aromata, id est pretiosa sancti Spiritus unguenta, quorum altero Deum, altero proximum quasi ungere dicitur: Dei uidelicet, ac proximi dilectionem, quia per illam proprie Deum in seipso tangit, et ad ipsum toto se desiderio suspendit, et per istam ad procurandas proximi necessitudines se inclinatur atque demittit. Ab hoc horto surgit recedendo aquilo et uenit auster, quando frigida prius hominum corda caritatis accenduntur flamma. Perflando auster sentitur, et caritas per eleemosynam exhibetur. Est auster, sed nondum flat; caritas mente concepta, nondum in opere exhibita. Tunc autem flatu suo educitur atque sentitur, dum in opere necessitatibus proximorum exhibetur. Tunc aromata, quae prius in mente quasi recondita latebant, fluunt, cum tam Dei quam proximi dilectio uisibili effectu operum exhibetur. Tum aromata fluentia pariter fragrantiam suam dilatant, quando impensae caritatis bonus odor ad multorum ueniens notitiam, multos aliorum exemplo ad bonae operationis imitationem trahit.

Ecce, fratres hic congregati, hortus Dei esse debemus. Oremus ipsum dominum horti, ut ad eius imperium surgat aquilo, sicut exposuimus, et ueniat in eum auster perflans ipsum, ut fluant aromata; ut uestra uidelicet caritas pauperibus impensa, non solum uos Dominus lucretur, sed exemplo uestro alios ei acquirat. Facite, iuxta ipsius exhortationem, de mammona iniquitatis amicos, ut, cum defeceritis, recipiant uos. Est enim mammona iniquitatis, est et pecunia aequitatis, id est iustitiae. Iniquitatis est, quae inique Domino fraudata, cum pauperibus /550/ debuerit erogari, tot pauperes ut homicida peremit, quos sustentare potuit. Unde Hieronymus in Epistolam Pauli ad Romanos:

Nam si uiderit illum fame periclitari, nonne ipse illum occidit, si illi cum affuit non dedit uictum? Quicumque enim in necessitate succurrere morituris potest, si non fecerit, occidit.

Augustinus contra Faustum:

Itaque si occurras in eum famelicum qui mori possit, nisi cibum porrigendo subuenias, iam tu homicide teneberis lege Dei, si non dederis.

Leo papa in Sermone secundo dominicae Quadragesimae:

Quisquis enim pascendo hominem seruare poteris, si non paueris, occidisti.

Nobilis quoque gentilis Seneca, et naturali praeditus lege, hoc quoque diu ante in prouerbiis suis sanxerat, dicens:

Qui succurrere perituro potest, cum non succurrit, occidit.

Quantum hic, fratres, nobis periculum indicitur, si sic pauperes membra Christi auaritia nostra interficit, immo ipsum iterum in membris suis Christum occidit? Ipse quippe de his omnibus, quae his pauperibus fiunt, per semetipsum loquitur:

Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.

Etiam in caelo consistens persecutori suo clamat, dicens:

Saule, Saule, quid me persequeris?

Ipse propter pauperes suos semel occisus est, nos eum adhuc quotidie in ipsis pauperibus interficimus. Prior eius illa occisio, per quam redempti sumus, fructuosa nobis fuit, haec autem solummodo damnosa.

Suscepit Iudas mammonam iniquitatis, ut Christum traderet. Nos mammonam retinentes iniquitatis, ipsum interficere non cessamus.

Accusamus Iudam, quod eum propter pecuniam semel tradidit. Non accusamus nos, quod per pecuniae cupiditatem eum quotidie quasi iterum crucifigentes interficimus. Transferamus, fratres, istam mammonam iniquitatis in mammonam aequitatis atque iustitiae, de qua scriptum est:

Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manes in saeculum saeculi.

Illa est mammona aequitatis, id est pecunia iustitiae, quam uirtus iustitiae fideliter dispensat, sicut illa est iniquitatis, quam auaritiae defraudat iniquitas.

Ne putetis, fratres, cum haec pauperibus impenditis, uos eis uestra dare, sed sua reddere. Quidquid enim supra necessaria uitae retinetis, ipsorum sunt, et per rapinam sua uiolenter occupastis, quibus ablati eos interficitis. Unde Gregorius in Pastoralibus:

Ea, inquit, de qua sumpti sunt, cunctis hominibus terra communis est, et idcirco alimenta quoque communiter omnibus profert.

Incassum se ergo innocentes putant, qui commune Dei munus sibi priuatim uindicant, qui cum accepta non tribuunt, in proximorum nece grassantur. Nam cum quaelibet necessaria indignantibus ministramus, sua illis reddimus, non nostra largimur. Iustitiae potius debitum soluimus, quam misericordiae opera /551/ implemus. Unde et Veritas cum de misericordia caute exhibenda loqueretur, dixit:

Attendite ne iustitiam uestram faciatis coram hominibus.

Et Psalmista:

Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in saeculum saeculi.

Est enim iustitia, quae unicuique reddit quod suum est. Cum autem pauperibus sua restituimus, maxima est adhibenda discretio, ne scilicet quod alterius est alteri demus, aut cui magis debemus, minus demus. Est enim discretio mater omnium uirtutum. Etsi recte offeras, sed non recte diuidas, peccasti. Et omnia lex immunda censet animalia, quae non ruminant, et non findunt unguam. Non enim infidelibus deneganda est misericordia, sed maxime fidelibus impendenda. Iuxta quod scriptum est:

Maxime autem ad domesticos fidei

si tanta sit largitas stipis porrigendae. Sed Apostolus docet faciendam quidem ad omnes eleemosynam, sed maxime ad domesticos fidei.

De quibus et Saluator loquebatur:

Quos recipiant in aeterna tabernacula.

Sed inter etiam ipsos fideles pauperes multa est differentia, cum alii pauperes mundi sint necessitate, alii pauperes Dei propria uoluntate; de quibus dicitur:

Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum.

Quod et praedictus doctor diligenter attendens, consequenter adiecit:

Numquid et isti pauperes, inter quorum pannos et ingluuiem corporis flagrans libido dominatur, possunt habere aeterna tabernacula, qui nec praesentia possident nec futura? Non enim simplices pauperes, sed pauperes spiritu beati appellantur, id est ut ei tribuat qui erubescit accipere, et cum acceperit dolet metens carnalia, et seminans spiritualia.

Sed inter ipsos iterum, qui Dei potius quam mundi pauperes sunt, nonnulla est differentia, cum alii plus egeant, alii minus. Hi quidem, qui saeculo penitus abrenuntiantes apostolicam imitantur uitam, ueriores sunt pauperes et Deo propinquiores. Sed sunt huius professionis non solummodo uiri, sed etiam feminae, quae cum sint fragilioris sexus, et infirmioris naturae, tanto est earum uirtus Deo acceptabilior atque perfectior, quanto est natura infirmior, iuxta illud Apostoli:

Nam uirtus in infirmitate perficitur.

Istae cum, terrenis coniugiis uel carnalium uoluptatum illecebris spretis, sponso immortalis se copulant, sponsae summi regis effectae, omnium eius seruorum efficiuntur dominae. Quod diligenter attendens beatus Hieronymus cum ad unam harum sponsarum Eustochium scriberet, ait:

Haec idcirco, domina mea Eustochium, dominam quippe debeo uocare sponsam domini mei.

Quod si tantus Ecclesiae doctor ueraciter profiteri non erubuit, et uos eas dominas uestras rebus ipsis magis quam uerbis recognoscentes, ne differatis earum inopiae subuenire, /552/ et uos longe amplius domini uestri sponsis debere, quam seruis, et eas apud sponsum proprium plus posse quam seruos agnoscatis. Inter ipsas quoque sanctimoniales haec in eleemosynis adhibenda est discretio, ut quae maiori paupertate sunt oppressae, maiori subsidio sustententur. Sunt enim monasteria feminarum sicut et monachorum antiquitus a potentibus saeculi fundata, uel copiosis possessionibus ditata. Hoc uero monasterium nouiter constructum, nec a diuite quodam fundatum est, nec possessionibus ditatum. Quod tamen in diuinis officiis, et disciplina regulari non minori studio perseuerare quam caetera Dei gratia nouimus. Sed nouella eius adhuc et tenera plantatio uestris, ut crescat, colenda est eleemosynis. Eligendi uobis sunt pauperes, et eleemosyna qua regnum caelorum emere uultis, non temere cuilibet porrigenda; sed sudet, sicut scriptum est, eleemosyna in manu tua, donec inuenias qui dignus sit, donec tibi occurrat ubi eam possis bene collocare, quam in pretio tantae rei uis ponere. Considerandi sunt pauperes, qui te possint meritis suis et orationibus illuc introducere; quia stultum est ab illis aeterna tabernacula sperare, qui ut ea obtineant minime seu parum laborant, qui coactione magis quam uoluntate sunt pauperes, rebus potius quam spiritu, inuiti potius quam spontanei.

In carcere eram, Dominus inquit, et uenistis ad me.

Nonnulla misericordia est eis etiam subuenire, qui in carceribus hominum inuiti tenentur; sed maxima est his subuenire, quae se sponte Domini carceribus in perpetuo mancipauerunt, donec sponso occurrentes cum ipso intrent ad nuptias, sicut ipsemet sponsus asserit dicens:

Et quae paratae erant intrauerunt cum eo ad nuptias
ut illuc uidelicet quasi uxores assidua cohabitatione fiant, quae hic extiterunt tamquam sponsae. Ad quam quidem caelestium societatem nuptiarum et aeterna tabernacula, ipsae uos meritis et intercessionibus suis sponsae secum introducant, ut illic per eas percipiatis aeterna, quae hic a uobis suscipiunt temporalia, praestante ipso earum sponso Domino Iesu Christo, cui est honor et gloria, per infinita saeculorum saecula. Amen. /553/

[31]

IN NATALI SANCTI STEPHANI
VEL CAETERORUM DIACONORUM, QUI AB APOSTOLIS DERIVATI SUNT OBSEQUIO
SANCTARUM VIDUARUM

In lectulum Salomonis sexaginta fortes an biunt ex fortissimis Israel, omnes tenentes gladios, et ad bella doctissimi.

Uniuscuiusque ensis super femur suum propter timores nocturnos.

Quam gloriosus et quam pretiosus, fratres, iste sit lectulus Salomonis, cui tam diligens custodia tot et tantorum uirorum sic praeparatorum, sic armatorum deputatur, mirari magis quam eloqui possumus. Quid in noctibus rex tantus metuebat, qui ex ipso quoque nomine suo, quantam sit adeptus pacem, insinuat? Quid, inquam, in noctibus potius quam in diebus uerebatur, ut tanta custodia prouidentia lectulum suum ambiente muniret? Cur haec denique quies eius lectulo magis quam lecto comparatur? Lectum quidem in Euangelio legimus duos in se continentem, quorum alterum assumi, et alterum relinqui Veritas testatur. De lectulo autem, qui in hoc Cantico Canticorum sapius memoratur, nihil tale dicitur; nec quisquam in eo quiescens relinqui perhibetur. Lectus itaque qui maior est, et multos capit, quorumlibet continentium uitam designat. Hi namque quo amplius ab inquietudine saecularium curarum sunt remoti, nec coniugalibus molestiis impliciti, ampliori quiete fruuntur. Sed quia et inter uirgines nonnullae fatuae inueniuntur quae a sponso clausa ianua repelluntur, et multi post sacrum propositum apostatantur et ob hoc assumi a sponso non merentur,

derelinqui dicuntur. Lectulus uero, qui arctior est et paucos capit, sanctae continentiae quietem exprimit, cuius uitae perfectio Deo se arctius astringit, et quasi cum eo unus spiritus fit. Talium uita Deo penitus uacans, atque illi soli dedita, sponsae nomine recte censetur, sed tunc rectius et specialiter, cum tanta uirtus in feminis praeminet, quae, uirili copula spreta, et contemptis uoluptatibus, Christum sibi pro marito proposuerunt, non solum uirgines, ut Maria, sed etiam uiduae, sicut Anna, et qua abrenuntiantes saeculo, apostolico adhaerebant collegio. Quas denique apostoli tanto pietatis amore sunt amplexi, ut cum crescente numero fidelium ipsi iam ut antea mensis earum non sufficerent ministrare, septem huic officio diaconos, id est ministros deputauerint, quibus earum necessitudini diligenter prouidentibus, ipsae spiritali lectuli

/554/ quiete fruere ampliore. De quorum quoque numero, sicut et de coetu apostolico diabolica tentatione uno cribrato et uentilato, sex tantum diaconi huius uiri Salomonis lectuli custodes, et tamquam excubiae nocturnae remanserunt. De quibus nunc dicitur:

En lectulum Salomonis... etc.

Ac si patenter diceretur: Iam in hac incarnati Verbi manifesta foederatione ueri Salomonis lectulum sexaginta uiri fortes diligenter ambiendo et circumspiciendo protegunt; ne quo diabolicae tentationis adulterio uioletur, ne quo carnalium uoluptatum contagio maculetur, aut curae mundialis tumultibus inquietetur.

Sexagenarius numerus constat ex senario atque denario, quia sexies decem sexaginta fiunt. Sex autem illi diaconi tam senarium in numero suo habuerunt, quam in perfectione et custodia mandatorum Dei, quae per decalogum legis designantur, denarium tenerunt. Sic igitur in eis senario atque denario pariter coniunctis, recte sexaginta fuisse perhibentur. Fortes praecipue, nec in carnalibus remissos uoluptatibus esse oportuit, qui sanctarum castimoniae feminarum custodes praepositi. De quorum collegio ille solus expelli meruit, qui zelo pulchrae coniugis suae nimium accensus, nec ab hac concupiscentiae carnalis infirmitate uel correptus destitit; sed uehementis doloris uesania commotus, tam illam suam, de qua corripiebatur, quam caeteras feminas publicari censuit. Quem adeo detestandum apostoli decreuerunt, ut in locum eius neminem iudicarent substituendum, sicut in Matthia Iudam restaurauerunt. In omni quippe religionis conuentu tolerabilior auaritia uidetur, et minoris infamiae, quam turpitudine luxuriae, et maxime in deuotis feminis. Haec labes est detestanda, et ab eis penitus semouenda. Expulso denique illo misero et tam infirmi animi Nicolao a praedicto illo diaconorum forti consortio, mysticus ille quem diximus sexagenarius numerus recte est conseruatus. Ex fortissimis Israel hi sunt diaconi electi, quia ex discipulis Christi mira continentiae et abstinentiae uirtute praediti sunt assumpti.

Unde gladiis armati et ad bella doctissimi describuntur, quia doctrinis instructi diuini uerbi, qui gladius spiritus nuncupatur, quaelibet antiqui hostis tentamenta cum hoc gladio resecebant, et tam continentiae quam abstinentiae clypeis muniti ignea tela illius nequissimi quasi quodam umbone ualido repellebant. Qui etiam in qua sui parte gladios praecipue gestarent prouide est determinatum cum subditur:

Uniuscuiusque ensis super femur suum.

Qui enim sanctimoniae praeerant feminarum, et praedictum miserum de concupiscentia carnis damnatum a consortio suo mouerant eiectionem, ab hoc sibi uitio maxime prouidebant, et incentiua libidinis continentiae gladio a se maxime resecebant. Unde et bene super illam corporis partem enses habere describuntur, ubi sedem luxuriae constat /555/

esse tamquam propriis partibus libidinis. Quod diligenter maximus ille christianorum philosophus Origenes attendens, corporali quoque gladio in semetipso usus, manus sibi inferre sustinuit, quo sine suspitione infamiae ad mulieres quoque instruendas liberum accessum posset habere. Ex primo quoque Dialogorum beati Gregorii libro didicimus uenerabilem Equitium abbatem, ut feminarum quoque monasteriis praeesse deberet, ab angelo per uisum ita spiritaliter eunuchisatum esse, ut incentiua carnis quibus primo grauiter incestabatur, sic in eo penitus extinguerentur ac si omnino deinceps uiueret sine sexu.

Sunt qui super femur alienum potius quam super suum gladium habent, cum aliqui non tam bene uiuentes quam praedicantes, aliorum incestuosam uitam magis corrigunt quam propriam. Timores nocturni sunt sollicitudines sanctorum de quibuslibet diaboli uitandis insidiis.

Tanquam enim in tenebris omnis insidians latet, et perfecti quilibet, qui iam manifesta uicerunt tentamenta, de his superest ut cogitent quae magis sunt occulta, et difficiliter deprehendi possunt. Unde et secundum ueterem Ezechielis translationem, ut beatus meminit Gregorius, sancta illa quatuor animalia oculos in dorso habere dicuntur. Quod ipse diligenter exponens, ait:

Et haec quidem uitia quae uirtutibus finitima sunt, maiori sollicitudine considerata sunt, ne per speciem fallant.

Et post aliqua:

Ea enim quae in facie sunt, saepe etiam peccatores custodire solent. Iusti autem quia se et in eis custodiunt, quae in promptu et in facie non uidentur, in dorsis oculos habent; quia et ea quae in oculis sunt discutiunt, et ab his se custodiunt quae latent.

Pensate itaque, dilectissimae sorores, quam obsequii uicem his tam egregiis ministris referre debeatis, et tanto maiori deuotione natalitia ipsorum celebrate, quanto fidelibus his uiris dispensatoribus amplius estis obnoxiae. Perpendite et quanto uos honore diuina gratia sublimauerit, qui uos primum suas et postmodum apostolorum habuit diaconas, cum tam illis quam istis sanctis uiduis de suis facultatibus constet ministrasse. Unde et ipsas tam diaconas quam diaconissas antiquitus appellare doctores sancti consueuere. De quarum etiam mensis ordo diaconatus in praedictis uiris incoeptus, ad dominicam altaris mensam postmodum est translatus; ut qui diaconarum fuerant diaconi, nunc leuitae efficiantur Christi. Quibus pariter et feminas in hoc diaconatus ordine ab apostolo coniunctas esse, doctores sancti multis profitentur in locis. Qui ad Romanos epistolam scribens:

Commendo, inquit, uobis Phoeben sororem nostram, quae est in ministerio ecclesiae, quae est Chenchris.

Quem quidem locum Cassiodorus in huius epistolae eommentariis suis exponens:

Significat, inquit, diaconissam fuisse matris ecclesiae, quod in partibus /556/ Graecorum hodie usque peragitur, quibus et baptizandi usus in Ecclesia non negatur.

Hinc et Claudius ita meminit:

Hic locus apostolica auctoritate docet etiam feminas in ministerio Ecclesiae institui, in quo officio positam Phoeben apud ecclesiam, quae est Chenchris, apostolus magna cum laude et commendatione prosequitur.

Hieronymus quoque illum apostoli locum ad Timotheum scribentis exponens, dicit:

Adolescentiores autem uiduas deuita in ministerio diaconatus praeponere, nec malum pro malo detur exemplum.

Idem quoque apostolus, cum supra in eadem epistola post episcopos etiam diaconorum uitam ordinaret, institutionem quoque diaconarum illis coniunxit, dicens:

Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo uino deditos, non tempore lucrum sectantes, habentes mysterium fidei in conscientia pure. Et hi autem probentur primum, et sic ministrent nullum crimen habentes. Mulieres similiter pudicas, non detrahentes, sobrias, fideles in omnibus. Diacones sint unius uxoris uiri, qui filiis suis bene praesint, et suis domibus...

etc.

Ubi et illud notandum est, quod quemadmodum hoc loco diaconos quoque, sicut episcopos, unius uxoris uiros approbat, ita et postmodum diaconissarum ordinem instituens, eas etiam unius uiri uxores maxime commendat:

Vidua, inquit, eligatur non minus sexaginta annorum, quae fuerit unius uiri uxor

ut uidelicet tanto sit ad sui ordinis administrationem idoneior, quanto iam calue corporis refrigescente, ardorem libidinis minus sentit: et tanto solertius ecclesiasticis ministeriis ualeat praeesse, quanto magis in rei familiaris cure bene cognoscitur exercitata. Quae de intemperantia libidinis ne

plurimum possit notari, si uidelicet per plures decurrerit uiros, unius uiri uxor eligenda censetur. Vos tandem alloquor, uirgines, ut ministrorum quoque differentiam de uestra cogitetis praerogatiua. Ecce enim sanctorum obsequio uiduarum ab apostolis, locum quorum obtinent episcopi, minoris ordinis uiros, id est diaconos, uidetis deputatos: ab ipso uestro Christo in matre eius uirgine didicistis, quid uobis debeant episcopi. Non enim illi diaconum, sed apostolum dedit ministrum, per hoc patenter insinuans tanto uos digniores promereri ministros, quanto ad excellentiam dominicae matris amplius propinquatis. Quae quidem non diaconum, sed apostolum in obsequio sui ministrum adeptam, quid uobis episcopi debeant insinuat, qui apostolorum gradum in Ecclesia possident. Unde et deuotis communiter feminis tam uirginibus quam caeteris, quanto studio tam apostolorum quam praedictorum diaconorum ab eis electorum festiuitates sint celebrandae, nolo uos ignorare. Quorum uos intercessionibus plurimum adiutas /557/ ille uos in sacro proposito custodiat, qui tales uobis deputauit ministros, et eosdem apud se uestros habeat aduocatos sponso uestro Dominus Iesus Christus, qui cum Patre, etc.

-----
[32]

DE LAUDE SANCTI STEPHANI PROTOMARTYRIS

Ancillis Christi seruus Christi, tanto domino digne confamulari.

Protomartyris et caelestis signiferi piissimas exequias, immo triumphalem celebrantes agonem, tanto id maiore perficite deuotione, quanto uos amplius huic tam Christi quam uestro diacono constat obnoxias esse. Quid enim diaconus nisi minister interpretatur? Quis autem Actus Apostolorum perlegens, non nouerit beatum Stephanum cum sex aliis Spiritu sancto plenis, iuxta ipsius Spiritus septiformis gratiae numerum, ab apostolis in ministerium sanctorum feminarum diaconos electos, et per impositionem manus, ad huius administrationis curam diligenter astrictos, et quasi adiuratos? Qui cum omnes pariter

pleni Spiritu sancto ab apostolis eligendi dicantur, solus tamen Stephanus hanc gratiam spiritaliter adeptus in sequentibus commemoratur, cum dicitur:

Et elegerunt Stephanum uirum plenum fide et Spiritu sancto, et Philippum... etc.

Et rursum:

Stephanus plenus gratia et fortitudine faciebat prodigia et signa magna in populo.

Gaudete itaque, et spiritaliter congaudete tanti agonistae uictoriae, quem et meruistis habere ministrum, et in huius administrationis mercede priorem martyrii palmam adeptum de obsequio uestro misistis ad caelum. Reddite mutuum super hoc diuinae laudis obsequium; et quo ille fidelis pro Deo uestris ministravit mensis, eo uos deuotius in obsequio Dei et ueneratione martyris persistatis. In quo simul et honorem uestrum pensate, et fiduciam de meritis eius non mediocrem sumite. Honorem quidem, quod, ut praefati sumus, talem meruistis habere ministrum, quem militiae caelestis signiferum omnes animae sequuntur iustae: fiduciam uero, qua ipsum praecipue ibi speretis

/558/ adiutorem, quem hic fidelissimum habuistis procuratorem; ut qui in minimo fidelem se praebuit ministrum, in maiore ultroneum se praeparet aduocatum. Quod tanto facilius suis apud Dominum meritis obtinebit, quanto eius gratiam maiorem adeptus, summo sacerdoti primus diaconus meruit adiungi. Cuius quoque passio tantam priuilegii nacta est auctoritatem, ut sola ipsa canonicis inserta scripturis, eundem habuerit scriptorem, quem et dominica. Tanquam apocryphae passionis apostolorum repudiantur, et exitus dominica matris certum ex scriptore titulum non habet. Sola est protomartyris passio euangelici scriptoris stylo insignita, et tam diligenter descripta, ut tam in sua quam in uestra laude abundet. Statim quippe post electionem eius et caeterorum ad obsequium uestri diaconatum, subiunctum legimus:

Stephanus autem plenus gratia et fortitudine faciebat prodigia et signa magna in populo.

Quid hoc, obsecro, uobis dignitatis acquirit, quod non ante susceptum diaconatus officium his prodigiis et signis Stephanum magnificari Lucas commemorat, sed statim post huius curae susceptionem: nisi ut innuat hoc a uobis meritum processisse, ut quo se amplius sub infirmiori sexu famulando humiliaret,

amplius hinc eum Dominus exaltaret, et in his, quae sequuntur, ceteris excellentior sanctis appareret? De quo et subditur, quod cum propter prodigiorum et signorum magnitudinem ferre aduersarii eum non possent, de diuersis in eum synagogis et locis conuenientes, tam uerbis quam factis mirabilem inuenerunt. Cum enim pramisisset euangelista:

Stephanus autem plenus gratia et fortitudine faciebat prodigia et signa magna in populo

adiecit, atque ait:

Surrexerunt autem quidam de synagoga quae appellatur Libertinorum, et Cyrenensium, et Alexandrinorum, et eorum, qui erant a Cilicia et Asia, disputantes cum Stephano: et non poterant resistere sapientiae et Spiritui, qui loquebatur.

Unde illico tam uerbis ipsius quam miraculis amplius confutati et uehementius in eum commoti falsis contra eum testibus introductis, commouerunt plebem, et seniores, et scribes, ut concurrentes raperent eum, et traherent in concilium, ut de blasphemia saltem in Deum et Moysem a falsis testibus ei obiecta reus adiudicaretur. Quod quidem non tam per eorum malitiam quam per dispensationem diuinam, ut in omnibus militem suum Deus glorificaret, patenter historia docet. Unde et cum scriptum sit, quia

concurrentes rapuerunt eum, et adduxerunt in concilium

non tam ui adductum quam propria uoluntate eum intelligimus. Cupiens enim dissolui et esse cum Christo, qui ad Patrem ait:

Volo, pater, ut ubi sum ego, illic sit et /559/ minister meus

eo tunc desiderio primus ipse diaconus post summum sacerdotem Christum ferebatur, quo postmodum Laurentius Sixto adhaerebat dieens:

Quo progredieris sine filio, pater? Quo, sacerdos sancte, sine ministro properas?

Recordabatur et illud Sapientis prouerbum, quo se obligatum attendebat, et exsoluere cupiebat:

Ad mensam magnam sedisti: scito quoniam et talia te oportet praeparare.

Sicut enim mensa est corporalis cibi, quae parua dicitur: sic et mensa magna ea recte uocatur, unde cibus animae in sacramento dominico sumitur. Hanc mensam Dominus erexit, cum seipsum in cruce pro nobis immolauit. Ad hanc mensam accedimus, cum de altari eorporis et sanguinis eius sacramenta sumimus. Quod quidem sumentes, illud attendere debemus, quod ista sumentes Christus admonet:

Hoc facite, inquit, in meam commemorationem.

Ac si aperte dicat: Hoc in memoriam meae passionis ita celebrate sacramentum, ut ad compatiendum pro me, ipsa uos promptos praeparet memoria. Ut enim Apostolus meminit:

Si compatimur, et conregnabimus.

Cum uero compatiendo Christo, uicem ei reddimus: quasi de mensa potentis sumpta fercula recompensamus, ut et nos eum reficiamus de nostro, sicut et ille nos satiauit de suo; et nobiscum ipse coenet, cum quo nos prius coenauimus. Quis autem minister in mensa Christi, nisi diaconus intelligitur, qui et ipsam altaris mensam, et in ea consecrandae hostiae sacramenta componit? Unde bene memorem huius hostiae ipsum esse conuenit, cuius praecipue ministerio tractatur, ut inde merito primus hic diaconus illi summo sacerdoti in hac recompensanda uice succederet. Cuius quidem laudem cum in concilium aduocatus esset, ut diximus, ad accusandum, euangelista prosequens ait:

Et intuentes in eum omnes, qui sedebant in concilio, uiderunt faciem eius, tamquam faciem angeli.

Iam enim in eo futurae uitae gloria resplendebat, quam fidelibus suis promittens, ait:

Ibi enim neque nubent, neque nubentur: sed erunt sicut angeli Dei in caelo.

Et Apocalypsis:

Mensura, inquit, hominis, quae et angeli.

Legimus Dominum in transfiguratione sua tamquam solem facie resplenduisse: huius autem faciem tamquam angeli audiuimus factam esse, quod nec apostolorum, nec sanctorum cuiquam sacrae historiae.

Statutus autem et interrogatus in concilio, quanta fortitudine animi atque constantia plenus esset, propriis responsis exhibuit: quae quidem tali fine concludens, ait:

Dura ceruice, et incircumcisi corde et auribus, uos semper Spiritui sancto restitistis: sicut patres uestri, ita et uos.

Quem prophetarum non sunt persecuti patres uestri? Et occiderunt eos, qui praenuntiabant, cuius uos nunc proditores et homicidae fuistis, qui accepistis /560/ legem, et non custodistis.

Ubi et subditur:

Audientes autem haec, dissecabantur cordibus suis, et stridebant dentibus in eum.

Iam enim de primitiis percipiendae coronae securus, et de consummatione agonum quorum roboratus, quanto amplius properabat ad brauium, tanto aduersarios minus uerebatur, et magis in se commoueri gaudebat. Quam profecto constantiam non tam uerbis ipsius, quam ipsa sua praesentia ei Dominus exhibebat, sicut statim adiunctum est:

Cum autem esset Stephanus plenus Spiritu, intendens in caelum, uidit gloriam Dei, et Iesum stantem a dextris Dei.

Legimus Dominum Iesum, cum caelos ascenderit, ad dexteram Patris consedis: nunc uero propter Stephanum, quasi inde surrexerit, stantem potius quam sedentem eum uidit apparuisse. Quis hic honor, quaeso, aut quae spes Martyris, ut in occursum eius assurgere, uel in auxilium eius stare, quasi et pariter pugnet, Christus appareat? Bene autem praemissum est, faciem eius tamquam faciem angeli factam fuisse, cum subiunctum sit eum gloriam Dei uidisse, ut iam eius uita siue cognitio angelica magis quam humana dicenda sit. Scriptum quippe est, Domino ad Moysen dicente:

Non uidebit me homo, et uiuet.

Et Psalmista de ipsa uisione diuinitatis securus, ad Deum loquitur:

Satiabor cum apparuerit gloria tua.

Hic uero Stephanus non solum humanitatem Christi stantem ad dexteram Patris, uerum et gloriam Dei uidere se asserit, quasi iam omnino angelicam faciem adeptum. De qua uidelicet angelica uisione per semetipsam Veritas ait:

Amen dico uobis, quia angeli eorum semper uident faciem patris mei, qui in caelis est.

Raptus est Paulus usque ad tertium caelum, et audiuit arcana uerba, quae non licet homini loqui: non tamen gloriam Dei, uel dexteram Patris, in qua Christus consisteret, legitur conspexisse. Unde iam Stephanum quasi iam in exitu uitae constitutum non tam humana quam angelice uiuere perpendimus: cui nec uirginitatis praerogatiuam defuisse credimus, quae praecipue uirtus angelos imitatur: ut uidelicet in carne sine corruptione carnis uiuatur, quod nequaquam Moysi concessum et humanae infirmitatis copulae obligato. Unde et in laudem tanti martyris sermo quidam conscriptus tali fine conclusus est:

In hoc quod praepositus est feminis, testimonium meruit sincerissimae castitatis. Beatus ergo erit, qui hunc imitatus fuerit. Et pudicitiae enim palmam, et martyrii consequetur coronam.

Ac si aperte diceretur: Qui exemplo eius Agnum sequens quocumque ierit, et bisso pariter indutus et purpura, rosis simul et liliis intextum percipiet diadema. Unde et per excellentiam tanti meriti diuino quodam praesagio factum est ut Stephanus uocaretur: quod, ut Beda meminit, hebraice /561/ norma uestra, graece corona dicitur; cuius nominis utraque interpretatio quantum huius militis excellentiam exprimat facile est assignare. Quod enim dicitur norma uestra, o fideles, tantis eum uirtutibus adornatum innuit, ut ad perfectionem uitae ipse sit omnibus regula disciplinae. Quippe cum dilectio sit hegis plenitudo, quis aequae ut Stephanus hanc tam Deo quam proximo uisus est exhibere? Deo quidem pro ipso, et post ipsum prior moriendo, atque ilhud adimplens, quod ipse de ipso dixerat:

Maiorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis.

Proximo autem, cum pro se lapidantibus uoce magna uans, supplicauit dicens:

Domine, ne statue illis hoc peccatum: quia nesciunt quid faciunt.

Ubi et mox de ipso de tanta perfectione assumpta subditur:

Et cum hoc dixisset, obdormiuit in Domino.

Et quidem ipsum pro se orasse Scriptura non reticet, dicens:

Et lapidabant Stephanum inuocantem et dicentem: "Domine Iesu, suscipe spiritum meum."

Sed, profecto, dum pro se uat, nec genua flexisse, nec clamasse uoce magna legitur: ut tanto maiorem inimicis exhiberet deuotionem, quanto eos amplius orationis suae praesidio egere sentiret, de quorum meritis nihil confidebat. In hac ergo perfectione caritatis erga inimicos consummatus, expheta pro eis oratione, statim in Domino meruit obdormire; ut de perfecto uirtutis cumulo, primus tam dignitate quam tempore martyr, primum perciperet brauium. Decebat quippe ut talis in acie Domini primus eligeretur athleta, et caeteris anteponeretur, qui, quo uirtute perfectior, eo amplius ad bellum propriis animaret atque instrueret exemplis: quasi per ipsum Dominus menus omnium doceret ad praelium et digitos ad bellum. Et ut constantius ad agonem posteros hortaretur, intuens in coelum uidit gloriam Dei, et sibi iam astantem Iesum, statimque, quasi ad sequaces suos in agone corroborandos, exclamat dicens:

Ecce uideo caelos apertos, et filium hominis stantem a dextris uirtutis Dei.

Ac si diceret: Pugnate et uos fortiter, dimiccate uiriliter: quia post agonem pugnae, nulla est iam dilatio palmae. State in acie intrepidi, pugnate securi: quia Christus in agone astat nobis, ut uincamus pugnat pro nobis. Si Deus pro nobis, quis contra nos? Quid etiam ihud est insigne praesagii, quod Stephanus non tam coronatus, quam corona ipsa interpretatur? Quasi enim de ipso sunt omnes coronandi, qui ab ipso inchoantes, sunt per ipsum instructi: ut ipse simul et regula sit uirtutum, et quodammodo corona uictorum, et ducatus ad praemium. Qui etiam tantis, ut dictum est, exiit uirtutibus adornatus, ut corona caeterorum, quasi supremum diceretur ornamentum, et in ipso corpore Christi non tam caeteris sanctis in /562/ uestimento dominico sit connumerandus, quam in superiori parte, quasi corona, collocandus.

Unde et immacolatae suae carnis hostia caeteris martyribus praeponi, et in catalogo septem diaconorum tamquam eorum archidiaconus, tam rei quam ordinis nomine meruit anteponi. Decebat quippe ut caeteri cum ipso uobis, ut diximus, deputati, eius praecipue regerentur arbitrio, qui castimoniae praeminebat uirtute. Bene itaque diuina dispensatione actum est, ut in exemplo martyribus ille primus exhiberetur, qui uirtutum gratia praecedens, eos amplius roboraret, et ad coronam prouocaret. Et sursum intuitus Iesum, tam in occursum, quam in auxilium sui pariter stantem, hanc reuelationem sibi fieri non distulit profiteri: qua uidelicet sequaces suos ad compatiendum amplius roboraret, et aduersarios in se ipsum uehementius commoueret.

Meminerat, ni fallor, Isaiam a Iudaeis occisum, eo quod se Dei maiestatem uidisse scripserat. Unde et ipse amplius istos commouendos ex his uerbis suis stephanus aestimabat, sicut et statim annexum est cum dicitur:

Exclamantes autem uoce magna, continuerunt aures sues, et impetum fecerunt unanimitate in eum. Et eiicientes eum extra ciuitatem, lapidabant.

Hanc eandem portam aestimo, qua et Christus ad crucifigendum egressus est: ut et regi et militi idem passionis locus esset communis. Completum est in eo iuxta ipsam quoque historiam, quod ad Haebraeos scribens Apostolus, ait:

Quorum animalium infertur sanguis in sancta per pontificem, horum corpora cremantur extra castra. Propter quod et Iesus, ut sanctificaret, per suum sanguinem, populum, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra, improprium eius portantes. Non enim habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus.

Si ergo his, qui futuram inquirunt, tanto desiderio properandum est, quanto magis stephano, qui iam eam in caelis praesentem cernebat, qui sibi assurgentem, seu in occursum eius stantem ac paratum uidebat Christum?

Quanta autem promotione in eum debaccharentur ipsa persequentium impatentia testatur, cum dicitur:

Et eiicientes eum extra ciuitatem, lapidabant.

Non enim dicitur eiectum lapidari, sed cum adhuc eiiceretur inchoari.

Eiecto autem illo, quanta festinatione ad eius interitum conuocarent, depositio uestium eorum innuit qua auferrī uidebatur aliquid impedimenti. Quanta uero sit eius caritas quae:

Omnia suffert, omnia sperat, omnia sustinet
exitus manifestat.

Positis quippe genibus exclamauit uoce magna dicens: "Domine, ne statuas illis hoc peccatum"; et cum hoc dixisset obdormiuit in Domino.

Monstrant /563/ praecedentia Stephanum etiam pro se ipso orasse cum dicitur:

Et lapidabant Stephanum inuocantem et dicentem: "Domine Iesu, suscipe spiritum meum."

Ubi diligenter attendendum uideo quanta caritate inter ipsos lapidum ictus inimicos amplecteret, pro quibus non solum orat, sed etiam flexis genibus supplicat, quod nequaquam legitur pro seipso fecisse, uerum etiam pro his quos primo grauius arguere et tam sua quam patrum suorum scelera non timuit impropere. Ex quanto autem caritatis fonte id perueniret exhibuit in fine, in quo tum praecipue Dominum Iesum imitari uidetur, qui ad passionem deductus pro crucifigentibus deprecatus est dicens:

Pater, ignosce illis, non enim sciunt quid faciunt.

Perpendite, obsecro, carissimae sorores et filiae Christi, quanta prouidentia diuinae pietatis circa uos fuerit qui hanc famulatu uestro caritatem deputauit, quae nec inimicis, cum occideretur, irasci potuit, ut hinc praecipue colligatis quid de ipso uobis sit sperandum qui sic se inimicis praebuit propitium. Legimus et alios sequaces eius fortiter dimicasse, nullos autem uel paucos hanc exemplo Domini sui interemptoribus gratiam exhibuisse. Unde et merito primus in agone Domino succedere meruit, cui ex tanta uirtutis imitatione propinquior extitit, ut quo profectior esset uirtute, prior assumeretur in exemplo pugnae.

At ne tantae caritatis affectum in oratione sua non obtinuisse putemus effectum, attendite quid oratione illa proueniat et sequatur. Dictum quippe fuerat testes illos falsos quibus lapidantibus traditus est, custodienda uestimenta sua secus pedes adolescentis Sauli deposuisse, postea uero cum, expleta oratione, pro inimicis martyr statim in Domino obdormiuisse dicitur, mox de eodem adolescente Saulo subinfertur:

Saulus autem erat consentiens neci eius... etc.

Quibus uerbis quidem in hoc maxime adolescente eius oratio fructuosa inuenitur, ut ille postea per meritum Stephani conuersus fuisse credatur, per quem uniuersus fere mundus ad Deum conuerteretur, ut hoc ipsum quod credimus Stephani meritis omnes pariter gentes tribuamus.

Sed nec Stephano lapidato persequentium ira sedata est, sed tanto amplius propter eum accensa, quanto constat eum Deo magis acceptabilem et inimicis Dei fuisse odibilem. Unde et sequitur:

Facta est persecutio magnam in illa die quae erat in Ierosolymis, et omnes dispersi sunt per regiones Iudaeae et Samariae, praeter apostolos.

Cuius quidem persecutionis dispersionem in quantam salutem Ecclesiae Dominus conuerterit, ut de morte scilicet Stephani desolata materiam acciperet consolationum, sequentia indicant, cum haec scilicet fidelium dispersio multos in fidem Christi congregaret populos, sicut in sequentibus continetur, /564/ cum dicitur:

Igitur qui dispersi erant pertransibant euangelizantes uerbum Dei, Philippus autem descendens in ciuitatem Samariae praedicabat illis Christum. Intendebant autem turbae his quae a Philippo dicebantur unanimiter audientes et uidentes signa quae faciebat.

Multi enim illorum qui habebant spiritus immundos clamantes uoce magna exiebant, multi paralytici et claudi curati sunt. Factum est ergo gaudium magnum in illa ciuitate.

Quod etiam gaudium quantum apostolis fuerit non tacetur cum dicitur:

Cum audissent autem apostoli qui erant Ierosolymis quia recepisset Samaria uerbum Dei, miserunt ad illos Petrum et Iohannem... etc.

Hunc autem Philippum eum esse constat, qui etiam inter ipsos septem diaconos uestro famulatu deputatos euangelista superius secundum post Stephanum computauit, dicens:

Et elegerunt Stephanum, uirum plenum fide et Spiritu sancto, et Philippum... etc.

Ex quo etiam liquet per hunc quoque diaconem uestrum quasi de domo uestra primam agentes praedicationem Christi dilatam fuisse et primitias gentium in horreas Christi peruenisse. Cuius etiam filiabus quantam gratiam praerogatiua uirginitas contulerit longe inferius Euangelista non reticet dicens:

Altera autem die profecti uenimus Caesaream et intrantes domum Philippi euangelistae, qui erat unus de septem, mansimus apud eum. Huic autem erant filiae quatuor uirgines prophetantes.

Ut ergo nunc ad superiora redeamus, libet etiam nunc intueri quantam curam sepeliendi sanctissimum martyris sui corpus habuerit Dominus, cum de caeteris ad ipsum ingemiscens Psalmista conqueratur dicens:

Posuerunt morticina seruorum tuorum escas uolatilibus caeli, carnes sanctorum bestiis terrae. Effuderunt sanguinem sanctorum in circuitu Ierusalem et non erat qui sepeliret.

In illa quippe tanta persecutione et dispersione fidelium quae tunc Ierosolymis facta est, non defuerunt fideles qui cum planctu magno in tanta sui anxietate martyrem, sepelierunt sicut scriptum est:

Sepelierunt Stephanum uiri timorati et fecerunt planctum magnum super eum.

Hic est ille ploratus et ululatus multus Rachelis uestrae, hae sunt illae compatiens Ecclesiae pia lacrymae, quae per Ieremiam praefigurata sunt dicentem:

Vox in excelso audita est lamentationis et luctus, Rachelis plorantis filios suos... etc.

Et uos ergo, sorores in Christo carissimae, talem ac tantum in uestro famulatu defunctum pia lamentatione plangite; pia compassionis deuotione uenerandas exequias celebrate, et quasi hunc praecipue uestrum ad sepulcrum prosequentes eius sepulturae lacrymis unguenta perficite, et fideli eius circa uos obsequio quasi aromata praeparate.

Legimus in illis sceleratis turbis quae ad crucifigendum ducebant Dominum, /565/ non defuisse illi lugentium pietatem feminarum. Sicut idem meminit euangelista dicens:

Sequebatur autem eum multitudo populi et mulierum quae plangebant et lamentabantur eum.

Conuersus autem ad illas Iesus dixit:

Filiae Ierusalem, nolite flere super me... etc.

Si ergo infideles feminas, et ipsorum et persequentium uxores naturalis affectus pietatis qui maxime uestro sexui inest ad compassionis lacrymas commouit, quid uestro debeatis Stephano non ignoratis.

Quem etiam post mortem quot et quantis miraculis Dominus extulerit praecipue doctores Ecclesiae ad posterorum memoriam studiose scribendo transmiserunt. Unde inter caetera meritis eius perpetrata magnalia, maximus Ecclesiae doctor Augustinus libro de Ciuitate Dei ultimo sex mortuos in Africa commemorat suscitatos, quod nec ipsum sibi Dominum nec Petrum id miraculis praecipuo, nec cuiquam sanctorum legimus concessisse. Prius quidem quemdam presbyterum, deinde puerum, postea quamdam sanctimoniam, dehinc quamdam puellam, postea iuuenem, deinde quemdam infantem. Eucharius enim presbyter uetere morbo calcibus laborabat et per memoriam eius in terris saluus factus est. Ipse uero postea morbo alio praeualescente, mortuus est, sed tunica eiusdem presbyteri postquam ad memoriam sancti martyris delata est, et reportata est, et super iacentis mortui corpus posita, meritis beati martyris suscitatus est. De puero uero legimus quia, cum in area luderet, exorbitantem boues qui uehiculum trahebant rotis eum attriuerant, et confestim palpauit expirans. Hunc mater arreptum ad eandem memoriam posuit, et non solum reuixit sed etiam illaesus apparuit. Sanctimonialis uero cum aegritudine laboraret, ad eandem memoriam tunica illius allata est, sed antequam tunica reportaretur illa defuncta est. Hac denique tunica operuerunt cadauer eius et recepto spiritu saluata est.

Quadam autem die, cum Basus quidam Syrus ad memoriam eiusdem martyris pro filia aegrotante rogaret et uestem puellae eo detulisset, ecce duo pueri de domo occurrerunt qui eam mortuam nuntiauerunt. Sed amici qui erant in domo prohibuerunt illi dicere, ne per publicum plangeret. Qui cum domum rediisset nimio dolore commotus, mortuae filiae uestem quam detulerat superiecit et uitae reddita est. Filius item cuiusdam extinctus erat. Cuius corpus amici martyris oleo perunxerunt et statim reuixit. Sextus uero qui superest hoc modo suscitatus est. Eleustus, uir tribunitius, habens infantulum in infirmitate mortuum super memoriam martyris posuit, et post multam orationem cum lacrymis fusam, iuuenem leuauit. Haec omnia, ut diximus, in Africa gesta, quae uidelicet ibi habitando nouerat, beatus commemorat Augustinus, ex his scilicet innuens quae in /566/ una prouincia facta ad eius notitiam peruenerunt, quot et quanta talia uidelicet maiora in caeteris mundi partibus ad gloriam sui militis Dominus operari credendus sit.

Unde et id praerogatiuae consecutus est, ut in eius memoriam maxime cathedrarum episcopaliu basilicas uideamus consecratas. Qui primus martyr Christi, tamquam alter Abel, proprii sanguinis effusione, quidam, ut ita dixerim, fundator extitit Ecclesiae, seipsum tamquam lapidem uiuum et multorum lapidum ictibus obtusum et quadratum in eius fundamentum substernens, super quem caeteri omnes tamquam in ipso quodammodo fundati ac firmati innitantur, qui et uiris exhibuit formam constantiae et feminis pariter continentiae.

Sed quondam cuncta haec ad uestram gloriam, carissimae sorores, specialiter pertinent quae de primo uestro praedicantur ministro, tanto amplius a uobis triumphus eius memorandus est, quanto eius memoria uobis ampliorem honorem uel maiorem securitatem praestat. Unde pie uobis exhortatione consulimus ut semper in matutinis et uespertinis laudibus in antiphona propria et collecta eius memoriam deuote celebretis, ut quem apud homines fidelem habuistis ministrum, salubriorem apud Deum sentiatis aduocatum, ipso id uobis Domino praestante, cui est honor et gloria per infinita saeculorum saecula.

Amen.

-----
[33]

DE SANCTO IOANNE BAPTISTA

Dominus ad beatum Iob in parabolis loquens, cum per ibices et parturientes ceruas rectorum ordinem descripsisset, consequenter, dilectissimi fratres et commonachi, ad institutionem uestri propositi stylum conuertit, et eius libertatem caeteris praeferens ait:

Quis dimisit onagrum liberum, et uincula eius quis soluit? Cui dedi in solitudine domum, et tabernacula eius in terra salsuginis? Contemnit multitudinem ciuitatis, et clamorem exactoris non audit. Circumspicit montes pascuae suae, et uirentia quaeque perquirat.

Magnum, fratres, in multis uirtutibus Iob fuisse, tam ipsius historia quam Dei testimonia monstrauerant. Quem ne tantarum magnitudo uirtutum in elationem forte traheret, /567/ uitae ipsius coniugali tam rectorum quam continentium dignitas prae oculis ponitur, ut eorum scilicet comparatione se comescat ab elatione. Et quia tam continentiae quam abstinentiae uirtus praeminet in monachis, sub onagri specie huius praerogatiua describitur uitae. Onager quippe non domesticus, sed siluestris asinus dicitur. Hic tanto liberius in solitudine conuersatur, quanto a commiseratione hominum magis remotus nec onere grauatur, nec uinculis coercetur, sicut e contra domesticus sustinet asinus. Unde merito huic uita coniugatorum, sicut illi continentium comparatur. Quod enim uinculum maius quam copulae coniugalis? Quae grauior seruitus, quam ut homo proprii corporis potestatem non habeas?

Quae denique uita onerosior, quam molestiis quotidianae sollicitudinis tam pro uxore quam pro filiis cruciari? Aut quae uita pigrior ad obsequium Dei, quam eius qui tot affectionum uinculis mundo ligatus astringitur? Unde nec alius uita comparatione pigrius tarditas dissidet. Monachi uero tanto expeditiores uel promptiores ad diuinum fiunt obsequium, quanto amplius saecularium affectionum uinculis absoluti, omnibusque renuntiantes ab illa, quam diximus, seruitute longius absistunt, et liberiores fiunt.

De qua nunc libertate Dominus ad Iob loquitur:

Quis dimisit onagrum liberum?

Ac si diceret: Quis, nisi ego, hanc libertatem quieti monasticae dedit, quae longe praeminet illi tuae coniugali seruituti? Magnum utique hoc tantae gratiae donum, ut inspiratione et uirtute diuina homines in carnalibus concupiscentiis nati, et in saecularibus illecebris educati, contra uel supra humanae naturae infirmitatem ita in carne uiuant, ut uitia carnis nesciant, et humanitatis obliti uirtute fiant angelici.

Et uincola eius quis soluit?

Hoc est affectiones carnis, quibus naturaliter quasi quibusdam uinculis mundo ligatus erat, quis dirupit? Quam congrue autem uitam continentium, quae, ut dictum est, in monachis praeminet, onager designet, illa eius natura indicat, quam Isidorus, et qui de naturis animalium scripserunt, referunt. Qui enim mares sunt in onagris, filios suos castrare dicuntur. Quod quidem ne fiat, matres, quantum possum, eos occultare nituntur. Mares autem in onagris, fortes in proposito suo sunt monachi, qui eos quibus quasi filiis praesunt, uel quos in suam congregationem suscipiunt, spiritaliter castrando in sua continentia seruant. Quales quidem eunuchos, qui se uidelicet propter regnum coelorum castrauerunt, tam Isaias quam ipsa Veritas plurimum commendat. Quod autem de monachis, id est solitariis, haec de onago dicta sint intelligenda, patenter insinuat, dicens:

Cui dedi in solitudine domum

hoc est a tumultu saeculi ad secretum heremi traxi, ut ibi scilicet quanto quietius habitaret, tanto perfectius mihi uacaret.

Et tabernacula eius in terra /568/ salsuginis.

Tabernacula mobiles domus sunt, nullaque stabilitate fixae, qualia sunt pastorum uel peregrinantium obumbracula. His corpora nostra comparantur morte adhuc dissolubilia, nec stabilitatem immortalitatis adepta. De qualibus dicit Apostolus:

Si dissoluatur domus nostra terrestris, habemus in caelum domum non manufactam a Deo paratam.

Dum ergo in his luteis et mortalibus corporibus sumus, in tabernaculis magis quam in domibus habitamus. Qui ergo hic adhuc peregrinantes quasitabernaculum habemus, cum ad caelestis Ierusalem patriam uenerimus, domum potius habituri sumus. In cuius rei typo populus Dei primum habuit tabernaculum in deserto, et postea templum in Ierosolymis, terram adeptus promissionis, et maxima pacis iacunditate fruens sub Salomone, qui ex nomine quoque quo, sicut et Ierusalem, ubi templum aedificauit, pacem praetendit, quae nusquam nisi in illa Ierusalem superna potest esse uera. Scribens etiam ad hebraicos Apostolus, mortale cuiuslibet corpus tabernaculo comparat dicens:

Habemus altare, de quo non habent edere qui tabernaculo deseruiunt

hoc est concupiscentiis carnis magis quam spiritui obediunt, et uentri magis quam Deo famulantur. Terra salsuginosa loca sunt arida, et sicca, quam perambulans diabolus requiem non inuenit, qui in locis humentibus dormit, sicut ad eundem Iob Dominus dicit. Onagri ergo tabernacula in terra sunt arida, quia uirtus abstinentiae in eis uiget, quorum corpora fluxu carnalium concupiscentiarum nequaquam sunt humida.

Contemnit multitudinem ciuitatis.

Ad duo quae nouissime dixerat duo subiungit, quasi singula singulis reddens. Ad illud quidem:

Cui dedi in solitudine domum

istud refert quod nunc dicitur:

Contemnit multitudinem ciuitatis

id est frequentiam saecularium hominum quae multos capit atque oblectat. Multi quippe sunt uocati, sed pauci electi, et spatiosam et latam uiam mortis multi perambulant. Sunt qui timore uel necessitate aliqua commoti ad occulta solitudinis se conferunt, et hoc ex coactione magis quam ex uoluntate faciunt; sicut in Elia primo antiqui populi anachoreta, uel in Paulo postmodum primo heremita factum esse legimus. At uero egregius est a saeculo recessus et deo acceptus, cum quis propter Deum relinquit mundum, nec tam eum mundus expellit, quam ipse mundum reiecit.

Et clamorem exactoris non audit

ac si diceret: Ex hoc apparet eum in terra salsuginis habere tabernacula, quia quotidianae abstinentiae moderatis ieiuniis carnem domat, ut et concupiscentias reprimat, et defectum naturae non incurrat. Importunus et quotidianus exactor in nobis uenter est, qui cibum a nobis exigendo quasi quotidie murmurat, et clamat: Affer, affer! Hic quidem uocem moderatam habet in necessariis, sed clamorem intemperatum /569/ in superfluis. Onager ergo iste, quia necessaria uentri alimenta non subtrahit, sed superflua tollit, clamorem exactoris, ut dictum est, non audit, quia ei non obtemperat in superfluis. De quo adhuc subditur:

Circumspicit montes pascuae suae, et uirentia quaeque perquirat.

Montes pascuae uolumina sunt sublimioris doctrinae, id est sacrae scripturae. Quo ergo iste spiritalis onager amplius cibis corporalibus abstinet, tanto consolatione melioris cibi, id est pabulo diuini uerbi magis indiget; et quo illam minus curat, hac refectione animam magis satiat. Bene autem circumspicere dicitur montes pascuae suae, hoc est diligenter inquirere ac prouidere, in quibus montibus, id est sacris uoluminibus aptiorem sibi refectionem ex intelligentia ipsorum possit reperire. Non enim omnibus omnium librorum lectio competit, nec omnes ab omnibus intelligi possunt, nec in omnibus ferculis omnes pariter oblectantur. Et quoniam in diuinis libris quedam reprehenduntur, quaedam commendantur, nec solum uita bonorum quam sequamur, uerum etiam malorum quam fugiamus describitur; montes isti non solum uiridem, sed etiam siccam continent herbam. Quae enim ad saecularem pertinent uitam foeno comparanda sunt, quod abscisum de terra sua uiriditatis uigorem amisit. Et uita reproborum a terra uiuentium aliena, his caducis inhians rebus, quae in defectu consistunt, foeno comparatur; sicut e contrario uita electorum, quae e quotidianum habens profectum, ad immarcessibilem patri e caelestis quasi semper uirentis tendit amoenitatem, uirentium pratorum speciem gerit. His igitur onager noster in illis montibus reficiendus. Non sicca pabula, sed uirentia querit, quia haec assequi nititur, per quae ad aeternam pertingitur uitam, et his tantum animam suam hic reficere curat, quibus ad supernam illam refectionem perueniat.

Haec quidem de onagro in generali, ut ita dicam, persona monachorum expositio nostra prosecuta est. Quem nunc de genere ad speciem transferentes, in summo illo monachorum principe, cuius hodie solemnitas agitur, iuuat haec omnia diligentius considerare, ubi ea perfectius possimus inuenire; qui sine professione regulae uiuens, omnem regulae transcendit perfectionem. Hic quippe, ut dictum est, in spiritu et uirtute ueniens Elie, huius propositi uitam, quam ille inchoauit, ipse consummauit. Ab his duobus tamquam ducibus nostri propositi, seu principibus huius philosophiae christianae tam in ueteri quam in nouo populo studia sunt exorta. Hieronymus ad Paulinum in epist. II:

Habet unumquodque propositum principes suos, et ut ad nostra ueniamus, episcopi et presbyteri habeant ad exemplum apostolos et apostolicos uiros, quorum honorem possidentes, habere nitantur et meritum. Nos autem habeamus propositi nostri /570/ principes, Paulum, Antonium, Hilarionem, Macharium. Et ut ad Scripturarum auctoritatem redeam, noster princeps Elias, Eliseus, nostri duces prophetarum filii, qui habitabant in agris et solitudine, et faciebant sibi tabernacula prope fluentia Iordanis. De his sunt et illi filii Rechab, qui uinum et ciceram non bibebant, qui morabantur in tentoriis, qui Dei per Ieremiam uoce laudantur, quod non deficiat de stirpe eorum uir stans coram Domino.

Idem ad Eustochium uirginem, de diuersis generibus monachorum:

Ad tertium genus ueniam, quos anachoretas uocant, et qui de coenobiis exeuntes, excepto pane et sale, amplius ad deserta nihil perferunt. Huius uitae auctor Paulus, illustrator Antonius, et ut ad superiora conscendam, princeps Ioannes Baptista fuit.

Talem uirum quoque Ieremias describit, dicens: "Bonum est uiro cum portauerit iugum ab adolescentia sua, sedebit solitarius et tacebit, quoniam sustulit per se iugum... etc." Chrysostomus, homilia XXIII, quae sic incipit: "De Ioanne dicitur: 'Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Ioannes.' Gratia in nomine comprehenditur. Ioannes enim interpretatur Domini gratia, quia maiorem accepit gratiam. Propterea in heremo philosophatur, et reseruat se in aduentum Christi, quia nuntiaturus erat Christum."

Statim in heremo nutritur, statim ibi crescit. Non uult eum hominibus conuersari, in heremo cum angelis philosophatur. "

Considerate, monachi; dignitatem uestram, Ioannes princeps uestri est dogmatis. Ipse monachus statim ut natus est in heremo uiuit, in heremo nutritur, Christum expectat in solitudine. Eo tempore quo Ioannes natus est, et erat in heremo, hoc templum quod uidemus esse destructum, quantas habebat diuitias, quid auri, quid argenti, Iosephus describit; quantum gemmarum, quantum serici: quanti erant sacerdotes, scribae et uniuersa genera officiorum. Videte quomodo semper Christus humilitatem diligit. Christus Dei filius in templo nescitur, et in heremo praedieatur. Humilis enim humiles diligit. Hoc totum quare dico? Ut doceam dogmatis nostri principem esse Ioannem Baptistam. Hic alter, ut dictum est, Elias in spiritu, immo quodam priuilegio uitae maior habitus, tanto maiorem a Domino gratiam percepit, quanto huius excellentiam gratiae, ex praecepto angeli natiuitatem eius nuntiantis, talique nomine, quod hanc exprimeret gratiam, meruit insigniri. Ipse reuera onager liber fuit, qui ab infantia ruptis carnalium affectionum uinculis, spretaque domo parentum, ad horridum heremi desertum se contulit: non quidem ut Elias metu persecutionis coactus, sed abstinentiae uirtute spontaneus. Qui in illa solitudine, quam salsugineos et aridae terrae tabernaculum efficeret corpus suum, Euangelia docent. Ubi naturalibus cibis, et quae /571/ ultro terra dabat, contentus, nec pane, nec olere, nec aliquo cocto uesci legitur, sed tantum melle syluestri, et locustis, et aqua sustentatur. Elias non solum cibi monastici, uerum etiam carniuum alimentum coruis ministrantibus habuit. A quibus non semel in die, sed tam mane quam uespere ad eum hae pariter cum panc deferebantur. Qui et de torrente Charit poculum habens, in tribus istis, pane uidelicet, carnibus, et aqua, non magnae abstinentiae grauamen sentiebat. Filii quoque Rechab nullam ieiuniorum laudem adepti, de abstinentia tantum uini non carniuum, uel quarumcumque deliciarum, commendantur a Domino, Ioannes uero eiusque discipuli in abstinentia corporali quotidiana, non solum priores patres, uerum etiam ipsum Christum, uel eius discipulos transcendisse legitur, sicut Matthaео referente didicimus:

Accesserunt, inquit, ad Iesum discipuli Ioannis dicentes: "Quare nos et pharisaei ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant?"

Et ait illis Iesus:

Nunquid possunt filii lugere, quamdiu cum illis est sponsus?

Qui etiam quanta uestium asperitate, ne in istis aliquam sentiret mollitiem, nec eadem Euangelia, nec ipse Dominus reticet in laude eius. Scriptum quippe est:

Ipse autem Ioannes habebat uestimentum de pilis carnelorum, et zonam pelliceam circa lumbos suos.

Pro cucullis quidem laneis hispida de pilis camelorum habebat indumenta. Pro femoralibus lineis, zona pellicea circa lumbos utebatur, ut uidelicet frigiditate et duritia pellis calorem et mollitiem reprimeret libidinis. Filius ipse pontificis qui tunc haereditario iure patri succedebat, populo contempsit praeesse in ciuitate, ut perfectius Deo uacaret in solitudine. Huius onagri fuerunt montes pascales uiri praedicti altitudine uitae in antiquo populo praeminentes, ad quos intentionis suae oculos leuans, iuxta illud:

Leuauit oculos meos in montes

quot inde uirtutum sumpsit exempla, quasi tot uirentis herbae habuerit pabula. Non enim in singulis omnia diuinae gratiae dona reperiēbat, sed ex diuersis diuersa colligens, quasi ex multis unum hominem perfectum componere studebat. Huius itaque uitam tam de continentia quam de abstinentia Dominus praeferens uniuersis, nec tam humanam quam angelicam censens eam, cum praemisisset in eius laude:

Sed quid existis uidere? prophetam? Dico uobis plus quam prophetam...

statim adiecit:

Hic est, de quo scriptum est: "Ecce mitto angelum meum... etc."

Quid autem, fratres, tanti principis nostri uitam com m endare prodest, si eam imitari contemnimus? Sicut ait Apostolus:

Quaecumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam et consolationem Scripturarum spem habeamus.

Quantum nobis imminet periculum, si ea non impleamus /572/ documenta, quae specialiter ad aedificationem nostram sunt scripta, si eis instruimur exemplis, quae nostri propositi mores describunt perfectius? Quo enim diligentius haec nobis exposita uideamus, maius iudicium de contemptu incurrimus eorum. Unde et Veritas:

Seruus, inquit, sciens et non faciens uoluntatem Domini sui, plagis uapulabit multis.

Ecce in onagri supraposita descriptione quid nos sequi deceat patenter expressum est, sed quam contraria incedamus uia non minus liquidum est. Iam quippe refrigescente, immo extincto religionis feruore, postmodum de labore proprio uiuere deberemus, quod unum uere monachos efficere beatus Benedictus meminit, inimicam animae sectantes otiositatem, de alieno labore uictum quaerimus: et huius noxiae quietis peruersa libertate utentes, et tam luxui rerum quam multiloquio uacantes, ueram praedicti onagri libertatem amisimus.

Unde saecularibus nos implicantes negotiis, dum cupiditate terrenorum nobis dominante, ditiores fieri studemus in monasterio quam fuimus in saeculo, terrenis nos dominis potius quam Deo subiecimus. Villas et homines et seruos pariter et ancillas a potentibus saeculi tamquam in eleemosyna sumentes, eorum nos graui iugo subiugamus, et nonnunquam pro paucis quae accipimus multa persoluimus. Quae cum de suo potius quam de nostro sibi prouenire censeant, nullas his habent grates, quae sibi non tam dari quam reddi autumant. Saepe et pro tutela horum ad forinseca iudicia trahimur compulsi, et ante saeculares iudices publicam agentes causam, adeo non impudenter contendimus, ut homines nostros non solum ad iuramenta, uerum etiam ad duella pro nobis agenda cum summo uitae suae periculo compellamus. Quod quidem in saecularibus quoque christianis Apostolus arguens ait:

Iam quidem omnino delictum est in uobis, quod iudicia habetis inter uos. Quare non magis iniuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini? Sed uos iniuriam facitis, et fraudatis, et hoc fratribus. An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt?

Quis etiamnum ignoret in ipsos subiectos nostros exactiones grauiore nos exercere, et maiori debacchari tyrannide, quam saeculares faciunt potestates? Denique et in tantam, si ualeamus, insaniam prorumpimus, ut de tributis et uectigalibus, et teloneis uictum nobis acquiramus: cum inter magna Domini miracula deputetur, quod a teloneo uocatione sua potuit abducere Matthaeum.

Ut autem de saecularibus ad ecclesiasticas transeamus potestates, non minora hinc grauamina nostra ambitio sustinere uidetur. Cum enim ea quae sunt clericorum nobis usurpamus, et ab episcopis quocumque modo parochiarum redditus tam in decimis quam in oblationibus obtinemus, saepe quae non rapuimus /573/ exsoluere cogimur. Hinc ad synodos et ad concilia frequenter tracti, et ad publicas causas quotidie profecti, non modico pretio iudices, uel qui nostras iniurias pallient conducimus oratores. Certe et in ipsis conciliis quanta sit auaritiae nostrae rapacitas, frequens querimonia monstrat. Raro ibi episcopos, raros clericos inuicem contendere uideamus. Omnes fere controuersiae aut monachorum sunt, aut de monachis ortae. Denique ut omittam harum sollicitudinum seruitutem et uincula, quibus se mundo uehementer obligant; quid de affectionibus carnalium propinquitatum uel affinitatum dicam, pro quibus innumera de rebus monasterii committunt sacrilegia? Verbi gratia, cum filios, aut nepotes, uel quacumque sibi cognatione uel affinitate coniunctos habent in saeculo, furtim, si manifeste non possum, quae fratribus surripiunt, illis impendunt. Quos si forte ad monachatum traxerint, uel ministros in domibus suis habuerint, hos in praelationibus sublimant, et pro arbitrio ipsorum cuncta dispensantur. Contra quos si quis dixerit, statim laesam maiestatem sentit. Isti monasterii sunt domestici hostes, isti quotidiani fures, tanto magis noxii, quanto plus assidui. Quorum patrocini ad quaeuis turpia, ad quaelibet illicita ipsi monachi tanto facilius prorumpunt, quanto de ipsorum propinquitate uel affinitate amplius confidunt. Tabernacula praedicti onagri in solitudine a Domino praeparari dictum est. Isti autem e contrario, suggerente diabolo, solitudinis quietem fugientes, et saeculi tumultibus se impudenter ingerentes, in ciuitatibus et castellis habitare laetantur, non tam monachi, hoc est solitarii, quam ciues appellandi. Quorum impudentiam maximus ille monachorum et

ecclesiasticorum doctorum Hieronymus arguens, et nostram ac clericorum uitam diligenter distinguens, ait:

Si episcopatus te uel opus uel onus forte delectat, uiue in urbibus et castellis, et aliorum salutem, fac lucrum animae tuae.

Si cupis esse quod diceris monachus, id est solus, quid facis in urbibus, quae utique non sunt solorum habitacula, sed multorum?

Idem alibi:

Interpretare uocabulum monachi, hoc est nomen tuum. Quid facis in turba, qui solus es?

Tanto autem periculosius in saecularibus turbis, et in frequentia hominum habitamus, quanto eorum nostro maior est numerus, et plures cernimus saeculares quam religiosos homines. Quod quidem periculum tunc maxime incurrimus, cum bini, uel terni, et nonnunquam singuli inter hos conuersamur. Etiam haec loca nostra, quae abbatias dicere non possumus, obedientiarum nomine commendamus; tanto in hoc mentientes apertius, quanto ab obedientia regulae, et ab ordine professionis nostrae amplius remouemur. Ubi enim iuxta institutionem regulae ordo non tenetur, quis inordinatam domum dicere uereatur?

Denique duo tantum genera monachorum commendat /574/ auctoritas, coenobitarum scilicet atque anachoretarum. Qui autem in saeculo bini uel terni aut singuli conuersantur, nec tantum fratrum numerum habent, ut obseruantiam regulae impleant, profecto nec coenobitae sunt, nec anaclioretae: coenobitae quidem cum sub regula non degant, sed nec anachoretae cum in solitudine non uiuant.

Quod si nec monita, nec exempla sanctorum patrum nos a saeculo tentationibus pleno reuocant et plus lucra corporalia cupimus quam animarum damna timemus: ipsa saltem rerum nostrarum incommoda, quae de communi hominum conuersatione frequenter sustinemus, nos ab hac praesumptione compescant. Incurso quippe hostium ciuitates ipsas uel quae ciuium sunt depopulante, res nostrae pariter cum rebus eorum iunctae, a communi clade non possunt esse disiunctae. Cessantibus quoque hostibus, frequenter in ciuitatibus contingunt improuisa domorum incendia: per quae tam oratoria, quam officinae monachorum penitus consumuntur. Ipsa saltem damna, quae fugiendo incurrimus, refugere ad solitudinem doceat ut quasi mercibus nostris tempestate amissis, de procellis saeculi uel nudi properemus ad quietis et solitudinis portum. Sunt qui in solitudine tabernacula sua collocant, sed minime perseuerant. Quod quidem multis de causis accidit. Alii quippe paupertatis suae modum excedentes, et maiora suis uiribus aggredientes, quod non habent de proprio, supplere coguntur ex alieno, et pro necessitudinibus suis se rursus saeculo in gerere, quod proposuerant fugere. Sunt et qui longa heremi conuersatione et abstinentia tantum religionis nomen adepti sunt, ut a potentibus saeculi uel saecularibus uiris sub aliqua pietatis occasione saepius inuitentur, et sic diabolico cribro more paleae uentilati, de heremo renouentur in saeculo. Qui multis adulationum fauoribus dona diuitum uenantes, tam suam quam illorum iugulant animas, sicut scriptum est:

Vae uobis qui consuitis puluillos sub omni cubito manus, et ceruicalia sub capite uniuersae aetatis ad capiendas animas.

Et rursus:

Popule meus, qui te beatificant, ipsi te decipiunt, et uias gressuum tuorum dissipant.

Quid est autem puluillos cubitis, uel ceruicalia capitibus supponere, nisi saecularium hominum uitam blandis sermonibus demulcere, quam nos magis asperis increpationibus oportebat corrigere, et de horrore diuini iudicii, et poenis gehennae ad poenitentiam trahere? Quorum dona cum sustulerimus, eos utique de suffragio nostrarum orationum confidentes, in suis iniquitatibus relinquimus securiores. Qui nec ea se male acquisisse uel possidere credunt, unde religiosos uiros eleemosynam petere cernunt. Quam cum suscipimus, mammonae iniquitatis frequenter communicamus. De qua quidem mammona iniquitatis a Domino

/575/ uocata, beatus Hieronymus ad Edibiam de diuersis scribens quaestionibus.

Fac tibi amicos de mammona iniquitatis.

Pulchre dixit de iniquo. Omnes enim diuitiae de iniquitate descendunt, et nisi alter perdidit, alter non potest inuenire. Unde ilha uuhgata sententia mihi uidetur esse uerissima:

Diues autem iniquus, aut iniqui haeres.

Seneca in Prouerbiis:

Lucrum sine damno alterius fieri non potest.

Item praedictus doctor in Isaia:

Principes tui socii furum.

Principes scribes uocat et pharisaeos, qui a Domino recedentes, socii fuerunt proditoris furisque Iudae. Quod quidem et nos cauere debemus, ne accipientes ab hominibus munera, qui per rapines miserorumque lacrymas diuitias congregant, socii furum apphemur, dicaturque nobis:

Videbas furem, et currebas cum eo... etc.

Omnes diligunt munera.

Non dixit qui accipiunt, hoc enim saepe necessitate fit, sed sunt qui non putant amicos, nisi a quibus dona perceperint; nec os considerant amicorum, sed manus; et eos sanctos iudicant, quorum exhauriunt marsupium. De quibus et Ecclesiastes loquitur:

Qui loquitur pecuniam, non implebitur. Sequuntur retributiones, ut laudent eos a quibus aliquid acceperint, uel certe nulli quippiam tribuant, nisi a quo se recepturos putauerint.

Si quis autem diligenter consideret quod ait Dominus:

Facite uobis amicos de mammona iniquitatis

hoc est a uobis uel aliis male acquisita, et de alieno damno in lucrum nostrum suscepta, et consilium Domini uoluerit propositae de uillico parabola competentium aptare, uiderit hoc ita intelligi debere, ut eis quibus abstulimus sue, restituamus eorum damna, et sic eos nobis in amicitiam conciliemus, quos in odium uestri concitaueramus. Non enim ueros Christi pauperes donis nostris amicos efficimus nostros, qui suos quoque diligunt inimicos, sed potius eos quos diximus, et eo modo quo diximus. Quod quidem parabola, quam de uillico Dominus praemiserat, diligenter exprimit, cum his quos ille generauerat damna sua restituit, non quae ab ipsis acceperat aliis distribuit. A quibus etiam in aeterna tabernacula recipiendus dicitur, cum id eis fecerit, unde recipi mereatur non tam in sua quam in Dei superna tabernacula.

Quis denique nesciat quantum nostra religio his quoque uilescat, a quibus uocati uenire non recusamus, et non solum eorum dona suscipimus uerum etiam inordinatis eorum mensis et familiis admiscemur. Quod si non pro reuerentia Dei, saltem pro uitando nostrae famae detrimento fugere deberemus. Scriptum quippe est in Ecclesiastico:

Aduocatus a potentiore discede, ex hoc enim te magis aduocabit.

Et Hieronymus ad Nepotianum:

Facile contemnitur clericus, qui /576/ saepe uocatus ad prandium ire non recusat. Nunquam petentes raro accipiamus rogati. Nescio enim quomodo etiam ipse, qui deprecatur ut tribuat, cum acceperis uiliorem iudicat te.

Quod si hoc est in clericis arguendum, quanto magis in monachis est detestandum?

Ut autem nunc documenta sanctorum omittam, gentilium saltem philosophorum exempla nostrae cupiditatis impudentiam reprimant. Hi quippe sine ulla regulae professione adeo mundum contempserunt, ut non solum potentum respuerent donec, uerum etiam possessiones amplissimas abdicarent. Quorum nonnulli tanta frugalitate referuntur contenti, ut uel unum retinere scyphum censerent superfluum, cum ad hauriendum aquae poculum proprias menus uiderent sufficere. Ex quibus ilium Diogenem famosissimum, et de contemptu mundi notissimum, doctor praedictus Contra Iouinianum in secundo libro inducens, inter caeteras eius laudes id quoque adiecit:

Quodam uero tempore habens ad potandum caucum ligneum, uidit puerum menu concaue bibere, et elisisse illud fertur ad terram, dicens: "Nesciebam quod et natura haberet poculum."

Ad quem etiam potentissimus Alexander multa ei donalia offerenr, cum dolio eius tamquam dator importunus assisteret, hoc unum ab ipso suscepisse dicitur responsum:

Ne obstes mihi, iuuenis, a sole.

Socrates quoque Archelai regis done respuens, hoc unum in excusatione praetendit, nolle se suscipere tanta, quibus referre non posses aequalia. Unde Seneca de Beneficiis libro V:

Alexander Macedonum gloriari solebat a nullo se beneficiis uictum.

Item: Archelaus rex Socratem rogauit ut ad se ueniret. Dixisse Socrates traditur, nolle se ad eum uenire, a quo acciperet beneficia, cum reddere illi paria non posses. Primum, in illius potestate erat non accipere. Deinde ipse dare beneficium par incipiebat. Veniebat enim rogatus, et id dabat, quod utique ille non erat Socrati redditurus. Etiam nec Archelaus daturus erat aurum et argentum, recepturus contemptum auri et argenti. Non poterat referre Archelao Socrates gratiam? Et quid si regem in luce media errantem ad rerum naturam admisisset, si illum negare uetuisset? Quare ergo hoc Socrates dixit, uir facetus, et cuius per figuras sermo procedere solitus erat, derisor omnium maxime potentum. Maluit ei nasute negare quam contumaciter aut superbe. Timuit fortasse ne cogeretur accipere quae nollet. Timuit ne quid indignum Socrati acciperet. Dicit aliquis: Negasset si nollet, sed instigasset in se regem insolentem, et omnia sue magno aestimari uolentem. Vis scire quid uere uoluerit? Noluit ire ad uoluntariam seruitutem, is cuius libertatem libera ciuitas ferre non potuit.

Quod si de philosophis ad apostolos, immo ad ipsam sophiam Christum, quasi /577/ a minimis ad maxima conscendere uelimus, ut eorum uidelicet exemplis et auctoritate amplius instructi, dona libentius respuamus, Paulum doctorem Ecclesiae maximum ponamus in medium, qui non solum data, sed etiam sibi debita recipere non acquieuit; ne, ut ipse ait, uel gloriam suam minueret, uel occasionem turpis questus exemplo suo aliis reinlqueret. Qui enim secundum legis auctoritatem, et dominicam institutionem de labore praedicationis suae uictum accipere merebatur, sicut caeteri faciebant apostoli, hac tamen potestate, sicut ait ipse, uti uerebatur, praedictis uidelicet causis, et summopere cauebat, ne quod offendiculum daret Euangelio Christi.

Prouidebat quippe uir discretissimus, et animo liberali praeditus, si seminando spiritalia meteret carnalia, non tam manducare ut euangelizaret, quam euangelizare ut manducaret, ne quid tam ex caritate quam ex ambitione id facere, nec tam quae Christi sunt quam quae sua quaerere. Si ergo ipse ne turpem incurreret suspicionem, debita quoque suscipere de tanto lucro animarum erubuit, quanta est impudentia nostra, qui non deprecatione uel conuersione hominum uictum suscipimus, si de adulatione potentum ipsum qualibet arte possumus extorquemus. Qui etiam nonnunquam in tantam prorumpimus ignominiam, ut phylacteria nostra dilatantes, et interdum cassas cum reliquiis sanctorum circumferentes, uenali praedicatione mundo discurremus: et nonnunquam pseudo-paedicatoribus conductis, quae ueritate non possumus, mendaciis lucratur. Quod si quandoque sub obtentu eleemosynae aliqua largimur, ad hoc utique intendimus, ut maiora recipiamus: et quasi modicam escam in hamo ponimus, ut sic magnum piscem extrahamus, nec tam aliis quam nobis beneficia impendimus, nec tam aliis quam nobis caritatem exhibemus, si forte in talibus uel beneficium, uel caritas dici queat. Seneca quippe maximus morum aedificator beneficium, et beatus Gregorius caritatem nonnisi erga alteros haberi asserunt. Ille quidem in supra memorato de Beneficiis libro sic meminit:

Nemo sibi beneficium dat, sed naturae suae paret a qua ad caritatem sui compositus est, nec liberalis est qui sibi donat.

Beneficium est, quod quidem non sua causa dat, sed eius cui dat.

Is autem qui sibi beneficium dat, sua causa dat: non est ergo beneficium.

Hieronimus:

Binos, inquit, in praedicatione discipulos mittit. Quia enim duo sunt praecepta caritatis, Dei uide licet amor et proximi, et minus quam inter duos haberi non potest. Nemo enim proprie ad semetipsum habere caritatem dicitur, sed in alterum dilectione se extendit, ut esse caritas possit. Binos ad praedicandum Dominus discipulos mittit, quatenus hoc nobis tacitus innuat, quia qui caritatem erga alterum non habet, praedicationis officium suscipere nullatenus debet. /578/

Cum ergo id non pro lucro animarum, sed nummorum geritur iuxta quod per Ieremiam Dominus conqueritur, dicens:

Sacerdotes mei non dixerunt: Ubi est Dominus?

Ac si diceret, sed ubi est nummus? non tam id beneficium quam lucrum, non tam caritas quam cupiditas est appellandum. A quo quidem turpi quaestu memoratus apostolus tam proprio quam dominico exemplo nos uehementer dehortans, et impudentiam nostram reprimens, Luca in Actibus Apostolorum referente, ait:

Argentum, et aurum, aut uestem nullius concupiui, ipsi scitis, quondam ea quae mihi opus erant, et his qui mecum sunt ministrauerunt menus istae. Omnia ostendi uobis, quondam sic laborantes oportet suscipere infirmos, ac meminisse uerbi Domini Iesu, quondam ipse dixit: "Beatius est magis dare quam accipere."

In quantum autem ad dandum magis quam ad accipiendum Christus manum extensam haberet, ipse patenter insinuat, cum diuiti de perfectione iustitiae consulenti respondit:

Si uis perfectus esse, uade, uende omnia quae habes, et da pauperibus, et ueni, et sequere me.

Non utique ait: Veni, et affer quae habes ad nos, sed aliis prius eroga tua, et sic post modum, suscipe rostra. Nos uero e contrario quemlibet ad conuersionem uenientem, non tam lucrum animae quam pecuniae quaerentes, ut quae habet afferat exhortamur, nec tam ei nostra largimur quam uendimus. In quo ei profecto non mediocrem tentationis occasionem damus. Facile quippe de his quae attulit intumescens, cum quid ei defuerit indignatur et murmurat; et se miserum ac proditum clamat, cum se his coaequari uiderit, qui minus, aut omnino nihil attulerint. Has igitur omnes occasiones Christus amputans, nudum magis quam suffarcinatum decreuit assumere. Qui enim discipulis praeceperat:

Gratis accepistis, gratis date

hoc in seipso primum uoluit exhibere non tam uerbo suo quam exemplo nos ad hoc cupiens incitare. Qui enim propter Deum relinquit propria, impudenter exigit aliena. Ac longe melius uel honestius esset ei sua retinuisse, ut haberet de proprio fructum eleemosynae, quam ad aliena mendicantem famae suae detrimentum incurrere, et non mediocriter religionis propositae dignitatem laedere. Qui dum marsupia hauriunt aliena, ea procul dubio congregant, quae religioni maxime sint contraria, et iuxta dominicam parabolam, spines plantant messem Domini suffocaturas. Quid enim tam congruum religioni, quam frugalitas, quam uoluntaria paupertas? Quid tam noxium quam abundantia rerum? Unde et philosophi gentium nequaquam uirtutes cum diuitiis retineri censuerunt. Quorum unus, ut caeteros omittam, ille fuit, quem de contemptu mundi nobis exemplum praedicto Contra Iouinianum libro Hieronymus proponens, ait: /579/

Crates ille Thebanus proiecto in mare non paruo auri pondere: "Abite, inquit, pessum, malae cupiditates. Ego uos mergam ne ipse merger a uobis."

Item ad Paulinum presbyterum:

Crates ille Thebanus, homo quondam ditissimus, cum ad philosophiam Athenas pergeret, magnum auri pondus abiecit; nec putauit se posse et uirtutes simul et diuitias possidere. Nos suffarcinati auro Christianum sequimur pauperem, et sub praetextu eleemosynae pristinis opibus incubantes, quomodo possumus aliena fideliter distribuere, qui nostra timidi reseruamus?

Idem ad Pammachium de morte Paulinae:

Non est profecto et consummato uiro opes contemnere, pecuniam dissipare, et proiicere quod in momento et perdi et inueniri potest. Fecit hoc Crates Thebanus, fecit Antisthenes, fecerunt plurimi, quos uitiosissimos legimus. Plus debet Christi discipulus praestare, quam mundi philosophus. Christus sanctificatio est. Christus redemptio, idem redemptor et pretium.

Christus omnia, ut qui omnia propter Christum dimiserit, unum inueniat pro omnibus, ut possit libere proclamare: "Pars mea Dominus."

Sunt et qui de monasteriis ad saeculum prodeuntes, in tantum sibi religionis nomen uindicant, et mirabiles uideri appetunt, ut miraculorum quoque gratiam se habere simulent, atque id de se praedicari gloriantur. Quales nonnullos temporibus nostris uidimus, qui frequentiam hominum quam maxime fugere debuerant, hac potissimum arte conuocabant. Denique et in tantum hac simulatione gratiam potentum uel fauorem ecclesiasticarum potestatum uenantur, ut relicto proposito monachi, saecularibus clericis praeficiantur episcopi. Quod quidem cum

ad religionem non adducant, in saecularitatem eorum facile declinant, et ex eorum misera conuersatione, et religiosorum fratrum separatione notum illud Psalmistae prouerbum uel non attendunt, uel contemnunt:

Cum sancto sanctus eris, et cum peruerso peruerteris.

De qua quidem eorum sublimatione, ad quam non tam ab aliis tracti, quam a se ipsis sunt intrusi, illud non incongrue accipitur, quod ad Deum dicitur:

Deiecisti eos dum alleuarentur.

Certum quippe est spiritalis uiros de monasterii quiete ad pontificalem administrationem compulsos, ab illa quam habuerant uirtutum gratia per tot occupationem curarum esse diminutos, sicut de semetipso scilicet profitetur Martinus, et beatus Gregorius deplorat.

Si ergo uiri tanti hoc sine detrimento pristinarum uirtutum ad Martham transire de Maria non potuerunt; quid de his quos diximus restat aestimandum? Steriles, inquiunt, sunt monachi, et spiritalium filiorum beatorum fecunditas. Sed nunquid nuptiae praeferendae sunt continentiae, aut habentes filios coniugatae sunt /580/ uirginibus anteferendae? Numquid lippae fecunditas Liae pulchritudine Rachel infecundae gratior extitit patriarchae? Denique ista fecunditati sororis inuidens, cum in hac quoque re summum desiderium suum implesset ipso suo partu extincta est, et quae infecunda uixerat incolumis, de fecunditate sua mortem incurrit. Tales profecto isti sunt, qui ad episcopatum anhelantes, cum de monasteriis reuocantur ad saeculum, et quasi de sterilibus fecundi, ut dictum est, fieri gloriantur, ex hac ipsa gloria dignitatis periculum incurrunt religionis. Quod diligenter sponsa in Canticis attendens, sponso ad eius ostium pulsanti, ut sibi aperiatur postulanti, ne ipsum hoc consentiat, talibus se responsis excusat:

Exspoliaui me tunica mea, quomodo induar illa? Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos?

Quid enim sponsa in lectulo quiescens intelligitur, nisi fidelis anima, quae, relicta saeculi tumultuosa uita, tranquillitatem solitariae tanto amplius diligit, quanto in ea liberius Deo deseruit?

Quam cum fidelis populus ad regimen sui requirit, ut uidelicet ipsa ecclesiasticis implicetur negotiis, quasi ad ostium cellae ipsius Christus pulsat in membris suis, et ut sibi aperiatur postulat; hoc est, ut fideles ad se admittat potius quam excludat, eisque praeesse sustineat, et multorum salutem suae perfectioni praeponat. At illa saeculi tentationes praecauens, uel meritorum suorum diminutionem non ferens, deuotioni pulsantium tale in excusationem sui affert responsum:

Exui me tunica mea

hoc est exteriorum saeculi curam ex uoto reliqui. Tunica quippe, quae camisiae uel pelliciae superponitur, exterior est administratio saecularium rerum.

Laui pedes meos

hoc est affectus ab inquinamentis saecularium tentationum mundani, et ab illecebris mundanarum curarum purgari. Pedibus quippe ducimur, et affectu nostro ad effectum operis trahimur, ideoque per pedes affectus exprimuntur. De lectulo ad terram pedes deponere timet ne inquinentur, quia nunquam ueram munditiam reputat extra secretum suae quietis.

Unde et apostolorum quoque pedes Dominus abluens, patenter innuit nequaquam sine aliquo contagio pulueris perfectos etiam uiros mundum perambulare posse. Hoc est, nequaquam diu inter tentationes atque illecebras saeculi conuersari, ut non inde aliqua macula nostrae infirmitatis effectus respergantur, etsi non usque ad opera tentatio pertrahat.

Prolixa, fratres, immo superflua digressionem sermonem nostrum fortasse uideor protendisse, et ab exordio nostri propositi longius recessisse.

Laudare Ioannem incoeperam, sicut hodiernae solemnitatis dignitas exigebat, et me nunc inde ad uituperationem nostram stylum conuerti, quasi eorum uitium incurrens, qui Tulliana reprehensione digni, laudare aliquos nesciunt, nisi alios redarguant; nec ullos extollere, nisi alios deprimant. Sed quia sermo noster hodiernus non tam /581/ ad Ioannis laudem quam ad nostram intenditur aedificationem (non enim quae scribuntur ad utilitatem praecedentium hominum,

sed subsequentiū aedificationem fiunt); ita uitam Ioannis tamquam principis nostri commendare cepimus, ut ad imitationem eius nos maxime prouocarem.

Quod quidem nequaquam diligenter fieri decreuimus, nisi prius exposita perfectione ipsius, quid nostrae quoque imperfectioni desit ex comparatione illius annotarem, et cum profectu eius defectum etiam nostrum prae oculis poneremus, et eorum quae in ipso laudauimus, contraria in nobis reprehenderemus. Ecce enim a solitudine monachi uocamur, id est solitarii. Etsi enim monos unus interpretatur, non tamen monachus ita unus personaliter dicitur, sicut etiam quilibet de plebe, sed ex solitariae uitae conuersatione. Unde et Augustinus in psalmum CXXIII:

Ex uoce huius psalmi appellati sunt et monachi. Quare ergo et non appellamus monachos, cum dicat Psalmista: "Ecce quam bonum et quam iucundum habitare fratres in unum."

Monos enim unus dicitur, et non unus quocumque modo. Nam et unus in turba est, sed cum multis unus dici *monos* non potest, id est solus.

Qui ergo sic uiuunt in unum, ut unum hominem faciant, "ut sit illis" uere, quomodo scriptum est, "una anima et unum cor" recte dicitur

monos, id est unus solus. Hinc et Hieronymus ad Heliodorum monachum:

Interpretare uocabulum monachi, hoc est nomen tuum. Quid facis in turba, qui solus es?

Et post aliqua:

O heremus familiaris Deo gaudens! Quid agis, frater, in saeculo, qui maior es mundo? quamdiu te tectorum umbrae premunt, quamdiu te famosarum urbium career includit?

Et ad Paulinum presbyterum:

Quia igitur, frater, me interrogas per quam uiam incedere debeas, reuelata tecum facie loquar. Si officium uis exercere presbyterii, si episcopatus te uel opus uel onus forte delectat, uiue et urbibus et castellis, et aliorum salutem fac lucrum animae tuae: sin autem cupis esse quod diceris monachus, id est solus, quid facis in urbibus, quae utique non sunt solorum habitacula, sed multorum?

Et ad Rusticum monachum:

Filii Ionadab, qui uinum et siceram non bibebant in tentoriis, et quo nox compulerat, sedes habebant, scribuntur in psalmo, quod primi captiuitatem sustinuerint, qui ab exercitu Chaldaeorum uastante Iudaeam urbes introire compulsi sunt. Viderint quid alii sentiant. Unusquisque enim suo sensu ducitur. Mihi oppidum career, et solitudo paradisi est. Quid desideramus urbium frequentiam, qui de singularitate censemur? Moyses, ut praeesset populo Iudaeorum, quadragintis annis eruditur in heremo. Pastor ouium, hominum factus est pastor.

Et attende hanc epistolam Hieronymi ad /582/ monachum scriptam non tam ex nomine monachi quam presbyteri intitulatam, esse. Censuit quippe doctor discretissimus, eum qui nondum ad solitudinem transierat, presbyterum magis quam monachum esse uocandum.

Quid autem de his dicendum est monachis, qui non solum urbes, aut saecularium habitacula non fugiunt, sed etiam adsciscunt? Quem quidem Ioannes tanto ampliori desiderio est amplexus, quanto in ea prouidit Deo deseruire perfectius. Unde bene in eius laude meminimus a Domino praemissum esse:

Cui dedi in solitudine domum.

Semel a saeculo recessit ad heremum, nulla deinceps pietatis occasione, uel indigentiae necessitudine reuocatus ad saeculum, donec ab Herode tractus ad carcerem, lilio uirginitatis rosam martyrii copulauit. Qui cum tantus uideretur, ut Christus credi posses, et summo desiderio ab omnibus requireretur in heremo, multa facile in ciuitatibus posses corrigere, et saecularibus hominibus persuadere, si aliqua ratione sibi congruum iudicaret ad saeculum redire. Quis etiam nesciat eo tempore, quo petri succedere in episcopatu habebat, iam in Israel caecitate facta, quantum locum in hac dignitate religio eius haberet, quam conuenientius eum quam Annam et Caipham pontificari oporteret, si ad humanum iudicium magis, quam ad diuinam dispensationem respiciamus? Eo tamen tempore, quo pontificandi maiorem nactus opinionem uidetur fuisse, monachatum pontificatui praeposuit, et lucro aliorum proprium melioris uitae meritum

praetulit. Semel itaque recedens a saeculo, immobilis perstitit in heremo, et cum omnes ad eum de Ierosolymis et de Iudaea, uel de regione circa Iordanem cause baptismatis uel aedificationis exirent, ipse ad neminem intrabat, et qui semel uincola ruperat, nodare postmodum nullatenus acquiescebat. Qui quanto amplius homines fugiebat, Bisque rarior apparebat, tanto carior omnibus maiori desiderio requirebatur. Ad quem et Dominus ipse cum populo exire non dedignatus ab ipso una cum eis est baptizatus, sicut et Lucas meminit, dicens:

Factum est, cum baptizaretur omnis populus, et Iesu baptizato...

etc.

Ad seruum Dominus, ad monachum summus pontifex uenit, ut ab eo baptismum susciperet, ab eo testimonium haberet, sicut et alius euangelista commemorat:

Vidit Ioannes Iesum uenientem ad se, et ait: "Ecce Agnus Dei...

etc."

Nec semel, sed saepius ad eum ueniebat Dominus, cum eum ad Dominum nunquam uenisse legamus. Mittere pro eo Dominus posses, ut ad se baptizandum ueniret, aut ut ei apostolatus officium sicut caeteris iniungeret, si hoc congruum iudicaret. Sed profecto quem nihil latebat, id nouerat nequaquam proposito tantae uitae ut ad saeculum reuocaretur conuenire, et sic eum facile uilescere, nec testimonium eius tantam ulterius auctoritatem habere. Qui /583/ enim partem Mariae parti praetulerat Marthae, nequaquam excellentiae Ioannis congruere censebat, ut eum de quiete Mariae ad laborem uenire compelleret Marthae. Sciebat et quid ipse sub persona sponsi de sponsa praeceperat olim:

Ne suscitetis, inquit, neque euigilare faciatis dilectam, donec ipsa uelit.

Qui enim, ut supra meminimus, debitum sibi reliquerat pontificatum, nequaquam sponte susciperet apostolatum. Et qui conuersari non sustinuit in ciuitate, multo minus acquiesceret per mundum discurrere.

Monachus, fratres, seu heremita, nomen est religionis. Episcopus autem siue clericus uocabulum est officii et operis, magis quam deuotionis. Unde apostolus:

Qui episcopatum, inquit, desiderat, bonum opus desiderat.

Idem alibi de seipso et consimilibus ait:

Sic nos existimet homo ut ministros Christi, et dispensatores...

etc.

Non apud Dominum domus eiusdem gradus sunt sponsa eius in secreto thalami martens, et minister exterioribus intendens, quamuis et de sponsa ipsa nonnullam prouidentiam et curam gerat. Sic et in ecclesia Dei clericorum uel episcoporum occupatio laboriosa nequaquam quieti monasticae contemplationis est coaequanda: quantum, inquam, ad meriti pertinet quantitatem, non ecclesiasticam dignitatem. Unde et plerumque uidemus non solum clericos, uerum etiam episcopos pro emendatione uitae ad humilitatem monachorum descendere, habitu pariter cum uita mutato. Monachos autem ad officia clericorum ascire non solet Ecclesia praesumere, nisi tantum ad summum sacerdotii gradum: et hoc, ut diximus, non sine aliquo religionis detrimento. Quod cum euenerit, nequaquam is, qui episcopus factus est, quamuis religionem minuere, habitum tamen religionis non mutat. Ad quam quidem religionem cum filii quoque sacerdotum transeunt, qui de adulterio parentum tantam infamiae labem trahunt, ut nec tonsuram ecclesiasticam suscipere permittantur, postquam monachi fuerint, tota illa labes sanctitatis lauacro deletur, ut deinceps per singulos ecclesiasticorum ordinum gradus usque ad episcopalem conscendant altitudinem. Quantum denique monachi clericis praemineant in meritis, ipsa ecclesiastica consuetudo testatur, cum uidelicet in supplicatione letaniae dicatur ab omnibus:

Omnes sancti monachi et heremitae, orate pro nobis.

A nullis autem dici praesumitur: Omnes sancti clerici, uel episcopi, seu canonici, orate pro nobis. Horum quippe nomina seu uita non ita ut illorum sanctitate preminent.

Si igitur sic est, immo quia sic est, ut uidelicet uita monastica sanctitate praemineat episcopali administrationi, sicut e conuerso ista illi praeminet dignitate praelationis, nemo profecto est plus sanctitatem quam dignitatem appetens, qui /584/ hanc derelinquere, uel minuere propter illam uelit. Sed fortassis inquires, quia hoc inuiti monachi onus suscipiunt,

constricti uidelicet obedientia praelatorum, et maxime pro lucro aliorum suae religionis tolerant dispendium, eligentes magis mediocre meritum cum multis habere commune, quam magnum habere singulare. Atque utinam ita sit, ut inuiti scilicet trahantur, et hac saltem intentione qua diximus, de monachis fiant episcopi pro salute scilicet aliorum; sicut e conuerso, ut dictum est, de episcopis nonnunquam monachi fiunt, qui propriae student saluti. Sed profecto sicut credibile est eos, qui sponte de diuitiis ad paupertatem transeunt, causa religionis id facere; ita uerisimile iudicatur, si e conuerso fiat, ambitionis causa maxime peragi. Quod quidem qua intentione coeperint, uita sequens indicat; cum uidelicet remissius ac mollius uiuant episcopi, quam fecerant monachi, et delicatius se tam in cibis quam in uestimentis gerant. Quod qui non faciat, neminem uidemus, et si quis hoc non fecerit, ut uidelicet deliciis affluat, nec eas sentiat, supra hominem eum aestimamus: et forti animo se praedicant esse, qui ea quae religioni maxime aduersantur, et quae alii pro religione dimittunt, cum religione possidere confidunt. Nec quicumque tales sunt, a tentatione Dei recedere uidentur. Quid enim est aliud tentare Deum, quam sponte periculo ingerere quod possit uitare? Verbi gratia, si quis flammis se iniiciat, confidens se inde diuina liberari uirtute, a quo tamen periculo sibi cauere potest absque animae suae detrimento, id utique est Deum tentare. Quid autem diuitiae, uel saeculi sunt illecebrae, nisi quaedam flammae uel incentiua uitiorum, quae desideriiis carnalibus animam aestuare compellunt?

Quod si forte respondeas, te ad hoc onus per obedientiam cogi, uel nec ullatenus te id posse recusare sine damno animae tuae; non facile tibi a quoquam credendum arbitrator. Sed cum obedientiae actionem opponis, illud omnes de te prouerbum susurrare scias:

Satis catus nouit cuius barbam lambit.

Et certe cum quis episcopus uel abbas sub nomine obedientiae monachum ad episcopandum inuitat, non utique diffidit ab impetratione suae iussionis, etiam quando illum, cum hoc iniungit, reluctari uidet in uerbis, et seipsum tamquam indignum accusare, et nonnunquam qualescumque lacrymas fundere. Ita quippe naturaliter omnibus honoris ambitio insita est, ut cum quis ad eum peruenerit, quo se ante indignum censebat, modis omnibus sibi uendicare ac defendere contendit, et cum accusatur ut dignus depositione uideatur, quantumcumque potest excusare se nititur, ut honorem susceptum retineat, quem antequam susciperet eo se indignum censebat. Ex quo liquidum est excusationem illam simulatoriam magis quam ueram fuisse, et se amore magis quam coactione in hac praelatione praesidere.

Notum quippe omnibus prouerbum est:

Quae sine amore possidentur, /585/ sine dolore amittuntur.

Sed, inquires, illud mihi beatus Augustinus obiiciens:

Qui famam suam negligit crudelis est

addes etiam hoc plurimam afferre perniciem, si fictis criminibus mallibongis deiciant, et praeualeat iniquitas sanctitati. Sed ab hoc quidem periculo, et famae detrimento, eum qui uel ad episcopatum tractus est, facile sibi est prouidere; et quod cum amore non possidet, cum honore dimittere, nec ut sibi tollatur expectare. Si enim de suscepta praelatione debitam praelatis reuerentiam aut subditis curam nolit impendere, et hoc exhibere modo quod reuera inuitus tolleret onus, tam faumae suae quam animae pariter consulere poterit. Quod si de sanctitate sua confidens aestimet se ad hanc administrationem melius quam caeteros posse sufficere, et hoc utique superbissimum est, et in illam Eliae praesumptionem incidere, qua dicebat:

Domine, prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffoderunt, et ego relictus sum solus, et quaerunt animam meam.

Sed quid, inquit Apostolus, dicit ei diuinum responsum? "Reliqui mihi septem millia uirorum, qui non curauerunt genua ante Baal."

Sic ergo et in hoc tempore reliquiae secundum electionem gratiae factae sunt saluae... etc."

Si ergo propbeta tantus, unum se caeteris praeferens, de hoc suae praesumptionis temerario iudicio a Domino correptus est; quis nostrum, nullam prophetiae gratiam adeptus, se aliis meliorem aestimare audeat, maxime cum id, iuxta regulam beati Benedicti, a proposito monasticae religionis sit

remotissimum? Unde illud est in praefata regula, capite VII, ubi de gradibus humilitatis monachum instruens, ait:

Septimus humilitatis gradus est, si omnibus se inferiorem et uiliorem non solum sua lingua pronuntiet, sed etiam intimo cordis credat affectu, humilians se, et dicens cum Propheta: "Ego autem sum uermis... etc."

Qualiter autem quislibet de congregatione assumptus inferiorem aliis se aestimare potest, et assentire eo loco se pond, quo melior se dignus sit. Aut quidem perniciosus est, alits se inferiores aestimare, et non audire Apostolum dicentem:

Tu quis es qui iudicas alienum seruum?

Maxime cum et iuxta Bedam

...quae dubia sunt in meliorem partem debeamus interpretari.

Quod Apostolus quoque attendens, cum praemisisset:

Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? suo Domino stat, aut cadit

adiecit: "Stabit autem" in meliorem uidelicet partem dubium conuertens.

Quid denique periculosius, et in superbiam pronius, quam alits inferiores se attendere, etiamsi inferiores et impares meritis uideantur? Unde et Pharisaeus Publicanum respiciens statim intumuit, et ex comparatione minoris magnum se aestimans, quae habuerat merita

/586/ perdidit; sic e conuerso pharisaeus de comparatione illius tamquam maioris per humilitatem exereuit in meritis. Nihil quippe ad superbiam ita nos trahit, sicut inferiores respicere, et quae illis bona desunt in illis attendere. Nihil ita proficit ad obtinendam uel conseruandam humilitatem, quemadmodum eos intueri, qui nos praecedunt in meritis, ut sciamus quid desit nobis, non quid desit aliis. Quod diligenter Apostolus considerans, Philippensibus scribens, ait:

Fratres, ego me nondum arbitror comprehendisse. Unum autem, quae quidem retro sunt, obliuiscens, ad ea uero quae sunt priora extendens meipsum, ad destinatum prosequor brauium supernae uocationis Dei in Christo Iesu. Quicumque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus.

Quod ergo Dominus ad reprimendam superbiam consilium dederat, proponens nouis pharisaei et publicani parabolam, ad hoc postmodum Apostolus proprio incitauit exemplo, dicens se nondum arbitrari se comprehendisse id ad quod tendit. Hoc est, nondum se illius esse meriti quod desiderat adipisci. Quod quidem ut obtineat, qualiter id possit, diligenter aperit, dicens se in hoc uno occupari, ut quae retro sunt obliuiscatur, et ad ea quae ante sunt extendat se, hoc est inane in operibus uel meritis hominum rationem habeas, ut quae dignitate priora sunt ad exemplum imitationis aspiciat, non quae posteriora sunt respiciat. Nemo quippe, ut ipse Dominus ait:

Mittens manum ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno Dei

quia quisquis ad bona opera festinat, si deteriores respiciat se, et non meliores attendat, regni caelestis aditum sibi claudit, quia de comparatione minorum in suis meritis amplius confidit, sicuti pharisaeus ille, qui cum Abraham et superiores in meritis patres aspicere debuisset, publicanum respexit, quem inferiorem meritis aestimauit. Ita, fratres, cum quis de coetu monaehorum ad episcopatum assumptus se caeteris tamquam inferioribus comparat, quibus se ad hanc administrationem digniorem aestimat, mirandum, ualdeque mirandum est, si de sua electione caeteris reprobatis in elationem non incidat. Ut enim rhetoricae complexionis argumentatione utar, quam cornutum syllogismum Hieronymus uocat, profecto aut meliorem se caeteris, et ad hoc digniorem, aestimat, aut non aestimat. Si aestimat, quo magis ab humilitate monachi recedit, tanto deterius in elationem cadit, et eo ipso quo se meliorem credit, deteriore effieit. Si non aestimat, se uidelicet caeteris ad hoc esse meliorem, sed uel aequalem aliis uel inferiorem, profecto nonnullum et in hoc periculum occurrit. Si enim aequalem aliis, excidit a supraposito regulae canonicae quo praecipitur ad humilitatis custodiam, ut se caeteris inferiorem non solum pronuntiet uoce, uerum etiam teneat in eorde. Sin autem deteriore, ut oportet, se aestimat, quanta sit /587/ praesumptio uideat locum occupare melioris, et per ambitionem sacrilegium rapinae committere. Denique cum Apostolus diligenter episcopum describens, dicat:

Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris uirum, doctorem, non cupidum, suae domui bene praepositum, filios habentem subditos cum omni castitate. Si quis autem domui suae praeesse nescit, quomodo Ecclesiae Dei diligentiam habebit?

Oportet autem illum et testimonium habere bonum ab his qui foris sunt, ut non in opprobrium incidat... etc.

Multa in descriptione illius, qui episcopali dignus sit electione, cure diligenti collegit, ex quibus pauca in hunc locum contulimus, sed ea quae sufficere credimus his in excusationem sui praetendere, qui se inuitos ad episcopatum trahi profitentur. Si enim dixerint his, a quibus trahuntur, se apostolicam super hoc sententiam uelle audire, et qualem eligi oporteat episcopum ab ipso cognoscere, cum recitata ex integro fuerit ab Apostolo prolata descriptio: nulla, ni fallor, reperiet, quibus se rationabiliter poterit excusare, quo magis Apostolum, immo spiritum Dei in eo loquentem, quam coactionem hominum sequi debeat. Quid est enim quod statim in ipsa fronte descriptionis praemisit "irreprehensibilem"? Quis de salute sue sollicitus, hoc audito, statim pedem non retrahat, et non magis illud alterius apostoli dictum attendat:

In multis enim offendimus omnes?

Quanto etiam diligentius illud est attendendum, quod secundo loco adiecit: "unius uxoris uirum" et post modum rationem supposuit, dicens:

...habentem filios subditos cum omni castitate. Si quis autem domui suae... etc.

Consulens quippe probates in saeculo personas de minoribus ad maiora transferri iuxta illud dominicum:

Qui fidelis erit in minimo, fidelis erit et in maiore

hoc potissimum praebet consilium, ut qui in matrimonio positi fuerant, et circa domesticam curam bene se gessisse probati sunt, quasi spiritalem uxorem ducant, et dominicae domus curam suscipiant. Quod et ipse dominus proprio declarauit exemplo, cum duodecim apostolos congregans, quorum episcopi locum obtinent, nullos aut paucos nisi coniugatos assumpsit. Et quamuis Ioannem uirginem magis quam Petrum copulam nuptiarum expertum, et domui suae diu praepositum dilexerit, non tamen illum sicut istum principem apostolorum constituit. Quo ergo quisque de monastico cœtu assumptus circa curam uxoris et domesticorum minus probatus est, magis ad episcopatum accedere trepidet. Qui etiam doctoris officium quanto minus est expertus, iuxta illud Hieronymi:

Monachus non doctoris, sed plangentis officium habet, qui se mundum lugeat, et Domini pauidus praestoletur aduentum

tanto magis ignorat quid populum /588/ doceat, qui a populo iam toto tempore sequestratus uixit. Denique quod ait Apostolus, quia oportet eum habere bonum testimonium, et ab his qui foris sunt, attendatis qui electus est de subiectione ad praelationem, de paupertate ad abundantiam translatus, quam difficile sit eum bonum testimonium retinere, ubi de ambitione maior quam de religione subrepi opinio.

Nemo autem mihi obiiciat quod in antiquis temporibus multis de monastica religione ad episcopatum tractis, per eos Ecclesia in magnam fidelium messem et uirtutum copiam excreuit. Scimus et nos ista, nec negamus cognita. Sed edocti de proximo tempora discernimus, et cum praeteritis praesentia conferentes reperimus officium episcopi tanto nunc laudabilius et salubrius respui, quanto laudabilius et salubrius olim suscipiebatur. Tunc honorabile nomen episcopi, et salubre officium fuit: cum episcopi non tam honorem quam onus susciperent, nullis adhuc opibus Ecclesia ditata, sed assiduis tribulationibus afflicta, quando in eam persecutione saeuiente eos primum aut plurimum infideles persequerentur, quos in capite nouerant constitutos. Nunc autem Ecclesia corporalem pacem adeptam, sicut in primo de Ciuitate Dei beatus meminit Augustinus, longe grauiores expressiones a uitiiis intus sustinemus, quam tunc externis ab hostibus. Nunc enim libertate pessima, crapulae, et ebrietati, et omni luxui uacantes, interfectores nostrarum efficimur animarum, sicut illi antea corporum, et ciuilibus quibusdam et intestinis bellis perit Ecclesia, sicut olim destructa est Roma. Tanquam enim ad dignitatem episcopi pertineat ita in diuitiis abundare, sicut in praelatione perire, non aliter se digne

censent episcopari, nisi splendidius et accuratius uiuant, et obliti cibarium panem, quo antea uescebantur, corde in Aegyptum reuertentes de heremo, ollis carnum impudenter incumbant. Qui cum de apostolica dignitate gloriantur, pauperem eorum uitam et frugalitatem beatam omnino refugiunt, quam Dominus ipsis in fundamento constituens, ait:

Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum.

Quibus quidem uerbis patenter ostendit, non per honorem praelationis, sed per onus uoluntariae paupertatis caelos promereri.

Quanta sit autem impudentia tales episcopos de monachis factos habitum monachi retinere, et non monastice uiuere, immo suae professioni contraria prorsus agere, quis non uideat quanta sit impudentia? Quis ignoret de talibus, ut uerbis utar apostolicis, quia primam fidem irritam fecerunt, et quam contrarii reperiantur sanctis patribus similiter promotis? Non beatus Martinus asperitatem cilicii seu cibi pro praelatione mutauit episcopali. Quare in hoc officio non quae sua essent, sed quae Iesu Christi quaerebat. Quis denique non miretur, quod hoc /589/ tempore soliti sunt praesumere, ut uidelicet Romam pergentes, cum necessitas exegerit aliqua ut ad summum pontificem uadant, ipsum quoque monasticae religionis habitum deponant; quo liberius in uia sub laicali habitu saeculariter uiuere audeant, et simulatione pessima se id esse quod sunt tam re quam uoce mentiantur.

Qui nec clericatus signa retinentes comam pariter et barbam nutriunt, quo facilius intuentes fallant, atque tutius sub habitu leuatorum, lecaciter se gerant, ut tam a monachi quam episcopi proposito apostatantes, nec monachi meritum habeant, nec episcopi reuerentiam seruent. Quos praedictus onager noster tanto amplius accusat, quanto perfectius sine professione monasticae religionis monachum exhibuit, et episcopali dignitati austeritatem huius uitae praeposuit. Cui nec a Domino gratia miraculorum est collata, quo magis frequentiam populi declinaret, cum ipse, sicut in Ioanne scriptum est, nullum fecerit signum. Quae quidem gratia quantum quieti et humilitati monachorum sit noxia, ille diligenter attendebat, quem Posthumianus de peregrinatione sua scribens, in exemplum huius gratiae non appetendae, immo summopere nobis fugiendae ad medium deduxit. Cuius sanctitas cum inter caetera in expellendis daemonibus singularem gratiam esset adeptus, et de hoc se inquietari, tam hominum frequentia, quam uana gloria uideret, rogauit Dominum, ut ipsis daemonibus, quos expellebat, in seipsum potestatem daret, simulque his fieret uidelicet mensibus, quos ab hac oppressionem curabat. Quod cum impetrasset a Domino, correptus est a daemone, tentus in uinculis, omnia illa quae energumini solent ferre perpressus. Quinto demum mense purgatus est, non tamen daemone, sed, quod illi erat utilius atque optatius, uanitate. Sed mihi, inquit Posthumianus, ista replicanti, nostra infelicitas, nostra occurrit infirmitas. Quis enim nostrum est, quem si unus homunculus humilis salutauerit, aut fatuus, atque aduuantibus uerbis femina una laudauerit, non continuo elatus sit superbia, non statim inflatus sit uanitate? Aut etiamsi non habeat conscientiam sanctitatis, tamen quia uel stultorum adulatione, aut fortassis errore, sanctus esse dicatur, sanctissimum se putabit? Iam uero si ei munera crebra mittantur, Dei se magnificentia asserit honorari, cui dormienti atque resoluti necessaria conferantur. Quod si uel de modico ei aliqua uirtutis signa succederent, angelum se putaret. Caeterum cum, neque opere, neque uirtute conspicuus sit, si quis clericus fuerit effectus, dilatat continuo fimbrias suas, gaudet salutationibus, inflatur occursionibus.

Ipsae etiam ubique discurret. Et qui ante pedibus aut asello ire consueuerat, spumeo equo superbus inuehitur. Parua prius ac uili cellula contentus habitare, erigit celsa haquearia, construit multa conclauia, sculpsit ostia, pingit armaria, uestem respuit grossiorem, indumentum molle desiderat: atque haec caris uiduis, ac familiaribus mandat tributa uirginibus. Illa ut birrum rigentem, haec ut fluentem texat /590/ lacernam. Verum haec mordacius describenda beato uiro Hieronymo relinquamus.

Quid ad haec illi dicturi sunt, quos hoc tempore in tantum uidimus praesumere, ut de solitudine ad turbas procedentes, sicut de ficto religionis nomine tumebant, ita et de simulatione miraculorum gratia uideri mirabiles appetebant? Omitto contactus et benedictiones aquarum, quas languidis in poculum dirigebant, ut sic curarentur, contrectationes uel consignationes membrorum, ut dolores

infirmantium expellerent, eulogias in panibus fractas, et ad infirmos destinatas.

Ad maiora ueniam, et summa illa miracula de resuscitandis quoque mortuis inaniter tentata. Quod quidem nuper praesumpsisse Norbertum, et coapostolum eius Farsitum mirati fuimus, et risimus: qui diu pariter in oratione coram populo prostrati, et de sua praesumptione frustrati, cum a proposito confusi deciderent, obiurgare populum impudenter coeperunt, quod deuotioni suae et constanti fidei infidelitas eorum obsisteret. O calliditas incautorum! o excusatio friuola inexcusabilium! Aliquos aliquando in talibus decipere possunt, sed iuxta ueritatis assertionem, nihil occultum quod non reueletur, et iuxta Hieronymi sententiam, falsus rumor cito opprimitur. Non ignoramus astutias talium, qui cum febricitantes a lenibus morbis curare praesumunt, pluribus aliqua uel in cibo uel in potu tribuunt ut curent, uel benedictiones uel orationes faciunt. Hoc utique cogitant, ut si quoquomodo curatio sequatur, sanctitati eorum imputetur; sin uero minime, infidelitati eorum uel desperationi ascribatur. Tale consilium quidam saecularis astutus cuidam pauperulae sibi notae fertur dedisse. Cum enim illa, ut dicitur, ad paupertatem nimiam deuenisset, et a praedicto uiro eleemosynam postularet, miratus ille quod eam mendicantem uideret, quam antea nouerat abundantem, dedit ei tandem consilium, ut se medicari scire simularet, et herbas quascumque colligeret, et aegrotantibus inde curationem praepararet, et hac arte sibi uictum quaereret. Addebat enim, dicens, quod si alicui pro medicamine aliquid daret, et sanitas quacumque de causa inde aliquo curato sequeretur, ille sanatus hanc curationem eius medicinae deputans, multos exemplo sui ad medicamenta illius inuitaret: et sic in breui magnum sibi nomen medicinae acquireret; quae cum in aliquibus medicamentis suis efficaciam non haberet, morbo id imputaretur, quod incurabilis esset, et contra mortem nihil medicamenti uires posse.

Quid plura? fallaci homini ut multos falleret acquieuit illa, et magna tandem in opinione hominum de uirtute medicamenti habita est. Sic isti de miraculis praesumentes, sicut illa de medicaminibus, /591/ quodam simulationis pallio se ornantes, multarum febricularum curationem praesumunt, ut cum in aliquibus quocumque casu sanitas consequatur, hoc eis imputari possit. Cum uero in aliquibus defecerint, infirmas fidei hominum ascribatur, qui digni non fuerant ut haec beneficia susciperent aut etiam uiderent.

Nonnulli quoque de nomine religionis gloriantes, cum gratiam miraculorum assequi non ualent, ut hinc maxime religio ipsorum comprobetur, hoc ad consolationem suam afferre solent, non iam hoc tempore, quo fides corroborata est, miracula sic esse necessaria quomodo quondam in primitiue Ecclesia. Ad quod etiam testimonium de apostolo inducentes, dicunt:

Linguae in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus, prophetiae autem non infidelibus, sed fidelibus.

Sicut ergo cuilibet genera linguarum collate subito pro signo habentur apud infideles, et cum admiratione magna ab eis quasi magnum quid suscipiuntur, ut his tamquam miraculis ad fidem moueantur: ita et quaecumque miracula infidelibus potius quam fidelibus necessaria dicunt: ideoque hoc tempore his, qui inter fideles conuersantur, hanc signorum gratiam non esse necessariam, qua illi fideles efficiantur qui iam fideles sunt. Sed profecto cum fides sine operibus mortua sit, et seruus sciens, et non faciens uoluntatem Domini sui multis uapulet plagis, non minus propter opera quam propter fidem conferenda, hoc etiam tempore necessaria uidentur miracula. Sed nec adhuc infidelium tam haeticorum quam Iudaeorum siue gentilium nobis copia deest. Ad quorum conuersionem faciendam, uel oppugnationem reprimendam, non minus miracula nunc quoque sicut olim necessaria uidentur. Sed quia non sunt qui hanc promeruerint gratiam, nec tam ad salutem aliorum, quam ad ostentationem sui quisque eam desiderat, iamque omnino fides illa periit, de qua Saluator ait:

Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis huic monti ut se transferat, et transferet

cessantur penitus illa miraculorum beneficia, quae praedictus onager, quamuis his indignus non esset, respuit, et qui digni non sunt appetunt, et impudenter simulant. Qui denique clamorem exactoris non audiens, et in montanis uirentia quaeque perquirens, quanto haec amplius ad gloriam suam peregit, tanto

haec magis ad ignominiam nostram conuertit. Quis enim tam insatiabilis uel importunus exactor, quomodo uenter monachorum uel potius epicureorum porcorum, de qualibus quidem illud horatianum:

Me quoque iam nitidum, bene curata eute, uises, Cum ridere uoles, Epicuri de grege porcum. /592/

Quilibet in saeculo macilenti, cum ad uiuaria monasticorum claustrorum peruenerunt, ita in breui dilatati ac impinguati fiunt, ut si post modicum tempus eos uisites, uix agnoscere queas. Inter mille laicos, si paucos adhibeas monachos, plures in eis pingues, plures nitidos, plures ex nimio calore inebriatos, saepius capitis caluos reperies.

-----
[34]

IN NATALI INNOCENTUM

Si ad corporalem aspiciamus pacem hodierna passio innocentum prima professata est quam uerum fuerit quod ipsa Veritas postmodum ait:

Nolite putare quia ueni pacem mittere in terram: non ueni pacem mittere, sed gladium.

Etsi enim aduentus eius pacem maximam mundo dederit, bellis prioribus sub Augusto finitis, nequaquam ipse sibi hanc praestitit quam omnibus contulit. Quod quidem non sine magna dispensatione factum esse credimus, ut in eius scilicet persecutione tam cito inchoata, singuli fideles in propria se maxime consolarentur, quam et ipse Dominus consolationem discipulis anteponebat:

Mementote, inquit, sermonis mei, quem ego dixi uobis: non enim est seruus maior domino suo; si me persecuti sunt et uos persequentur.

Bene autem ab ipsa statim infantia Christi persecutio eius est inchoata et in infantibus debacchata ut tanto irrationabilior comprobetur, quod tam crudelis innocentiam manifestam prosequitur, ut prius imperatur supplicium quam patrandi facultatem aetas habeat. Ne quis forte Dominum crudelitatis arguat quod ipse persecutionem declinans in Aegypto latuerit, nec ab ea innocentiam infantum liberare decreuit, sciat hoc dominicae pietati magis imputandum esse. Quis enim nesciat eos qui tunc occisi sunt quandoque morituros, aut quis certus sit eos, si non interficerentur, fuisse saluandos, de quorum salute neminem fidelium nunc constat dubitare? Quod cum id sola gratia Dei eis absque aliquibus eorum meritis collatum sit, quis non pietatem Dei magis commendat quam crudelitatem accuset? Ipse denique mortis cruciatus tanto in eis leuior extitit, quanto momentaneus et improuisus magis fuit.

Videns Herodes, inquit euangelista, quoniam illusus esset a magis, iratus est ualde, et mittens occidit omnes pueros /593/

qui erant in Bethlehem... etc.

Illusus a magis occidit innocentes qui illudere nec peccare poterant.

An illusum te, impie, credis quia dolum conceptum perficere nequis, et ordinationem Dei tuo scelere praeuenire non permitteris, et prius illudere quam illudi, seducere quam decipi, fraudem inferre quam errorem pati? Usque adeo insensibilis factus es, ut quem iustitia non reprimat, humanitas non commouet, ut his quos innocentes non dubitas parcere nequeat crudelitas? Insanus in altos factus, in te ipsum crudelior es repertus, qui dum filium Dei persequeris, tuorum filios occidis; nec ipse filius tuus a tantae malitiae crudelitate persistit immunis. Quo quidem cum caeteris interfecto, illusionis tuae crudelitas incomparabilis in ludum prouerbii conuerse, titulum tibi quem merueras inscriptum dereliquit, non a Pilato, ut titulus Domini in eius honorem compositus, sed ab Augusto iu illusionem tuam perpetua promulgatum. Unde et Macrobius, Saturnaliorum libro II de Augusto et iocis eius inter caetera sic meminit:

Cum audisset inter pueros quos in Syria rex Iudaeorum Herodes in tribunatu iussit interfici, filium quoque eius occisum, ait: "Melius est Herodis porcum esse quam filium." Credebat quippe Augustus ipsum etiam Herodem regem Iudaeorum more populi sui a carne abstinere porcine, et ob hoc eum nequaquam porcos occidere uelle, a quorum usu decreuerat abstinere.

Utrum uero hoc scienter an per ignorantiam ad generale edictum regalis imperil sit factum, non satis ex praedictis uerbis liquide apparet.

Potuit quippe fieri, ut qui pro uno turbatus infante, ab omnibus uerebatur, suum quoque filium suspicaretur, per quem regnum amitteret, uel in eo dolorem aliorum leniri crederet, et ob hoc etiam ipsum occidi furor immoderatus praeciperet, ut sic sceleris immensitas in admiratione sui cunctos commoueret. Quod si eo ignorante, diuino iudicio, quacumque occasione id actum, sit benedictus Deus qui impii gaudium retorsit in ipsum, et quam a proprio filio auertit, in maledictum germen nequissimum conuertit. Quem denique diuina ultio in tantam insaniam deiecit, ut cum ipse miserabilis mortis cruciatus ferre non posset s proprias sibi inferret manus, ut qui tot innocentum uitam eripuerat, ipse suam, non alius, eripere mereretur. A magis illusus, ab Augusto delusus, a se ipso interfectus, quas poenas meruit, tam uitae peruersitate quam peruersitatis suae fine patenter edocuit. Neminem malitiae suae praeconem tam certum habuit quam se ipsum.

Quod eius tempore Christus nasceretur propheta praedixerat, quod eius fraude Christus perderetur malitia eius disponebat. Completum est quod propheta dixit, non quod dolus cogitauit; non enim furere permissus, nisi prius in Aegyptum Christus infans esset transmissus. Cum occultatus Christus in /594/ Aegypto, filius Herodis remanet in regno.

Qui utique si cum Christo transisset, nequitiam pariter patris uitasset. Sed in quo regno? Christi potius quam Herodis alienigenae.

Scriptum quippe de Christo est:

In propria uenit et sui eum non receperunt.

Parum est quod dixi: "Non receperunt" immo eum expulerunt. De Iudaea in Aegyptum translatus, quasi de proprio ad alienum migrans regnum, tutus in alieno persistit regno. Dum filius Herodis iugulatur in paterno, patrem filius hostem sustinuit, quia seruus Dominum non cognouit. Filius pro filio traditus est, filius Herodis pro filio Dei. Traditus est ad mortem non ab hoste, sed a patre, ut ex morte filii maxime patris crudelitas innotesceret. Reseruatur ad uitam filius Dei in quo uita omnium constitute fuerat, sicut ipse ait:

Ego sum uia et ueritas et uita.

Non erat in manu hominis mors Dei, nec terrenus rex poterat praeualere caelesti; caelestis est terrena disponere, non terreni caelestia.

Quantum uoluit ille, quieuit iste; at ubi permissus furere, est aggressus. Quod diligenter euangelista describens, cum ad imperium angeli puer in Aegyptum de Iudaea translatus fuisset:

Tunc, inquit, Herodes uidens quondam illusus esset a magis...

etc.

Tunc quidem, non ante illusionem aduertere permissus est. Quod uero dicitur pueros occidisse

a bimatu et infra, secundum tempus quod exquisierat a magis.

Nec solum in Bethlehem unde audierat prophetiam, uerum et in omnibus finibus eius, magnitudo sceleris exageratur, sic ut loco natiuitatis, ita et temporum aetati crudelitas adderetur iniquitate occisionis.

Nonnullam tamen questionem habens quod dicitur "a bimatu" -- hoc est a duobus annis, "et infra per tempus quod exquisierat a magis." Si enim illi, ut Chrysostomus super Matthaeum ex scripture quadam refert, in profectioe sua biennium consumpserunt, magis depressisse tempori quam addidisse uisus est Herodes. Constat quippe magos ante biennium illud stellam uidisse, cuius apparitione proficisci coeperunt. Si ergo Herodes ab eo quod didicit a magis stellam apparuisse biennium computauerit, plus quam integrum annum depressit de tempore, cum uidelicet constet hanc occasionem nequaquam peragi, nisi post anni reuolutionem quam nos hodie huius interfectionis passionem recolimus.

Ut ergo tempori quoque sicut et loco crudelitas adderetur, intelligendum nobis uidetur, ut est, a duobus quoque annis supra stellae apparitione et deinceps usque ad interfectionis diem.

Quod uero de completionem prophetiae tunc facta dixit euangelista magis ad mysterium quam ad historiam referendum est. Illud quippe iuxta historiam de persecutione Nabuchodonosor in Ieremia constat prophetasse; quae quia futuram Ecclesiae persecutionem quae hodie inceperit, figurabat in mysterio, et impletum /595/ quod in historia erat praedictum. Rachel quam post Liam Iacob accepit, Ecclesia est quae a tempore Ioannis, synagogae successit. Quae quidem, ab

aduentu Christi, crebris passionibus afflicta, primum in infantibus hodie est passa. Sed nondum quia per dominicam passionem et hostiae uerae oblationem regnum caelorum nobis fuerat reseratum, compassio Ecclesiae de istis primis martyribus consolationem non accepit, quos a regno Dei differre cognoscit. Non uult ergo consolari, quia nondum sunt isti quos compassionis affectu materno deplorat, intelligens eo nondum habere, uerum esse quam diu exclusi a beatudine, nec adhuc in eo sunt statu ad quem creati fuerunt ac praedestinati. Unde etiam prouide a sanctis patribus institutum est, ut haec innocentium solemnitas non ita ut caeterorum martyrum natalitia, uoces illas exultationis habeat:

Te Deum laudamus. Gloria in excelsis Deo. Alleluia in missa.

Non enim natalitia sanctorum proprie dicenda sunt, nisi quando qui in terris sunt nati, in caelo meruerunt renasci. Hic igitur natalitia sunt hominum, ibi natales sanctorum, quia hic per humanae naturae conditionem nascimur miseriis, ibi per sanctitatis gratiam perpetuis renascimur gaudiis. Nec tam natiuitas ista deputanda est natiuitati quam morti, ubi de paradiso eiectione cadimus per culpam, ut inferiores ad paradysum resurgamus per gratiam. Tunc ergo Rachel tempus habuit moeroris, sed nunc iam adepta tempus consolationis. Quae tunc fleuit ad inferos descendentes, nunc super eos gaudeat cum Christo regnantes.

Attendat dominicam consolationem in his quoque iam completam

Amen, amen, dico uobis quia plorabitis et flebitis uos; mundus autem gaudebit, uos uero contristabimini, sed tristitia uestra uertetur in gaudium.

Quid enim mundus, nisi Herodes et caeteri mundi amatores? Gaius est Herodes, completa nequitia sua de morte innocentium praedicta, quasi iam mundum quietus haberet, qui caelestem regem occidisset, et risit deceptus, potius quam securus. Fleuit Rachel, compassione filiorum afflicta. Nunc autem omnibus in contrarium conuersis, haec perenniter gaudet de suis, sicut ille cum suis sine fine mceret. Per omnia benedictus Deus qui impios tradidit et innocuos saluauit, qui, ut quodam loco beatus meminit Hieronymus, adeo misericors et benignus est, ut quos non potest saluare iustitia, saluet misericordia, et inuitis quoque beneficia et ingratis gratiam largiatur, sicut specialiter haec seueritas testatur. Unde spes maxima sanctorum meritis repromittitur, si tanta perceperunt ex gratia, quorum nulla praecesserunt merita. Super omnia benedictus Deus. Amen.

SCANNED FROM: L. I. Engels, "Attendite a falsis prophetis (MS. Colmar 128, ff.152v-153v). Un texte de Pierre Abelard contre les Cisterciens retrouve?"

in Corona gratiarum: Miscellanea patristica, historica et liturgica Eligio Dekkers O.S.B.

XII lustra complenti oblata. Tom. II. Martinus Nijhoff 1975, pp.225-228.

[35]

"ATTENDITE A FALSIS PROPHETIS..."

/225/

Attendite a falsis prophetis qui ueniunt ad uos in uestimentis ouium.

Cum praemisisset dominus:

Quam angusta porta et uia arcta est quae ducit ad uitam et pauci sunt qui inueniunt eam

statim adiunxit quod nunc audiuius:

Attendite a falsis prophetis... etc.

In quo quidem patenter aperuit eos difficilium illuc peruenire quos hic facilius ad uanam gloriam dissimilis et notabilis exterior habitus trahit, et qui exterius mirabiles apparent hominibus et humanis plurimum extolluntur laudibus diuino facile contempni iudicio iuxta illud apostoli:

Si adhuc hominibus placerem Christi seruus non essem

et per Isaiam ipse dominus:

Popule meus, inquit, qui beatum te dicunt ipsi te decipiunt, et uiam gressuum tuorum dissipant.

Tales uereor nonnullos esse, qui in nostro id est monachili proposito nouiter exhorti, ordinem huius religionis /226/ quasi iam penitus extinctum se solos suscitasse profitentur; qui in solitudinibus monasteria sua erigentes, quoscumque huius propositi in ciuitatibus uel castellis habitare uiderint

seculares monachos uocant, quasi locus potius quam deuotio iustificet, et hirsutarum uestium cultus magis quam animorum ei placeat "qui in abscondito uidet" neque que fiunt sed quo animo fiunt attendit. Hi quidem a iudicio hominum remoti tanto liberius quae uolunt operantur quanto minus humano subiacent arbitrio. Qui de sua singularitate gloriantes, et de aliorum iudicio plurimum praesumentes, nihil iam aliud sibi restare arbitrantur nisi de sua iustitia cum phariseo gratias deo referre, et prostratum in terra publicanum despiciere. Quos quidem illis comparandos esse non ambigo quos in nouissimis futuros et cauendos esse per se ipsam ueritas edocuit dicens:

Tunc si quis uobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere

et iterum:

Si dixerint uobis: Ecce in deserto est, nolite exire, ecce in penetralibus, nolite credere.

Horum quidem principes qui se abbates uocant, duram in solitudine uitam subiectis instituentes et humeris eorum

onera importabilia imponentes quae nec digito uolunt ipsi mouere

quacumque possunt occasione a solitudine deuolant ad seculum fingentes auctoritatem suam maxime necessariam ad administraciones etiam saeculares, non attendentes aut minime curantes illam apostoli regulam:

Nemo militans deo... etc.

De talibus hoc loco dictum puto:

qui ueniunt ad uos in uestimentis ouium.

Non enim expectant quousque requirantur ab aliis, et ad eos alii ueniant, sed ipsi non requirementibus se ingerunt in tantum ut ipsis quoque concilliis episcoporum primas appetant cathedras. Et de sermonum magisteriis gloriantes quas in solitudine per totum annum fabricant uerborum ampullas uno sermone mirabili ornatu proferunt uel eructuant in publico et episcoporum magistri fiunt, qui non doctoris sed plangentis habent officium. /227/ Legimus Iohannem Baptistam a quo praecipue in nouo testamento nostri forma propositi sumpsit exordium tam arduam in solitudine uitam egisse, ut Christus crederetur; et cum

exiret ad eum Hierosulima et omnis Iudea et omnis regio circa Iordanem

ad nullos eum exisse reperimus, cum multa per eum in seculo corrigi facile possent qui tantus ab omnibus habebatur. Egressus est ad eum dominus ipse, ut ab eo ipse pariter cum populo baptizaretur, sicut et Lucas meminit dicens:

Factum est autem, cum baptizaretur omnis populus et Iesu baptizato... etc.

Christo itaque uel apostolis prout officium praedicationis exigebat per mundum discurrentibus, Iohannes noster solitudinem quam semel intrauit non egreditur, nec ab incepto propositi sui Christus eum reuocat, ut de Maria scilicet Martham faciat, adtendens quod ipse ait quia "Maria optimam partem elegit", et prouidens tanto amplius auctoritatis testimonium Iohannis apud ipsos quoque homines optinere et tanto eum hominibus fieri cariorem, quanto eius praesentiam haberent rariorem. Detrahunt, maxime quod regula prohibet. Hospites monachos non tanquam Christum suscipiunt. Discurrunt per mundum fauore hominum illexi, et praedicationibus quantum possunt uacantes, quod monachorum non est. Dignitatum gradus que in clero sunt et celebraciones annuas conciliorum sibi usurpant. Sicut enim unus summus est pontifex Romanus, sub quo archiepiscopi deinde episcopi, sic ipsi unum abbatem habent Cistellensem quasi papam, ad quem per singulos annos congregati concilia celebrant, et noua condunt decreta que per subiectas dirigunt abbatias, immo ipsi qui conuenerunt abbates ex precepto secum deferunt. Sub hoc plurimi sunt non solum abbates, sed et archiabbates, subiectis scilicet alius abbatibus presidentes.

Ipsi namque ubi caeteri monachi priores constituunt, ibi abbates habere gloriantur, ut archiabbates uocari mereantur. Vestes nigras quae hucusque monachis communes /228/ fuerunt abominantur; in hoc quidem callidi et astuti magis dicendi quam prudentes, scientes animos hominum quacumque nouitate laeuiter capi et exterioribus tantum eos iudicare posse. Extraneos monachos sine abbatum suorum licentia suscipiunt. Abbates eorum occasione illius capituli regulae:

Mensa abbatis cum peregrinis et hospitibus sit semper

propitii sibi facti sunt; qui humeris subiectorum importabilia onera imponentes cotidie occasione ista hospitem splendide uiuunt et uiuaria sua sibi uacare non fratribus faciunt. Monasteria quaecumque in solitudinibus non sunt saecularia dicunt, non attendentes quam salubri dispensatione tam beatus Gregorius quam caeteri patres habitationibus quoque hominum hec inseruerint, cum pristinum illum monachorum feruorem iam refrigescere cernentes tanto prouiores et audaciores ad transgressionem monachos conspicerent, quanto amplius remoti erant ab humano iudicio. Quod experimento ipso nuper didicimus, cum causam diligenter inquireremus quare quidam horum nouorum abbatum precipuus a gregibus suis feminas omnes expelleret, atque solos mares retineret. Sed qui in abditis suis se bestiis miscuerunt uereor ne facilius ad turpitudinem in semetipsis comparandam trahantur. Manentibus autem nobis in ciuitatibus si forte temptatio nobis carnis irruerit, sit saltem humana potius quam bestialis et naturalis potius quam abominabilis, immo tanto magis a temptationibus conpescamur, quanto amplius humano quoque patemus <iudicio>...